

No és estrany doncs, que l'Institut Industrial que planificava l'A.D.T.N. promogut ja abans per Magí Soler i Espalter al sí de la Societat Econòmica tingués com objecte essencial - la millora de la classe obrera. La vessant més àmplia del foment i millora de totes les industries i els mitjans a utilitzar: càtedres, periòdic, llibres, màquines i mostruaris es reservà (segons sembla) a l'Institut Industrial de Catalunya. -- Així, amb els camps ben delimitats no ha d'estranyar que a la junta interina fundacional de l'A.D.T.N. i Cl.O. hi haguessin personatges vivament actius a la Junta de Fàbriques que aleshores estava també ocupada en la implantació del futur Institut Industrial de Catalunya.

En parlar de l'A.D.T.N. i Cl.O. he fet esment de la intervenció en els primers moments fundacionals de dos importants fabricants, membres destacats de la Junta de Fàbriques: Nicolàs Tous i Soler i Joan Jaumandreu. Amb Geroni Ferrer i Valls foren els que sufragaren les primeres despeses que ocasionava l'entitat naixent durant els darrers mesos de 1847 i els primers de 1848. Això significa una presència ben activa i una voluntat decidida de tirar endavant aquesta Associació, que precisament incloïa en llurs objectius la creació d'un Institut - Industrial. Però això ens demostra també que si bé volien una Associació mixta de treballadors i fabricants que solucionés - la conflictivitat laboral produïda per la crisi econòmica, també ens fa pensar que possiblement sabien deslindar els camps - corresponents a cada una de les forces que es podien aplegar - sota la defensa del treball nacional. I en aquesta perspectiva no molestava pas gens als fabricants la creació d'un institut industrial teòrico-pràctic encaminat a qualificar la mà d'obra. Ells, els fabricants, podrien, a semblança de l'estrange munten un Institut industrial destinat a la millora de la indús-

tria en general, mitjançant exposicions, mostruaris, càtedres, biblioteca amb llibres estrangers, revistes d'arreu del món industrialitzat, premis emulatius... La millora tecnològica quedava a les seves mans; l'adequació de la mà d'obra a les noves exigències que la indústria cada dia millorada i renovada podés exigir seria tasca de l'A.D.T.N. i Cl.O.

La implantació, per fi, per part de la Junta de Fàbriques de l'I.I.C. va fer, possiblement, que en el manifest de l'A.D.T.N. i Cl.O. de l'11 de juliol de 1848 no es parlés de l'Institut industrial abans proposat, però sí del seu contingut. Aviat s'inicia -en la línia abans esmentada- la formació teòrico pràctica dels obrers amb classes gratuïtes de dibuix - aplicat a la fabricació de teixits, de química industrial, de teoria del teixit... i també teneduria de llibres. Aquestes -- classes van tenir considerable continuïtat, però no he pogut saber el nombre de persones assistents per poder-ne copsar la veritable importància.

En realitat qui va portar a terme l'Institut Industrial va ésser la Junta de Fàbriques, ocupant-se tant de la millora tecnològica com de la preparació que exigia el caminar al ritme que els nous temps imposaven. L'A.D.T.N. i Cl.O. va aconseguir ben poques realitzacions pel que fa a aquest aspecte.

Activitats de la Comissió de Fàbriques durant l'any 1847 en relació amb la creació de l'Institut Industrial de Catalunya

Ja he parlat anteriorment de com el silenci de 1846 havia arribat a trencar-se a començaments de 1847, el 31 de gener concretament, en presentar al Cap Superior Polític el Projecte de Reglament de l'I.I.C., i també he consignat al següent apartat com la Societat Econòmica havia intervenint possiblement en l'aprovació del mateix; aprovació que arribà per fi el 18 de març de 1847. (94)

Cal però situar la realitat socio-econòmica que es vivia en aquells moments per entendre el cert retard que sofri el naixement real de l'I.I.C. ja que la inauguració oficial no se celebrà fins el mes de juny de 1848. Els aconteixements de 1847 no sols marcaren el ritme lent d'actuació en aquesta línia, si no també la variació de la mateixa. Veiem-ho.

En primer lloc el 1847 comença amb una crisi considerable. Ja sabem, i així ho he consignat a la primera part d'aquest estudi que en el 1846-47 la crisi era general a tota Europa i en ella es troava en bona part l'arrel de l'onada revolucionària del 1848. Doncs bé, la crisi es presenta a casa nostra a primers d'any, i així es consigna repetides vegades en els escrits dels fabricants, els quals ja a primers de febrer en carta a Tomàs Coma, aleshores a Madrid per la qüestió aranzelària, se li queixen de la gran paralització del treball que està causant alarma entre els fabricants i que els ha obligat a redactar una exposició a S.M. sobre el particular. (95)

94) A.S.E.B.A.P. C/25, nº 4, Carta de la Junta de Fàbriques -- amb data 20 juliol 1847

95) A.F.T.N., C. de F. C.Correspond. 1844-47, 8 feb. 1847, p.248

Una dies després li donen més detalls de la situació i - apunten ja la veritable por amb que es vivia el fonsmen per les implicacions que a Catalunya podia tenir una crisi fabril en uns moments en els que els "matiners" dominaven més o menys -- els pobles de l'interior; pobles que per cert posseien un fort contingent manufacturer. "Estamos en una situación fatal; fabricante hay muy acaudalado que hallándose con una existencia por valor de 160.000 duros no ha reparado en decirnos que había acudido al Banco a pedir dinero para sostener el trabajo. Temiendo una calamidad en la montaña hemos acudido al Capitán General para evitar responsabilidad y si no se remedia pronto las fábricas se cerrarán indubitablemente".⁽⁹⁶⁾

Efectivament, en dirigir-se al Capità General⁽⁹⁷⁾ li fan saber que no està lluny el dia en que els operaris quedin sense feina amb el cùmul de conseqüències que això pot portar, ja que d'ells en depèn la subsistència de les seves famílies. Ell, com a guardià de l'ordre i el bé públic ha de conèixer la situació... Li demanen que recolzi la seva exposició a S.M. per acabar amb la present fatal situació, creada -segons ells- per l'escandalós contraban.

Al cap de ben poc temps tornen a dirigir-se al Capità General, i en aquest moment li afegeixen un motiu més que es troba -al seu entendre- a la base del conflicte. A més del contraban que havia augmentat escandalosament des de setembre, la inquietud provocada pels aranzels que s'havien d'establir a la indústria cotonaire, havia provocat tanta desconfiança entre els capitalistes que no s'atrevien a emplear els seus capitals

96) A.F.T.N., C. de F., Copiador Correspondència 1844-47, 10 març 1847, p. 269

97) Ibid., 7 març 1847, p. 267

en la fabricació. Reconeixien que s'havia arribat al límit: -- atur, gèneres apilonats per tot arreu; mai una crisi tan gran. De quatre mesos ençà no hi ha feina en lloc... Ja la Junta de fàbriques no pot fer res perquè els fabricants sostinguin el treball. Convé que el Govern digui alguna paraula per tranquil·litzar...
(98)

Ja m'ocuparé més endavant de les causes que segons els fabricants eren a la base de la crisi. Continuem ara veient -- l'abast de la mateixa i fins on arribà per poder entendre el perquè l'I.I.C. queda momentàniament en segon terme.

La situació a Barcelona devia ésser ja força desesperada quan les autoritats civil i militar demanaren a la J. de F. una informació completa sobre les fàbriques que havien tancat des de gener i els operaris despedits. Concretament els 4 punts de manats eren els següents: primer, si hi havia fàbriques parades, nombre i nombre d'operaris sense feina; segon, probabilitat de tancar, les que encara funcionaven; tercer, com se sostenien els operaris parats i si per això havien ocasionat algun percanç desagradable; quart, estat de les existències a les fàbriques i magatzems, consignant els que tenien en el Banc i el que el Banc els hi havia avançat.⁽⁹⁹⁾ Aquestes ratlles són prou eloquents i no necessiten massa comentaris. El 3 de juny comunicuen a les autoritats que hi ha 34 fàbriques de filats - que només treballaran 3 dies a la setmana.

La situació econòmica -pels fabricants- estava realment malament i és possible que les coses s'enverinessin de tal for-

98) A.F.T.N., C. de F., Copiador Correspondència, 1844-47, 22 abril 1847, p. 299

99) A.F.T.N., C. de F., Ll. d'Actes 1846-48, 27 abril 1847, p. 66

ma que els conflictes fabrils es multiplicaven, i no tan sols entre els fabricants i els operaris, sinó també entre els amos de la força motriu i els fabricants que els hi havien arrendat la mateixa; el dia 14 de juny hi hagué a Barcelona un atur molt gran provocat per aquesta qüestió, de la que només ens consta que representants de la J. de F. foren cridats per l'Alcalde i pel Cap Superior Polític el mateix dia per tal de trobar-hi -- una solució.⁽¹⁰⁰⁾ Això provocà un ban dictant normes per a Barcelona i per a les altres poblacions fabrils, i també fou ocasió de que el Cap Superior Polític, Ventura Diaz, tornés a promoure la confecció d'una Reglamentació industrial. Ja en parlaré del tema.

Les queixes de la paralització fabril es van succeint al llarg de l'any, i segons hem vist, les autoritats s'hi van veure forçosament implicades. Així sabem que el Govern va ordenar que s'obrissin treballs públics i que a més va permetre la importació de cereals estrangers lliures de tot dret per oferir l'aliment bàsic dels obrers a un preu més mòdic.⁽¹⁰¹⁾

En fi; l'any 1847 fou un any calamitos per a la fabricació catalana. Però, quines eren les causes d'una crisi tan gran? Tal com acabo d'esmentar, pels fabricants eren ben conegudes: el contraband, els aranzels, la manca de pau i seguretat del país. Cal advertir, però, que aquest últim punt era moltes vegades silenciat o se li donava menys importància que als altres dos. Hi ha una exposició al Capità General feta el 29 de maig en la que especificuen exactament on és per ells l'arrel

100) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, 14 juny 1847,
p. 75

101) A.H^a.C.B., Boletín Oficial Extraordinario de la Provincia de Barcelona, Lunes 14 junio 1847, Bans Ajuntament 1847

del problema: "El escandaloso contrabando y general en la Peñinsula; la falta de vigilancia y moralidad en los funcionarios de Hacienda destinados á su persecucion, la impunidad que alienta á los contrabandistas sobre todo, desde que el decreto de 20 de febrero de 1844 les deja una libertad de vender publicamente y sin riesgo en sus casas almacenes ó tiendas los géneros prohibidos, la falta de uniformidad con que proceden los Tribunales de hacienda desde que ha quedado en desuso la ley penal de 3 de Mayo de 1830, y la agitación y zozobra que naturalmente han debido producir las conocidas tendencias á resolver las cuestiones de aranceles en un sentido mas lato de lo que permite la salvacion de nuestra industria, propalandose como un triunfo las doctrinas de libertad de comercio; todas estas causas se han consignado constantemente por esta Junta como las principales de la larga crisis que nos agobia (sic)..."

(102)

Totes les exposicions que s'anaren fent durant l'any venien a dir més o menys el mateix, i es dirigien per mitjà dels Diputats o de persones influents, a totes les instàncies a les quals semblava oportú dirigir-se: Cap Superior Politic, Capità General -com ja hem vist- S.M., Comissió Industrial de Tolosa, A.D.T.N. de Madrid... etc. Però una cosa queda ben clara; a mi da que passava el temps la tensió entre el Govern de l'Estat i la fabricació de Catalunya anava creixent. L'anàlisi de la situació era diversa i per tant les mides tendents a buscar-ne la solució també ho eren. A més cal advertir que durant el 1847 les crisis ministerials se succeïren de forma repetida; així - si la qüestió aranzelària era iniciada pel Ministre d'Hisenda A. Mon, aviat fou seguida per la visió un xic diversa de Sala-

---

102) A.F.T.N., C. de F., Cop. Correspondència 1844-47, 29 maig 1847, p. 327

manca, qui ben aviat, a l'octubre ja fou substituït per Bertran de Lis. Diferent visió del problema i canvis constants en aquesta diferent visió.

Disposem d'un Boletín Oficial Estraordinario de la Provincia de Barcelona on queda ben definida la diferenciació entre una i altra comprensió del problema: "Gobierno Superior Político de la Provincia de Barcelona. El escmo. Sr. Ministro de Comercio, Instrucción y Obras Públicas, con fecha 9 del actual me comunica la siguiente Real orden:

"La comunicación de V.S. de 15 del pasado mayo, que remite á este Ministerio el de la Gobernación del Reino, y las que de la Junta de Fábricas de esa provincia y varios fabricantes de Reus, remitió tambien el de la Guerra, ha llamado la atención de S.M. la Reina (Q.D.G.) y han dispuesto sean tomadas en consideración por el Consejo de Ministros para que se acuerden las providencias que reclama la industria de esas provincias - tan interesantes para el Gobierno. Mas al mismo tiempo que esto disponian, S.M. no puede menos de advertir en la expresión acalorada de aquellas exposiciones un espíritu de recelo y -- alarma difundida sin duda con el objeto de suscitar embarazos al Gobierno malquistándole con esas provincias. La paralización que se observa en esas fábricas tiene un origen distinto del que esos naturales le suponen. El inmenso y diario mercado que presenta España á los productos de algodón de esas fábricas no deja comprender la paralización de que se lamentan los fabricantes, tanto mas, cuanto la fuerte represión que en las fronteras y litoral del Reino, sufre el contrabando, hace mas necesario el consumo de los productos de esa industria. Este consumo interior diario, sin sobrantes y eficazmente prometido, no puede suspenderse ni paralizarse tampoco por la expectativa

de una reforma de Aranceles, por que la necesidad de vestirse y abrigarse no se sujeta a esperar el resultado de esta especie de cálculos. Otras causas, otro orígen trae la calamidad que pesa sobre Cataluña. España, tras una carestía de los artículos de primera necesidad, sufre actualmente la crisis mercantil y monetaria que abruma a toda Europa, producto de causas generales como otras calamidades públicas que solo es dado al Gobierno atenuar; pero nunca prevenir ni evitar completamente. Los países fabriles, a más de las calamidades que la mano de la providencia suelta sobre la tierra, sufren otras que le son peculiares y que dependen de los fenómenos que desnivelando la producción y la demanda, precisan la paralización de las fábricas y la falta de ocupación y de trabajo. A vuelta de tantas ventajas como la industria proporciona á los pueblos, trae desgraciadamente estos inconvenientes, que crecen y se agraban -- (sic) en la misma proporción que la industria se desarrolla.

Cataluña para su bien ha desembuelto su fabricación, la ha elevado á mayor escala; y de aquí que los conflictos e inconvenientes se revisten de mayores proporciones que cuando la fabricación estaba reducida á mas estrechos límites. Precisamente en los países más industriales, en las naciones más ricas y mejor gobernadas se producen estas calamidades con mas frecuencia y con accidentes mas alarmantes y temibles. En estos países, verdaderamente industriales, y en circunstancias tales, el primer remedio sale de los fabricantes mismos alimentando á sus operarios por el interés que tienen en que no se desmoralicen, y porque la verdadera industria sufre mayores pérdidas con la paralización de los talleres que con vender -- sus productos a menos coste..."⁽¹⁰³⁾ I seguia la Real Ordre pro

103) A.H.A.C.B., Bans Ajuntament, "Boletín Oficial Extraordinario", 14 juny 1847

moguent treballs públics, permetent la lliure entrada dels cereals estrangers, obrint un procés d'estudi dels aranzels i de la problemàtica fabril a càrec d'una Junta d'Informació... I es queixava finalment d'algunes qualificacions estampades a les exposicions fetes pels fabricants "calificaciones que el Gobierno miraría muy de otro modo si en circunstancias como las presentes no temiera confundir lo que es lamento con el lenguaje de la acusacion..." I s'acabava dient que "no existen pues los motivos de alarma que han tratado de esplotar los enemigos del reposo público para seducir á los hombres honrados y laboriosos que las Autoridades velan por su parte para descubrir y castigar á los que en realidad se esfuerzan para aniquilar la industria que solo puede prosperar en medio de la paz". Firmat Ventura Diaz.

Com és normal aquesta R.O. va causar indignació entre -- els fabricants que contestaren amb una altra Exposició a S.M. en aquests termes: Li comenten la R.O. del 9 i del 13 de juny en les que afirma que no tocarà res que afecti la indústria -- sense haver precedit els tràmits legals i un madur examen, però li continuen dient que el contraban és la causa primera de la paralització de la indústria (...) i també els recels que - provoquen els aranzels. Això ho sostenen en contra del que cregui el Govern. Es cert que la crisi general comercial i monetària de l'Europa pot influir, però no és l'origen exclusiu de la falta de comandes. El Govern creu que com a d'altres nacions industrialitzades val més anar mantenint els operaris i vendre a menor preu... Aquí encara que a baix preu no es ven res. I - cal que sàpiga que tots els fabricants han mantingut fins on - han pogut els seus obrers i que molts encara van treballant i emmagatzemant els seus productes (...) Potser el Govern creu - que la fabricació a Catalunya està exclusivament en mans de -- grans capitalistes. (...) Aquí la propietat de la indústria es-

tà subdividida fins l'extrem; ja que el local, la força motriu i fins la maquinària donen lloc a vegades a varis contractes - d'arrendament i sots-arrendament. Molts fabricants tenen com a únic capital els seus coneixements pràctics i el valor de les primeres matèries; per lo altre paguen un lloguer. Li fan saber que se senten ferits per certes frases de la R.O. en especial de la del 13 "apoderándose los enemigos del reposo público interesados en conmover las masas pudieran convertirse en causas terribles contra los mismos fabricantes y sus fábricas" ... Es que potser ells no compleixen amb els deures que els imposa la Societat? Pel que proposa el Govern d'enviar una Comisió a conèixer l'estat de la indústria per completar els treballs de la Junta d'Informació ho troben molt bé. (104)

D'aquests escrits se'n deriva l'estat d'ànim d'uns i altres que s'anaven atacant defensant interessos contraposats. - Cal, em sembla, fer un repàs de l'actuació governamental al llarg de l'any per entendre un xic més l'exasperació i la consternació dels fabricants, i en general, de l'opinió pública a Catalunya respecte al Govern de Madrid.

Per real decret de 4 de març es crea una Junta d'Informació amb representants de la J. de Comerç i Societats Econòmiques de tot l'Estat, però no s'havia previst la presència de cap fabricant. L'objecte de la mateixa era portar a terme un interrogatori sobre cereals, ramaderia i indústria cotonaire - en vistes als aranzels. La resposta immediata de la C. de F. fou aplegar forces per emprendre la lluita que es preveia llarga i àrdua pel que feia als aranzels. Convocaren una Comissió -- d'adjunts composta de 6 fabricants que residint a Barcelona --

---

104) A.F.T.N., C. de F., Copiador Correspondència 1844-47, 3 juliol 1847, pp. 360 a 367

tinguessin la fàbrica a fora: Jaume Ricart, Antoni Nadal, Isidre Muntades, Joan Portavella, Ramon Bonaplata i Llorenç --- Clerch.⁽¹⁰⁵⁾ I tal com havia previst la Comissió ja ampliada -- aconsegui poder tenir al menys un representant dels fabricants a la Junta d'Informació. El designat fou Joan Vilaregut.⁽¹⁰⁶⁾

Durant els primers mesos d'aquest any, i ja enormement preocupats per la crisi, els fabricants havien anat fent exposicions diverses a S.M. i al Govern per obtenir una més eficaç repressió del contraband, o bé per aconseguir la supressió del dret de portes que feia gravós el gènere que circulava per l'Estat; no n'obtenien cap resposta i finalment el 14 de maig es dictà una R.O. de repressió al contraband que afectava només les costes i fronteres de Catalunya. Els fabricants se sentiren vivament ferits i així ho feren sentir: "Se había pedido con la mayor energía la represión del contrabando, y en su lugar vemos publicada la Real orden del 14 del propio mes que limita esta represión y vigilancia á Cataluña, aparentando por consecuencia que se dispensa á las demás Provincias una escandalosa tolerancia. Este sarcasmo han tenido que sufrir Cataluña, sus Autoridades y sus representantes, y cuando todo hacía esperar que se le iba a tender una mano protectora que la ayudara a levantarse de esta parálisis mortal, se la cubre de ignominia, se la presenta como la que lleva la bandera entre las provincias contrabandistas y se la señala como dechado, cuando es la menos interesada en el tráfico ilícito, y cuando este es igualmente escandaloso en todas las costas y fronteras de España, por cuyo motivo ha cesado desde tiempo el consumo general

105) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, 12 març 1847,
p. 36

106) A.F.T.N., C. de F., Copiador Corresponència 1844-47, 20 --
abril 1847, p. 294

de los productos de nuestra industria...."⁽¹⁰⁷⁾

Entre les suposicions que corrien entre els fabricants - davant aquesta actitud governamental que ells entenien tan contrària a Catalunya hi creien endevinar les maquinacions dels anglesos que procuraven la crisi per beneficiar-se'n, i que sembrant la cissanya a Catalunya millor ho lograrien.

A primers de juny nova intervenció governamental: es fa saber que s'enviarà una Comissió a Catalunya per informar-se i estudiar sobre el terreny la situació fabril i comercial. Els treballs realitzats serviran de complement o rectificació als de la Junta d'Informació.⁽¹⁰⁸⁾ Encara que s'accepta que vingui l'esmentada Comissió els fabricants se senten ferits perquè -- creuen endevinar en aquesta decisió un "qüestionament" a les respostes de l'Interrogatori que s'havia tramès feia poc a Madrid i que tant els havia costat.

A darrers de juliol comencen a circular rumors, i rumors ben insistes amb una notícia alarmant: la qüestió cotonaire s'ha de resoldre pel govern sense esperar el Parlament. Això provoca un seguit de cartes a personalitats, escrits als diaris de Barcelona i de Madrid, Exposicions a S.M., etc.⁽¹⁰⁹⁾ I -

107) Aquesta queixa la formularen a l'exposició que remeteren al Capità General amb data 29 maig de 1847, veritable resum de les desgràcies per les que passava la indústria catalana. C. de F. Cop. Corresp. 1844-47, p. 329

108) Aquesta notícia venia amb la promesa explícita de que no es tocarien els aranzels sense haver passat pels tràmits legals... però quins eren segons el Govern? A.F.N.T., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, 14 juny 1847, p. 98

109) A.F.N.T., C. de F., Copiador Correspondència 1844-47, 27 - juliol 1847, pp. 381 a 386

encara a primers d'agost un Real decret declara el llibre tràfic, circulació i venda dels gèneres, fruits i efectes tant es trangers com nacionals a l'interior del Regne sense cap mena de formalitat, pesquissa i reconeixement. ⁽¹¹⁰⁾

Aquesta fou la gota d'aigua que feu vessar copiosa tinta en defensa de la indústria catalana, que se sentia després de tot això terriblement amenaçada. Alguns diaris barcelonins omplien pàgines i pàgines sobre el particular; es feren reunions amb representants de les corporacions barcelonines per estudiar el pla a executar; precisament en aquest clímax creat per l'actitud governamental vers la indústria catalana i el desconeixement dels medis que es podrien seguir per remuntar-la, és on neix l'Associació Defensora del Treball Nacional i de la Classe Obrera. Aquest decret de l'1 d'agost s'erigi com a nucli potenciador d'una lluita que calia portar a terme amb la unió de totes les classes: fabricants de totes les indústries, operaris, comerciants, etc.

I en ple acalorament de la defensa sostinguda principalment pel diari barceloni progressista El Barcelonés una R.O. - del 8 de setembre convida la J. de F. a nomenar Comissionats - perquè vagin a Madrid per ser escoltats pel Govern abans de dictar la resolució més convenient als interessos de la nació i als de la classe industrial sobre l'entrada de manufactures de cotó procedents de l'estrange. Les dades recollides serien -- passades a les Corts. ⁽¹¹¹⁾ I quan tot just la Comissió arriba a Madrid s'entera de la gran notícia: Salamanca ha caigut! Aquesta exclamació que sortia dels llavis de molts dels defensors -

110) A.F.T.N., C. de F., Copiador Correspondència 1844-47, 19 - agost 1847, pp. 411 a 418

111) Ibid., 22 set. 1847, p. 442

de la indústria resulta prou eloquent. Però encara ho és més - si es té en compte que a partir d'aleshores les coses canvia- ren un xic: ben aviat aparegué un nou decret de persecució del contraban molt més ampli i efectiu en el seu enunciat que l'anterior del mes de maig.⁽¹¹²⁾ A meitat de novembre una R.O. regula va la introducció de teixits estrangers i gèneres amb mescla de cotó. Ambdues ordres retornaren -segons els fabricants- la recuperació, centenars d'operaris tornaren a la feina, les màquines parades ja funcionaven de nou.⁽¹¹³⁾

La tempesta, la tivantor havia passat. Es cert que els aranzels encara no s'havien tocat, però l'actitud de recel i de culpabilitzar els fabricants catalans de la crisi present ja havia aminorat. El Govern de Madrid havia exasperat als industrials catalans i amb ells, a molts catalans que, o bé se sentien atacats en llurs interessos, o bé en la seva consciència de poble repetidament rebutjat i incomprès per les autoritats centrals. Els de la Societat Econòmica així ho manifestaren al Cap Superior Polític quan havien de revisar el projecte de regularització de les classes industrials: "Cuando se recibió la comunicación del S. Jefe Político en 28 de dicho mes de agosto no era la ocasión más propicia para regularizar dichas clases, porque las ordenes del Gobierno de Madrid ponían en conflicto a las industrias..."⁽¹¹⁴⁾

Hem vist ja el clima de l'any 1847 pel que fa a la tensió existent en el món industrial en llur relació amb el Govern

112) A.F.T.N., C. de F. Cop. Corresp. 1844-47, 30 oct. 1847, p. 474

113) A.F.T.N., J. de F., Copiador Correspondencia 1847-1850, 5 gener 1848, pp. 14 a 19

114) S.E.B.A.P. Regularización de las clases industriales, c/ 25, nº 3, 17 desembre 1847

de Madrid. Examinem ara, encara que en certa mida ja n'he parlat, les accions defensives que com a collectiu els fabricants varen prendre.

En primer lloc ben aviat comprengueren que era necessària la unió amb altres rams del tèxtil o indústries amb ell emparentades. Hem de partir de la constatació, per ells mateixos reconeguda, que la fabricació del cotó era molt fraccionada a Catalunya i que no existien els grans fabricants capitalistes. En un moment de crisi general era precís aunar esforços de la indústria en general. D'aquí en nasqué la transformació de C. de F. en Junta de Fàbriques per abarcar altres branques de la indústria. La proposta partí del Sr. Antoni Nadal, un dels adjunts recentment incorporat que proposà, en una reunió ampliada celebrada el 18 de març els següents punts: 1er, ampliar la Comissió fins a 16 vocals, com la Junta de Comerç; 2on, que es constitueixi en Junta, nomenant-se Junta de Fàbriques de Catalunya; 3er, que estableixi les seves sessions i Secretaria en un local determinat i propi de la Corporació; 4rt, que les persones que han de completar el número de vocals ho siguin a proposta de la actual Comissió; 5è, que es convoqui Junta general per a les modificacions pertinents en el Reglament; i 6è, que es demani l'aprovació del Govern.⁽¹¹⁵⁾ A la Reunió General celebrada el 26 de març es presentà la proposta que fou aprovada - per unanimitat.⁽¹¹⁶⁾ D'immediat la nova Junta es reparti la tasca que consistí en preparar escrits pels diaris tant de Barcelona com de Madrid; elaboració de treballs en vistes als aranzels; preparació de les respostes a l'Interrogatori, oficis --

115) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-1848, 18 març 1847
p. 40

116) Ibid., p. 45 26 març 1847

als alcaldes de les poblacions industrials de la resta de Catalunya perquè s'unissin a la lluita..., etc.

Fou en aquesta època que Joan Güell aparegué en escena intervenint en la preparació de les respostes a l'Interrogatori i que en dimitir del càrrec de Vice-President Domènec Ramis, fou elegit pels seus companys. Càrrec que no acceptà passant a ocupar-lo Joan Jaumandreu, qui el detentà durant aquella època tan atzarosa de la lluita aranzelària. (117)

Una altra mesura important per part de la patronal catalana fou el replantejament de l'Institut Industrial sota una nova visió aportada precisamente per un element forani: Angel de Villalobos. D'aquest personatge me n'ocuparé amb més deteniment, però vull només ara remarcar llur aparició en el món fabril català galvanitzant les esperances d'uns homes que se sentien profundament marginats en la lluita per la subsistència - d'allò que era la seva vida i que sota el seu prisma era la modernització del país: la indústria.

Angel de Villalobos era a començaments de 1847 agent industrial del govern a l'estrange. Ell mateix ens explica la seva tasca en un article titulat "A la industria catalana" aparegut a la Revista Barcelonesa de 18 d'abril d'aquell any. Deia així: "Honrado por S.M. con el nombramiento de agente industrial del gobierno español en el extranjero, para observar y dar cuenta en beneficio de la industria española, de todos los adelantamientos que allí vayan haciendo en las ciencias y artes industriales. (...) el ánimo de S.M. al confiarme tan honroso cargo, no fue ciertamente que yo limite mis investigacio-

---

117) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, 2 maig i 23 maig 1847, pp. 72 i 87

nes á los meros procedimientos fabriles. Las circunstancias lo
cales que favorecen ó perjudican el desarrollo de la industria
en cada país; los medios adoptados bien sea gubernativa ó indi
vidualmente, para modificar estas circunstancias; la posición
relativa en que se encuentran los diversos países de Europa en
sus relaciones industriales y comerciales, y las medidas admi
nistrativas tomadas en cada uno para establecer el equilibrio
en los cambios, condición indispensable de la existencia indus
trial; el examen del sistema económico y administrativo adopta
do en los grandes establecimientos extranjeros para la ventajo
sa exportación de las industrias á que se dedican: el de las me
didas gubernamentales que tienden, en lo interior, al fomento
de las diversas industrias: el plan y régimen de los museos, -
escuelas especiales, institutos mecánicos y demás estableci
mientos que tienen por objeto la educación científica é indus
trial del ingeniero y del operario; y por último, los medios -
empleados con éxito en otros países para morigerar á la clase
trabajadora, y sugerirle con el amor al trabajo, ideas de pre
visión de que suele carecer, asegurarme ella así su bienestar
futuro, y obteniendo el país por este medio la más sólida ga
rantía de paz y tranquilidad, son estudios altamente importan
tes y que constituyen, a mi ver, la principal misión de un --
agente industrial. Así, al menos comprendo yo la mía".⁽¹¹⁸⁾

La seva visita a les fàbriques catalanes i el tracte amb els vocals de la recentment creada Junta de Fàbriques el devien fer acreedor d'una considerable estima; o bé, els fabricants veien en ell l'únic pont entre el govern de Madrid i la indústria catalana. No essent d'aquí defensava a ultrança la seva indústria i comparant-la amb la d'altres països constatava que els fabricants catalans podien fabricar gèneres tan bons -

---

118) A.H^a.C.B. Revista Barcelonesa, 18 abril 1847

com els de l'estrange, però si no ho feien -deia- no era perquè no en sapiguessin o perquè no tinguessin la maquinària adeuada, sinó perquè no podien fer-ho sense perjudicar els seus interessos en l'estat actual de les coses ja que aquí resultava més car que el mateix gènere entrat de contraban. (119)

Aquest article d'estudi i anàlisi de la indústria catalana i del seu estat de perfecció tècnica acabava fent una lloança àmplia a Catalunya i oferia els seus coneixements i els seus esforços per l'engrandiment de la mateixa. No és estrany doncs, que de retorn a Madrid la J. de F. el recomanés al diputat Manso de Juliol perquè entrés en contacte amb els Diputats que a la Cort tenien l'encàrrec de vetllar pels interessos catalans.

Villalobos torna a aparèixer a les Actes de la J. de F. el 30 de juny d'aquell any; i ho fa amb la presentació d'un document que inclou un projecte per portar a la pràctica la instauració de l'Institut Industrial. És interessant observar que el replantejament de l'Institut industrial del que feia mesos no es parlava, es torna a fer precisament quan el Cap Superior Polític remou la necessitat d'una regularització de les classes industrials. Encara que la proposta porti la data del 5 d'agost, el Cap Superior Polític afirma haver-ne parlat previament amb la Junta de Fàbriques, i tal com s'havia pensat ja uns anys abans, a més d'empadronar els obrers també proposava limitar la llibertat d'indústria tant pel que feia a la solvència econòmica dels fabricants com a la ubicació de la fàbrica. Com es pot entendre els fabricants no hi estaven gens conformatos. (120)

119) A.H^a.C.B., Revista Barcelonesa, 25 abril 1847, p. 179

120) A.S.E.B.A.P., Necesidad regularizar industria, C/25 nº 3, 5 agost 1847

El projecte d'Institut Industrial presentat per Villalobos va satisfer plenament els fabricants, encara que "algunos lo consideraban de una aplicación algo prematura, o tal vez poco realizable en el día". Però ateses les seves qualitats i la seva disposició de servir la Junta per contribuir al triomf de la causa industrial se li donà el títol de vocal honorari mentre s'esperava que renunciés al càrrec d'agent industrial del govern; després seria vocal en propietat amb una assignació -- anual comprometent-se de moment a satisfer-la pel termini de 3 anys. El 7 de juliol acudia ell personalment a la reunió de la junta i exposava el pla a desenvolupar, el qual consistia precisament en unir tots els esforços cap a una defensa general de la indústria sota una previsió fixada i amb concordància -- amb el que fos segur d'aconseguir medint les forces amb les -- dels contraris, i procurant tenir un centre d'acció i de recursos.

Encara que de forma un xic ambigua les paraules de Villalobos anaven dirigides a convèncer els fabricants que només -- amb la unió de totes les forces productives s'aconseguiria -- quelcom. I és precisament aquesta la idea central de l'Institut Industrial de Catalunya: la unió de totes les branques de la producció per a la defensa de la indústria en general, i per a la millora tecnològica que li permetés competir amb tota mena de productes estrangers. Ell havia comprovat que la majoria de les màquines utilitzades en el ram tèxtil eren de procedència anglesa, francesa o belga, i que ja algunes cases catalanes, la de Valentí Esparó o la Cia. Barcelonesa del C/ S. Agustí, les construïen, però resultaven a preus més elevats per -- l'obligada importació del ferro o matèria prima. Sabia que en la lluita pels aranzels es donaven postures xocants entre uns i altres rams de la producció; sabia que es feia una producció tèxtil fina i de qualitat, però que no tenia sortida pel con-

traban i que en realitat no eren massa les fàbriques preparades per a fer-ho... Sabia que l'atomització productiva era un fet a Catalunya i entenia que només un gran front comú podia lluitar tot millorant-se amb probabilitats de vèncer en la campanya aranzelària. Els seus viatges a l'estrangeur complint la tasca encomenada pel govern li devien haver obert tota mena -- d'informació sobre les institucions i associacions industrials i sobre les relacions que els governs mantenien amb les mateixes. Coneixia el món de Madrid i era un membre que des de la Cort els havia entès.

És, possiblement per les seves paraules i per les seves peculiars condicions de coneixements, que els membres de la J. de F. li atorgaren tanta confiança i tants poders quan ell es brindà a colbarar-hi.

Però ja en aquest primer moment surgeix alguna discrepància entre Tomàs Coma, que defensa la necessitat de crear per part de la J. de F. una Associació Defensora del Treball Nacional federada amb la central de Madrid, i la resta de la junta que es deixa emportar pel pla presentat per Villalobos respecte a l'institut industrial. Després d'una llarga i sostinguda discussió, i de l'estudi d'una comissió encarregada de l'afer, es decideix reorganitzar la J. de F. d'acord amb les exigències de l'A.D.T.N. de Madrid, però tirar endavant l'institut industrial segons ha presentat Villalobos. ⁽¹²¹⁾

A partir d'aquest moment, quan tornarà del viatge per -- Europa realitzat el mes d'agost, on per cert s'ha entrevistat amb personatges influents tals com Istúriz, Espartero, el Presi

121) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, 19 juliol 1847
p. 137

dent de l'A.D.T.N. de París, dels que ha conseguit la promesa de defensa de la indústria catalana,⁽¹²²⁾ i havent renunciat al càrrec d'agent industrial del govern, la seva actuació al servei de la J. de F. serà decisiva. Home de ploma fàcil i amb -- considerables coneixements en el camp industrial i econòmic -- (al menys en teoria) ocuparà un lloc destacat en qualsevol ges-
tió que la J. de F. porti a terme. Serà, per exemple, un dels membres comissionats a Madrid on hi perllongarà la seva estada.
(123) La seva actuació devia ser tant del gust de la Junta que amb data de 18 de gener de 1848 el decideixen nomenar Assesor i Apoderat de la Junta.

Mentrestant devia continuar treballant en l'elaboració del Reglament de l'I.I.C. perquè amb data 11 de febrer de 1848 la Junta de F. remet un ofici al Cap Superior Politic amb els següents termes: "La Junta de Fábricas de Cat. para dar cumplimiento a lo prevenido en el artículo 25 de sus Estatutos tiene el honor de presentar a V.S. el Reglamento del Instituto Industrial, que espera desde luego plantear. Cree la Junta que el objeto que en él se propone ha de merecer la aprobación de V.S. y que como Presidente nato de la Corporación le prestará su protección y apoyo. A este fin la Junta suplica a V.S. que autorizando la formacion del mencionado Instituto Industrial, se sirva aprobar el citado Reglamento".⁽¹²⁴⁾

I aquí tenim un interrogant: aquest reglament és el mateix que l'any anterior s'havia enviat al Cap Superior Polític

122) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-1848, 9 set. 1847 pp. 157 i ss.

123) A.F.T.N., J. de F., Copiador Correspondència 1847-50, 4 desembre 1847, p. 6

124) Ibid, 11 febrer 1848, p. 36

i que havia estat aprovat el 18 de març de 1847? Seria el de l'any anterior només un projecte de reglament, i aquest seria el definitiu? O bé, ara n'hi presentaven un altre ampliat de més volada, on es concretava més la unió de totes les indústries? No disposo del projecte de reglament de l'any 1847; de l'ofici que l'acompanya no se'n dedueixen les diferències notòries: "Su objeto principal es el de difundir los conocimientos industriales y facilitar su aplicacion, todo con el fin de promover y aumentar mas y mas los ramos de pública riqueza".⁽¹²⁵⁾

L'ofici que accompanyava la segona tramesa no n'especifica l'objectiu, cosa que fa suposar que el Cap Superior Politic ja coneixia, i d'acord amb una anàlisi precisa de la terminologia, el de l'any 1847 seria un projecte de reglament i el de 1848 era ja el definitiu. Només vull fer constar aquí que en el Reglament de 1848 s'hi troben molts trets d'altres associacions estrangeres i que bona part d'elles les podem considerar com aportacions d'Angel Villalobos. D'aquest punt en parlaré quan analitzi amb deteniment l'I.I.C. a la part que segueix.

He encapçalat aquest apartat dient que l'any 1847 havia estat decissiu en la gestació de l'I.I.C. I efectivament així ho he pogut comprovar. Tal com la reforma aranzelària de 1841-1842 a l'època esparterista va fer aplegar les forces a nivell espanyol, però de forma bàsica amb bona part de dinàmica catalana, per portar a terme la creació de l'Institut Industrial d'Espanya per salvar la indústria de l'escomesa lliurecanvista, ara, en plena crisi econòmica, crisis ministerials, propostes de reformes aranzelàries, propagandes lliurecanvistes accelerades per la presència de Cobden al Sur d'Espanya i Guerra dels

---

125) A.F.T.N., J. de F., Copiador de Correspondencia 1844-47, 31 gener 1847, p. 244

Matiners, la Comissió de Fàbriques va haver de treure forces - de flaquesa per salvar-se de tantes embestides alhora. El resultat fou la transformació en Junta de Fàbriques, que aplegava totes les indústries per fer així un front més ampli de lluita i defensa, i encara, seguint en aquesta línia d'unió i de front comú, la creació de l'Institut Industrial de Catalunya destinat a facilitar la reconversió tecnològica que els fés capaços de competir amb aquells que els inundaven el mercat.

CAPÍTOL 2.- ELS INICIS: OBJECTIUS, REGLAMENT I ORGANITZACIÓ

MARC REFERENCIAL I REUNIONS PREPARATÒRIES

Fou a darrers de febrer d'aquell any 1848 que succeïren els fets revolucionaris a la veïna França; fets que posaren en estat d'alerta tots els altres països europeus, i també les autoritats barcelonines, que coneixien la realitat social de la ciutat, tan afectada per la crisi i amb un index molt elevat - de paralització del treball. Temien un ressò més gran del que es donà, però procuraren per tots els mitjans al seu abast de frenar qualsevol tipus d'avalot. El clima revolucionari, però, estava a l'ambient; la guerra dels matiners prenia nova embranzida; la qüestió aranzelària estava encara debatent-se; el contraban continuava amb considerable força i la campanya anti-catalana prenia cos amb un article aparegut a la Revista Militar, on es culpava a Catalunya de viure del sacrifici de les altres províncies per engrandir-se tot defensant el sistema prohibitiu i a canvi no evitava els constants disturbis i sacsejades que s'anaven succeïnt.⁽¹⁾

És en aquest marc concret⁽²⁾ que hem de situar la lenta organització de la ja esmentada Associació Defensora del Treball Nacional i de la Classe Obrera, i els veritables inicis - de l'Institut Industrial de Catalunya amb la celebració de les primeres reunions preparatòries.

1) A.F.T.N., J. de F. Cop. Corresp. 1847-50, 3 març 1848, p. 52

2) El marc referencial es troba aquí resumit per centrar el moment. En realitat tot ell és l'objecte de la 1ª part del -- present treball

Abans, però, tot esperant la definitiva aprovació dels Estatuts presentats al Cap Cuperior Polític, es començà a preparar l'ànim del públic amb un manifest aparegut al diari El Fomento signat per Angel de Villalobos, tot indicant la necessitat de crear una societat industrial. Començava així: "A la Industria Española. Ha llegado el momento, industriales, de -- que hagais un esfuerzo heroico para conjurar la tormenta que os amenaza. No confiéis en protección ajena, no fundéis vanas esperanzas en la justicia de vuestra causa; esperadlo todo de la energía, perseverancia, la actividad que empleeis en defensa de vuestros propios intereses; los que debieran velar por ello están sin duda animados de las mejores intenciones, de sean hacer el bien, pero una estrella fatal parece presidir a sus consejos en materias económicas..."⁽³⁾ Després convidava a que tots acudissin a la Junta de Fàbriques on hi trobarien tota classe d'ajuda tant a Barcelona com a la Cort.

Aviat, a primers de març, arribà l'aprovació dels estatuts de la nova institució i així començaren les primeres reunions organitzatives.

Els assistents que figuren a l'acta del primer dia 16 de març de 1848 com a membres de la Junta són els següents: Joan Jaumandreu (president de la J. de F.), Domènech Ramis, Pau Mª Tintoré, Joan Achon i Angel de Villalobos.⁽⁴⁾

3) A.H.A.C.B., El Fomento, 20 febrer 1848

4) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 16 març 1848, p. 1
Els components de la Junta Directiva o bé es devien ampliar aviat o no van assistir a la reunió del primer dia, perquè a l'acta del 30 de maig del mateix any ja hi figura Ramoneda, i a la del 14 de juny J. Bonet

Joan Jaumandreu, fabricant d'estampats de cotó, també soci de Güell, Ramis i Cia., President de la Junta de Fàbriques des de maig de 1847 es distingí especialment per la seva actitud en defensa de la indústria i la seva amplitud de mires. Impulsor també en els primers moments, de la A.D.T.N. i Cl.O. -- possiblement creia en la força de l'associació com únic mitjà per aconseguir el triomf de la causa industrial. Pau Mª Tintoré, Domènec Ramis i Joan Achon foren els que ja l'any 1845 -- llançaren la primera idea d'una Associació Industrial;⁽⁵⁾ els qui formaren part de la comissió encarregada de redactar els estatuts que es presentaren a aprovació el 1847; els dos primers formaven part de la societat Güell, Ramis i Cia., fundada precisament aquell any 1848, per muntar la cèlebre fàbrica de panes que havia d'ésser una de les més importants d'Espanya.⁽⁶⁾

Angel de Villalobos, del que ja n'hem parlat abans, havia vingut a Espanya procedent d'Anglaterra per la qüestió del primer ferrocarril, el de Barcelona a Mataró, com apoderat de Josep Mª Roca que en tenia la concessió.⁽⁷⁾ Ell fou en aquesta època inicial el puntal, el suport i l'home d'idees que donà vida a l'I.I.C. Amb molts anys de residència a Londres havia pogut conèixer bé el món institucional que donava suport a la industrialització pionera anglesa.

5) Tal com heu vist abans, en parlar de l'any 1845, quan es -- llançà la primera idea d'un institut. A.F.T.N., C. de F. Llibre d'Actes 1840-46, 30 octubre 1845, p. 358

6) A.C.A., Registro Público Comercio 12/3, 12 juny 1848, p. 35. És interessant fer observar la postura de Güell: no se'l troba mai a les juntes, només actuant de forma esporàdica, però si que en són els puntals els seus principals socis i col.laboradors.

7) A.H.A.C.B., Compañía del Camino de Hierro de Barcelona a Mataró, Escritura de Sociedad, Barcelona 1845, p. 1

Les preocupacions que apareixen des dels primers moments són: determinar els socis fundadors, obtenir un local, conseguir mostruaris estrangers, subscriure's als diaris i revistes tan espanyoles com de fora; la compra de llibres tecnològics - de tot tipus, molts d'ells anglesos, belgues o francesos, i preparar l'acte inaugural mitjançant una exposició que els hi ha de donar prestigi i esplendor.

L'ofici que s'envia als possibles socis fundadors remarcava la dependència de la Junta de Fàbriques, el progrés i foment de la indústria espanyola protegint totes les indústries, el desig d'il.lustrar l'opinió per tal d'aconseguir els mateixos resultats de les nacions industrials. Amb aquesta prèvia - estaven segurs que acceptarien ser un dels socis fundadors.

Ben aviat se n'aconseguiren 155 que acceptaren aquesta condició, prova de la bona acollida que tingué; entretant es veié la conveniència d'un Director amb coneixements i dedicació constant; es proposà Angel de Villalobos que fou acceptat per la J. de F. amb molt de gust.⁽⁸⁾ A més dels socis fundadors s'elaborà una llista de membres d'honor i de corresponents d'arreu d'Espanya i fins de l'estrange. Per cert, tocant aquest punt, hi ha algunes coses que criden l'atenció: una és la importància que es vol donar a l'Institut si tenim en compte les llistes dels membres honoraris. Hi són totes les autoritats -- provincials i locals, civils, i religioses, (més endavant hi figuraran inclús els Ministres com Bravo Murillo) però també els amics amb influència a la Cort: P. Madoz, Marquès de Viluma, - Geroni Merelo, Lluís López Ballesteros, Antoni Jordà, F. de Lésseps, de la Peña Aguayo, i els incondicionals J. F. Domènech, Aribau, J. Vilaregut, J. Muntadas, Ramon Bonaplata, etc.

---

8) A.F.T.N., I.I.C., Ll. d'Actes 1848-49, 5 maig 1849

(9) L'altre fet a remarcar és el pluralisme que esgrimeixen i - del que en donen prova, almenys en la primera època, amb la presència d'elements ben dispars en teoria econòmica, tant formant part de les Seccions, com essent nomenats membres honoraris. Així trobem Laureano Figuerola com a president de la Sec ció d'Economia Política, Ramon de la Sagra com a soci corresponsal, i d'altres que almenys amb el temps tindrien clar signe lliurecanvista.

Aquest pluralisme provocarà substancials comentaris i sorpresa per part de molts. Així El Fomento davant el manifest que llançà A. de Villalobos a tots els diaris comentava: "El - Instituto Industrial de Cataluña cuenta en su noble fin con la cooperacion franca y leal de todos los hombres ilustrados y -- amantes de su patria, cualesquiera que sean sus opiniones económicas" - "¿Qué se ha hecho pues, del proverbial esclusivismo de los industriales? ¿Qué ha sido de su desdén hacia las ciencias y las letras? ¿Será quizás que nunca haya existido la -- agreste intolerancia que se les imputaba? Existió, mas ya no existe. Existió durante los primeros ensayos de los fabricantes, cuando la industria naciente, débil y combatida, desconfiaba naturalmente de la eficacia de sus esfuerzos; fueron intolerantes los industriales mientras su energía de voluntad estímula hasta la exageración por una lucha desigual, penosa e incesante, habia de engendrar aspereza de carácter. Los industriales de Cataluña dan, con esta nueva manifestación de serena confianza en sus principios una lección de cultura á sus adversarios, al paso que á la vez ofrecen un infalible indicio - de sus rápidos adelantos; de Cataluña en fin habrá salido el - primer destello de verdadera ilustracion, de positiva toleran-

---

9) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 14 juny 1849

cia, como inseparables compañeras ambas del desenvolvimiento -
de material riqueza".⁽¹⁰⁾

Una altra qüestió que es fa patent en els moments fundacionals és l'extensió que es vol fer de l'Institut a tota Espanya per mitjà dels socis corresponsals i dels nomenaments de socis d'honor; però no tan sols extensió sinó també cooperació, entesa, prestigi, i centre de discussió. Veiem la carta que -- s'enviava als futurs membres corresponsals:

"Nombramiento de socios correspondentes a varios. El fomento de la prosperidad pública es un deseo general: la posibilidad de conseguirlo ha llegado a ser entre los Españoles una convicción desde que más conocidos nuestros elementos de riqueza y - mejor estudiadós los medios de aprovecharlos, crece el poder - de la inteligencia y del trabajo y comenzamos a admirar los felices resultados de su enlace. En estas ideas y observaciones tuvo su origen el pensamiento de la asociación que bajo el título de Instituto Industrial de Cataluña acaba de instalarse - en Barcelona. Una nación en que abundan las fuentes naturales de prosperidad no necesita más que impulso y dirección para recoger el fruto apetecido pero muy esencial es el acierto en los medios que se adopten para este impulso y esta dirección. El - Instituto consigna en sus estatutos los que ha considerado más eficaces, y entre ellos, la estrecha relación en que desea ponérse con todas las corporaciones y personas notables de Espana y del Estrangero, cuya celosa cooperación fundada en conocimientos y estudios especiales pueden contribuir a la realización del plan que se ha propuesto no menos noble en su objeto que beneficioso en sus resultados.

---

10) El Fomento, 14 juliol 1848

En este concepto se dirige a Vd. ofreciéndole el título de socio corresponsal en la seguridad de que si se digna aceptarlo habrá hecho el Instituto Industrial de Cataluña una adquisición honorífica y provechosa. No para sostener principios determinados y exclusivos se ha creado esta Asociación. Dilucidar franca y lealmente las cuestiones que pueden afectar la ri queza pública por medio de una discusion libre y desapasionada son el fin que se propone y los medios que cree más a propósito para conseguirlo, y en esta confianza no titubea en solicitar la cooperación de todos los hombres ilustrados cualesquiera que sean sus opiniones económicas. A lo verdadero no puede perjudicar la opinión, lo falso no merece apoyo".

Aquest nomenament va ser enviat als següents personatges, entre d'altres, encara que no consta enllot si van acceptar, o si alguna vegada van actuar veritablement com a tals: Andrés - Borrego, Alvaro Florez Estrada, José Canga Argüelles, Juan Pedro Muchada, Manuel Colmeiro, Fermín González Morón, Cipriano Segundo Montesinos, tots de Madrid i a A. de Zulueta de Cádis i a Miguel Aleu de Reus. ⁽¹¹⁾

Aquesta carta fou enviada en la segona tanda d'invitacions feta el 31 de juliol de 1848, quan ja havia estat inaugurat oficialment l'Institut -recordem que previament ja s'havia nomenat Ramon de la Sagra, per exemple- sempre amb la línia -- que he subratllat d'estendre l'Institut arreu i de treure'l del pur localisme català; i cursaran encara d'altres nomenaments - de socis corresponsals a Alberto Santías, a Venceslao Ayguals de Izco i a Domingo Margarit de Madrid; a Ramón Campoamor de Castellón, a Nicolás de Paso y Delgado de Granada, i a Mr. Nur

---

11) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-1864, 31 juliol 1848, pp. 11-12

se de Londres, fundador de la Institució Politécnica d'aquella ciutat. (12)

Una segona tramesa de nomenaments de socis d'honor també confirma aquest desig de fer de l'Institut Industrial tant un centre de prestigi, com de donar-li tocs de més amplitud, si més no en el pla teòric-econòmic. Els nomenaments tramesos el 31 de juliol es dirigiren als següents personatges: Manuel Sánchez Silva, (amb qui per cert després hi mantindrien una forta polèmica), Augusto Amblard, Antonio Alcalá Galiano, Fco. Martínez de la Rosa, Juan Donoso Cortés, Francisco Orlando, Antonio Gil de Zárate, Pedro Gómez de la Serna, Alejandro Mon, Luis José Moratin, Ramon Ma Narváez, Mariano Roca de Togores, Juan -- Bravo Murillo, i Baldomero Espartero. (13)

Després d'aquesta llista, ja no calen gaires comentaris perquè prou bé s'endivina la intencionalitat protocolària i de propiciació que s'amagava darrera molts dels nomenaments tramesos. Són més representatius, en canvi, els que es feren posteriorment a persones més desconegudes i menys influents, perquè devien representar un cert tipus d'interés, com és el cas de Manuel Breton, d'Arnedo (La Rioja) (14) o el de Isidro Bofill de València, (15) que palesen el desig d'estendre la influència de l'Institut per tota Espanya.

12) Aquests nomenament es troben a I.I.C., Cop. Correspondència 1848-1864 al llarg de tot l'any: els primers amb data 30-9-1848; el 5è. data 18-XI-1848 i Mr. Nurse el 23-XI-48

13) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondència 1848-64, 31 juliol 1848, p. 10

14) Ibid, II-8-48, p. 19

15) Ibid, 30 set. 1848

En definitiva, l'I.I.C. nasqué com una associació industrial catalana, però que volia implicar d'altres forces socials, polítiques i econòmiques d'arreu de l'Estat espanyol -- des d'una plataforma teòrico-econòmica i no des d'una plataforma de lluita proteccionista com havia intentat -en resum- -- l'Institut Industrial d'Espanya.

INAUGURACIÓ

L'I.I.C. tenia la seva seu al C/ Conde del Asalto nº 99 local que compartia amb la Junta de Fàbriques. És allà on se celebra l'acte d'Inauguració i l'exposició amb què es va donar a conèixer. A l'acte d'inauguració hi assistiren 150 persones, la majoria socis fundadors. Entre aquests per cert, no s'hi trobava pas Joan Güell. Valgui aquesta aclaració donada l'affirmació tan sovintejada que Joan Güell fou l'ànima, fundador i primer president de l'I.I.C. ⁽¹⁶⁾

Després d'unes paraules del Cap Superior Polític, Manuel Gibert en les que enllaçava la projecció barcelonina a llunyanes terres adquirint-ne a canvi el coneixement d'idees grans i institucions útils, lloà la meritòria labor de la J. de F. que intentava posar en pràctica una Associació que tant hauria de servir als capitalistes com als obrers sense descuidar les necessitats de l'agricultura tan lligada a la indústria fabril, prengué la paraula el Sr. Angel de Villalobos Director de -- l'Institut fent observar que si no s'havia plantejat abans era

16) De Joan Güell en parlaré més endavant aclarint el veritable paper que portà dins l'institució. L'error comès per G. Graell ha donat peu a afirmacions totalment equivocades. I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 23 juny 1848

perquè el moviment industrial era recent; a França només hi havia aleshores 27 escoles industrials, a Bèlgica 4 i cap a Espanya. Les altres carreres estaven molt plenes però en indústria tot està per fer, deia. va subratllar especialment la idea d'unió i enllaç de tot els interessos socials que s'havia d'efectuar per mitjà d'una institució encaminada a sosténir-los i representar-los a tots, destruint la idea del suposat antagonisme que es creu ha d'existir entre alguns d'ells. I acabava amb aquestes paraules "en él (l'Institut) se hermanarán todas las clases y todas las opiniones para inaugurar una propaganda de paz y de unión que tiene por objeto la prosperidad general".⁽¹⁷⁾

El Sr. Antoni Molas llegí una memòria sobre la indústria catalana i el seu probable pervindre, i després es visità l'exposició que per cert, va tenir molt d'èxit. Ja previament s'havia demanat el concurs de la indústria en tots els seus rams, amb el desig que els articles presentats fossin més els dedicats al consum que objectes especials.⁽¹⁸⁾ La ressenya que enfan els diaris d'aquells dies confirmen la varietat d'objectes industrials exposats: alfombras, pianos, teixits de goma elàstica, rajoles refractàries, balances, bàscules, porcelanes, vides, les cèlebres panes del Sr. Güell, Ramis i Cia., cintes de cuire, etc. No anomeno totes les variants de teixits, filats i estampats de cotó, llana, llenceria, etc. que com és natural no hi podien faltar.⁽¹⁹⁾

17) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 23 juny 1848

18) A.F.T.N., Com. de F., Copiador de Correspondència 1848-50, 3 juny 1848, p. 138. Cal tenir present que l'exposició anava dirigida al gran públic i convenia donar a conèixer totes les branques i especialitats industrials que es feien a Catalunya

19) Diario de Barcelona, 4 juliol 1848

El Diari de Barcelona lamentava només dues coses: el no haver collocat els preus dels objectes i la migradesa del local. Insinuava amb aquest motiu, la conveniència de planificar un edifici destinat a celebrar exposicions permanents dels productes de la laboriositat catalana. "En un país que vive esencialmente de la industria y al que tanto interesa rectificar - la opinión respecto de ella sería este uno de los mejores servicios que pudiera prestar el Excmo. Ayuntamiento de Barcelona á todas las clases de la sociedad".⁽²⁰⁾

L'exposició va ésser molt concorreguda per tota classe - de públic; es va fer un catàleg raonat dels productes presents i es va mantenir fins que s'efectuà la visita de la Comissió Règia que havia de venir a Catalunya a verificar l'estat - de la indústria fabril, és a dir fins a mitjans d'agost.

L'oportunitat de deixar l'exposició per poder ser contemplada per la Comissió Règia va ser molt aplaudida per la premsa que hi veié una grata coincidència d'estimable valor per Catalunya i la seva indústria. L'Institut Industrial entrava a la palestra amb una brillant actuació i recollint considerables elogis. Veiem els que li dedicà El Fomento:

"Ha obrado con la prevision que era de esperar en sus vocales la junta directiva del Instituto Industrial de Cataluña, al dejar permanente la esposicion con que solemnizó su apertura, para ofrecer ocasion á que la visiten los comisionados regios cuya llegada se aguarda por momentos; pues aun siendo una escasísima muestra de nuestros medios productores segun lo manifiesta aquella corporación en su último manifiesto, basta como simple indicio de los muchos ramos que comprende nuestra in-

---

20) Diario de Barcelona, 4 juliol 1848

dustria, á superar la mezquina idea que de su extension se tiene formada en otras provincias del reino; al paso que manifies ta cuan espontáneamente cooperan en este país todas las voluntades á los progresos industriales, y cuan poderosos elementos, cuantos efficaces recursos posee ya en el mismo instante de su nacimiento, la nueva institucion creada por la celosa Junta de Fábricas. (...)

En la sombra de esposicion del Instituto muestran orgullosas sus progresos cien industrias diferentes que hubieran de estar en lamentable atraso si fuese cierto lo que se declama sobre monopolio algodonero, pero que en el desarrollo maravilloso de la primera entre las industrias modernas, encuentran su elemento de vida, apoyo estable, estimulo constante.

La esposicion del Instituto, demostracion práctica del íntimo é indispensable enlace entre todos los ramos de la produccion nacional, es importantísima bajo este aspecto, no puede ser mas oportuna para ilustrar á los visitadores nombrados por el gobierno en el desempeño de su delicado encargo; les ayudará á formar un primer concepto general y aproximado sobre la importancia de la riqueza cuya creacion se debe al sistema proteccionista, y sobre la serie de eslabones que forman la gran cadena industrial, con tal mutua dependencia, que al suprimir uno solo caen y rompense infaliblemente los demás. Seguramente los comisionados regios despues que hayan podido apreciar la evidencia de este hecho, andarán mas precavidos contra ciertas prevenciones que antes de observarle por sí mismos hubiesen aceptado como incuestionables bases, estarán sin duda mas dispuestos á comparar y combinar diversos datos con el debido aplomo al querer formarse una conviccion exacta sobre el porvenir de la industria española, y habrán de sentirse menos inclinados á resolver precipitadamente el complicado problema,

cuya solucion imparcial están llamados á preparar con sus jui-
ciosas observaciones.

Grande, inmenso será ya este resultado; pero á la vez en la esposicion del Instituto leerán la importancia de este establecimiento, descubrirán las fuertes simpatias que en su cuna le rodean, podrán prever la próspera vida que le aguarda, y deducir naturalmente lo mucho que vale y lo mucho que promete -- una industria capaz de procurarse sin ageno auxilio este foco de adelantos; comprenderán tambien que no son ignorantes empíricos, ni apocados rutineros los industriales españoles, cuando así se lanzan por la senda de progreso que les enseña el -- ejemplo de las primeras potencias europeas; conocerán por último que está arraigado en el país el espíritu de asociacion, -- que posee además las inestimables dotes de arrojo y perseverancia, que emplea los medios mas eficaces para llegar al completo desarrollo de los naturales elementos de riqueza. La esposicion del Instituto y la llegada de la comisión régia de visita industrial, formarán una coincidencia altamente favorable."(21)

En realitat, un dels principals objectius de l'Institut que era el de donar a coneixer els avenços de la indústria en general, ja ho havia acomplert.

---

21) El Fomento, 30 juliol 1848

OBJECTIUS I REGLAMENT

Ja he parlat anteriorment de la finalitat genèrica de -- l'I.I.C., però cal remarcar més detalladament quins objectius - concrets se senyalaven els seus promotores. Amb data 15 de juliol de 1848 i mentre encara era oberta l'exposició inaugural aparegué als diaris de Barcelona un manifest del seu director A. de Villalobos on expresava de forma ben clara i precisa els objectius de l'I.I.C. Subratllava la importància de l'economia política i de la seva magnífica auxiliar l'estadística; comentava com Espanya havia tingut un considerable nombre de teòrics de l'economia que havien sabut contrastar les teories amb els fets pràctics: Borrego, Madoz, del Valle, Burgos, Sanchez Silva, La Sagra, Sayrò, etc. però havien quedat disperses llurs opinions. L'I.I.C. s'havia imposat doncs la tasca de "redactar y publicar uniformemente trabajos de esta clase, reproducir y colecciónar los más importantes entre los ya publicados y poco conocidos; ilustrar y tal vez rectificar la opinion pública sobre cuestiones de hecho relativas a la cuestión industrial, -- agrícola y mercantil del antiguo Principado y del resto de Espanña, sentar las bases en que haya de estribar una discusion - racional, ilustrada y decorosa sobre intereses encontrados solo en la apariencia, fomentar en otras provincias de la Península asociaciones análogas, formando con ellas asociacion intima y fraternal, tal es una de las misiones mas importantes del Instituto Industrial de Cataluña.

Para este noble fin cuenta con la cooperacion franca y - leal de todos los hombres ilustrados y amantes de su patria -- cualesquiera que sean sus ideas económicas. El I.I.C. no es ni quiere ser exclusivo, su anhelo es dilucidar desapasionadamente las cuestiones, y para esto es indispensable la discusion -

libre y espontánea. Dividido en Secciones industriales y científicas, encargada cada una de estudiar su ramo particular, ha invitado y seguirá invitando a tomar parte en ellas a todos -- los españoles distinguidos por sus luces que puedan coadyuvar a tan patriótico fin ¿quién podrá negarse a responder a este - llamamiento?

Habrá además una exposición permanente de los productos de la industria española, colecciones de los mostruarios extranjeros más escogidos que se recibirán periódicamente; un museo con modelos de máquinas y procedimientos mecánicos de nueva invención; una colección escogida y numerosa de los principales periódicos industriales, científicos y literarios, así - nacionales como extranjeros; una escogida biblioteca de las mejores obras publicadas y que se publiquen en todos los países en cuestiones de interés material, y cátedras clases donde se enseñaran prácticamente y con el auxilio de máquinas los procedimientos fabriles más adelantados, en beneficio no solo de los fabricantes sino de los operarios a quienes se librará un certificado de aprovechamiento que les sirva de comendación para ser admitidos en los talleres particulares.

A estas ventajas de utilidad general se unirá el solaz y entretenimiento que ayuda a soportar sin fatiga las tareas más serias. El Instituto ofrecerá a sus miembros que pertenecen ya hoy a todas las clases de la sociedad, los atractivos materiales de un casino sin los inconvenientes y escollos que han solidido presentar algunos de ellos. Habrá sesiones o asambleas generales adornadas con la concurrencia del sexo hermoso donde - se amenizaran las horas con pasatiempos no menos instructivos que agradables. Se abrirá discusion sobre cuestiones literarias, económicas o sociales de interés general. Se ilustraran

por medio de vistosos experimentos físicos los principales fenómenos de la naturaleza, ni dejaran de contribuir los encantos de la música y la poesía a la amenidad de estos actos. De este modo se enlazara lo útil con lo agradable..."⁽²²⁾

En definitiva, les paraules de Villalobos no són més que una vulgarització dels primers articles del Reglament, que incloen textualment, al menys els que fan referència a l'objectiu de l'Institut:

"CAPITULO II. - Objeto del Instituto.

Artículo 2º.- El Instituto Industrial tiene por objeto - el progreso y fomento de la Industria Española mediante la reunión en un punto céntrico de todos los elementos de instrucción y perfección que puedan alcanzarse para la mutua ilustración de sus miembros ó individuos.

Artículo 3º.- El Instituto pondrá todo su esmero en dar á conocer los descubrimientos, adelantos y mejoras que reciba la fabricación, así en el reino como en el extranjero, á cuyo fin procurará la adquisición de diseños, modelos de maquinaria nuevamente inventada, preparaciones químicas y mostruarios de los artefactos extranjeros mas modernos y de primeras materias así nacionales como extranjeras. Estos objetos quedarán depositados en el local del Instituto y estarán de manifiesto del modo y en la forma que se indicarán mas adelante.

22) El Fomento, suplement titulat "Instituto Industrial de Cataluña", 25 juliol 1848. Villalobos va aprofitar l'èxit as solit amb l'exposició per fer propaganda d'una obra aleshores molt ambiciosa

Artículo 4º.- Habrá una exposición permanente de los productos de la industria nacional en todos sus ramos, para beneficio así de los productores como de los consumidores. Se llevará un registro en el que constarán los nombres y domicilio de los expositores para facilitar los medios de publicidad y estimular los pedidos de los artefactos.

Artículo 5º.- En el propio local se establecerá una biblioteca compuesta de las mejores obras científicas, artísticas e industriales: habrá periódicos así nacionales como extranjeros.

Artículo 6º.- Se establecerán clases especialmente para los ramos manuales de la fabricación, donde se enseñarán prácticamente los procedimientos más modernos y acreditados en filatura, tejido y estampado de todas clases, así como operaciones prácticas en otras industrias. Los alumnos de la clase operaria que hayan asistido con aprovechamiento y buena conducta á estas enseñanzas, recibirán un certificado de la Junta de Fábricas que lo acredite, el cual les servirá de recomendación al ser admitidos en los talleres industriales.

La módica remuneración que deban pagar los alumnos y las reglas que hayan de observarse para su admisión, serán objeto de un reglamento particular.

Estas clases serán nocturnas para no distraer de sus ocupaciones habituales á los que hayan de concurrir a ellas.

Artículo 7º.- El Instituto publicará una ó dos veces al mes folletos o cartillas industriales con el objeto de instruir á la clase laboriosa y suministrarle útiles conocimientos en la fabricación práctica y en otros puntos de interés,

así como estimular un ~~ella~~ el amor al trabajo, á la economía y á la instrucción. Los alumnos de que habla el artículo anterior recibirán gratis estos folletos.

Artículo 8º.- El Instituto estará abierto todos los días para los miembros ó individuos de él: el mostruario, museo y esposición, una vez á la semana para los alumnos de las clases, y una vez al mes para el público; con sujecion todo á lo que prevenga el reglamento especial. A la exposición permanente de los productos de la industria nacional, serán admitidos diariamente los que no siendo miembros del Instituto lo soliciten del director en calidad de comisionistas, compradores ó fabricantes.

Artículo 9º.- Siendo el intercambio de ideas y la discusión facultativa los medios mas eficaces para estimular la investigación y el estudio de las cuestiones teóricas y prácticas, podrán reunirse los miembros del Instituto durante las horas de ocio en tertulia ó círculo industrial en un salón del mismo, destinado al efecto, donde podrán conferir sobre cuestiones interesantes á la fabricación, sin perjuicio de disfrutar así mismo del lícito recreo que permite la buena sociedad, y autorizan las leyes."⁽²³⁾

Progrés i foment de la indústria, heus aquí l'objectiu de l'I.I.C., no la recerca d'un proteccionisme, al menys aquí ni s'anomena. En canvi se subratlla especialment la millora -- tecnològica, indispensable per sobreviure i que constitueix -- una altra mena d'autoprotecció, amb tots els medis possibles - per aconseguir-la: unió de coneixements tècnics i fabrils per

---

23) A.F.T.N., Reglamento del Instituto Industrial de Cataluña, Barcelona 1848

obtenir una mútua il.lustració; aportació de noves descobertes tècniques en tots els ordres i coneixement de les mateixes mitjançant exposicions permanents o esporàdiques; biblioteca i hemeroteca especialitzades tant d'ordre nacional com estranger; classes per a fabricants i per a operaris; fulletons o cartilles industrials dedicades a la vulgarització dels coneixements propis de la fabricació; i per fi un cercle industrial - per alternar l'oci amb l'intercanvi informal de problemes similars.

Resumint: l'I.I.C. quan neix és conseqüent a la necessitat experimentada ja des de 1845 i més clarament manifesta a partir de 1847, de lluitar en un altre front, sense deixar el del proteccionisme. El front de la millora tecnològica que els havia de fer més competitius enfront dels productes estrangers era una altra manera de lluitar contra el lliurecanisme, potser més moderna i segons ells, més eficaç. Això no vol dir que no tinguessin present que també la unió de totes les indústries, no sols les del cotó o les del tèxtil a tot estirar, els era molt necessària. L'ambició, encara més àmplia d'unir totes les forces de la producció, la indústria en tots els seus rams, amb l'agricultura i amb les forces de la cultura, economia política, estadística, literatura i nobles arts, ens demostra -- l'intent d'aconseguir un front ampli de conscienciació col·lectiva que tindria en el treball, l'associació i la producció el triple lema de combat, del qual en definitiva la indústria n'era l'exponent més evident.

Quan G. Graell parla⁽²⁴⁾ de que la Junta de Fàbriques convençuda de la necessitat de respirar aires més lliures i de --

---

24) Guillem Graell, Història del Fomento del Trabajo Nacional, Barcelona 1911, p. 167

moure's en un horitzó sense límits oficials va acordar crear l'Institut Industrial, que se l'anomenà de Catalunya perquè -- s'havia creat amb fins similars i amb el mateix nom a Madrid un altre amb el genitiu possessiu de Espanya, que va durar poc, està només parcialment en la veritat. Jo crec que el desig de respirar aires més lliures hi era, però per damunt de tot, al menys als seus inicis, l'I.I.C. va posar especial èmfasi en la millora tecnològica i en la unió de totes les forces productives -es clar que principalment les de la indústria- però també tenint en compte la força d'aquelles que l'havien d'ajudar a crear nous camins societaris i econòmics, en els quals la indústria hi hauria de jugar un paper preponderant, el que ells consideraven el paper de la modernització. ⁽²⁵⁾

També Graell cau en un error en atribuir fins similars - als dos Instituts, el d'Espanya fundat el 1841 a Madrid i el de Catalunya fundat a Barcelona el 1848. Pel que fa a la semblaça amb l'Institut Industrial de Espanya, després d'haver-lo estudiat al capítol anterior ja ha quedat demostrat que fou un projecte ben distint. Fou l'intent d'expansionar la indústria a d'altres zones de l'Estat espanyol i també l'esforç per aconseguir una protecció més eficaç, cosa parcialment aconseguida en l'aranzel de 1841. L'aspecte de la millora i perfeccionament tecnològic no hi apareixien en absolut. ⁽²⁶⁾

25) Per comentar les similituds entre l'I.I.C. i les altres --- institucions estrangeres similars, de la mateixa època, a les que he pogut tenir accés, espero haver comentat l'organització i funcionament de la institució, tal com preveia el Reglament.

26) Sobre l'Instituto Industrial de Espanya, vegeu, cap. II.

ORGANITZACIÓ

Cal ara veure quina era l'organització de que es valia l'Institut per lograr els seus propòsits. Els membres de l'Institut podien ser membres de nombre, honoraris, de mèrit i corresponents, entre els quals ja he citat personatges ben diversos que es van anar augmentant en els primers mesos de funcionament. Els membres de nombre,⁽²⁷⁾ que en el primer any arribaren a 390, gaudien dels següents avantatges: dret a assistir al cercle industrial, assemblees, biblioteca, mostruaris, museu, classes i catedres, recepció de totes les publicacions, dret de consulta de qualsevol investigació industrial o fabril encara que fos per mitjà dels corresponents a l'estrange, i també, en el cas de formar part de la Junta de Fàbriques, facultat d'enviar un operari gratis a les classes pràctiques. Estaven obligats a pagar una suscripció de 20 rals cada mes per avançat.⁽²⁸⁾

L'institut disposava d'un Director, un Bibliotecari, un Conservador (encarregat dels mostruaris i Museu) i un Secretari, càrrecs que ocuparen en els seus inicis A. de Villalobos, Joan Illas i Vidal, Magí Soler i Espalter i Joan Costa respectivament.⁽²⁹⁾ Hi havia també una Junta Directiva que es compoava del President de la Junta de Fàbriques, que era el Cap Superior Polític, o del Vice-President en representació seva, ales

27) Els individus de la J. de F. ho eren ja nats (Reglamento I.I.C., p. 4, art. 10, cap. III)

28) Ibid, arts. 10, 13 i 14, pp. 4 i 5

29) Quan Angel de Villalobos va ser destacat a Madrid com a representant de la J. de F. va ocupar el càrrec de Director Illas i Vidal que compartia amb el de Bibliotecari.

hores J. Jaumandreu; de quatre individus elegits per la J. de F. d'entre els seus vocals, i del Director de l'Institut. També es preveia una Junta Consultiva. (30)

L'Institut s'havia de dividir en Seccions, divisió que es preveia així: "Secciones industriales. 1ª Agricultura, 2ª Sederia, 3ª Laneria, 4ª Lenceria, 5ª Algodón en todos sus ramos de hilado, tejido, estampado é industrias auxiliares, 6ª Fundicion y construccion de máquinas, 7ª Productos químicos, 8ª Papel, 9ª Industrias varias. Esta última comprende los oficios é industrias no mencionadas ya, hasta que su número é importancia haga necesaria mayor subdivisión. Secciones científicas: 10ª Ciencias físico-químicas, 11ª Economía política y 12ª Estadística, 13ª Sección literaria ó de lectura, 14ª Sección - de nobles artes". (31)

En el moment de quedar constituïdes definitivament van ser elegits els següents subjectes: (32)

"Sección 1^a.- Agricultura.- Presidente: el M.I. Sr. Conde de Fonollar. Celador: Sr. D. Manuel José Planas. Secretario: Sr. D. Tomás Beltrán Soler.

Sección 2^a.- Sederia.- Presidente: Sr. D. José Fiter. Celador: Sr. D. José Junoy. Secretario: Sr. D. Eduardo Flaquer.

Sección 3^a.- Laneria.- Presidente: Sr. D. Tomás Coma. Celador: Sr. D. Pedro Bulbena. Secretario: Sr. D. José Sol y Padris.

30) Reglamento I.I.C....., art. 27, p. 10. El càrrec de Vice-President va ser ocupat per J. Jaumandreu, Joan Vilaregut i Josep Cortils durant l'època que tracto.

31) Ibid, art. 22, p. 8

32) Observeu que de primer moment no van ser cobertes totes les Seccions

Seccion 4a.- Lenceria.- Presidente: Sr. D. Fernando Puig. Celador: Sr. D. José Genescá. Secretario: Sr. D. José Seller.

Seccion 5a.- Algodon.- Presidente: Sr. D. Luciano Prat. Celador: Sr. D. Miguel Ramoneda. Secretario: Sr. D. Antonio Mola y Argemí.

Seccion 6a.- Fundicion y contrucción de máquinas.- Presidente: Sr. D. Valentín Esparó. Celador: Sr. D. Nicolás Tous y Miralpeix. Secretario: Sr. D. Hilario Bordeje.

Seccion 7a.- Productos químicos.- Presidente: Sr. D. José Roura. Celador: Sr. D. Pedro Roqué y Pagani. Secretario: Sr. D. Francisco Domenech.

Seccion 10a.- Industrias varias.- Presidente: Sr. D. José Oriol Segur. Celador: Sr. D. Gotardo Grondona. Secretario: Sr. D. José María de Grau.

Seccion 11a.- Economía política.- Presidente: Sr. D. Laureano Figuerola. Celador: Sr. D. Juan Agell. Secretario: Sr.D. Melchor Ferrer.

Seccion 12a.- Literatura.- Presidente: Sr. D. Antonio -- Bergnes. Celador: Sr. D. Juan Cortada. Secretario: Sr. D. Víctor Balaguer."(33)

33) Diario de Barcelona, 24 agost 1848; al llibre d'Actes de - l'I.I.C. no hi figuren i de forma parcial al Copiador de - correspondència 1848-64, p. 16, 10 agost 1848

El funcionament de les Seccions és previst de forma detailedlada al Reglament:

"Cada miembro será libre de elegir la sección á que quiera pertenecer pudiendo inscribirse en dos análogas si así lo deseare.

Artículo 23.- De la sección literaria ó de lectura formarán parte el Director, el Bibliotecario y Secretario del Instituto. Esta sección estará encargada de leer y examinar los periódicos científicos e industriales, así como las obras especiales sobre industria y fabricación que se reciban en el Instituto, formando extractos mensualmente de lo mas importante de ellas con arreglo á la división de secciones, á fin de llamar la atención de cada una de ellas hacia lo que pueda interesarlas. Para el modo de verificarlo véase el reglamento particular de la biblioteca.

Artículo 24.- Los trabajos interiores y privativos de cada sección estarán á cargo de las comisiones que tenga á bien nombrar para el efecto, y de las cuales formará siempre parte el secretario de la misma, quien deberá llevar acta de todo. - Las secciones se reunirán á lo menos una vez al mes en días distintos para el despacho de los negocios de su particular cargo, sin perjuicio de que deban reunirse extraordinariamente cuando la Junta Directiva les encomiende un trabajo especial. De los trabajos privativos de la sección pasará el secretario traslado á la Junta Directiva mensualmente. De los especiales que esta le encomiende lo verificará tan luego como estén despachados. Ninguna sección podrá por sí hacer proposición alguna á la Dirección sino por conducto de la Junta Consultiva la cual, si lo estimare oportuno, le dará curso en su propio nombre. Tampoco podrá disponer la publicación de sus trabajos, di-

rigir esposiciones á las autoridades ni al gobierno sin la -- anuencia de la Consultiva, aprobacion y conducto de la Directiva.

(...)

Artículo 39.- Las secciones del Instituto se reunirán -- una vez al mes en los días que determine el reglamento particular, á fin de evitar en lo posible la coincidencia. Estas reuniones tienen por objeto tratar las cuestiones interesantes al fomento de cada una de ellas respectivamente. De las actas de estas juntas, se pasará copia á la secretaría del Instituto."

I finalment l'Institut, a més del cercle industrial, biblioteca, sala de periòdics, mostruari, museu, classes, consultes, seccions de treball, etc., es proposava celebrar assemblées generals de tots els membres de l'Institut. Veiem-ne llur objecte:

"Artículo 43.- El Instituto celebrará asambleas generales de todos los miembros del Instituto. En estas reuniones se dará cuenta de las operaciones y fomento que haya tenido el establecimiento. Se tocarán cuestiones de interés general para la Industria Española. Se abrirá discusion sobre cuestiones -- económicas anunciadas de antemano á fin de ilustrarlas y dirigir la opinion pública sobre estas materias de interés general. Se leerán aquellos escritos ó memorias que se presentaren y que en conceoto de la comision nombrada al efecto por la Junta Directiva parezcan interesantes, sin escluir las de amena literatura y poesía, que tengan por objeto ensalzar la industria y patentizar sus ventajas.

Se efectuarán experimentos vistosos e instructivos en física, química ó mecánica, y en una palabra; se amenizarán esas reuniones por cuantos medios puedan contribuir a hacerlas útiles y atractivas con relación siempre al objeto del Instituto.

A estas asambleas generales serán admitidas las familias de los miembros del Instituto, quienes al efecto recibirán un número determinado de billetes."

Totes aquestes activitats suposaven, com és normal, unes despeses considerables, principalment en els seus moments iniciais i encara que tal com preveia el Reglament cada soci estava obligat a pagar 20 rals mensuals per avançat, repetides vegades es reflexa en els seus documents la preocupació per l'aspecte econòmic.

Ja molt aviat, poc temps després de la seva inauguració i utilització de la biblioteca i salons, donat que compartien amb la Junta de Fàbriques el mateix local pactaren el repartiment de despeses de la següent manera:

- "1.- Después de 1º de octubre el Instituto pagará la mitad del alquiler del local.
- 2.- Pagará todas las suscripciones a los diarios incluso los que hasta el momento había pagado la J. de F.: Brusi, Fomento, Barcelonés, Gaceta, Propagador, Guía del Comercio, Revista de Administración, excepto los que regala la Junta.
- 3.- De las 24 luces de gas siempre encendidas, pagará la cuarta parte la Junta.

- 4.- La Junta pagará la cera de la Secretaría y Presidencia.
- 5.- Los dependientes de Secretaría serán pagados por ambas - corporaciones en igual proporción.
- 6.- Los gastos de conservación del edificio, también.
- 7.- El mobiliario será pagado por cada corporación.
- 8.- La contabilidad del correo será a parte." ⁽³⁴⁾

Però les ambicions del Director eren considerables ja que proposava en aquells moments establir les càtedres, obrir sales de mostraris estrangers, adquirir instruments de Física i formar un Museu amb models de màquines, mostraris facultatius, i exposició permanent. Les despeses necessàries per cobrir -- aquests objectius pensava aconseguir-les mitjançant un préstec de 36.000 rals per accions de 100 duros. La suma de cada acció devia resultar excessiva perquè al cap d'un mes i mig, ja es rebiaixà a 250 duros, és a dir 1.000 rals. ⁽³⁵⁾ Una vegada més, com tantes altres, uns quants homes de la J. de F. entusiasmats i amb el convenciment de fer quelcom de considerable importància, per ells i pel conjunt social, solucionaren amb una derrama -- els problemes econòmics inherents a qualsevol tipus d'organització.

Abans d'acabar aquest apartat de l'organització vull cridar l'atenció sobre el gest realitzat -tan semblant al de la Royal Society of Arts- en demanar a S.M. la seva protecció i la mercè d'afegir al seu títol el nom de la Reina, tot enviant-li el Reglament per a la seva aprovació. Veiem aquesta petició, que mai va obtenir resposta:

34) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 11 nov. 1848

35) Ibid.

"El progreso y fomento de la industria española, de la - industria en su acepción mas legítima que comprende todas las infinitas combinaciones de los esfuerzos productores de riqueza, es el grandioso objeto del Instituto Industrial dividido - en 11 secciones (...) Cuanto abraza el extenso círculo de las facultades del hombre, desde el cultivo de la tierra cimiento del bienestar privado hasta las más abstractas investigaciones intelectuales germen de la cultura y gloria, se propone estimular el Instituto; por medio de frecuente trato entre los laboriosos y entendidos con mostrarios y museos, con exposiciones y Catedras, con una selecta Biblioteca, y concienzudas publicaciones. Hijo de patrióticos impulsos, sostenido por continuos actos de desprendimiento el Instituto puede aspirar al lauro - de prestar servicios eminentes al país, si se digna la bondadosa mano de su Reina otorgarle la bondadosa merced de ponerle - bajo el amparo de la Corona. (...) Suplican se digne declarar que se le otorgue la protección inmediata del Poder Supremo y la señalada merced de añadir a su modesto título el eficaz -- prestigio del nombre excelso de su Augusta Reyna como medio po - derosos de fomento a la agricultura y a las demás industrias - así confian los que suscriben obtenerlo de V. Majestad cuya - preciosa vida conserve Dios muchos años para bien de la monarquía." (36)

---

36) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Correspondencia 1848-64, 12 des. -- 1848, p. 58

COMPARANÇA AMB D'ALTRES INSTITUCIONS ESTRANGERES

Després d'haver vist i analitzat l'I.I.C. tant en els objectius que es proposava com en la seva organització i mitjans que pensava utilitzar per aconseguir-los, serà bò intentar veure si va ésser una associació autòctona⁽³⁷⁾ o bé va trobar la seva font d'inspiració a d'altres institucions similars fora de les nostres fronteres. Precisament, per poder trobar resposta a aquesta pregunta hi he dedicat una part del present estudi. Veiem-ne doncs les semblances i diferències.

En primer lloc, cal advertir que en realitat totes les - Instituciones estudiades descansaven en un doble principi: el de l'associació i el de la defensa i promoció de la indústria. Per tant, serà més enllà d'aquests objectius generals que intentaré trobar les fonts d'inspiració a les que van beure els promotores de l'I.I.C.

L'Associació que d'una forma més clara inspirà la constitució de l'I.I.C. fou sens dubte la Société Industrielle de -- Mulhouse, fundada el 1825.⁽³⁸⁾ Els objectius d'una i altra són expresats gairebé amb les mateixes paraules: "el progreso y fomento de la industria mediante la reunión en un punto céntrico

-
- 37) Que no era autòctona ja es podria afirmar ben aviat perquè els mateixos fabricants que n'invocaven la seva necessitat parlaven d'institucions estrangeres quan decidiren tirar - endavant l'I.I.C. (C. de F., Llibre d'Actes 1844-46, p. 332, 16-X-45).
  - 38) Precisament a l'arxiu del Foment del Treball se'n conserva un Reglament, encara que d'època més tardana, el 1852, i a més em consten els contactes de Tous i Soler amb els fabricants d'Alsàcia. També cal recordar que el Butlletí de di - ta Associació és una de les primeres publicacions a les - que se subscriu l'I.I.C.

de todos los elementos de instrucción y perfección que puedan alcanzarse para la mutua ilustración de sus miembros o individuos",⁽³⁹⁾ i "l'avancement et la propagation de l'industrie par la réunion, sur un point central, d'un gran nombre d'éléments d'instruction; par la communication des découvertes et des fets remarquables, ainsi que d'observations qu'ils auront fait naître, et par tous les moyens qui seront suggérés par le zèle - des membres de l'association pour en assurer le succès".⁽⁴⁰⁾

Totes dues preveuen la constitució d'un Museu o exposició permanent de disseny, models de maquinària recentment inventada, preparacions químiques, mostraris, productes de la indústria nacional; també és previst per totes dues una Biblioteca amb saló de lectura on s'hi trobaran les millors obres científiques, artístiques i industrials, i els diaris i revistes nacionals i estrangeres especialitzades en la matèria. I encara, totes dues institucions tenen en comú el facilitar els seus salons com a cercle industrial per tal que els seus socis puguin intercanviar idees i discutir sobre qüestions teòrico-pràctiques lligades a la millora de la fabricació en general; el muntar conferències de divulgació científica que s'havien d'il·lustrar amb experiències i la convocatòria de concursos amb premis a la invenció, al perfeccionament o a l'execució de procediments avantajosos a les arts, manufactures i agricultura.

Si totes aquestes són les semblances, que ja veiem que són abundants, hi ha, això no obstant, certes diferències molt explicables si tenim en compte la diversitat de circumstàncies dels fabricants catalans de les dels alsaciants. En tant que

39) Instituto Industrial de Cataluña, Reglamento, art. 2º, p. 1

40) Bulletin de La Société Industrielle de Mulhouse, "Reglement de la Société", Tome I, 1828, p. 10

l'Estat francès havia promogut ja des de temps napoleònics el foment de la indústria (recordem la creació de la Société pour l'Encouragement de l'Industrie de 1801), a Espanya la situació era totalment contrària. Els centres de poder eren dominats per forces marcadament reticents a la industrialització, primant la tendència a conseguir bons tractats comercials amb la mateixa França o amb Anglaterra, cosa que feia renunciar al canvi que exigia l'opció industrialitzadora.

Així s'explica que si la Société Industrielle de Mulhouse preveia una publicació d'ordre intern, un Butlletí que tenia per objecte la convocatòria dels premis i concursos, i la difusió dels avenços tecnològics que s'anaven succeint, per ser coneguts pels socis, l'I.I.C. es veia obligat encara a fer una labor més urgent, la de la mentalització general a favor de la causa industrial per intentar moure totes les forces socials i polítiques a la defensa dels seus interessos, que aleshores -- feien passar per un proteccionisme inevitable -segons ells-. I això ho feu l'Institut Industrial amb la publicació de El Bien Público del que ja m'ocuparé amb més deteniment.

També fruit de les diverses circumstàncies cal considerar l'aspecte de les classes. La Société de Mulhouse no en va donar mai; amb el temps, força anys més tard de la seva fundació decidí sostenir escoles que ja funcionaven amb anterioritat, tals com l'Escola Superior de Química, una Escola de Dibuix, el Museu d'Història Natural, etc., però una atenció a la millora del fabricant o de l'obrer instruint-lo de forma directa mai va ser objecte de les seves atencions. En canvi l'I.I.C. no sols va preveure l'establiment de classes per fabricants i operaris (art. 6) sinó també la publicació una o dues vegades al mes de fulletons o cartilles industrials per instruir de --

forma senzilla la classe laboriosa (art. 7). Aquí cal tenir en compte que França ja des de 1819, havia començat a impartir cursos nocturns al Conservatoire d'Arts et Métiers, (Centre d'Ensenyament Superior Tècnic per l'aplicació de les Ciències a la Indústria), i que a partir de 1824, gràcies a la decidida intervenció de Charles Dupin⁽⁴¹⁾ s'aconsegui que el Conservatori esmentat organitzés classes especialitzades per obrers, que en pocs anys, malgrat una certa oposició oficial, es lograren establir a nombroses ciutats de França.

Molt diferent era la situació aquí; encara que com sabem la Junta de Comerç havia contribuït poderosament a la formació tècnica que tant havia de pesar precisament en la formació de la majoria dels homes de la Junta de Fàbriques i de l'Institut Industrial de Catalunya, en aquells anys havia rebut ja la condamna de mort per part del govern central (1847) i tot i sobrevivint en algunes classes especials no podia ja retornar a l'esplendor dels temps antics sostenint les que foren càtedres cèlebres de física, matemàtiques, botànica, etc. Per això l'I.I.C. oferí classes que estiguessin directament relacionades amb la indústria del cotó, la predominant entre els fabricants, - sense voler excloure d'entrada altre tipus de classes preparatòries a diferents branques de la indústria.

I finalment una altra divergència entre aquestes dues institucions: la de les comissions, que en definitiva respondien als interessos que veritablement primaven entre els indus

41) Matemàtic i enginyer naval, era professor de geometria i mecànica al Conservatoire d'Arts et Métiers; el qual havent visitat les manufactures de Glasgow es quedà admirat dels coneixements teòrics dels obrers adquirits gràcies als cursos que havien rebut de Birkbeck, el professor universitari que els havia iniciat ja el 1804. (Mabel Tylecote, The Mechanics' Institutes..., p. 9)

trials que les sostenien. N'hi havia algunes en comú, Química, Mecànica, Economia Política, Belles Arts; però en tant que la de Mulhouse en tenia una dedicada a la Història Natural abarcant tres especialitats (Mineria i Geologia, Botànica i Agricultura, i Zoologia), l'I.I.C. dedicava una Comissió sencera a l'Agricultura; -com també ho havia fet la Royal Society of -- Arts, o la Soc. pour l'Encouragement-. També una diferència notable es donava en el fet de l'especial atenció per part de -- l'I.I.C. a la indústria tèxtil (la predominant a Catalunya) - amb les comissions de sederia, llaneria, llençeria i cotó. I en cara aquí s'hi afegien les Comissions d'indústries varies, la d'Estadística (el 1848 molt prestigiada arreu) i la de Literatura, que probablement anava molt lligada tant a les dots personals de Villalobos, (escriptor i publicista) com a la necessitat d'aunar possibilitats literàries de les plomes progressistes de Catalunya per engrescar-les a la tasca divulgadora - que es proposava la Institució.

La composició dels membres d'ambdues associacions fou a la pràctica molt semblant: fabricants principalment. Això no obstant la de Barcelona, amb plantejaments inicials de més volada, integra també alguns terratinents preocupats per una explotació de la terra que tingüés en compte l'aplicació de la ciència i la tècnica al millor rendiment de la mateixa (Comte de Fonollar, etc.)⁽⁴²⁾ artistes, economistes i literats, dels que ja he parlat i que en definitiva seran els que aguantaran la redacció de El Bien Público.

Hem vist el parentiu més pròxim de l'I.I.C. amb la Société Industrielle de Mulhouse, però cal recordar que aquesta as-

---

42) Ben aviat però aquests s'enquadren en una nova institució que els servirà millor els seus interessos, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

sociació nasqué el 1825, quan la majoria de les institucions - estudiades en aquest treball eren ja fundades. Què n'heretà en definitiva l'Institut Industrial de totes elles? O millor dit, quins punts tenia en comú amb cada una d'elles, a més de l'es-
(43) perit associatiu i de la promoció i foment de la indústria?

Hi ha alguns aspectes que són comuns gairebé a totes: -- els premis (no consta pels Instituts Mechanics), concursos i exposicions; també una biblioteca especialitzada; la difusió de les innovacions tecnològiques per mitjà de publicacions periòdiques o esporàdiques; les conferències amb experiments, l'intercanvi social entre els seus membres; i d'altra banda hi ha especificitats que les distingeixen i que no són compartides per totes. Així per exemple, tant la Roya Society, com la Société pour l'Encouragement, com l'I.I.C. de forma no explícita, però ben隐式ita en els seus primer anys de vida, tenien com objectiu bàsic el crear una mentalitat favorable a les arts i les manufactures.
(44)

L'aspecte instructiu o de classes queda molt subratllat pels Mechanics'Instituts dels que en devia arribar la informació a través del coneixement directe aportat per Villalobos;
(45)

43) A la comparació no hi he inclòs ni Le Musée de l'Industrie Belge per no disposar de suficient informació, ni l'Association pour la Defense du Travail National de Paris, per tractar-se d'una institució totalment protecciónista i -- aquest aspecte -encara que a la pràctica no s'eludia- no es contemplava al Reglament i objectius de l'I.I.C. Així doncs les institucions subjectes de la comparació seran: Royal Society (1754), Soc. Encouragement (1801), Mechanics'Instituts (2824), Soc. Ind. Mulhouse (1825) i I.I.C. (1848)

44) Vegis la 2ª part del present estudi, on són estudiades cada una d'elles.

45) B.F. Duppia, A manual..., p. 167

i la referència a una especial atenció al treballador o classe obrera és present només als Instituts Mechanics, a la Société Ind. de Mulhouse i a l'I.I.C., encara que a la pràctica ja sabem que foren les institucions angleses les que de forma més - total i directa s'hi dedicaren.

Una particularitat de l'I.I.C. que no apareix a cap de les institucions estudiades és l'existència de les comissions dedicades a la indústria tèxtil de forma tan explícita. La Royal Society of Arts tan primerenca en el temps, parla d'una Comissió genèrica de Manufactures, i les altres ni aquestes anomenen, prova de que la promoció d'aquesta branca ja no era precis fomentar-la, i si la de la química i la mecànica explícitament expressades als seus estatus.

Finalment una remarcada sobre la composició dels socis i el que en realitat fou element potenciador de cada una d'elles. Les tres que tenen pretensions d'universalitat són la Royal Society of Arts (veritable microcosmos de la societat anglesa de mitjan segle XVIII), la Société pour l'Encouragement, que abarcava parlamentaris, fabricants, artistes i artesans, i el nostre Institut Industrial de Catalunya, almenys pel que fa als seus plantejaments inicials (homes de la indústria, de la ciència, de les lletres i de les Belles Arts).

Dels elements potenciadors i dels que donaven suport cal fer observar que només hi ha una presència estatal considerable a Le Musée de l'Industrie Belge i a la Société pour l'Encouragement. La Royal Society fou sostinguda sempre per un públic molt heterogeni amb lords incluits; els Mechanics'Instituts reberen l'ajut de l'ala esquerra dels Whigs, els elements de la burgesia progressista anglesa, com també ho foren els de

la Société Industrielle de Mulhouse i els de l'I.I.C. Amb una diferència entre els dos darrers: els fabricants alsaciens anaven molt avançats en el desenvolupament industrial i eren econòmicament i políticament més forts que els catalans, cosa que els permeté mantenir els seus principis i objectius amb considerables èxits sense haver-se de doblegar a les embestides governamentals que caigueren damunt l'I.I.C. i que li causaren -com veurem- un cop de mort, o de viratge considerable en la seva línia inicial.

CAPÍTOL 3.- EL BIEN PÚBLICO EXONENT DE L'IDEARI DE L'I.I.C.
EN AQUESTA PRIMERA ÈPOCA

NECESSITAT D'UN DIARI DEFENSOR DE LA INDÚSTRIA

El diari El Bien Público⁽¹⁾ feu la seva aparició a Barcelona el 9 de febrer de 1849 i deixà de publicar-se el 16 de setembre de 1850, en haver-se clausurat per ordre governativa la institució que li donava suport, l'Institut Industrial de Catalunya.

Des de molt temps enrera els fabricants estaven preocupats per no disposar d'un periòdic on poder fer sentir la seva veu, sobre tot en moments en què calia defensar els aranzels, o quan els atacs provinents de la propaganda lliurecanvista -- eren especialment intensos, o bé perquè se'ls considerava excessivament exigents en les seves peticions proteccionistes.

Ja hem vist com en els orígens de la formació de l'Associació Catalana a Madrid hi tingué ben aviat un paper prioritari la publicació d'un periòdic per donar a conèixer des de la Cort les "sanes doctrines", és a dir les prohibicionistes aleshores. El Corresponsal fou doncs, la primera publicació que gairebé costejà totalment la Comissió de Fàbriques i que sota la direcció de B.C. Aribau, i Subirachs representava la banda industrial a Madrid.⁽²⁾

1) La col·lecció sencera de El Bien Público es pot consultar a l'A.F.T.N. i també a A.H^a.C.B.

2) Vegis Cap. II

Si El Corresponsal els servia plenament a la Cort, a Barcelona aconseguien sovint que els diaris locals els publicuessin articles, principalment El Barcelonés (progressista) i El Fomento (governamental). El Diario de Barcelona només incloïa ressenyes de les activitats que haguessin portat a terme, però en ser apolític, no publicava mai articles editorials, i --- aquests eren precisament els que més convenien a la Comissió - de Fàbriques per formar i orientar l'opinió dels lectors.

Quan El Corresponsal deixà de publicar-se, la solució -- adoptada per la C. de F. fou la d'adquirir una colla de suscripcions a algun diari de la capital que es prestés a inserir els articles que la Comissió catalana els enviés; i així succeí amb El Tiempo,⁽³⁾ amb El Guía i amb algun altre. També altres diaris publicaren articles a través dels seus amics de Madrid, El Faro, El Heraldo, El Clamor Pùblico, El Eco del Comercio, El Español... etc. però això només succeïa de forma esporàdica, en moments extremadament difícils, i encara amb dificultats.⁽⁴⁾ Generalment la fabricació catalana havia d'acontentar-se amb la publicació d'un setmanari: El Semanario Industrial, que publicava D. Fco. Nard a Madrid, gairebé tot a expenses de l'entitat barcelonina. Les cartes amb oportunes indicacions sobre els interessos dels fabricants catalans són abundoses als llibres de correspondència, fins que ja a darreries de 1847, quan la problemàtica aranzelària es posà més difícil, s'estava a plena crisi, els atacs contra Catalunya començaren a sovintejar, i la propaganda lliurecanvista prenia nova volada, es parlà amb insistència de publicar altra vegada a Madrid un diari. I encara que ho veien difícil -es precisaven 800 ac-

3) A.F.T.N., C. de F., Copiador de Correspondencia 1844-1847, - 14 nov. 1845, p. 79

4) Ibid, 27 juliol 1847, pp. 381 a 386

cionistes- decidiren tirar endavant.⁽⁵⁾ Això no obstant no -- consta que s'hagués arribat a portar a terme.

Durant tot l'any 1848, potser per la força dels esdeveniments, (guerra dels matiners, crisi econòmica aguditzada, revolució a la vefina França i por de les seves repercussions a Catalunya) i per la tasca supletòria que suposà als homes de la Junta de Fàbriques la fundació de l'I.I.C. no es parlà per res de la necessitat de tenir un diari. Fou concretament a la Junta Directiva de l'I.I.C. del 4 de desembre de 1848 on es presentà ja un projecte de periòdic propi de dita institució. El projecte fou aprovat: es preveia el seu llançament gràcies a una societat d'accionistes i al pressupost mensual que aniria a càrrec de la corporació.⁽⁶⁾ Això no obstant, ja es preveia que aquest diari només podria cobrir els interessos industrials a Barcelona, i com a màxim a Catalunya, però per aconseguir al mateix temps la seva presència a Madrid i des d'allí a tota Espanya, es donaren de baixa del Semanario Industrial i concertaren uns tractes especials amb El Guía de Madrid.

Els arguments que donaren al Sr. Nard, editor responsable de El Semanario Industrial són clars exponents de les inquietuds i desitjos de temps ha sentits i expressats pels homes de la J. de F.: en realitat volien ser presents als diaris polítics que eren els que més es llegien i cridaven més l'atenció del públic; a més aquests eren diaris... i una setmana representava moltes vegades massa interval de temps.⁽⁷⁾ El Guía

5) A.F.T.N., C. de F., Copiador de Correspondencia 1844-1847, 27 octubre 1847, p. 473

6) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 4 desembre 1848

7) A.F.T.N., J. de F., Copiador de Correspondencia 1847-1850, 16 des. 1848, p. 243

que havia començat a publicar-se el 15 de desembre de 1848, se subtitulava "político, industrial y literario", i es declarava conservador va resultar un bon aliat i servidor de l'I.I.C. i de la J. de F., ja que a canvi de 200 suscripcions es comprometia a publicar sempre a favor del proteccionisme i a inserir - tots els articles que li enviés la J. de F., passant-los, inclús, com. de redacció quan la seva naturalesa feia entendre - que serien més ben acollits i farien més efecte amb aquest caràcter.⁽⁸⁾ La Comissió encarregada de mantenir els contactes - estava formada pels Srs. Nadal i Muntadas.

En certa manera aconseguit llur objectiu a Madrid l'I.I.C. es dedicà àrduament a enllestar els requisits previs per a la publicació d'un diari propi a Barcelona. Segons sembla el nom que s'havia pensat en principi era el de El Economista, -- "diario del Instituto Industrial de Cataluña".⁽⁹⁾ Villalobos rebé l'encàrrec d'activar tots els preparatius i ben aviat se celebrà la 1ª reunió d'accionistes entre els quals s'hi trobava la plana major tant de la J. de F. com de l'I.I.C.: Cortils, - Poch, Villalobos, Prat, Junoy, Codofíet, Molas, Baulenas, etc.

⁽¹⁰⁾ L'objecte de la reunió era el de discutir les propostes - que havien presentat els impressors Josep Mª de Grau i Josep - Gaspar. S'acceptaren les del darrer; el dia 16, tanmateix, apa regué ja configurat el Centre de Redacció del diari El Bien Público. Era la primera vegada que se l'anomenava amb el nom que

8) A.F.T.N., J. de F., Ll. d'Actes 1848-60, 21 des. 1848, p.46

9) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Corresp. 1848-64, 29 des. 1848, p.46

10) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 13 gener 1849. A la pròxima reunió d'accionistes hi trobem encara moltes més de les personalitats del món industrial barceloní: Pau Vilaregut, J. Monteys, Joan Agell, V. Esparó, Nicolàs Tous i Soler, Illas i Vidal, J. Muntadas, Salv. Bonaplata, L. Sierra, N. Tous i Miralpeix, etc. (Ibid. 26 març 1849)

es feu definitiu. El Centre de Redacció estàva format per Angel de Villalobos, Director Responsable, i redactors: Joan -- Illas i Vidal, Magí Soler i Espalter, Josep Sol i Padrís, Pere Dalmases, Ramon Torrents i Ricart, i Víctor Balaguer. (11)

Donat que la legislació vigent sobre premsa era força -- restringida en aquells anys la J. de F. tingué especial cura -- en deixar ben sentades les bases per les quals s'hauria de regir El Bien Público: (12)" Encara que es diu que el periòdic és aliè a la política no s'hi podrà substreure en alguns casos -- que toquin d'aprop les qüestions industrials; si no es fes -- gens el periòdic seria menys respectable i perderia molt del seu interès per una gran part dels lectors. Les notícies polítiques dels altres diaris es posaran imparcialment i es procurarà que n'hi hagi de tots colors. Respecte als actes administratius del Govern, en especial els que més afecten la indústria, com les aduanes, els resguards, subsidi industrial, aranzels, agricultura, camins i canals, navegació, etc. es faran -- les observacions que inspirin la seva bondat o el seu defecte, reclamant quan calgui. Respecte a les disposicions més directament influents a l'Administració provincial i municipal s'abogarà pels interessos locals. La qüestió industrial es tractarà sense pretensions exagerades, convitant a la discussió lliure, evitant-se la paraula "prohibició" per no predisposar en contra l'opinió tant previnguda ja... però s'hi lluitarà igual! -

11) Cal advertir que aquests són els del primer moment. Més endavant es retiraran, Víctor Balaguer (30-11-49); Sol i Padrís (primers desembre 1849), Angel Villalobos (darrers -- 1849) i Ramon Torrents i Ricart (primers de 1850). Al seu lloc hi figuraran noves adquisicions: Fco. J. Orellana, Manel Duran i Bas (28-12-49) i Estanislau Reynals i Rabassa (7-49)

12) A.F.T.N., J. de F., Ll. d'Actes 1848-60, 6 feb. 1849, p. 58

No es baixarà a qüestions personals; només si cal però amb dignitat i decència. No entrarà en les polèmiques entre Autoritats, Corporacions i Funcionaris de Barcelona i fora, només en casos extrems. En els Teatres es mostrerà imparcial. Les suggèrències de canvi de les Bases només podran venir de la Junta, mai d'un particular."

Un cop aprovades aquestes Bases s'afanyaren a demanar la conformitat a les autoritats polítiques assegurant que el seu diari "no puede propalar otras ideas que las de orden y apoyo al gobierno si alguna vez tuviere que rozarse con la política".
 (13) Tot seguit iniciaren la campanya de propaganda entre els fabricants de Barcelona, Catalunya i tota Espanya. També prengueren la decisió d'enviar, a compte de la Corporació, tots els números del diari als Senadors i Diputats per tenir-los informats de les doctrines relatives a la indústria i a la economia precisament quan s'havien de resoldre qüestions per les quals calia molta il·lustració.

El diari veié la llum pública el dia 9 de febrer de 1849. La declaració de principis i objectius la feia el seu director Angel de Villalobos, repetint més o menys el que hem consignat a les bases abans descrites. Hi alguns fragments, però, que vull transcriure per entendre un xic millor l'esperit, tant del diari com del seu director: "Lo declaramos en alta voz; consideramos la industria nacional como el primer germen de la riqueza y prosperidad de los pueblos, y cuenta que al hablar de industria no entendemos referirnos esclusivamente á la fabril sinó a todas las que constituyen el trabajo manual del hombre, sin el cual no hay riqueza posible". Explica que vol ensorrar els antagonismes que a vegades es creu que hi ha entre agricul-

---

13) A.F.T.N., I.I.C., Cop. de Corresp. 1848-64, 6 feb. 1849

tura i indústria i que en general defensaran totes les qüestions d'interés material. Però "no se limita nuestra mision a la defensa de los intereses materiales del país, al examen de las disposiciones administrativas del gobierno; otro objeto -- nos hemos propuesto no menos preferente, cual es vindicar á Cataluña de los injustos ataques que se la dirigen, pretendiendo con inaudita crueldad e injusticia hacerle un crimen de las -- desgracias que sufre, ahogarla en sus propias lágrimas. El decoro, la dignidad del país estan interesados en deshacer tan - viles calumnias, tan imprudentes diatribas".(...)

Si Villalobos escrivia aquest editorial, Illas i Vidal també feia un article de fons que començava així: "No podrá imputarse ciertamente á espíritu de provincialismo el que demos marcada preferencia en nuestros primeros números á la llamada cuestión catalana, cuando ella predomina en las discusiones de la prensa madrileña y embarga la atención de los altos poderes del Estado...".⁽¹⁴⁾ Subratlló aquest aspecte vindicatiu amb que s'inaugura El Bien Público, que tractaré més endavant, però -- que representa quelcom important en la gestació de la conciència catalanista d'aquests anys.

ESTRUCTURA DE EL BIEN PÚBLICO I CONTINGUTS

El Bien Público era un diari de gran format, 58 x 42 cms, més gran que El Barcelonés i que El Fomento ambdós barcelonins, i ja no cal dir que el Diario de Barcelona de tamany quarteta. Se subtitulava "Dirario del Instituto Industrial de Cataluña"; disposava de punts de suscripció a Barcelona, Madrid, París y

---

14) A.F.T.N., El Bien Público, 9 feb. 1849

Londres, i per a les províncies els oferia l'administració de Correus. El seu preu era de 10 rals. Tenia 4 pàgines, és a dir 2 fulls, amb les següents seccions: Editorial, Espíritu de la Prensa, on es recensionaven els editorials dels altres diaris barcelonins i en algunes èpoques també els madrilenys; Crónica Interior, amb notícies del Principat; Noticias de la Corte; Noticias de las Provincias; Crónica Oficial; Mosaico, o recensió i crítica de teatres i espectacles i modes; Sección del Instituto (no sempre); Crónica del Estrangero; Boletín Local, amb notícies atmosfèriques, butlletí religiós, anuncis oficials, secció comercial nacional i estrangera, notícies i varietats, anuncis i diversions públiques.

El contingut ideològic del diari es pot resumir breument mitjançant l'anàlisi dels articles editorials que he fet dia a dia.⁽¹⁵⁾ Generalment signats per les inicials dels redactors - abans esmentats, retraten la mentalitat dels mateixos i la línia que la Institució fabril catalana defensava. Fent-ne un repàs al llarg dels 19 mesos de vida del diari, hi trobo un fort predomini de la defensa de la indústria i de la qüestió aranzel·lària amb 145 articles el 1849 -cal recordar que fou l'any de la reforma dels aranzels- i 41 el 1850; en segon lloc la temàtica que ocupa nombroses pàgines i emplea molta tinta és la de la "cuestión catalana", 30 articles el 1849 i 20 el 1850, i si encara hi afegissim a aquests els que es dedicaren a les eleccions tenyits també d'una forta pinzellada de protonacionalisme, o els que es referien a la centralització, podríem afirmar que la qüestió catalana va ocupar entre la burgesia industrial

15) Vegis el quadre que he elaborat agrupant els principals conceptes que apareixen al diari indicant el redactor i la data d'aparició. Distingeixo els de l'any 1849 i els de 1850. (Apèndix)

barcelonina de l'I.I.C. d'aquests anys un paper certament relevant. Ja hi dedicarem més atenció en un apartat especial.

Segueix en ordre d'importància -si ens atenem al nombre d'articles publicats- Hisenda; pressupostos i contribucions -- amb 39 editorials; la temàtica dels transports (ferrocarril, - carreteres, navegació...) segueix amb 36 articles; i gairebé amb el mateix nombre, 35, la reforma administrativa. Les eleccions van omplir molts espais, tant les parcials com les generals de setembre de 1850 i a elles s'hi dedicaren 23 editorials. Les Institucions públiques (presons, hospitals, casa per a dementes ...) també ocuparen l'atenció dels redactors (27 editorials); la problemàtica general de la ciutat de Barcelona, 15 editorials. Els altres temes són variats encara que molts tenen una certa relació amb la vida de la Institució, (exposicions, Museu industrial), o amb la indústria i matèries primeres com el cultiu del cotó i la seda, o la llana. També mereix una especial atenció el problema de les quintes o bé la instrucció pública a tots els nivells, des de pàrvuls fins a la universitat, passant per les escoles industrials enteses com a necessitat del moment; alguns temes històrics, el naixement del primer -- fill de la reina, etc. Cal remarcar que El Bien Pùblico es mostrà molt caute en les crítiques al govern en tot allò que no - afectava la reforma aranzelària. En realitat dedicà ben pocs - espais a la política: algun balanç d'ordre general, ànalisi del Ministeri Mon,elogis al general Narváez com a protector de la indústria, dèficit d'Hisenda, projecte de llei dels ferrocarrils... Això no obstant en el que es mostrà més crític fou en la centralització que es portava a terme seguint el model francès i que no es veia adaptable a l'estat espanyol.

Vistos ja de forma general els continguts ideològics de El Bien Pùblico analitzaré els més importants per conèixer més

a fons l'essència de la patronal catalana d'aquests anys.

ANALISI DE LES PRINCIPALS LÍNIES DE FORÇA

La indústria i la qüestió aranzelària. - He dit abans que la indústria i la qüestió aranzelària ocupaven un principalíssim lloc en les preocupacions dels homes de l'Institut, com és ben natural. Els redactors que escrivien sobre aquesta temàtica foren inicialment Angel de Villalobos, Illas i Vidal, Sol i Padrís, i Pere Dalmases. Més endavant també se n'ocupà Reynals i Rabassa. Encara que no era el tema propi de Ramon Torrent i Ricart, ni de Duran i Bas, també hi dedicaren alguns editorials. És en aquest apartat on hi trobem articles de Güell i Ferrer; (16) articles en forma de "Remitido" o inclús en forma d'editorial, per defensar-se dels errors de Sánchez Silva o per tratar dels aranzels (11-6-49), (14-6-49), (21-6-49), etc. També en aquest apartat hi podriem incloure els escrits d'Esteve Sayró defensant el proteccionisme en resposta als atacs rebuts del diari madrileny La España. (14-2-49)

Ja no cal dir que els cants i lloances al benestar i riquesa que -asseguraven- proporcionava la indústria, foren abundants. Veiem-ne uns fragments:

"Increible nos parece á los que hemos nacido ó pasado parte de nuestros días en una provincia manufacturera, que haya llegado á ponerse en cuestión y considerarse como un problema: si la España ha de dispensar eficaz protección á la industria

16) Güell i Ferrer no va ser mai redactor de El Bien Público.

Hi publicava alguns articles, això sí, però de forma esporàdica. I a partir de juny de 1849 ja no en publica cap més. Això no concorda amb l'affirmació de Carrera Pujal, Ha Política...., IV p. 145, de que deixà de publicar al B.P. a partir de darrers d'any, quan Sol i Padrís abandonà el diari

é imponerse algunos sacrificios para favorecer su prosperidad y desarrollo. Porque ¿como fuera facil cerrar los ojos al gran dioso espectáculo que tenemos á la vista? ¿Como dudar de la poderosa influencia para el bien del pais de una causa, á cuyo impulso hemos visto levantarse ricas y florecientes poblaciones allí donde veinte años atrás solo existian algunos miserables caseríos, desmontarse y reducirse á esmerado cultivo extensos terrenos, antes incultos y eriales, y hasta levantarse de sus cenizas con nuevo vigor y lozanía varios de aquellos -- pueblos que asolara el furor de nuestras discordias civiles?

A la marcha progresiva de la fabricacion son debidos en gran parte ese portentoso incremento que se nota en la capital de Cataluña y el estado de prosperidad y adelanto de muchas de sus ciudades y villas subalternas; y si algunas de ellas se encuentran estacionadas ó en decadencia, no podrá á buen seguro atribuirse á otra causa que á la de no haber introducido allí la industria sus máquinas é ingenios. La animacion y vida que se observa en nuestros puertos, se dirige principalmente á satisfacer las necesidades de nuestros establecimientos manufac-tureros, y tomando por especial base estas mismas necesidades, se proyectan y realizan en todas direcciones las líneas de comunicacion en el Principado. Y acaso la construccion del pri-mer ferro-carril de España entre nosotros no ha tenido como el mas particular objeto abreviar las distancias entre diversos - focos industriales? En una palabra, no se forma, no se concibe en Cataluña ningun pensamiento, ningun plan de alguna grande - obra de utilidad pública en que no entren como uno de los pri-meros elementos los intereses y las necesidades de la fabrica-ción. Y esta circunstancia unida á aquel movimiento espontáneo

---

amb motiu de la defensa de la candidatura de Joan Vilare-gut, progressista.

y como instinctivo con que en los momentos de crisis todos sin distincion de clases ni de afecciones politicas ponemos en comun nuestros esfuerzos para sacar á salvo la industria no revelan el convencimiento profundo, que nos ha dado la experien- cia de que aquella es la primera y principal causa del poder y de la riqueza en las naciones modernas? D. (10-2-49)"

Centrant-nos en l'evolució que el diari va seguint sobre la temàtica industrial i aranzelària, en primer lloc apareixen una colla d'articles rebatent els atacs de La España, La Revisa- ta Militar, El Siglo, El Popular... tots de Madrid, amb un fons comú: Catalunya està en guerra, a ella mateixa li interessa; - que se la pagui doncs la guerra, que no ho carregui sobre la resta de l'Estat. Però el que pesa molt als industrials és l'a- cusació de que la veritable guerra es troba als tallers (La Es- paña) (18-2-49), o que el govern moderat no vol trencar amb Ca- talunya i fer la reforma aranzelària lliurecanvista perquè els interessos dels industrials catalans pesen massa en el govern (El Siglo) (22-3-49). Les respostes sempre s'orienten cap a la necessitat d'una protecció a la indústria pel bé de tot l'E- stat, tot fent entendre la ruïna que suposaria el lliurecanvis- me que només pot servir uns interessos, els dels vinaters de Xerés; també se subratlla lo molt que ha aportat Catalunya a la Corona amb homes i diners.

A continuació, al menys al llarg de dos mesos, intercalant-se amb els rebats a nous atacs de La España i de El Popu- lar hi ha un tema central: la informació errònia aportada per la Comissió Règia que havia vingut a estudiar la realitat in- dustrial catalana, formada per Sánchez Silva, Amblard, (lliure- canvistes militants) Josep Manso i Josep Gener, catalans tots dos residents a Madrid. Pel que es diu, la Comissió no visità

suficients fàbriques per poder elaborar una estadística fiable, i a més, l'interrogatori a què sotmetia els fabricants propiciava l'ocultació de la veritat. Veritat més aproximativa si - hagués comptat amb la informació que li podia suministrar la Junta de Fàbriques, però de la que en va prescindir la Comisió esmentada.

La polèmica Güell-Sánchez Silva ocupa força pàgines del diari entre abril i juny de 1849. Les crítiques a la gestió de la comissió es van endurint de tal forma que inclús en dimiteix el català i diputat Josep Manso; i obliga a Josep Gener a defensar-se a les mateixes pàgines del diari.

Però el tema central que ocuparà mesos i mesos les editorials serà el de la reforma aranzelària proposada per Mon i en llestida ja el mes de maig de 1849, que serà votada pels diputats el mes de juny i refrendada pel Senat el mes de juliol. - Ja no cal dir que si feia temps que el tema els preocupava ara representava una lluita de vida o mort -segons ells-. D'aquí - que quan ja tot semblava perdut, la visita del Comissionat Sr. Orlando que havia d'informar abans d'aplicar-se l'aranzel, ocupà les pàgines de tot l'agost.⁽¹⁷⁾ I fou aleshores quan aparegué una variant un xic delicada: l'atac d'un altre diari barceloní, El Fomento acusant la Junta de Fàbriques de portar una marxa misteriosa i funesta amb infracció dels seus estatuts; li va negar després el seu caràcter legal; l'acusava de reunir -- una colla de fabricants contrabandistes... i d'haver-se atre-

17) Aquesta visita fou aconseguida gràcies a la intervenció -- porfiada del director de l'Institut, Angel de Villalobos, qui arribà a viatjar a Puertollano per poder arrencar -- aquesta promesa del General Narváez. A.F.T.N., J. de F., -- Llibre d'Actes 1848-61, 16-7-49, p. 129

vit a fer representacions al govern contra dues reals ordres - de 1846 i 1847...⁽¹⁸⁾ Els atacs s'anaren ampliant; se'ls acusa va d'haver perjudicat la causa dels treballadors, d'haver exercit una influència omnifòrta sobre el comissionat Sr. Orlando i d'haver vetllat només sobre els interessos del cotó.⁽¹⁹⁾ La campanya desplegada pel Fomento fou secundada pels altres diaris de Madrid, El País, El Clamor Pùblico, i El Nacional de Càdis. El Clamor Pùblico acusava la J. de F. de feudalisme industrial: "Por lo demás se va realizando lo que en otras ocasiones hemos dicho. La gran mayoría de los catalanes que no están interesados en los privilegios que gozan unos cuantos fabricantes de telas de algodón, es librecambista como nosotros. Nunca el pueblo catalán tan noble para la libertad, tan civilizado para -- comprenderla, tan valiente para sacrificar por ella su vida, - pudo ser el satélite del feudalismo industrial".⁽²⁰⁾

La qüestió industrial es barrejarà de nou, a partir d'així, amb la qüestió catalana: Catalunya no paga la contribució deguda a l'Estat central, ni compleix amb les quintes. Finalment surt la publicació dels aranzels amb l'anàlisi dels mateixos, i els tristes comentaris de la fatalitat que ha caigut sobre Catalunya; això ocuparà molts editorials dels darrers tres mesos del 1849.

Durant 1850 a més de la constant defensa a la qual els obliguen els continuats atacs de La España i altres diaris --

18) A.F.T.N. El Bien Pùblico, Illas i Vidal se'n fa ressò a -- l'editorial d'aquest dia, 8 set. 1849

19) Ibid. Es dóna la ressenya dels atacs del Clamor Pùblico tota sencera, però no formant part de cap editorial.
• (18-9-49)

20) Ibid. Ara és Sol i Padris qui emprèn la defensa. (12-9-49)

lliurecanvistes, apareixen noves temàtiques: la conveniència - de promocionar les indústries mecàniques (24-2-50) -potser hauria d'anar a càrrec de l'Estat? (27-2-50)- l'anunci i comentaris de la futura Exposició de Londres i la de Madrid, projectada pel novembre d'aquell any (28 i 31-3-50); les tensions fabricants - operaris (20-2-50) i la creació d'una Societat filantropica a Sallent (1 i 4-4-50); però el tema central serà el del contraband i les eficaces mesures represives empreses pel ministre d'Hisenda Bravo Murillo. (7-4-50 i molts d'altres). - Tanmateix la persecució del contraband portarà ara un nou litigi, el dels comerciants i fabricants, augmentant així la llista dels atacants de la indústria catalana amb la inclusió de El Defensor del Comercio.

A part d'això dos fets queden reflectits a les pàgines - de El Bien Público que tenen relació amb la indústria i de considerable importància. Són la vinguda de Pasqual Madoz a Catalunya, essencialment per inaugurar l'ampliació de la España Industrial, de la qual n'era accionista, (6-3-50), i les exposicions que celebrà l'I.I.C. tal com tenia previst: una de plantes i flors pel mes de maig i una altra de maquinària, productes químics i indústries diverses celebrada durant l'agost d'aquell any. (27-5-50) i (13-8-50...)

Ja a partir del mes de maig de 1850 les referències a la reforma arancelària es faran molt més de tard en tard i mai com a tema central.

En definitiva: la postura mantinguda pels redactors del diari de l'I.I.C. pel que fa a la indústria reposa en un pol ben definit per ells mateixos: la defensa de la indústria. "El anhelo de ver asegurado por medio de un sabio sistema de pro-

tección el gran porvenir á que está llamada la España nos ha movido á entrar en detalladas y frecuentes consideraciones -- acerca de la situación actual de los diferentes ramos de producción y de los poderosos medios de engrandecimiento con que cuentan entre nosotros, (...) así hemos manifestado lo que al presente son y la altura á que podrían llegar la fabricación lanera, la sedera, la de construcción de máquinas, etc. (...) Viendo la privanza que adquirieran con los hombres del poder algunos de los mas fervientes defensores de las doctrinas librecambistas, y el tono de seguridad con que hablaban de la inmediata aplicación de tales doctrinas á nuestro país, nos adelantamos á indicar la grande injusticia, la ingratitud suma que se cometiera con Cataluña, si en premio de la lealtad y abnegación con que estaba cooperando a la terminación de la guerra civil, se lanzaba un decreto de muerte contra su industria (...) Finalmente llegado el momento el Bien Público fiel intérprete de las clases productoras expuso todas las necesidades, todos los deseos, todas las zozobras y temores que en ellas despertaría el proyecto de autorización de reforma de aranceles. (...) Seguimos en sus mas ligeros incidentes, aun en sus menores vicisitudes la marcha de esta cuestión inmensa, hasta la promulgación de los nuevos aranceles (...) con cuidadoso esmero hemos denunciado después los capitales defectos cometidos en el desarrollo y aplicación de las bases aprobadas por las Cortes, fieles al compromiso contraído en favor del trabajo nacional, (...) no se crea que queda definitivamente resuelta la cuestión económica: no, las nuevas tarifas necesitan de una completa revisión (...) por su parte los defensores del tráfico libre tampoco cejan en sus pretensiones (...) de ahí la necesidad de nuevas luchas, de serios combates para los amigos de la fabricación española".⁽²¹⁾ El proteccionismo és el gran tema -

---

21) El Bien Público, editorial 9 febrer 1850, 1er. aniversari de la seva publicació. P. Dalmases fa un resum de les activitats del diari

que ocupa i justifica gairebé el diari.

Però també volem remarcar l'altre pol que donava sentit i raó d'ésser a l'Institut Industrial de Catalunya, el de la modernització que arribava amb la indústria. Els redactors de El Bien Público, fidel representants d'aquesta idea i convencuts de que una nova era estava obrint-se pas amb la industria lització emprendran a través de les pàgines del diari una labor de conscienciació en aquest sentit. Ben representatiu n'és -- l'article del 4 d'agost de 1850 en el que Duran i Bas demanarà una representació dels industrials com a tals en el Govern de la nació: "Porqué no tienen la industria i las artes una representación lejítima, como la tienen la agricultura y el comercio? Porqué no han de tener los intereses industriales una atalaya permanente, como la tienen los intereses agrícolas y mercantiles?" I després de comparar la indústria actual amb els gremis analitzant-ne i justificant-ne la seva dissolució creu que hi hauria d'haver a cada capital de província i a cada població industrial una junta com les d'agricultura i comerç, però, que no existís per autorització, per privilegi, sinó "como criatura de la ley, con su intervencion, con su amparo, con la autoridad que de ella emana".⁽²²⁾ Calia convèncer al públic de que el món canviaria i ben representatiu és aquest article de Reinals i Rabassa en el que canta les meravelles aportades a les generacions actuals i futures pel vapor:

"Si; la industria se ha movido; -20 años hace- ¿dónde estaban los establecimientos fabriles que ahora admiramos? 20 años hace, ¿dónde estaban estas chimeneas que llevan á la ima-

---

22) No es pot pas negar la influència saint-simoniana d'un consell d'industrials, o millor dit de la urgent necessitat de la presència dels industrials al govern de la nació.

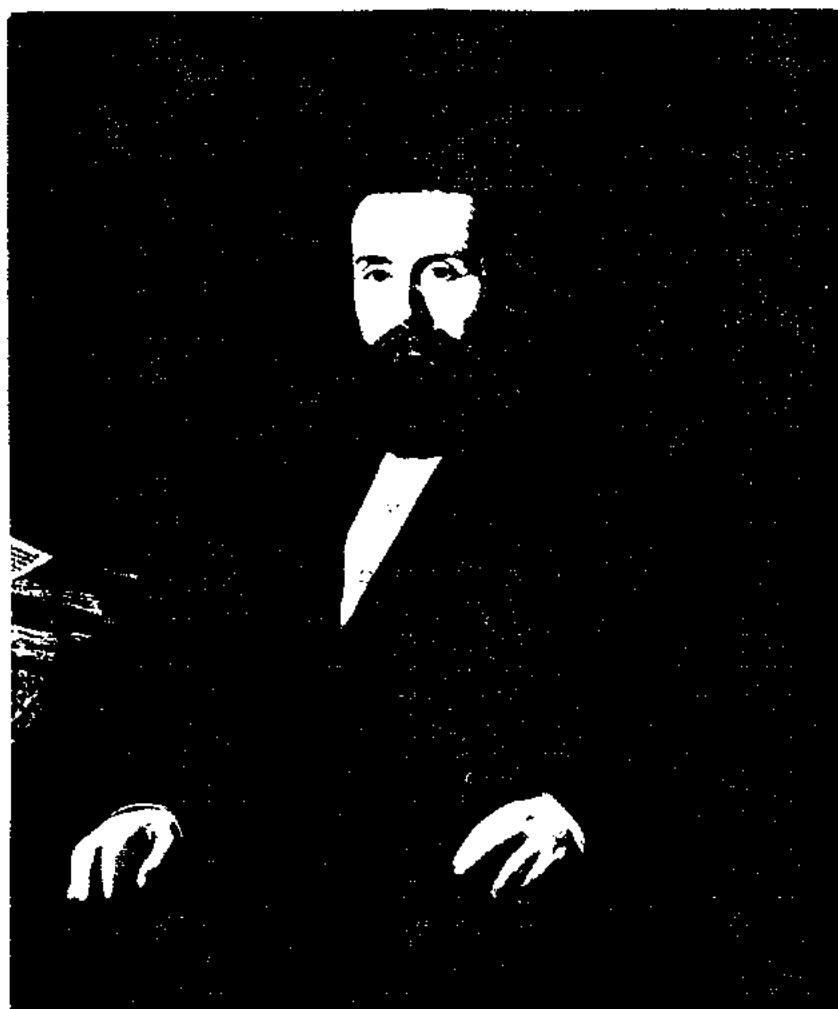
ginacion a tan gratas y tan sombrías meditaciones? dónde estaban estas chimeneas, que cual la imprenta, han despejado tantos problemas y han planteado tantos otros? El vapor! Decid, el nivelador del mundo. El vapor! Decid el regenerador de los países. El borrará los errores pasados; él llenará las simas abiertas. Elevad una generación robusta, multiplicad la población, difundid la ciencia, dad al país un carácter; y el vapor llevará á este país á donde querais, y al país al cual la imprenta ha dado un Lope de Vega, y un Calderon, el vapor le dará una industria original, propia. ⁽²³⁾ (5-4-50)

Però si bé els industrials desitjen ser escoltats per -- les altes instàncies tot formant-ne part, també reconeixen la urgent necessitat de la millora tecnològica si volen competir amb el mercat estranger. Ben reveladores són les paraules del director de l'I.I.C., Angel de Villalobos, amb motiu de la -- inauguració de les classes de química del mateix: "Haciéndoles ver la necesidad de que la industria se proteja a sí misma por medio del perfeccionamiento de sus productos hasta lograr que sus nobles esfuerzos, considerados como consecuencia de la -- aplicacion, y como fuente de prosperidad sean premiados por el Gobierno, del modo que únicamente pueden serlo, declarando la independencia de la industria española". ⁽²⁴⁾

Proteccionisme, un lloc reconegut als centres decisoris del nou Estat que -segons deia- volia ser democràtic i modern,

23) També aquest text ens aporta la tesi saint-simoniana sostenint que la indústria ha d'ésser l'arma transformadora de la nova societat.

24) Bien Público, 2 març 1849. Cal recordar que aquesta era la màxima aportació ideològica d'A. de Villalobos, impulsant la creació de l'I.I.C.

16.- Josep Sol i Padrís, advocat i també home d'empresa, associat a l'empresa de Güell, Ramis i Cia. ou fou assassinat. Element destacat a la redacció de El Bien Público i després Vice-President de l'I.I.C.

i l'orientació vers la millora tecnològica, heus aquí els punts claus sostinguts pel Bien Público pel que fa a la indústria i als aranzels.

La qüestió catalana. Propostes d'un catalanisme? polític incipient⁽²⁵⁾

En fer un resum estadístic de la temàtica que ocupa principalment les pàgines de El Bien Público ja he indicat com la qüestió catalana resultà força central. Al llarg dels 2 anys de publicació del diari es va veient com aquest tema va resultant cada vegada més important, gairebé sempre empès pels atacs que la premsa de Madrid principalment, però també la de la zona lliurecanvista gaditana o inclús la de la mateixa Catalunya van fent al comportament dels catalans. La importància que la

- 25) Aquest moment de l'Institut Industrial de Catalunya en el que es portà a terme l'aliança de la burgesia industrial - amb la intelectualitat catalana, aplegant moderats i progressistes en un intent de formació política unificada només per la necessitat comuna de defensar els interessos -- propis de Catalunya, en definitiva, l'intent d'una solidaritat catalana -en paraules de Vicens Vives- l'he trobada només tractada per aquest autor a Industrials i Polítics, pp. 271 i 272, el qual ordena les notícies més abundants i certament desordenades de J. Carrera Pujal, a Cataluña H^a Política S. XIX, Vol. IV, pp. 130 i 131, i 147 i 172, on fa una relació d'articles de El Bien Público; i també al - Vol. VIII, pp. 154 a 159, pàgines en les que subratlla especialment l'aspecte reivindicatiu de Catalunya.

Fèlix Cucurull a Panoràmica del Nacionalisme Català, Ed. - Catalanes de París, 1975, Vol. 2, pp. 77-79, no té en compte, o desconeix l'actitud dels homes de El Bien Público i Institut Industrial de Catalunya; en descriure la burgesia industrial catalana (per cert que sempre l'anomena Gran -- burgesia industrial, i com demostraré més endavant, no ho era pas) li atribueix només l'atenció a les fluctuacions - del mercat, alineant-la totalment amb la causa moderada -- que li assegura la pau i l'ordre. Encara que a grans lí-

corporació industrial catalana donà a aquesta temàtica, la portarà a preocupar-se per les essències de la realitat catalana; fins i tot -amb motiu de les eleccions generals de primers de setembre de 1850- a organitzar una campanya política de signe protonacionalista. En triomfar plenamente la seva candidatura, on per cert hi eren presents dos elements ben progressistes -- (J. Feliu Domènech i Pasqual Madoz) l'autoritat governativa els sancionarà amb la suspensió de la Junta de Fàbriques i també - de l'I.I.C., emanació de la mateixa. Ja estudiarem amb més detall aquests fets. Analitzem ara la qüestió tal com apareix al B.P.

Els redactors que s'ocupen de la temàtica catalana són -- Illas i Vidal, Sol i Padris, i retirat ja aquest, Duran i Bas.⁽²⁶⁾ També escriuen algun article sobre aquest problema Angel de Villalobos, Pere Dalmases i als darrers temps, Reynals i Rabassa.

La cuestión catalana va configurada, en primer lloc, per una suma d'atacs que es feren a Catalunya, ja iniciats en anys anteriors, però que en aquests dos anys es multiplicaren abundantosament. Illas i Vidal presenta el tema com una qüestió capital ja en el primer número de la publicació: "la llamada cuestión catalana predomina en las discusiones de la prensa madrilenies, i mirat amb una perspectiva de temps més llarg, posiblement aquesta fou la postura més general; però és interessant veure com en aquests anys concrets, 1849-1850, es forjava una altra visió de Catalunya; precisament entre els industrials s'intentarà la formació d'una "solidaritat catalana", en paraules de Vicens, com abans he dit, que defensi les necessitats del país i que influeixi prop del Govern en els actes que s'han de portar a terme a Catalunya.

---

nies, i mirat amb una perspectiva de temps més llarg, posiblement aquesta fou la postura més general; però és interessant veure com en aquests anys concrets, 1849-1850, es forjava una altra visió de Catalunya; precisament entre els industrials s'intentarà la formació d'una "solidaritat catalana", en paraules de Vicens, com abans he dit, que defensi les necessitats del país i que influeixi prop del Govern en els actes que s'han de portar a terme a Catalunya.

26) De tots ells i del seu -diem-ne- "catalanisme" en parlaré al darrer capítol, quan m'ocupi dels personatges que sostingueren l'I.I.C. en aquests anys.

leña y embarga la atención de los altos poderes del Estado". (9-2-49). Veiem, doncs, quines eren les discussions sobre Catalunya i els atacs que se li feien. Aquests es poden agrupar en quatre apartats: un faria referència a la culpa que té Catalunya en la guerra dels matiners; l'altre giraria entorn de la - indústria, amb el seu monopoli i l'excessiva lluita en favor - del proteccióisme, etc.; hi hauria un apartat sobre l'actitud insolidària vers la resta de l'Estat; i finalment un altra -- apartat d'acusacions diverses, con el desconeixement del caste llà, la reimplantació de la Casa de Moneda a Barcelona, la importància de Barcelona a costa de la misèria de la resta del - Principat, etc.

Pel que fa referència a la guerra, els atacs venien en - especial de La España, la qual feia a Catalunya responsable de les desgràcies provinents de la guerra civil, insinuant que - "Cataluña sola sufriese las consecuencias de la guerra", i con tinuant uns dies més tard amb "un granizo de inculpaciones im premeditadas e injustas y un aguacero de palabras sin fundamen to con todo aquello de favores, privilegios, concesiones y mo nopolios: que bien demostraron que la pasión ciega los más cla ros ingenios..." (B.P. 10-2-49). Inclús s'atrevia a culpar la indústria com a potenciadora de la sublevació: "la España quiere hallar la existencia de la faccion en Cataluña dentro de los talleres". (18-2-49)

La resposta del diari no es feu esperar:

"La guerra en los talleres! la guerra alimentada por los industriales! Este cargo, á ser fundado, no probaría en los acu sados la ingratitud que se quiere suponer, probaría algo mas, una carencia absoluta de conocimientos; este cargo es de una na

turaleza tan especial, que casi no consiente la seriedad en su refutacion. Cuando segun en los anteriores articulos sobre esta cuestion hemos probado, Cataluña y especialmente la parte industrial de Cataluña, es la que mayores gravámenes y perjuicios reporta de la desastrosa lucha intestina, que tñne de sangre española las rocas de nuestras montañas, es querer suponer á los industriales catalanes muy poco conociedores de sus intereses, muy reñidos con su propia prosperidad y bienestar, el considerarles sostenedores ó azuzadores de la faccion. Se cree tal vez que ha de ser un arcano inconcebible el término á que quieran conducir estas cosas los enemigos perpétuos de la industria española? Uno de los muchos fines que puedan haberse - propuesto los verdaderos promovedores de esta guerra, al ele- gir para su campo las montañas de Cataluña, no era difícil de adivinar, que fuese el cortar el vuelo á la industria (...)". (18-2-49), i foren varis els articles que s'hi dedicaren; -- tants, que l'any següent , en fer balanç de la gestió del dia- ri es considerava com una de les grans qüestions a les quals s'hagué d'enfrontar la publicació en iniciar els primers pas- sos.

Però encara havien d'arribar noves acusacions que exasperaven els ànims dels catalans. Ara era l'article titulat -- "Consideraciones sobre la guerra de Cataluña" el que apareixia a la Revista Militar del 10 de febrer de 1849; entre d'altres inculpacions d'ordre econòmic principalment, -l'injust protec- cionisme segons ells- dedicava una serie d'insults d'aquest es- til "gente suelta y sin policía, vengativos, ingratos y... -- otras calificaciones muchísimo más duras". (L.S. 20-2-49). -- Però el que va colmar els ànims fou l'atac provenint del diari lleidatà El Eco del Segre que deuria servir possiblement algun diari o grup de la cort, ja que arribava a dir el següent: "en

Cataluña no existe sino gente dispuesta a empuñar el fusil -- cuando la ocasión se presenta..." (22-7-50). Aquest atac provoca la resposta airada d'Illas i Vidal que hi veia una maniobra política per desunir els propis catalans. En definitiva: de les acusacions que es feien a Catalunya se'n subratllava el seu carácter violent i belicós, i la seva disposició a fer la guerra. I d'aquí se'n derivava una conseqüència lògica: si volien querer que se la paguessin sols, així com les seqüeles de la mateixa.

En el tema industrial els atacants es despatxaven a gust. Com és normal en aquests anys en els quals es modificaren els aranzels origen de la majoria de les campanyes sostingudes per la J. de F. o l'I.I.C., l'atac al proteccionisme reclamat pels fabricants catalans es feu general. Es considerava que Catalunya gaudia de favors, i privilegis i monopolis: "Uno de los -- cargos que mas se manosean y se dicen y se reproducen por los acusadores de Cataluña, es el de la ingratitud, con que unas - veces seriamente, y otras con el mas amargo sarcasmo se asegura que corresponde á los privilegios y monopolios que se le -- conceden, á los favores y concesiones que todos los días, al - decir de los acusadores, se derraman sobre ella a manos llenas". (21-2-49). S'atacava el sistema protector defensat pels catalans dient que era un absurd el fi del qual era la escasez, la carestia, l'atacar directament els interessos del consumidor... (10-4-49); s'atacava el proteccionisme dels teixits de cotó en concret "son más sagrados los intereses de un fabricante de tejidos de algodón que los de un arriero cuya industria se arruina con la construcción de un camino de hierro, o que los de un jornalero cuyo trabajo suprime algún nuevo invento mecánico?" (16-4-49);⁽²⁷⁾ es deia que en realitat la indús-

---

27) Els atacs provenien de El Siglo de Madrid i des de les co-

tria catalana era ben poca cosa, sense cap importància: "dónde está esta Cataluña y esta industria que tan a menudo han puesto en boca partidarios de opuestos sistemas para atacarla ó defenderla? Y no puede darse la solucion a la pregunta, persuadido como está de que los centros fabriles de la Cataluña Espanola se reducen a unas cuantas poblaciones a cuya cabeza figura Barcelona"; (21-7-50) "si mal no hemos comprendido el espíritu de sus escritos, el Eco del Segre pretende indicar que la industria catalana es insignificante, como mínima porción de la riqueza catalana, y que sin menoscabo sensible en esta, pudiérase aquella destruir a mano airada". (8-8-50) Una bona prova de la poca importància de la indústria es trobava en la migradesa del subsidi industrial: -deien- "El País se ha propuesto rebajar la importancia de Cataluña asegurando que lo que pagan sus cuatro provincias por subsidio industrial y comercial no llega ni con mucho; pásmanse nuestros lectores! a la suma de 500.000 rs. Lo estamos leyendo y nos parece imposible..."⁽²⁸⁾ (5-IX-49) i (12-IX-49). Però a més se l'acusava d'endarreriment, que no arribava a fer la finura dels teixits anglesos i que no feia progressos, ni tan sols l'Espanya Industrial. (10-6-50).

Les actituds dels fabricants també eren objecte de greus acusacions que anaven exacerbant els ànims. S'assegurava que - els fabricants compraven els diaris de Madrid perquè els defenssin i que amb els seus diners havien aconseguit retrassar -

lumnes de el B.P. s'anaren contestant durant una colla de dies. Els redactors encarregats de l'afer eren Illas i Vidal, i Sol i Padrós.

28) En el mateix diari es donen les xifres del subsidi industrial i comercial de l'any 1847: 5.446.047,17 rs.; és a dir 10 vegades més...

la llei d'aranzels; també se'ls acusava de contrabandistes que imposaven amb amenaces. (16-9-49) Els atacs s'anaven perfilant més en contra de la J. de F. i aprofitaven la campanya orquestada pel Fomento⁽²⁹⁾ per desprestigiar la corporació catalana: "Cosa corriente es además, si se tiene en cuenta la voz pública, que esa Junta de Fábricas ha ejercido una influencia omnímoda en los trabajos preparados por el señor Orlando (...) Las divergencias que parecen haber nacido entre la Junta de Fábricas de Barcelona, y los fabricantes que no son algodoneros toman cada día más acritud". Eren tan sovintejats els atacs contra la Junta de F. que ocasionaren molts editorials de resposta i de queixa: "Parece que El País ha escogido los días de Júpiter tonante para lanzar sus tremebundos rayos contra los industriales: todos los jueves viene en sus respetables columnas una filipica espantosa contra la causa que él llama de los fabricantes catalanes, sin duda porque sus ojos fatigados no alcanzan a ver en ella la gran causa del trabajo nacional" (12-9-49). Però la llavor de l'acusació ja estava llançada, i la crítica al feudalisme industrial dels fabricants de cotó saltà a les pàgines de molts diaris de la península: El Clamor Público, El País de Madrid i El Nacional de Càdis. (17 i 18 set. -- 1849).

Tanmateix no s'acaben aquí els atacs a la Catalunya industrial. En un altre sentit la indústria era atacada com a font d'agitació social i problemes de tota mena dels que se n'havien de guardar: "Todas las ciencias humanas se ligán entre sí, se apoyan y se ilustran; dice La España en su número del miércoles 6 del actual. La ciencia económica, añade, indica los peligros del sistema fabril, y la política ahora los --

---

29) El Fomento era un diari barceloní pro-governamental

confirma; preservémonos pues del contagio manufacturero". (11-3-50). Arribaven a dir que "al exagerado desarrollo de la industria manufacturera se deben la mayor parte de las desgracias de que estamos siendo testigos", (22-5-50) o bé que el sistema fabril només engendraria misèria. (11-3-50).

No es tracta aquí de ressenyar la defensa que s'anava -- fent de cada un d'aquests atacs. Valgui només l'advertència -- que si les coneixem és perquè són extretes de cada un dels articles escrits en defensa pròpia, i ja he dit que el tema industrial és el que més tinta feu vessar als redactors de El B. P.

Veiem ara un altre apartat, el de la insolidaritat amb la resta d'Espanya. S'accusava a Catalunya de no pagar les contribucions a l'administració estatal (22-5-49); de que les contribucions públiques de la resta de l'Estat s'havien de consumir en gran part per sufragar les despeses d'aquestes províncies (28-7-50), però el que es considerava encara més greu era un altre tipus de contribució que tampoc pagava, la contribució de sang... El problema de les quintes⁽³⁰⁾ ocupà un considerable espai, i aquí no es veia clar que ja no es pogués pagar una substitució quan s'havia fet sempre (10-4-50). L'acusació d'insolidaritat es feu extensiva dins la pròpia Catalunya: segons sembla també Barcelona vivia rica i pròspera en tant que una part de Catalunya vivia a la misèria (12-2-50).⁽³¹⁾ El Eco -

30) El problema de les lleves serà, a partir d'aleshores, constant a la Cat. del XIX. Vegeu Núria Sales, Servei Militar i Societat a l'Espanya del segle XIX a "Recerques", I -- (1970) pp. 154-181

31) Aquestes acusacions provenien del diari lliurecanvista El Libre Comercio que expresava la veu dels comerciants valencians ofesos per les mesures repressives del contraban que per fi havia imposat Bravo Murillo, i que els perjudicaven

del Segre, diari lleidatà, ja hem vist abans com es preguntava on era la Catalunya industrial si en definitiva es reduïa a uns quants centres fabrils "a cuya cabeza figura Barcelona". (21-7-50).

Dintre l'últim apartat que he assenyalat, com d'accusacions varies, sobressurt la que es refereix al desconeixement del castellà per part del diputat català Tomàs Illa i Balaguer (7-5-49), cosa que provoca una defensa un xic acalorada per part de Sol i Padrí queixant-se de la generalització de l'acusació. Aquest desconeixement de la llengua castellana es tornarà a retreure més endavant, però aleshores referit als redactors dels diaris barcelonins⁽³²⁾ "En El País del 22 se dice, entre otras cosas, que generalmente en esta ciudad todos los periódicos están mal escritos; que la prensa anda en manos de -- hombres de escaso saber en su mayor parte, y que si saben algo, no es el castellano". (30-11-49)

Altres accusions seran l'egoisme català que lluita per aconseguir la reinstal.lació de la Casa de Moneda a Barcelona cometent-se una veritable injustícia a Cartagena (20-5-50) i - encara les repetides mostres d'indiferència que es van rebent continuament i que fan exclamar a Duran i Bas "podremos ser -- tratados con esta desdifirosa indiferencia que hasta aquí, única recompensa que recibe Cataluña de acrecentar con su laboriosidad, ya que no puede con la privilegiada fertilidad de su suelo, la riqueza del país? " (20-7-50)

32) Aquesta cita la inclou el B.P. a la seva secció "Espíritu - de la Prensa", comentant l'editorial del diari barceloní El Catalán, qui es fa ressò de l'acusació.

Després d'aquest seguit d'acusacions, que ja hem vist no eren pas poques, podrem entendre millor en què consistia la -- cuestión catalana. En el fons era fruit d'una mentalitat centralista i dominant d'uns quants intel.lectuals i polítics de Madrid que es dedicaven a construir un nou Estat més o menys liberal a partir d'una realitat totalment oposada a la que vivia Catalunya. Des de Madrid no s'entenia que en pocs anys el Principat hagués passat per dues guerres carlines, i que encara s'hagués aixecat diverses vegades contra l'autoritat central i els seus representants a Barcelona; i tampoco s'entenia que malgrat això, la indústria tirés endavant, i que a més exigís la seva carta de ciutadania en el concert espanyol del moment; no s'entenia que la indústria fos considerada pels fabricants catalans com a símbol de l'obertura i de l'entrada a la modernització; només s'hi veia l'egoisme d'uns interessos defensats a ultrança. Cal fer constar aquí que en aquests anys els fabricants no representaven pas una força econòmica de pes, ni tan sols a la mateixa Barcelona. (33)

33) Es difícil poder aportar xifres exactes de la importància econòmica de la fabricació catalana del moment, ja que les dades de que disposo es refereixen al subsidi industrial i comercial. Són les que el mateix diari ens fa conèixer i que va facilitar el Sr. Sánchez Ocaña, Director de Directes, a Pasqual Madoz pel seu Diccionari Geogràfic i Estadístic, pp. 633, 634 i 635, t. 10 referits a les 4 províncies catalanes: Barcelona 4.039.301,29 rs.; Girona --- 555.658,5 rs.; Lleida 260.658,15 rs.; i Tarragona 590.402,1 rs. Total: 5.446.047,17 rs. Any 1847. B.P. 5 set. 1849. Però, com diem, aquestes xifres es refereixen al comerç i a la indústria.

També disposo de les dades de la inversió industrial d'aquests anys, tant a la indústria cotonaire, com a les altres o a les societats comercials. Vg. M. Izard, Industria y obrerismo. Las tres clases de vapor 1869-1913, Ariel, -- Barcelona 1973, pp. 46 a 48. O bé del mateix autor per uns anys més endavant: Manufactureros, industriales y revolucionarios, Crítica, Barcelona 1979, p. 57... D'elles se'n

La lluita aranzelària esdevingué així, la qüestió catalana, sindònim d'un exabrupte en el concert i ordre amb que es pretenia construir l'Espanya moderada, a qui ajudaven més o menys declaradament Anglaterra o França, cobrant-se com a contrapartida uns tractes preferents d'ordre comercial que perjudicaven Catalunya. I d'aquí en sorgiren els atacs que provocaren una colla de recels vers el centralisme i uniformisme d'aquest Estat liberal que no satisfeia en absolut els desigs d'aquest altre sector liberal, progressista en bona part, representat — aleshores, entre d'altres, per l'I.I.C.

Com és natural tots aquests atacs provocaren apassionades respostes defensives, que d'alguna manera anaren configurant la consciència de la pròpia identitat catalana. Aquestes respostes es condensaren en uns recels concrets que de forma — repetida anaren apareguint a les columnes de El Bien Público. Veiem-ne algunes:

En primer lloc es constata el mal del centralisme i de la concentració de tot a Madrid (15-2-49) amb les despeses que -- comporta:

"Si la centralización exajerada trae consigo inconvenientes graves en el orden moral, si enervando la actividad del in

dedueix que el volum de l'activitat industrial no era pas superior a d'altres activitats econòmiques, al menys pel que fa als anys que ens ocupen.

Angels Solà, a La desamortización eclesiástica en Barcelona 1841-1851, tesi de llicenciatura, Universitat Barcelona, 1972, comprova que dels 65 compradors dels béns nacionals només 9 eren fabricants, respecte a 36 que eren comerciants. Encara que amb reserves, se'n podria deduir que la indústria catalana del moment no ocupava pas una situació econòmica preferent.

dividuo y destruyendo la vida de las localidades crea el hábito de esperarlo todo del gobierno, haciendo caer á la sociedad en una inercia deplorable, según indicaba en otro articulo el Bien Público; no menos perniciosos sus inmediatos efectos en el orden material, por el lujo de agentes que ocasiona, por los continuos recargos que exige en los presupuestos (...)"

"... el perseverante anhelo con que el poder central procura someterlo todo á su directa influencia, su afan por estar presente en todas partes y por tener minucioso conocimiento de todos los hechos, le obliga á multiplicar hasta lo infinito el número de sus agentes, á crear cada dia nuevas plazas, á complicar la organización administrativa con innumerables ruedas, bien que obedezcan todas al movimiento de un mismo eje, y de ello nace una continua y prolifa adición al catálogo de sueldos con que se grava el erario; aunque se quiera hacer menos sensible ese aumento repartiéndole entre diversos presupuestos con la division de gastos generales, provinciales y municipales (...)" (I i V. 27-2-49)

Es constata l'absurd de la centralització tan artificial, amb la capital a Madrid, només per la ubicació geogràfica i res més (14-1-50); es constaten exageracions pròpies d'un centralisme despòtic (9-2-50). Precisament amb aquesta queixa concreta es despedí Duran i Bas l'últim dia d'aparició del diari, el 16 de setembre de 1850, amb un article dedicat a "la excesiva e ilimitada centralización gubernativa que viene pesando dura y desigualmente sobre las diferentes provincias del reino":

"Por otra parte, las provincias de España no observan entre sí homogeneidad ni en sus costumbres, ni en sus instintos, ni en los elementos de su riqueza; la centralización, por con-

siguiente, llevada al estremo de hoy tiene que ser violenta y perjudicial. Dirásenos que por la misma razon conviene, y que no de otro modo podrá conseguirse la unidad nacional; pero -- triste y muy triste será igualarla en la desgracia, en la ruina de todos los departamentos. La centralizacion entonces, lejos de dar un mismo color á todos, será un monton de tinieblas que les deje sumergidos en la mas sombría oscuridad: no será el jefe que une sus soldados para conducirlos á la victoria, - sino el que de tropel los precipita á la muerte; centralizar - será destruir, y poco tendremos que agradecer, y si mucho que lamentar el que España sea á tanto costo un conjunto de pueblos homogéneos; no hay nada que aune y asemeje tanto como la miseria.

¿Pero como se quiere centralizar? Creando en Madrid establecimientos que además de ser sostenidos por las provincias, arruinen y hagan desaparecer los que estas necesitan para vivir: monopolizando la enseñanza pública, la participación en el gobierno del Estado, y hasta interviniendo de una manera inusitada en el régimen municipal conocido y respetado en todas las épocas, y bajo todas las formas políticas: imponiendo extraños y ridículos impuestos para atenciones de puro lujo, y - convirtiendo por último cada provincia en colonia sufragánea - de la capital.

¡Esclente centralizacion! Se crea un "teatro modelo" en Madrid, imponiendo á los de provincia una contribucion para que estos se cierren como ha sucedido á algunos, y amenaza á todos. Se establece una "escuela de administracion" únicamente para la corte, privando de su estudio á las otras capitales del rei no. ¡Estupendo sistema de que todas sean homojéneas! (sic) ¡Admirable descubrimiento para conseguir la unidad nacional!

Reúnase todo en Madrid, que como abundan tanto, y son -- tan buenos los medios de comunicacion que el gobierno promueve no podran llegar hasta su recinto sino las contribuciones; póngase valla tan invencible á la juventud de provincia que desea aprender, y de ese modo caerán en la misma postracion que la agricultura, la industria y el comercio: hágase últimamente de España un Portugal de mayores dimensiones, y sea Madrid la Lisboa que aflige, que desespera, que mata á las desdichadas provincias lusitanas. Y he aquí de que manera intentando seguir las huellas de Francia e Inglaterra, nos quedaremos en Portugal, que es lo mismo como quien dice. (...)

Mire bien el gobierno á que punto puede conducirnos el fatal error de una escesiva centralizacion, gravosa y pesada siempre, sobre todo cuando peca de absurda y ridícula, y atienda á la opinion del pais, acerca de ella, expresada en esta -- provincia por la mayor parte de las recientes candidaturas."

Com veiem, aquest article, un bon xic agosarat, si tenim en compte la censura imperant a l'època, només es imaginable en les circumstàncies en que es donà, just quan s'havia suspès l'I.I.C. i la Junta de Fàbriques i el diari apareixia per última vegada.

Hi ha una altra queixa que apareix repetides vegades: - la de la poca representativitat catalana al Parlament (27-XI-49) i en especial al Senat on justament s'havia de tractar - aleshores la llei dels reemplaçaments.⁽³⁴⁾ "Ofensa seria y muy grave para Cataluña, que tantos hijos distinguidos cuenta en su seno el suponer que fuera de los militares solo cuatro cata

34) Catalunya tenia a leshores només 9 senadors, 5 dels quals ho eren per la seva condició de militars. Bien Público, 5-XII-49

lanes ilustres merecen pertenecer al alto cuerpo colegislador. No es este ciertamente el número de Senadores que puede esperar Cataluña contar entre sus hijos..." Conscients del pes econòmic i social de Catalunya a l'Espanya del moment es creu que no es té la representativitat proporcionada a llur importància.

"Treinta son por la ley electoral vigente los diputados de Cataluña. Treinta son los votos que llevan estas provincias a las Cortes; mas para el gobierno y para las oposiciones, estos votos deben tener un valor moral superior al de su número; cuando menos porque representan una masa de contribuyentes que concurren á la carga del Estado una quinta o sexta parte, á lo mas del presupuesto general del País. En otros días en que el voto en Cortes no era de derecho común sino de derecho privilegiado; en que el voto en Cortes se concedía no á los españoles, sino á las municipalidades; en que eran las ciudades y villas por su importancia social, no los ciudadanos por su número, los que tenían el derecho de ser representados en Cortes, Cataluña con su riqueza actual, con su importancia mercantil y manufacturera, con el elevado rango social que hoy ocupa en España, - hubiera debido tener en las Cortes un número de votos que representasen en la fuerza legal del país la fuerza social que - en el mismo país tenía. No pediremos nosotros -esto sería un -anacronismo,- que se elijan los diputados como en aquellos --- días, y que se den á Cataluña los votos en Cortes proporcionalmente á su importancia social: pero porqué no hemos de recordar su valor moral á la diputación catalana para que se haga - respetar y atender del gobierno, porqué no hemos de recordárnse lo tambien á este mismo gobierno tan poco dispuesto á amparar nuestros intereses? - D.y B." (20-VII-50)

Aquesta representativitat, a més, hauria de comptar amb personatges del món de la indústria: "En los últimos días de la pasada legislatura, se debatió la cuestión económica de mas magnitud que pueda presentarse a la deliberación de un parlamento; hubo en uno y otro cuerpo empeñados debates en que tomaron parte buenos oradores, entendidos economistas, diputados y senadores celosos de la prosperidad del país; pero no se levantó ninguna especialidad industrial, no hizo oír su voz ningún representante especial, por decirlo así, de la industria, y no se levantó porque no podía levantarse; ni en el Senado ni en el Congreso se sentaba este representante".⁽³⁵⁾

I un altre punt que va causar fort impacte i que va provocar llastimoses queixes contra la uniformitat del nou Estat, fou el de la regularització de les quintes i la prohibició -- dels privilegis (5-XII-49). Duran i Bas té un article molt interessant comentant la situació en que es troava Catalunya fins aleshores, i com, obligada a cumplir com la resta de l'Estat - se'n veuria afectada:

"Pueblos ha habido, provincias enteras, mas privilegiadas que el comun de los pueblos y provincias, los ha habido -- que han estado exentos del servicio personal de las armas; los ha habido que han tenido por fuero redimir esta prestacion personal con prestaciones pecuniarias; y la época en que han naci

35) Amb motiu de les eleccions pel districte de St. Pau, a les que es presentava Joan Vilaregut, aleshores President de la Junta de Fàbriques i de l'Institut Industrial de Catalunya, aparegueren una colla d'articles en aquest sentit.
(D. i B., 3-I-50)

Cal fer constar, això no obstant, que el problema de la -- manca d'influència als centres decissoris de l'Estat havia estat sempre manifestada pels fabricants catalans.

do estos privilegios, no eran ciertamente un absurdo. Algunos pueblos los han comprado por transaccion: despues de haber defendido heroicamente su libertad é independencia, no han humillado su orgullo con una rendicion vergonzosa, sino que han -- tratado de igual á igual, y han estipulado condiciones al perder su personalidad y confundirla con la personalidad de otro Estado. Muchos pueblos han adquirido este privilegio á trueque de la riqueza que llevaban al pais: pueblos industriosos, constantes en el trabajo, activos, emprendedores; pueblos de flore ciente agricultura, adelantados en industria, atrevidos en la navegacion y el comercio, estipulaban ó compraban su exencion: una provincia entera que no pagase su contingente de hombres - al ejército, servia mejor al pais que dejando huérfanas de la actividad de sus hijos la agricultura y las artes.

Mas apresurémonos á decirlo; ese privilegio que era conveniente, legitimo cuando la ley política era distinta en cada una de las provincias de un reino, cuando las condiciones sociales, no eran las mismas en todas, cuando no estaban desarro lladas en todas la aplicacion y el trabajo, debia caducar por inoportuno é ilegitimo, cuando las condiciones sociales se ni velaban en todas las provincias, y cuando una misma ley políti ca regia en todos los confines del reino.

Y fué, despues que hubo llegado este caso, cuando Catalu ña perdió su privilegio, que tambien ella lo había tenido, y - bien legítimamente ganado. Dictóse una Constitucion para toda la monarquía, y cuando ella ponía bajo un solo fuero á todos - los españoles, debian desaparecer los fueros especiales de cada provincia.

Una cosa sin embargo no derogan facilmente las leyes. Ellas borrarán del catálogo de los actos legales hechos que ha

bian sido permitidos anteriormente; pero las costumbres solo las borra el tiempo, las leyes son impotentes para esto. Al amamantarnos en los pechos de nuestras madres, hemos bebido tambien la leche de las tradiciones; y nuestra generacion y las primeras generaciones que vendrán despues de la nuestra, cumplirán, pero cumplirán con repugnancia, la ley del reemplazo del ejército. Las madres de Castilla, de Andalucía, de Galicia llorarán lágrimas de dolor al saber que han de ser soldados sus hijos: las madres de Cataluña llorarán lágrimas de orgullo herido al ver soldados á sus hijos cuando no fueron soldados sus esposos. Y esto esplica porque aquí, en Cataluña, es mas general que en otras provincias el hecho de la sustitucion.

D. i B." (10-IV-50)

Un altre aspecte a tenir en compte i del que en trobem - repetides queixes és el del rebuig que feu el Govern a l'oferta dels fabricants catalans per construir els vaixells que precisava la reforma i ampliació de la Marina Militar. (15-4-50), (19-4-50), (19-5-50) (11-6-50). Els semblava endevinar un cert refús a tot el que pogués significar millorament de la indústria, i més, si venia de Catalunya. Es creia veure unes maniobres de desunió entre els propis catalans (22-7-50) i s'expressava el disgust amb què es rebien com un condiment diari els atacs contra el Principat: "Las acusaciones contra Cataluña -- han pasado a ser el condimento diario de ciertos discursos y -- de ciertos escritos; las declamaciones contra el Principado -- han venido á ser el lenguaje comun de ciertos hombres y ciertas provincias...." D. i B. (28-7-50)

Si a tot això hi afegim el convenciment que tenim en els homes de la Junta de Fàbriques i de l'Institut Industrial de catalunya de la mala política aranzelària que seguia el govern -

tancant-se a l'obertura que els nous temps demanaven i que -se gons ells- Catalunya tan bé entenia, es comprendrà la veritable situació que s'anà creant per intentar aclarir la pròpia identitat catalana i l'origen de tan importants diferències. - Així doncs, la questió catalana tan complexa, i com hem vist, no necessàriament obligada "només" a la lluita de la burgesia per un mercat nacional⁽³⁶⁾ serví per fer adquirir consciència de la pròpia identitat a un sector de la burgesia catalana, la industrial, (que no era pas la gran burgesia) aliada amb un sector intel·lectual, el qual després mantindria enarbolada la bandera destinada en el futur a capitanejar el moviment catalanista de la renaixença.

Veiem ara aquest camí de conscienciació catalana, provocat com a reacció als atacs que s'anaven rebent i que se'n mostrava molt clarament al llarg del temps de publicació del dia ri. En primer lloc es fa palesa la necessitat de tenir una Historia de Catalunya imparcial i objectiva: "El Excmo. Ayuntamiento de esta capital considerando de sumo interés vindicar la reputación de Cataluña de los ataques que ha sufrido, ha acordado la redacción de una memoria razonada de las causas, tendencias e importancia de varios hechos no calificados imparcial y detenidamente; habiendo nombrado una comisión formada por D. Próspero de Bofarull, D. Juan Agell, D. Ramon Muns, D. Juan Cortada y D. José Sol y Padrís". (30-XII-49)

36) Com he assenyalat abans, generalment se simplifica massa en dir que la burgesia industrial catalana d'aquests anys cercava només el mercat peninsular. (F. Cucurull, Panoràmica del Nacionalisme Català, Ed. Catalanes de París, 1975, V. II, p. 77). Ja Vicens Vives recolzant-se en les aportacions -ben desordenades per cert- de Carrera i Pujal reconeix en els homes de l'I.I.C. d'aquests anys unes postures de lluita contra els errors de la centralització i l'uniformisme. (Vicens Vives, Indust. i Polítics..., p.271)

Hi ha també la preocupació per definir el particularisme català, i la seva relació amb Espanya. Arran d'unes acusacions de El Eco del Segre sobre si dir Industria Catalana o Espanyola Reynals i Rabassa contesta així:

"¿Porqué se designa á la industria que en Cataluña mas - que en otros puntos arraigada está, por causas que no es de este lugar referir y que se hallan detalladamente descritas en historias que no son, no, del momento, porqué, decimos, se la llama á esta industria que en Cataluña, mas que en otros puntos desarrollada está, industria catalana? ¿Porqué no se la llama industria española? ¿No es acaso Cataluña parte del pais? ¿No pertenece Cataluña á Espana? (...) la denominación "industria catalana" quedará en pie; aquellos y estos habrán de sujetarse á ella, aquellos y estos sin advertirlo la pondrán en sus labios.

Y es que esta palabra indica algo mas que una propiedad geográfica ó estadística de un lugar, es que esta palabra indica el carácter de un pueblo; el carácter de un pueblo que puede malearse, mas no perderse. Esta palabra indica una conciencia de muy allá formada, de que Cataluña es altamente industrial; es recuerdo, verbi-gracia, de lo que decia un viajero francés en 1770, que cita Campmany en sus apreciables memorias marítimas, de que "siendo los catalanes los mejores artífices de Espana, muy activos y hábiles, era entonces Barcelona respecto á este reino, lo que Paris respecto á la Francia." Es recuerdo tambien de la estima grande en que eran aquí tenidas -- las artes, del gobierno político, de las costumbres, de las -- glorias de otros días, conquistadas con nuestro comercio primero, con nuestra industria después, y con nuestra agricultura -- mas tarde, que una tras otra se abrieron, segun el escritor --

que citábamos más arriba, estas tres fuentes de la riqueza pública. La denominacion indica, y concluiremos con esto, lo que es y lo que ha sido, lo de hoy y lo de mañana, los pueblos que hoy tienen industria ó la tuvieron; Lérida, por ejemplo, que si no tiene ahora, ha tenido en otros días "muchos artífices de toda suerte de trabajo", y que fué señalada en las Cortes Generales para el sello de los paños como centro de fabrica, - segun asegura el escritor que hemos citado. Para cambiar la nominacion de industria catalana á la industria que llama el Eco del Segre industria de algunos pueblos de Cataluña, y decimos nosotros industria nacional, es preciso cambiar el carácter de Cataluña, ó borrar ó oscurecer su historia." (21-VII-50)

La consciència del valor de la llengua també apareix com a vincle d'unió: "Hemos de decirlo sin rebozo: no bastaba que El Eco del Segre se publicase en Cataluña para que al notar su primer extravío solo le advirtiésemos con la cariñosa condescendencia de un hermano, porque nunca olvida nuestro corazón - la comunidad de origen, de sentimientos y de intereses que representa esta comun habla tan arraigada, tan querida desde el Ebro al Pirineo; pero al ver que así se blasfema contra este - sagrado vínculo, reconocemos la voz de un enemigo que se introduce en el seno de una gran familia para encender en ella un - fuego de fraticida discordia, y hemos de arrancarle el transparente disfraz con que se cubre." I i V. (2-VII-50).

I fruit de tants atacs a la insolidaritat catalana en -- l'ordre econòmic es publicaran una colla d'articles que demostaran la superioritat catalana pel que fa a la seva aportació a l'Estat espanyol analitzant-ne les causes:

"En su número del domingo último ha publicado nuestro colega el Sol⁽³⁷⁾ un estado de la recaudación verificada en esta provincia durante el primer semestre del año actual, comparándola con la de igual término del año 1849. De él se desprende que en el primer semestre de este año se han recaudado cuarenta y seis millones, setenta y dos mil seiscientos cincuenta y un reales, veinte y cinco maravedises, y de más que en el semestre del año anterior siete millones novecientos treinta y tres mil setecientos sesenta y nueve reales, veinte y seis maravedises. Otros periódicos, y el Sol entre ellos, publicarán este dato para demostrar el satisfactorio aspecto que presenta la recaudación de este medio año; nosotros, sin propósito de contradecirlo, y no asombrándonos tampoco de un resultado que hacían esperar así el largo tiempo de establecido el nuevo sistema de contribuciones como el rigorismo con que se exigen las cuotas hasta del más infeliz contribuyente, queremos llamar la atención, no solo de nuestros lectores, sino del gobierno y de la España entera, acerca de otra significación más elevada que tiene este dato, acerca de su significación política, más importante que la significación administrativa que se le atribuye.

Si en el segundo semestre de este año la recaudación es, no ya mayor, como se promete el Sol, sino igual a la del primer semestre, la sola provincia de Barcelona habrá contribuido este año al Estado con la enorme suma de más de noventa y dos millones; y si, como es de presumir, las demás provincias catalanas, Gerona, Lérida y Tarragona, presentan una recaudación semejante, Cataluña habrá contribuido este año con la cantidad de doscientos millones. Es decir, que la provincia de Barcelo-

---

37) El Sol era el diari barceloní que substituí a El Fomento; governamental a ultranza

na con una poblacion de cuatrocientos cincuenta mil habitantes en una nacion de doce millones y medio, segun la estadística - del gobierno, ó sea con una vigésima octava parte escasa de la poblacion total del pais, habrá contribuido á la nacion con -- una décima cuarta parte del presupuesto de ingresos de 1850, - que es de mil doscientos noventa y ocho millones de reales: y Cataluña, que en la estadística del gobierno figura con una población igual á la duodécima parte de la total del pais, habrá contribuido con una sexta parte próximamente de la suma total del presupuesto de ingresos. Mas claro: así la provincia de Barcelona como las cuatro provincias de Cataluña reunidas habrán contribuido al Estado con la mitad mas de lo que les corresponde, atendido el guarismo de su población y el del presupuesto general de ingresos. (...)

Nosotros, cuando veiamos estas prevenciones de que se hace objeto á Cataluña, ya sabíamos que eran infundadas, caprichosas, injustas: cuando recorriamos el antiguo Principado y - atravesábamos despues las demas provincias de la Peninsula, -- nuestro corazon se henchía de orgullo, á pesar de las diatribas que contra Cataluña se lanzaban desde el banco ministerial: mas los datos que ha publicado nuestro colega levantan muy alta la importancia política de Cataluña, y sobre todo, y quizás por esto solo agradecemos al Sol la publicacion del Estado, colocan á la diputacion de Cataluña en una esfera de consideración política á que no pueden llegar las diputaciones de otras provincias. D. i B." (20-7-50)

Un altre dia es completen les dades per refutar les tesis del que costa Catalunya a Espanya:

"... la recaudacion del ultimo semestre nos brinda tambien á pulverizar estas ridiculas declamaciones con que una y otra vez se ha intentado atacar las provincias catalanas, acha cándolas que las contribuciones públicas han de consumirse en gran parte para los gastos de estas provincias. (...)

Ahora bien; calculado todo, sumado todo, exagerando aun estos gastos estraordinarios, Cataluña no puede costar al pais sino unos 130 millones de reales; y asi y todo, ¿se encontrarán muchas provincias en España que lleven anualmente setenta millones líquidos al Tesoro, que á beneficio de la centralización de fondos, contribuyan anualmente en una cantidad tan exorbitante á sufragar los gastos de las otras provincias de la nación?

Aun admitiendo que las circunstancias estraordinarias en que desgraciadamente se ha encontrado algunas veces el Principado, hayan exigido gastos estraordinarios tambien; ¿han podido ascender nunca estos gastos á la enorme suma que anualmente dejan de beneficio estas provincias y que van á suplir el déficit que otras provincias dejarían si debiesen atenerse á sus gastos con los solos recursos que ellas ofrecen? Y aun admitiendo estos gastos estraordinarios, aun concediendo la frecuencia, si se quiere, de las circunstancias especiales en que se ha encontrado Cataluña; ¿estas provincias azotadas por la revolucion y la guerra, no han contribuido á estos gastos estraordinarios con contribuciones estraordinarias tambien y satisfechas esclusivamente por estas provincias? D. i B." (28-7-50).

"En artículos anteriores dejamos demostrado que al fin del año en las cuatro provincias de Cataluña se habrán recauda

do 200 millones próximamente, y es sabido que el presupuesto general de ingresos asciende á muy cerca de 1,300 millones, incluso en él los gastos reproductivos. Ahora bien; si el total de las contribuciones representan la riqueza general del país, Cataluña que representa en este total dos décimas terceras partes, representará tambien en el guarismo de la riqueza general de España una sexta ó séptima parte de ella. Es decir que Cataluña que tiene una población de un millón ó poco mas de habitantes, segun la estadística del gobierno, ó sea una undécima ó duodécima parte de la población total del país, representa una riqueza doble de la que le correspondería por la extensión de su territorio y por el guarismo de su población. He aquí, pues, como tomando distintos puntos de partida, hemos venido á parar siempre en el mismo resultado, de la incontestable superioridad que llevan las provincias de Cataluña á la totalidad de las demás provincias del reino."

Examina després la quantitat que correspon pagar a cada individu a les despeses generals de l'Estat:

"De suerte que en Cataluña cada individuo contribuye con el doble que los habitantes de las demás provincias, lo que es lo mismo que decir que en Cataluña cada individuo posee doble riqueza que los habitantes del resto de la nación."

La constatació de la superioritat catalana apareix aquí de forma gairbé esclafant. I d'aquí que el mateix dia en el -- que apareix l'affirmació tan categòrica de la doble riquesa dels catalans se'n intentin donar les explicacions:

"La contribucion representa el grado de riqueza; pero la riqueza, no brota nunca espontáneamente y sin que nada deba á

las fatigas del hombre; donde no hay la aplicacion del trabajo, donde no hay el concurso de los capitales, la riqueza no nace, no crece, no se desarrolla, no se presenta nunca en un estado próspero y lisonjero. Solo donde la naturaleza es pródiga de sus dones, solo en los climas que son un jardin del cielo y en que el rocío de las mañanas basta á fertilizar los montes y á entapizar los prados, solo allí el hombre puede escasear sus sudores y sus capitales, porque allí suple la naturaleza á lo que en otras partes reclama un suelo ingrato.

Ahora bien; Cataluña no ha sido favorecida por el cielo con un clima favorable como el de Andalucia, ni con unas llanuras por naturaleza feraces como las de Castilla la Nueva: y no obstante el hijo de Cataluña representa doble riqueza que los habitantes de las demás provincias del reino. Pero es que en Cataluña el trabajo del hombre ha llegado a fertilizar las áridas montañas que se levantan en su suelo; pero es que en Cataluña, donde el trabajo del hombre no ha podido emplearse en la agricultura, se ha creado un taller, despues una fábrica y por último estos vastos establecimientos manufactureros que prometen rivalizar un dia con la adelantada y protegida industria de otros países; pero es que en Cataluña, el hombre se ha lanzado al través de los mares en frágiles bajeles, y el comercio de cabotage y la navegacion por las aguas del Norte y de América especialmente, ha ocupado el genio activo y laborioso de sus hijos; pero es que en Cataluña se esplotan todos los veneros de la riqueza pública, porque donde se explota uno, el estrecho enlace de todos los ramos de la industria, obliga inmediatamente á explotar los demás. Calella, en otros dias, y actualmente Masnou y Badalona, se han enriquecido con la navegacion á América; el impulso que se ha dado á la navegacion, alimenta aun en nuestros dias los astilleros de Arenys, Canet, Blanes,

Lloret, Palamós y otros pueblos de la costa de Levante; la industria ha acrecentado la riqueza, no solo de Barcelona, sino de Sabadell, de Tarrasa, de Reus y de cien poblaciones distintas; la agricultura proporciona una mediana comodidad á lo menos, á los habitantes de los mas insignificantes pueblos del Principado. Pero es que en todos esos pueblos que en Cataluña entera, sus hijos aman el trabajo y lo aman por instinto, por educación, por la fuerza del ejemplo: pero es que donde hay trabajo hay riqueza, y solo con el trabajo se alcanza el bienestar para el individuo y la fuerza para el país. D. i B." (31-7-50).

L'autor de tots aquests articles és Duran i Bas i també serà ell qui intentarà encara buscar les arrels i els trets definitoris del caràcter català com origen del grau de riqueza a la que s'ha arribat:

"Los fenómenos sociales no son, como ningun fenómeno un efecto sin causa; así que este aspecto de prosperidad general que presenta Cataluña, este grado de riqueza que disfruta por término medio cada uno de los habitantes de estas provincias, tan superior á la riqueza de que gozan los habitantes del resto de la nación, deben estar sujetos á una causa, á una influencia que no existan en los demás puntos de la Península. Y esta causa debe estar infiltrada en el carácter catalán: porque donde quiera que el hijo de Cataluña va á aplicar su trabajo, encuentra una posición social feliz y holgada, y suele dar impulso ó nacimiento á algun fecundo ramo de industria.

Lo que enriquece á Cataluña y lleva el bienestar á las familias que la pueblan, es el incremento que, á espensas de multiplicar fatigas, ha podido tomar su agricultura, y el desa-

rrollo, que á espensas de crecidos capitales, ha conseguido su industria." (31-7-50)

L'origen d'aquest increment es troba segons l'articulista en l'afany de prosperitat que reposa en la laboriositat; és la laboriositat catalana la que ha donat a les arts i a la indústria aquest portentós desenvolupament amb el que no pot competir cap província..."Catalunya és rica perquè aplica el treball, els capitals i la perseverança a l'augment de la riquesa del país" (...) Catalunya no és egoista, perquè precisament -- creu en el treball, demana el proteccionisme també pels cereals, (quan a ella tan bé li aniria un lliurecanisme en aquest sentit). Ella sap que allà on hi hagi treball, es a dir a les altres províncies del regne, amb una agricultura degudament -- protegida, hi haurà benestar per a l'individu, prosperitat, i en definitiva, força per a l'Estat. (6-VIII-50)

Preocupat encara per definir una mica més l'essència catalana intenta descobrir una altra arrel: la vocació industrial amb tot el que implica, constància, amor al progrés, iniciativa emprendedora...

"La vocacion industrial de un pueblo no la busqueis ni -- en los capitales que representa la industria, ni en el número de brazos que ella emplea. Lo primero puede revelar el sobrante de capitales que hay en el pais ó la confianza que este pais inspira para atraer los capitales improductivos que abundan en el extranjero; lo segundo puede revelar el carácter laborioso de una nacion. La vocacion industrial se manifiesta por la espontaneidad con que en un pueblo nace la industria; por la -- constancia con que avanza ésta á su desarrollo, á pesar de lo calamitoso de los tiempos y de la mala voluntad de los gobier-

17.- Manuel Duran i Bas. La ploma més brillant dels últims temps de El Bien Público. Un dels artífex de la campanya proto-nacionalista endegada per l'I.I.C.

nos; por los inventos con que este pueblo se distingue en la historia de la industria; por la inmediata aplicacion que se hace de los inventos nacidos en el extranjero.

Todas estas manifestaciones, la de la originalidad exceptuada, revelan la vocacion industrial de Cataluña. Hay espontaneidad, hay constancia, hay la introduccion inmediata de las máquinas y de los procedimientos extraños; lo único que le falta todavía es originalidad."⁽³⁸⁾ (13-8-50)

En un altre article especificarà encara una mica més. No és suficient la vocació industrial que només copia, és precis el geni industrial que reposa en la intel·ligència, i la intel·ligència és l'ànima del progrés:

"Donde falte el genio industrial, en vano los progresos de la civilizacion influirán en el adelantamiento de las artes; estériles serán todos los ensayos, todos los esfuerzos serán impotentes. El ejemplo, las necesidades no son sino un estímulo; el ejemplo, las necesidades pueden encender la emulación; pero donde falta la inteligencia con su fácil percepcion, con sus variados recursos, con su actividad incessante, con su espíritu de progreso, no adelantará la industria, como no pueden adelantar sin ellas ni las ciencias ni las bellas artes. Solo la inteligencia es el alma del progreso, y el progreso no se avecinda nunca en los pueblos que tienen una inteligencia raquitica para un arte ó una profesion cualquiera. Por esto si Cataluña ha progresado en industria, débese antes que todo al génio industrial del pais; han venido los progresos de la civilizacion á agujonearla, pero no han hecho mas que esto, no --

---

38) Aquest article fou escrit aproveitant la ressenya de l'exposició que l'I.I.C. feia als seus salons; exposició d'indústries químiques, de maquinària i d'objectes diversos

han hecho sino señalarle el nuevo camino." D. i B. (15-VII-50)

En resum, els trets definitoris del caràcter català serien, segons es desprèn dels articles apareguts durant aquest temps al Bien Pùblico el treball constant, l'amor al progrés, la iniciativa emprendedora, i una vocació industrial acompanyada d'una intel·ligència que la fa l'ànima del progrés.

Si observem les dades dels articles escrits en aquest sentit comprovarem que sempre es concentraven en èpoques en les quals s'aguditzaven els atacs, o bé en els mesos de juliol i agost de 1850. Precisament en aquest fet haurem de fixar l'atenció. A darreries de juliol de 1850 s'havien convocat eleccions generals i l'I.I.C. enarborant la bandera de la defensa de Catalunya decidí promoure una candidatura basada en la "unió per defensar els interessos catalans"; unió que exigia sacrifici car interessos de partit, de família i inclús d'amistat. Després de recomanar a tots els bons espanyols que acudissin a votar per assegurar les necessitats de la pàtria, afegia: "Si de estas consideraciones de aplicacion general a toda España, descendemos a lo que más particularmente conviene a Cataluña no será difícil adivinarlo, a poco que se medite sobre esta situación, digamoslo así, excepcional, en que los sucesos han venido a colocarla. No es un arcano que esta prosperidad y esta riqueza, este admirable desarrollo que a todos los ramos de producción ha sabido comunicar la infatigable laboriosidad, el genio activo y emprendedor del pueblo catalán, nos han concitado poderosos y encarnizados enemigos entre los que no saben ver a sangre fría que el bienestar y la independencia sean el premio del trabajo verdaderamente útil, de la aplicación y de las buenas costumbres. En su ojeriza ciega contra este estado de civilización y adelantamiento no les basta haber procurado reducirnos a la inacción y a la miseria, sino que para asegurar mas -

su intento de cegar de una vez todas las fuentes de riqueza en Cataluña procuran astutos introducir entre nosotros la discordia y la enemistad... Ay de nosotros el dia que rompamos los sagrados vínculos que unen a las cuatro provincias del antiguo Principado!..."

Per això recomanava que els diputats ho sacrificessin - tot: partit, família, amistat "a la justa y legítima preponderancia de los intereses catalanes". D. (12-VIII-50) ⁽³⁹⁾

Illas i Vidal, qui ja no firmarà amb les seves inicials en els articles més compromesos, proposarà un pla d'acció: unió entre els diversos districtes electorals per aconseguir un bloc comú, tot apel·lant al sentiment compartit que creu posseeixen tots els electors:

"(...) nuestra idea de formar primero un conjunto armónico con las aisladas voces de las localidades todas de cuatro provincias hermanas, tiende á facilitar su fusión en un pensamiento verdaderamente nacional: es como un medio término entre el sistema antiguo y el sistema nuevo de elección; facilita la asimilacion de los elementos de localidad sin amenguar su independencia.

39) Sembla que els desigs de conseguir uns diputats més lligats a la causa industrial que fessin sentir més el pes de Catalunya al Parlament venien ja d'una mica lluny, doncs a primers de gener d'aquell any ja havien presentat un memorial al Governador civil, firmat per Illas i Vidal, Soler i Espalter i algun altre, per obtenir el permís de reunir-se els electors a l'Institut. D'aquestes reunions en sortí la rectificació del cens. V. Carrera Pujal, Historia Política de Cat. S. XIX...., Vol. IV, p. 150

Cataluña por otra parte ocupa una posición excepcional - con respecto á otras provincias; hay aquí hábitos, hay aquí -- inspiraciones, hay aquí intereses creados que no existen en -- otras comarcas españolas, y que forman un verdadero cuerpo que por mal comprendido dió antes de ahora origen á diatribas contra todo el antiguo Principado, al paso que cuando más imparcialmente se los juzgue, han de presentarle como modelo digno de respeto e imitación para las demás provincias del reino. Nos interesa por ello que la futura diputacion catalana sea genuina expresión de ese conjunto de ideas, de hábitos, de intereses homogéneos: es imposible que este principio no halle eco en los corazones verdaderamente catalanes, que por serlo, han de ser tambien eminentemente españoles: los diversos distritos -- electorales de Cataluña, sin desatender lo que el bien particular de su localidad exija, se pondrán sin duda en contacto, y se consultarán mutuamente para que haya un visible enlace entre las elecciones parciales, para que ofrezca una compactibilidad, un sistema, la elección general en las cuatro provincias catalanas. Esto se siente mejor de lo que se explica; esto se ejecuta mejor de lo que se desenvuelve en un escrito; -- bastará que se posean de ese sentimiento los electores para que arrojen las urnas el apetecido resultado." (18-8--50). J.

I uns dies més tard s'atrevirà encara un xic més, proclamant la necessitat d'un partit únic, veritablement català. Després de demostrar que els partits moltes vegades estan en contradicció amb l'armonia del país i amb l'estat dels ànims, especifica en què consistiria un partit que tingués en compte -- les dues premisses anteriors:

" ¿Basta empero que el diputado no se doble á los halagos del poder? ¿Podrá llamarse con verdad independiente, si depen-

de de una afeccion personal ó de la voz de un partido? Esta es la idea culminante de nuestro programa; este es el punto en -- que hemos dicho querer hacer hincapié, porque desde él lanzamos una bandera nueva, una bandera cuyo apacible color ofrece grato descanso á los ojos fatigados, una bandera bajo la cual caben todos, y que contra todos los que intenten mancillarla la defenderemos con brío.

Siempre habrá partidos; es necesario, es conveniente que haya partidos: esto oímos decir muy á menudo, y en tesis general es esto cierto; pero no siempre los partidos existen en armonía con la situación del pais y con el estado de los ánimos, y en tal caso deben desaparecer los partidos antiguos. (...)

(...) en Cataluña la opinion poco menos que unánime es - decididamente proteccionista en economía, decididamente opuesta á los inmoderados tributos existentes, decididamente opuesta tambien en administracion á la centralizacion excesiva. Hemos indicado que no han llegado aun á formarse en España los únicos partidos compatibles con la actual situación del pais y con el actual estado de los ánimos; mas seguramente que si llegasen á formarse, Cataluña en masa no formaría mas que un partido: á este partido único, verdaderamente catalan, deseamos que pertenezcan los diputados catalanes, y para que esto se efectúe, preciso es que á las condiciones de este partido engérmen, ó sea á los intereses del pais, ó sea á lo que proclama la opinion decidida de todo el Principado, estén prontos -- sus representantes á sacrificar toda afeccion personal ó del partido anticuado en que se hubiesen antes inscrito. Borrrese hasta el recuerdo de estos partidos anticuados: hartas lágrimas, ¡harta sangre nos costaron! Para el Bien Público no existen ya, y desea el Bien Público que tampoco existan para los futuros diputados catalanes." J.

Al diari del dia 26 apareixen els candidats de l'Institut Industrial de Catalunya per Barcelona: Sebastià Anton Pasqual, hisendat i advocat; Tomàs Illa i Balaguer, fabricant; Jaçint Feliu Domènech, advocat (resident a Madrid), i Pasqual Madoz, home d'Estat, hisendat, i capitalista industrial. Els dos últims progressistes destacats. La seva inclusió a les llistes provoca ben aviat furibunds atacs per part de El Sol: "per què incloure dos elements progressistes si tantes proves havien donat els elements d'aquest partit d'anarquia i mal govern?" En realitat El Sol els considerava adversaris declarats del govern (8-IX-50)⁽⁴⁰⁾ i no entenia com l'I.I.C. els podia admetre en les seves llistes... Els atacs contra la candidatura patrocinada pel Bien Público també s'ampliaven a d'altres acusacions: que treballaven "bajo cuerda" (25-8-50) o bé que servien "algun partit determinat" (12-8-50)

El resultat aconseguit a les eleccions del dia 1 de setembre va ser favorable a molts dels candidats de l'I.I.C.: Madoz, Illa i Balaguer, a Barcelona, i Villalobos a Manresa. Els altres dos candidats per Barcelona, J.F. Domènech i S.A. Pasqual, hagueren de passar per una segona elecció per no haver-se conseguit majoria absoluta. Tampoc obtingueren l'acta de diputat Sol i Padrós i Illas i Vidal que es presentaven respectivament per Granollers i Sta. Coloma de Farnés.⁽⁴¹⁾

40) Les cites de les acusacions de El Sol són tretes del mateix encara que El Bien Público també se'n fes ressò. A.Ha.C.B.

41) És convenient observar el distanciament de Joan Güell de l'I.I.C. En aquestes eleccions es presentava en una candidatura diversa, amb el Marquès d'Alfarràs, Josep Bertran i Ros, i Bartomeu Vidal. Va ser derrotat pel candidat de l'I.I.C. Illa i Balaguer. El Barcelonés (30-8-48)

El fet d'haver de lluitar encara per aconseguir el triomf a la segona volta electoral a Barcelona encengué encara més la lluita entre les posicions mantingudes pel Bien Pùblico, representant de l'I.I.C. i el diari governamental El Sol. Cal llegir entre ratlles, per veure com treballaven el pla d'aconseguir encara una "solidaritat catalana" al menys a Barcelona, - donat que fora de la capital ja s'havia perdut. Després de demostrar que els electors de Barcelona sabrien completar l'obra començada votant amb llibertat, amb independència i amb voluntat per donar la majoria als candidats que són veritables interprets de sentiments nascuts d'esportànies conviccions, afegia: "No todos los pueblos, por desgracia, son Barcelona, no en todas partes, desgraciadamente ha podido reinar la misma espon-taneidad que en la capital del antiguo Principado: nuestros -- lectores nos comprenden sin necesidad de que seamos mas esplícitos; pero esto mismo es un nuevo aliciente para redondear en lo posible la bella idea que en esta ciudad pudo obtener el pre-dominio. De una acetada elección depende la felicidad del país, y para ello es necesario que los hombres destinados a represen-tar en el Congreso los distritos de Cataluña marchen unidos pa-ra ser mas fuertes en las luchas que tal vez tendrán que soste-ner para hacer valer con todos sus esfuerzos las necesidades - de los pueblos, para influir en bien de estos en los actos ad-ministrativos y políticos que el gobierno vaya a consumar." R. i R. (4-9-50)

Aquest parlar entre línies d'uns sentiments espontanis, d'un aconseguir la bonica idea d'unió, corre a càrec de tots els redactors. Si el ressenyat era Reynals i Rabassa, l'endemà serà Duran i Bas -tots amb inicials diverses- qui seguirà amb l'adoctrinament d'una política catalanista unitària.

"Cataluña, el país industrial y fabril por excelencia, - la parte que forma en España la vanguardia de la civilización, estaba obligada, en virtud de esa fuerza misteriosa y potente que encadena la materia con el espíritu, á sobresalir tambien en el órden intelectual, inaugurando en nuestra desgraciada nación, tan combatida por viejas y mezquinas pasiones, la saluable doctrina de que estas no deben influir en nada para elecciones de diputados, el digno y glorioso ejemplo de una votación en que se han mezclado indistintamente electores y elegidos de todas las opiniones, en que únicamente se ha procurado tener presentes el arraigo, las virtudes, la capacidad, el -- amor al país del candidato favorecido. (...)

Pero esto significa todavía mas: significa que Cataluña no es esa provincia discola y mal avenida con sus hermanas, como algunos cándidamente suponen, que no abriga ese espíritu de concentrado egoísmo, y de exagerado monopolio que los que de nada entienden le atribuyen; que no es su misión, en fin, la de propagar desunión y discordia para desgarrar las entrañas de la patria querida. Los que tales cosas afirman, apenas se fundan en otras que en el PROFUNDO AMOR A SU PAÍS, Y EN EL DESEO DE - ADELANTOS Y ENGRANDECIMIENTO que animan á los catalanes, de lo que debe deducirse con arreglo á esta extraña lójica, que ejerciendo las virtudes contrarias, serían menos discolos, menos - egoistas, y mas amantes del principio nacional. (...)

Los hechos, las pruebas hablan: nada de palabras huecas ni de frases que nada atestiguan. Examinense con conocimiento de causas y de personas las elecciones que han tenido lugar recientemente en los diferentes distritos de esta provincia, y se verá que en casi todos el espíritu de los electores ha sido el nombrar personas capaces de merecer su confianza sin tener en

cuenta el color político de sus doctrinas; se verá que para -- dar cima á tan jenerosa como importante empresa se han puesto de acuerdo las mas encontradas opiniones, con los individuos mas alejados entre sí, y que se han reunido en un punto comun los mas distantes estremos.

Y hemos subrayado de intento la voz espíritu, porque para nuestro propósito basta y sobra demostrar que este ha sido jeneral, aunque no en todas partes los resultados hayan precisamente correspondido. Las grandes ideas, los principios salvadores, asi como todo lo nuevo, encuentran siempre mas pronta - realizacion en las capitales que en los pueblos subalternos, - aun cuando solo sea porque tienen allí mayor número de defensores. B. (5-9-50)

El subratllat de l'article anterior, es repeteix en dies successius: "El amor al país y el deseo de su engrandecimiento" són els elements que poden unir i donar més fruit que les passions i renyines de partits, exagerades gairebé sempre, infundades moltes vegades i sempre infecundes per al bé procomunal. J. (11-9-50)

La proposta de l'I.I.C. triomfà totalment a la segona - volta, cosa que enervà el conjunt ministerial representat per El Sol. Així s'expressava després dels resultats definitius: "Han ganado las elecciones los progresistas (...) llevar al -- Congreso elementos hostiles, es querer encerrarse en el círculo vicioso de malhadadas oscilaciones. (...) no es el espíritu morigerado, conservador y sensato de Barcelona el que ha predominado en esta elección." (10-9-50) I també: "Se esperava que El Bien Pùblico abogaria por las ideas fundamentales de una sociedad bien organizada y que buscaria su defensa en nuestro --

propio terreno, es decir, gracias al apoyo de los hombres de - nuestro partido; porque si es verdad que la industria y el tra- bajo no pueden vivir bajo la presion de futuras agitaciones si no en una atmósfera templada y despejada; estas garantías no las ofrece más que nuestro partido y solo en él se encuentran"
(12-9-50)

La campanya contra l'Institut i la J. de F. no quedá no més en paraules; en aquest mateix dia s'afanyava a comunicar - la supressió de la Junta de Fàbriques i de l'Institut Indus- trial de Catalunya, per part de l'autoritat governativa. (42)

Els de El Bien Pùblico no ho entenen: "¿Qué motivos jus- tifican el que por el gobierno civil se revoquen ahora sus an- teriores acuerdos, disponiendo que la Junta y el Instituto de- jen de ser ú obrar como tales, hasta que el Gobierno de S.M. - resuelva lo que tenga a bien? ¿Qué falta o acusacion ha dado - pie para esta verdadera imposicion de pena? Lo ignoramos pues la autoridad no se ha dignado expresarlo". Però ja el dia 16 - de setembre ha de fer saber la seva suspensió ja que efectiva- ment l'Institut Industrial ha estat clausurat per disposició - de la primera autoritat de la província.

Quins van ser els veritables motius que ocasionaren a- quest tancament, tant de la Junta de Fàbriques com de l'Insti- tut? Eren només els que sortiren a la superficie amb motiu de les eleccions: l'opció progressista dels industrials que els - enfrentava amb el govern moderat i que els havia donat un -- triomf total a Barcelona; o també hi havia un altre motiu mai expressat: el perill que representava la formació d'una nova -

42) Cal recordar que ja anteriorment, els de El Fomento, també representant dels moderats, havia llançat acusacions con- tra la no massa clara - segons ells- legalitat de la J. de F.

força política, catalana i de signe progressista, que podria - portar greus problemes al govern central si consolidava el seu poder amb l'unió d'interessos de l'antic Principat? Espantava aquesta incipient "solidaritat catalana" -en paraules de Vicenç Vives- capitanejada pels pioners de la modernització, els industrials, que ja "no dirigeixen sinó que es deixen dirigir?" -amb expressió de El Sol.-

Fora de les queixes aparegudes al diari ministerial contra el progressisme dels fabricants catalans no he pogut trobar altres expressions reveladores d'aquesta altra vertent en lloc. Només es palpa un veritable interès, per part de l'autoritat governativa en suspendre tant la Junta de Fàbriques com l'Institut; bona prova en són, tant la seva postura hermètica no cedint ni el més mínim a les peticions dels fabricants sobre la reconsideració de la seva decisió,⁽⁴³⁾ com la nota que publicà El Sol el dia 26 de setembre comunicant que tal compromissent ja havia arribat la R.O. per la que s'aproven les disposicions preses per l'Excm. Sr. Governador respecte de la denominada Junta de Fàbriques i de l'Institut Industrial de Catalunya suprimint aquest i reduint l'altra a "Comissió representativa de fàbriques" segons els Estatus aprovats per R.O. de 28 de setembre de 1841.⁽⁴⁴⁾

En definitiva, l'anàlisi de la güestió catalana tal com es presenta a El Bien Público ens porta a les següents conclusions: l'abundància d'atacs contra Catalunya agrupats en els capítols de la guerra, la indústria, la insolidaritat vers la

43) A.F.T.N., Llibre d'Actes, Junta de Fàbriques 1848-1860, 18 set. 1850, p. 262

44) A.H.A.C.B., Diario de Barcelona, 26 set. 1850

D. ESTANISLAU REYNALS Y RABASSA
1822 - † 1876

18.- Estanislau Reynals i Rabassa; redactor de El Bien Pùblico, company de Duran i Bas, i figura destacada en la campanya proto-nacionalista de 1850.

resta de l'Estat, o d'altres més genèrics, aniran provocant -- postures cada cop més definides, tant de defensa, com de recel vers tot el que procedeixi d'aquest ampli sector dominant a la Cort. I seran precisament l'elaboració d'aquesta defensa i l'expressió dels recels cada dia creixents, els que faran aflorar les particularitats de la manera d'ésser catalana, configurant i donant cos a una consciència col·lectiva de poble agredit, - que s'ha d'unir per defensar els seus interessos, aquells que li són més propis i que a nivell d'Estat no es tenen en compte. D'aquí se'n seguirà la proposta d'una nova formació política, d'una certa "solidaritat catalana" que defensi allò que es propi de Catalunya, cosa que no fa cap de les formacions polítiques a nivell estatal.

Per això m'he atrevit a parlar d'un catalanisme polític incipient. La supressió de la Junta de Fàbriques i l'Institut Industrial de Catalunya que havien endagat i guanyat la campanya electoral sota aquest signe català i progressista, va trencar la possibilitat de nous camins en el despertar català del XIX. Aquesta vegada amb l'aliança d'intelectuals i fabricants que entenien que el camí del progrés i de la modernització pasava per la indústria, oferint així un model societari força - oposat al de la resta de l'Estat, o al menys al del que dominava en els centres de poder de Madrid.

Els transports

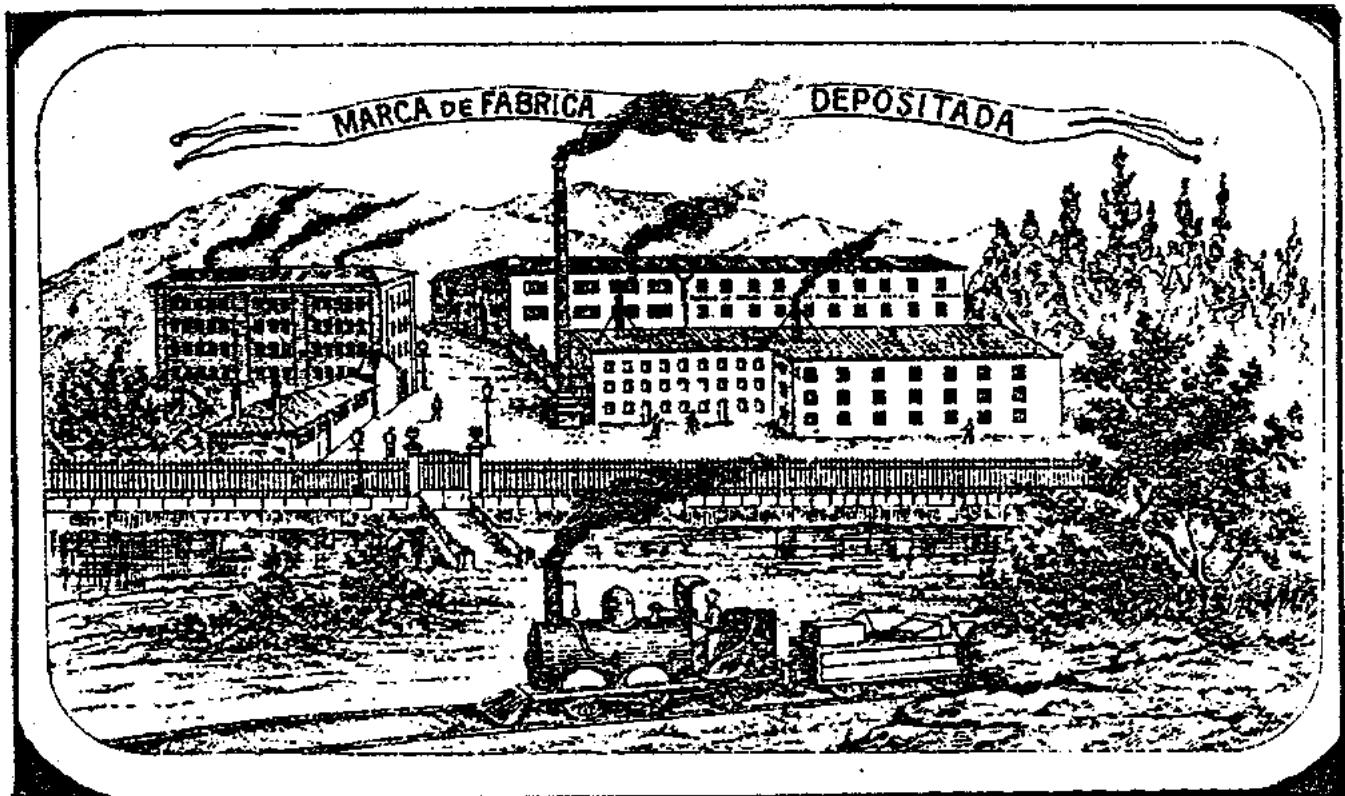
En descriure els continguts de El Bien Público he inclòs aquest apartat en tercer lloc d'importància si ens atenem al nombre d'editorials sobre aquesta temàtica publicats. Els redactors que s'hi dedicaren foren, Angel de Villalobos als primers temps, quan encara era director en funcions; Pere Dalma-

ses i Duran i Bas. Es curiós constatar que no hi ha cap article d'Illas i Vidal, ni de Torrent Ricart, ni de Sol i Padris, i a penes un parell de Reynals i Rabassa.

Com és natural, per a tota colectivitat en vies d'industrialització, o preocupada per aquesta realitat, la problemàtica de les comunicacions era vital. I si tenim en compte que -- l'Institut Industrial de Catalunya es proclamava també defensor dels interessos de l'agricultura, del comerç i de tots els rams de producció i la seva interrelació, s'entendrà encara mi llor que les comunicacions fossin objecte molt sovint de la seva atenció. Cal recordar encara, que fou precisament Barcelona l'única ciutat que disposava aleshores de ferrocarril, amb -- molt d'èxit per cert, i que precisament Angel de Villalobos -- fou apoderat de Josep Mª Roca i Cabanas -català resident a Londres- qui havia conseguit la concessió de la primera línia de ferrocarril, el de Barcelona a Mataró. Villalobos havia tingut amb aquest motiu, els primers contactes amb els fabricants catalans, quan vingué per firmar l'escriptura en nom de Roca i -
(45)

L'atenció dels redactors de El Bien Pùblico se centrà -- principalment en els ferrocarrils i en les carreteres. La navegació i la construcció de canals, també presents, ocuparen en realitat només quatre o cinc editorials. En canvi és molt present la preocupació per unir els centres productors de matèria prima (el ferro) o de cumbustible (el carbó de St. Joan de les Abadesses) amb els centres industrials, aconseguint al mateix temps l'obertura de zones agrícoles de l'interior que quedaven

45) A.H.A.C.B., Compañía del Camino de Hierro de Barcelona a Mataró, Escritura de Sociedad, Reglamento, Imp. de D. Juan Oliveres, Barcelona 1845, p. 1

19.- El triomf del vapor. Segons els homes de El Bien Público el vapor arribaria a ser el nivellador del món.

incomunicades. El projecte de ferrocarril de Barcelona a St. Joan de les Abadesses arrenca comentaris enfervoritzats:

"(...) Tenemos entendido que la sociedad El Veterano va á establecer en Barcelona depósitos de combustible procedente de sus ricas minas para el consumo de nuestras fábricas y talleres; providencia acertadísima y que puede considerarse como -- precursora de la completa realizacion del vasto y grandioso -- plan que se propone, y cuyo principal objeto es la construcción de un ferro-carril que facilite su esplotacion en grande escala, con las inmensas ventajas accesorias que proporcionará el mismo a la agricultura, tráfico y prosperidad material de las ricas poblaciones del interior de Cataluña que debe atravesar el camino de hierro facilitando sus comunicaciones con el litoral.

La imaginacion se pierde al considerar el cúmulo de bienes positivos que debe producir al país la ejecución de tan importante proyecto: digna es, ciertamente, de todo el apoyo que la prestan así el ilustrado gobierno de S.M. como las dignas autoridades del Principado, la empresa que lo ha tomado á su cargo, y fuera de desear que se la auxiliara en sus trabajos, favoreciendo al propio tiempo á un importante distrito de la provincia, con la prompta terminacion de la tan deseada carretera de Vich á Ripoll, la cual facilitaria considerablemente, -- mientras se construye el ferro-carril, el transporte así del -- combustible como del riquísimo hierro que encierran tambien -- aquellas minas y que va á elaborarse por medio de los altos -- hornos de fundicion ya construidos." A. de V. (23-5-49)

"(...) Y cuando han sido descubiertas aquellas minas, esta necesidad de comunicaciones ha subido de punto: los intere-

ses que las reclamaban, que no podian fomentarse sin ellas, -- han sido mayores, sin que á pesar de eso ellas existan, sin que sepamos que se haya acordado el gobierno de establecerlas.

Por eso ha sido acogido con entusiasmo el pensamiento de formar un ferro-carril entre Barcelona y San Juan de las Abadesas; por eso tambien lo recomendamos nosotros; por eso tambien aparece mas incontestable su utilidad.

Tarrasa, Sabadell, Manlleu, Roda, San Hipólito, Ripoll y otras, son villas industriales: ¿cómo circulan ahora sus productos?

Pueblos agrícolas son los demás pueblos que se levantan en el corazón de Cataluña y á las faldas de los Pirineos; y en la mayoría de estos pueblos se malograman almacenadas las cosechas de dos y de tres años. (...)

Ahora bien: el ferro-carril de Barcelona á S. Juan de las Abadesas ha de dar circulacion á los productos industriales, - ha de abrir un mercado á aquellas estancadas cosechas, ha de - facilitar el consumo del carbon de piedra indígena en nuestras fábricas, en nuestros buques de vapor, en el ferro-carril de -- Barcelona á Mataró, en la empresa del alumbrado por gas. Este ferro-carril ha de mejorar la condicion de nuestros agricultores; ha de acrecentar la riqueza del pais. Este ferro-carril ha de aumentar, para el gobierno, la materia imponible, ha de nacionalizar, si asi cabe decirlo, toda la produccion industrial. ¿Qué mucho, pues, que lo recomendemos nosotros, cuando aun -- prescindiendo de lo que dejamos dicho en anteriores artículos, bastaria esto solo para evidenciar su utilidad?". D. y B. (1-4-50).

També pel que fa al ferrocarril a nivell estatal del que en coneixen prou bé els aventatges, hi ha una colla d'articles de Duran i Bas en els quals s'ocupa de les formes de construcció i explotació dels mateixos, i de les obligacions de l'Estat en aquest punt. Partint de l'axioma de que si es vol alentar la producció és necessari facilitar el consum exigeix del Govern la construcció d'uns bons canals de circulació. Les comunicacions racionals són essencials per treure Espanya de l'abatiment en el que es troba:

"El que recorra la nacion española del uno al otro confin de ella, y la vea con un suelo tan feraz, con tan variadas producciones, con tantas riquezas naturales, con tantos dones de la Providencia; y al propio tiempo tan abatida hoy en su antigua pujanza, tan apartada de su esplendor antiguo; tan ignorada en los mercados extranjeros, tan escasa de animacion en los mercados propios; con tanta indigencia en el interior de las provincias, con tanto yermo en la mayor parte de su suelo; si por acaso se interroga acerca de la causa de esta contradicción chocante, inconcebible, monstruosa, no podrá menos de -- atribuirla á su causa natural, á la imposibilidad de la circulacion.

Mas ni antes ni despues de la supresion de las aduanas - interiores, -no eran ellas los únicos obstáculos que entorpecian la circulacion,- han hecho los gobiernos grandes esfuerzos para facilitarla y aun acelerarla. Bueno era que removiesen los estorbos, pero eso no era mas que dar el primer paso - por el buen camino: sin embargo para seguirlo hasta el fin, -- era preciso que esos planes de carreteras generales y transversales no quedasen escritos en el papel; que los empréstitos -- que para su construccion se licitaban, y los subsidios que pa-

ra ello se reclamaban de los pueblos, se invertiesen en hacer algo, de lo mucho, muchísimo que hay que hacer."

Després s'ocupa ja en concret del projecte de llei de -- ferrocarrils⁽⁴⁶⁾ analitzant-ne tots els seus punts i aprovant gran part del seu contingut, exceptuant-ne però, el traçat previst de la xarxa ferroviària. No considera oportú que es prevegi Madrid com eix radial, quan en realitat no ho era en absolut pel comerç, i precisament en funció del mateix s'havia pensat, no? (8-7-50)

L'altre aspecte del transport, el de les carreteres, va ser reiteradament tractat a les pàgines del diari. N'era l'especialista Pere Dalmases. "Intimamente persuadidos de que uno de los obstáculos que con más fuerza han impedido el progresivo desarrollo é incremento de la riqueza pública en nuestro país, ha consistido en la falta casi absoluta de buenas comunicaciones entre los diversos pueblos que hallan situados á alguna distancia de nuestras costas marítimas acogemos con alegría sincera, con verdadero entusiasmo cuantos proyectos se conciben, cuantas ideas se proponen y todas las disposiciones que -

46) Cal recordar que les primeres disposicions ferroviàries -- corresponen a una R.O. de 1844; ja en l'any 1848 es veié la inadequació de la legislació anterior i es començaren a fer intents de reforma, tant pel que feia a les concessions a companyies com pel que tractava del traçat. Justament el 20 de febrer de 1850 s'havia publicat una llei del Ministeri de Comerç, Instrucció i Obres Públiques prescrivint regles interines i sancionant la Llei presentada pel govern sobre ferrocarrils. És a aquesta llei a la que es refereix Duran i Bas. Ma T. Costa, Financiación Exterior del Capitalismo Español en el S. XIX, Publ. Edit. Univ. Barcelona, - Barcelona, 1983, nota 12, p. 153. Sobre aquesta concreta problemàtica dels ferrocarrils vegis: M. Casañas Vallés, El ferrocarril en España 1844-9114, tesina inédita juny -- 1973 F.L. Autònoma, Bellaterra; Wais, Historia general de

se dicten, encaminadas a satisfacer esta inmensa necesidad material. (...) Hase mirado con general indolencia el lamentable cuadro que ofrecen las diferentes de la Peninsula, en que mientras los cosecheros de unas ven perderse sus frutos en los graneros y bodegas por falta de consumo, los moradores de las -- otras tienen que vivir en la estrechez y las privaciones á causa del elevado precio á que venden los artículos de primera necesidad. (...) Aquí, como en todas las grandes empresas de utilidad pública, la parte principal está reservada al Gobierno". Fa després un estudi detailat de la combinació entre iniciativa local, provincial o del Govern en el que es té en compte la utilitat de les grans vies de comunicació segons el nombre de vies subalternes que hi confluixen. D.(2-5-49)

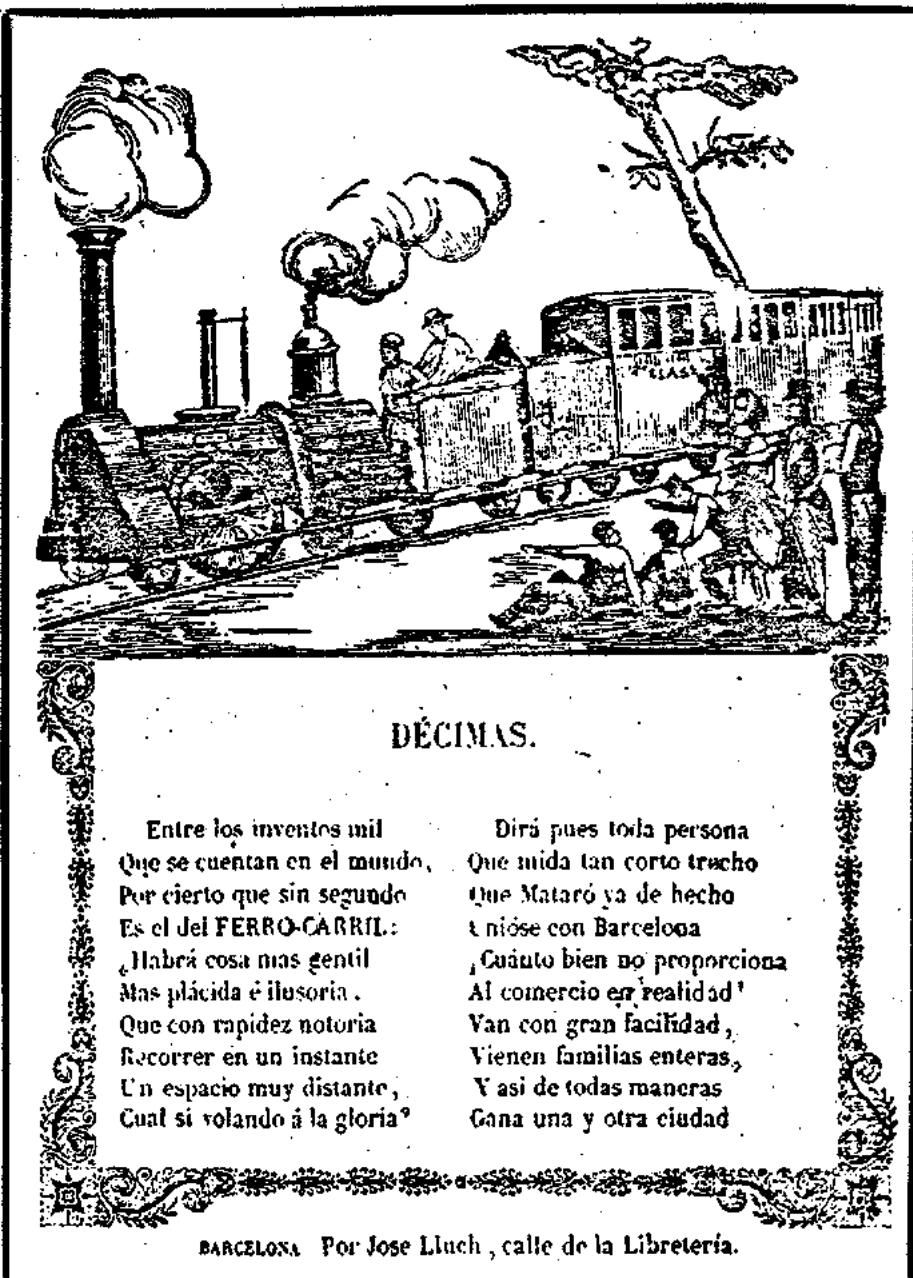
Tot just acabada la guerra dels matiners aprofita l'oació de la pau recent, per aconsellar la ràpida construcció de les carreteres a l'interior de Catalunya, si es vol aconseguir un tot armònic en el desenvolupament de la producció catalana: indústria i agricultura. I un altre tema del que s'ocupa reiteradament és el dels arbitraris especials per finançar la construcció de les vies de comunicació del Principat.

La preocupació de l'aprofitament i desenvolupament integral de totes les forces de producció de Catalunya, passa inevitablement per la possessió de bones carreteres a l'interior: "què se'n farà de la bona collita al pla d'Urgell i a la Segarra si no té bons camins per transportar-la allà on hi ha la gent per consumir-la? i també, què en farem de la riquesa energètica dels rius catalans si no s'adequen els camins per arribar-hi?" (15-5-50)

L'aprovació de la carretera transversal Tarragona-Palamós provocà comentaris explosius de congratulació. D. (13 i 14-7-50). El recorregut havia d'ésser: Tarragona, Valls, Montblanc, Verdú, Tàrrega, Cervera, Calaf, Manresa, Moyà, Vic, Sta. Coloma de Farnés, Girona, Palamós. Quanta font de vida s'havia de conseguir amb la mateixa! s'unia la riquesa del litoral -- amb la producció agrària de l'interior. Ara calia, però, millorar els camins veïnals per treure-li tot el rendiment possible.

Per acabar aquest apartat tornem la paraula a Pere Dalma^ses per qui la construcció de bones vies de comunicació entre els pobles era gairebé la solució total de tots els mals: "Comarcas hay en Cataluña en que todas las reformas que puedan introducirse en la legislacion económica para favorecer todo lo posible y en todos sus ramos el trabajo nacional, no bastarian á sacar del estado de profunda miseria en que se hallan. (...) Para aquellas infelices comarcas las carreteras y comunicaciones son el único beneficio de resultados inmediatos: las carreteras proporcionarán desde luego ocupacion á la clase trabajadora en las obras necesarias para su realizacion y facilitando ó mejor estableciendo comunicaciones entre estos y los demás distritos permitirán que se exploten los grandes recursos que en muchas de aquellas se encuentran para la agricultura y la fabricacion. Entonces será posible utilizar muchos saltos de agua, inmensos bosques y abundantes criaderos de metales y de carbon de piedra. Sin las comunicaciones ofrecerán siempre -- aquellas desventuradas comarcas el triste espectáculo de una población que rodeada de tesoros muere de inanicion e indigencia." D. (15-5-49)

En fi, la problemàtica de la comunicació entre els centres productors i els de consum, entre els centres posseidors

20.- El tema dels transports i els avantatges del ferrocarril van ser repetidament tractats pels homes de l'I.I.C.

de primeres matèries i els manufacturers, vivament sentida i - comú a tot el món industrial de l'època, era ben present entre els homes de El Bien Público. I no es pot negar que van aprofi tar les seves columnes per remoure el que calgués per conscienciar en aquest sentit i per aconseguir-ne resultats que fossin positius.

La construcció d'un nou Estat

A les pàgines de El Bien Público apareix sovint i de forma constant al llarg de tot el temps de la seva publicació, la problemàtica que suposava la construcció d'un nou Estat d'en- cuny liberal que havia sofert ja diverses sotragejades. Agrupant aquestes col.laboracions dels redactors del diari les podem incloure en tres apartats: la reforma administrativa, les institucions públiques i els problemes d'Hisenda. Ni que sigui breument hi dedicarem unes ratlles a cada un d'ells.

La Reforma administrativa oferí abundant material de comentari i anàlisi. Se n'arribaren a publicar, com ja he dit -- abans, 35 editorials. La majoria a càrrec de Ramon Torrents i Ricart,⁽⁴⁷⁾ encara que també en publicà Duran i Bas, i algun Pe- re Dalmases o Reynals i Rabassa.

Que el tema preocupava als homes de el B.P. n'és una bona mostra l'article que publicà el dia 11 de febrer de 1849, - el nº 3, en el que exposava la intenció de preocupar-se d'una matèria tan important i tan desconeguda:

47) Ramon Torrents i Ricart treballava al Govern Civil de Bar- celona. Va ser nomenat Jefe Civil interí de Vic, encara -- que mai va deixar de col.laborar amb el diari. (Bien Públ- co, 1-3-49)

"Cuando consideramos el silencio que la prensa periodística ha seguido guardando casi constantemente á la vista de la organización administrativa que empezó á plantearse en Enero - de 1845 y cuya obra va continuando todavía; cuando vemos que, excepto las miserables polémicas que ha sugerido el ciego espíritu de partido, apenas ha existido discusion ni aun exámen serio sobre objeto de tamaño interés; y cuando por otra parte algunos de los mismos de estos expedidos por el Gobierno revelan la duda, la perplexidad, la falta de convicciones profundas; no podemos menos de inferir que los verdaderos principios de la administración pública son por lo general muy desconocidos, y que al hacerse nuestra reforma administrativa no se han tenido siempre en cuenta todos los elementos á que era indispensable atender. Por esto creemos que después de cuatro años en que la experiencia práctica ha podido confirmar, modificar ó reprobar sino en todos en muchos puntos la teoría, y en que ha empezado á estenderse la afición á esta clase de estudios, ha llegado el momento del solemne y majestuoso debate, en el que la nación entera debe tomar parte por el órgano de la prensa. Por esto "el Bien Público", como indicó en su primer número, va á entrar en tan importante materia. (...)

Novedades se han introducido en nuestra organización administrativa acerca de las cuales parece qu el Gobierno ha temido hablar, esperando que el tiempo vaya enseñando poco á poco el camino que no se ha atrevido á fijar de antemano. Nosotros intentamos provocar explicaciones, porque hemos notado -- que á medida que en cualquiera asunto la confusión se prolonga, en vez de venir la claridad, la confusión aumenta de un modo asombroso. ¿Quién hay, por ejemplo, que pueda definir á punto fijo entre nosotros las atribuciones de los jefes civiles? Administran y deciden por si mismos, ó auxilian solo la adminis-

tracion y preparan las decisiones de los jefes politicos? Sobre esta institucion, la de los alcaldes corregidores y la de los consejos provinciales creemos del mayor interés llamar la atencion general. T. (...)"

I després d'ocupar-se de la societat i l'Estat, i les seves relacions entra de plè en el punt que considera capital, - el de la centralització, punt que ha estat -diu- el blanc de - diversos atacs i defenses.

Acaba proclamant el propòsit d'anar aclarint els mals -- que es poden derivar d'una centralització excesiva.

"Ahora bien: si concretamos la palabra centralizacion al sentido de que las fuerzas propias y esenciales del Estado deban derivar todas de su centro de dirección, opinamos que donde esta centralizacion falta existe la anarquía: opinamos que el ejercicio de la autoridad no puede depender mas que del gobierno, porque desde el momento en que se admite en este punto la mas leve independencia, puede asegurarse que el gobierno se halla fraccionado en tantos círculos como son los que funcionen por su cuenta.

Pero con el nombre de centralizacion se ha comprendido - ademas otro sistema, que consiste en la manía de ir poniendo á disposicion del Estado todas las fuerzas de la sociedad, de -- cargarle con obligaciones, que la sociedad no ha desatendido, de reglamentar funciones que solo pueden ejercerse con espontaneidad, de administrarlo todo, de sacar, en una palabra, al Estado de sus quicios naturales y de pedirle el imposible de - que llene los deberes de la sociedad entera. Este sistema que, por desgracia vemos se va entronizando en nuestra patria, es á

nuestro modo de ver ruinoso en alto grado, y contra él clamaremos sin cesar con toda la energía de la mas cabal convicción.
 (...)

Consideramos de urgencia, de suma urgencia, que con la nuestra se levanten otras voces mas robustas para conjurar el mal ahora que de ello estamos á tiempo. No se han calculado -- quizá lo bastante todas las consecuencias á que este fatal camino puede conducirnos. Las irémos demostrando en nuestros números sucesivos." T. (11-2-49)

Seguint, uns dies més enllà amb el mateix tema, intenta fer veure les distincions que hi ha entre governar i administrar; en tant que els que governen disposen d'amplis poders - allà on calgui, a les províncies, per exemple, el que administra només posa en execució i transmet l'impuls donat per la força de la direcció que ve del centre de govern. (1-5-49)

En l'estudi de tots els aspectes de la nova administració van apareixent temes com el dels funcionaris i la necessitat d'una llei que reguli les seves competències i actuacions (1-4-49) (2-4-49) (26-4-49) (6-5-49). Llàstima -diu- que no -- s'hagi previst la figura d'un funcionari arxiver a cada govern polític provincial! La figura del "jefe político", governador civil, o governador polític, s'emporta molts escrits. No li -- agrada la terminologia i proposa la de governador administratiu... (21-5-49); la divisió territorial és estudiada, fent ob servar que no s'ha tingut en compte les altres divisions, la - civil, la militar o l'eclesiàstica, i ara presenten el problema de no coincidir; (26-5-49) també contempla el concepte de - poble, de municipi, de província, etc. (2, 3 -7-49) (31-7-49).

Capítol apart mereix l'atenció que dedica a la Llei de - reemplaç, ocupant-se dels voluntaris, de la fiança, i dels que presenten defectes físics. (1,3,7,9-12-49)

Fins aquí tots els articles corresponien a Ramon Torrents. També en sortiran d'altres que correspondran a Pere Dal mases o a Duran i Bas, els quals analitzaran les reformes del codi penal, dels tribunals de justícia, i d'Hisenda. (26, 27-6-50)

Cal assenyalar tanmateix, que el problema de la centralització s'emportarà bones col.laboracions tant d'Illas i Vidal, com de Duran i Bas.

"Los hechos confirman plenamente la exactitud de esta -- teoria, pues que desde la introduccion del sistema administrativo basado sobre los principios de centralizacion omnimoda, - los gastos han ido creciendo en una progresion asombrosa, sin que hayan bastado á cubrir el déficit la regularizacion de los impuestos, ni la elevacion de los mismos, ni siquiera el haber cesado la cruda guerra civil y la serie de trastornos que obli gaban á estraordinarios gastos mientras amenguaban naturalmente el producto regular de los ingresos. Inútilmente por todas partes dejóse oír un sentido clamor de los contribuyentes en - demanda de algun alivio: en vano fué que se consignase por una nidad de pareceres la necesidad de realizar economias, suscribiendo á este dictámen los mismos ministros de la corona: en valde (sic) estos con la mayor buena fe, con los mejores de seos, repiten á cada legislatura que tienen la mas eficaz vo luntad de reducir los gastos á lo mas preciso: al formarse los presupuestos, al revisar las atenciones admitidas como indis pensables para la espedita marcha del gobierno, en nada obstan

te las parciales reducciones que el buen celo dicta, aparece - como impracticable el otorgar alguna rebaja en los pechos. (...) Preciso es pues que el gobierno y los particulares quieran averiguar con ahínco de donde procede esa necesidad siempre creciente de recursos, que no se satisface con lo que pueden soportar los medios de los contribuyentes: preciso será que resuelvan detenerse y retroceder en esa pendiente rápida que conduce á la ruina, y habrá de nacer una reacción saludable contra un sistema de administración que tales conflictos acarrea por la profusión que le acompaña de sueldos y empleados. (...) ... ese inmoderado aumento de familias de empleados, esos cotidianos ejemplos de fácil adquisición de lucrativas plazas -- crean un abismo que mas se agranda cuanto mas se llena, fomentan los hábitos de holganza, acumulan gérmenes de inmoralidad y de desorden robando cabezas y brazos al ejercicio de las industrias privadas; pues las matan por un lado con insopportables cargas, y dispiertan (sic) por otro ambiciones que dormían. El presente estado del país esencialmente centralizador, no es ciertamente el mas á propósito para estimularnos á copiar las prácticas de su pasado.- I. y V." (27-2-49) ⁽⁴⁸⁾

Les Institucions públiques, l'altre apartat agrupador de les col.laboracions que tractaven de la construcció d'un nou Estat va ser gairebé exclusiva de Pere Dalmases, amb alguna aportació d'Illas i Vidal. En total es publicaren 22 articles. També apareixen escrits signats amb una P. que possiblement correspongui a Antoni Pujadas, al metge a qui hem vist com a -

---

(48) No parlo aquí de la centralització pel que fa al conreu - del sentiment, diríem catalanista, al que ja hi he fet referència. He escollit aquest text com a representatiu del que significava el posar en marxa un nou Estat que en definitiva oprimia els seus propis membres.

redactor de El Barcelonés i que més endavant fundaria el Manicomí de St. Boi de Llobregat. (49)

Una de les primeres col.laboracions tracta de la necessitat d'establiments de beneficència pública. Se n'alegra que l'Estat ara se'n preocipi, però es lamenta de que el nou projecte de llei també ha volgut el govern introduir-hi l'aparell de la pretesa omnipotència administrativa.

"para nosotros es incuestionable que de la misma manera que la familia tiene el deber de acudir en auxilio de cualquiera de sus miembros abrumados por la desgracia, está la sociedad obligada a ejercer la beneficencia con tanto mas motivo, - cuanto socorriendo al desvalido, no hará en la mayor parte de casos sino reparar los males que ella misma ha causado. Porque quien negará que los vicios de sus instituciones, los errores de su legislacion, los estravios de su política, las faltas de sus gobernantes, la negligencia de su administracion, los accidentes nacidos de aquellos mismos adelantos a que debe ella su prosperidad, y las tradiciones y los ejemplos que conserva y - propaga, son con harta frecuencia la verdadera causa de los sufrimientos del pobre? (...)

A pesar de estos motivos tan relevantes no solo de conveniencia sino de justicia que recomiendan la beneficencia pública, no puede ocultarse que esta obligacion social ha sido por mucho tiempo olvidada o desconocida entre nosotros, y que han transcurrido algunos siglos sin que la asistencia al infortunio se haya mirado en España sino como un deber puramente religio-

49) D'Antoni Pujadas se'n poden veure referències al 2ⁿ. capítol que tracta de les Associacions industrials catalanes; concretament va ser impulsor important de l'ADTN i CLO. --

so. El estado fiaba entonces á la caridad particular el cuidado de satisfacer las necesidades del indigente; (...)

(...) Vinieron por fin los acontecimientos políticos de 1820, y las Cortes convencidas de la necesidad de utilizar los preciosos elementos con que contaba la España y de formar un plan general de beneficencia pública, dieron á la nacion el Reglamento general de 26 de febrero de 1822, que restablecido en 1836 es el que rige hoy en dia. La comparacion de sus disposiciones fundamentales con las del nuevo proyecto de ley en que entraremos mas adelante, nos dará pie para apreciar hasta qué punto puede considerarse suficiente para llenar los deberes -- que tiene impuestos la sociedad en materia de beneficencia.

A la primera ojeada que dimos al nuevo proyecto, echamos de ver que tambien en el ejercicio de la caridad ha querido el gobierno introducir el aparato de la pretendida omnipotencia administrativa; y creemos que sin embargo de imponerse con su realizacion nuevos gravámenes á las clases laboriosas, dificilmente se conseguirá mejorar la condicion de los que en su desamparo necesitan apelar á los auxilios y á la proteccion de la beneficencia pública. D." (14-2-49)

El tema dels dements i la necessitat de donar-los acollida i tractament es fa present amb insistència. Ja he dit que alguns d'aquests articles venien signats per P. però també -- n'hi ha alguns atribuïts a Illas i Vidal (12-3-49) (17-3-49). Aquest mateix personatge també s'ocupa del desastrós estat de l'Hospital i proposa la construcció d'un de nou, extramurs, -- aconseguint així un millorament pel que fa a les condicions atmosfèriques; i proposa pel mateix la distribució en pabellons separats. El tema de l'Hospital apareix repetides vegades. -- (30-3-50) (11-7-50) ....

Les presons són tractades també repetidament intentant - trobar el lloc adequat, ja que les existents es consideraven - poc saludables i infrahumanes. (24-3-49) (4 i 14-4-49) (1-8-49) i (18-4-50).⁽⁵⁰⁾

Hi ha un article impressionant sobre els expòsits. Dels que es troben recollits a la Casa de Caritat de Barcelona s'en moren un 89,25 %. També apareix la conveniència de les sales - d'asilo i de les escoles de pàrvuls (21-7-49) (24-6-50). D'aquestes en fan grans elogis: no són pura beneficència, sino -- creadores de nous hàbits cívics i socials (24-8-49).

Com veiem, en realitat les institucions públiques de que tracten són gairebé totes de beneficència. Es clar que el que fa referència a instrucció pública ho he agrupat en un altre apartat, però en realitat no es parla tant de la institució -- com dels continguts, o també de la reforma educativa que convé a l'Estat per ajornar-se.

Els problemes d'Hisenda: presupostos i contribucions. Un altre apartat que ocupà un lloc important en el conjunt del diari: uns 39 articles. En realitat anava molt lligat al concepte que es tingüés del nou Estat: si se li demanaven una colla de serveis o si els oferia i se'ls acceptava sense dir res, s'havien de finançar. D'aquí que ja Ramon Torrent en parlar -- dels perills d'un cert tipus de centralització ho fes notar: "Esta manía de ir poniendo a disposicion del Estado todas las fuerzas de la sociedad... de reglamentar funciones, de administrarlo todo, de sacar al Estado de sus quicios naturales y de pedirle el imposible de que llene los deberes de la sociedad - entera... es ruinoso en alto grado". T. (11-2-49)

---

50) L'especialista del tema penitenciari era Pere Dalmases

Això ha de produir l'augment de les atencions de l'Estat i en conseqüència ha d'anar creixent progressivament el pressupost de despeses.

No es pot negar que els homes de El B.P. se'n van ocupar: dedicaren 13 editorials a estudiar els pressupostos estatals, ja fos de forma general o per capítols: culte i clero, (8-3-49) Instrucció Pública, (4-3-50); Armada, (6-7-50), etc. o bé els que corresponien a la Província, (2-3-50); la reforma d'Hisenda en general ocupà uns set editorials, essent-ne un especialista Duran i Bas.⁽⁵¹⁾ La resta de col.laboracions, fins a 39 en total, corresponia al tema dels impostos o contribucions.

Ja he dit que el tema pressupostari s'emportà molta tinta; gairebé sempre a càrrec de Pere Dalmases el qual insistia en la importància que els pressupostos tenen en un govern representatiu:

"Segun las noticias acordes de los diarios de Madrid, -- dentro de pocos días la comision de presupuestos va á presentar sus trabajos al Congreso de Diputados: cuestion tan vital, una de las mas importantes que pueden ofrecerse en los Gobiernos representativos, exige en la Corte la presencia de todos - los que están investidos del alto carácter de legisladores. - Convencidos de esta verdad, convencidos de la alta importancia y trascendencia de una cuestion que tan directamente afecta el bienestar y riqueza del pais, los diputados de esta provincia que aun quedan entre nosotros, sabemos que se disponen á mar-

51) L'aspecte aranzelari l'he separat d'aquest apartat ja que considero que encara que propi del capítol, és el nus de la problemàtica industrial ja estudiada amb anterioritat.

char a Madrid para estar en su puesto en el dia del debate. Y no podia de otra manera esperarse." (5-12-49)

En tractar de la qüestió catalana ja he parlat de l'aportació del Principat a la resta de l'Estat, aportació contabilitzada en impostos. No em refereixo a aquest punt quan cito la literatura que es dedicà als impostos en general. Hi afloren diversos problemes: l'excessiu import dels mateixos (15-4-49)(14-8-50); el que costa cobrar les contribucions (17 i 22-11-49); la crisi que provoca entre els artesans el no poder pagar les contribucions (11-2-50); el que li toca pagar la província de Barcelona (22-9-49); els apremis (14-8-50), etc.

En general la problemàtica d'Hisenda és sentida vivament i més per aquells que ja no entenen massa les despeses d'un Estat que resulta massa centralista i que inclús presenta un pressupost extraordinari per millorar el Palau de les Corts! (1-7-50) Això des de Barcelona no s'entén. Tanmateix són conscients que el nou Estat liberal precisa fons econòmics que s'han de recaptar d'entre els ciutadans, però tot just als iniciis d'un caminar per vies noves, més o menys representatives, s'adonen que cal crear un estat d'opinió i una consciència collectiva, tasca a la que realment hi dedicaren les seves atencions.

En definitiva, El Bien Pùblico representa una bona radiografia de les vivències i pensament d'un grup barceloní de base industrial, lligat a una certa intel.lectualitat, preocupat tant per sobreviure en allò que li era vital, la indústria lligada a tots els elements que la feien possible, com per anar trobant la plataforma d'acció i de construcció d'un nou Estat liberal. Estat aleshores sota l'ègida moderada centralitzadora

i uniformitzadora, que no tenia en compte ni les particularitats de cada un dels pobles d'Espanya, ni la visió -segons el nostre grup barceloní- més dinàmica i ajornada, d'integració - al camí emprès pels Estats moderns i avançats de l'època; integració, que entre d'altres coses, necessàriament passava per la industrialització.

CAPÍTOL 4.- L'OBRA DE L'INSTITUT INDUSTRIAL DE CATALUNYA DES
DELS INICIS FINS EL BIENNI

Acabem de veure i analitzar el Bien Público, el diari que sostingué l'I.I.C. A través d'ell hem pogut conèixer, almenys pel que fa als 19 mesos de la seva publicació, l'ideari de la institució patronal i l'evolució que seguí. També hi han quedat reflectides algunes actuacions de considerable importància, tals com la lluita aranzelària o bé el protagonisme polític - que assumiren els fabricants; protagonisme iniciat ja a darreries de 1849 o començaments de 1850, amb motiu de les eleccions parcials per a diputats, a Manresa (que guanya Villalobos), i a Barcelona (triomf de Vilaregut), i que assolí la seva plenitud amb el triomf obtingut a les eleccions generals de primers de setembre d'aquell any 1850.

Però en realitat cal veure si aquell programa tan ampli de 1848 amb el qual es donaren a conèixer fou senzillament un projecte o esdevingué realitat. No es pot negar que en el plantejament inicial de l'I.I.C. hi apareix una càrrega utòpica -- ben considerable, en el sentit saint-simonia, de creença en la millora del món per mitjà del progrés; progrés que havia d'arribar amb la indústria i l'increment de la producció en tots els camps. Els nostres homes de l'I.I.C. intentaren precisament portar a la pràctica aquesta utopia. Ja desenganyats dels esforços que havien fet en anys anteriors intentant que des de Madrid es difongués aquesta ideologia a tota la península amb l'Institut Industrial d'Espanya, ara concretaven la seva acció allà on podien trobar unes mentalitats més preparades per donar acollida a les noves doctrines que reposaven en el triomf

de la tècnica al servei de la indústria, convençuts -com he dit- que la modernització de la humanitat i la riquesa de la nació passava precisament per aquest camí. Com que els objectius eren amplis, les realitzacions també ho foren.

Tanmateix s'hi endevinen dues grans línies de força: una, la de la mentalització, el crear consciència de la necessitat de la indústria, no sols entre fabricants, manufacturers i artesans sinó també entre totes les capes socials i a totes les esferes; i una altra, la de la preparació i millora tecnològica donant a conèixer els avenços aconseguits dintre o fora de la península.

Les realitzacions que es podrien incloure en una línia més mentalitzadora foren les següents: el diari El Bien Público, les exposicions, l'hemeroteca o saló de lectura de diaris i revistes especialitzades nacionals i estrangeres, la biblioteca en el seu aspecte divulgatiu, les sessions públiques i els resums de vulgarització d'avenços tecnològics. Sota l'aspecte de millora tecnològica podríem posar-hi les càtedres o classes, els mostraris, i també les exposicions en el seu aspecte d'emulació, l'hemeroteca, la biblioteca i la convocatòria de concursos de memòries. No es pot oblidar, en aquest concepte la campanya que endegà l'Institut a favor d'un ensenyament professional;⁽¹⁾ campanya que es veié coronada amb la instal.lació de l'Escola Industrial a Barcelona el setembre de 1851.

---

1) Cal advertir que aquesta campanya no la sostingué pas en solitari; d'altres institucions barcelonines, Junta de Comerç i Societat Barcelonesa d'Amics del País també hi col.laboraren.

EL DIARI EL BIEN PÚBLICO

En primer lloc, si ens atenem a la mentalització, és a dir a la creació d'un estat de consciència a favor del progrés, que segons els fabricants de l'I.I.C., passava per la indústria, no es pot negar que una de les primeres i més importants realitzacions fou la publicació del diari el Bien Público del qual ja m'he ocupat. La suspensió de l'entitat i per tant del periòdic, va ser un cop de mort en la tasca que havia emprès l'Institut; tant devia ser-ho que inclús en plena suspensió hi havia alguns fabricants que el volien fer reviure sense aparèixer com a diari de la Corporació, per defensar la indústria.

(2)

LES EXPOSICIONS

Ocuparen un lloc important en l'aspecte de mentalització. Es realitzaren als salons de l'Institut c/ Conde del Asalto 99, primer pis, i foren les següents: juny-juliol 1848, indústrieseràries; 20 a 30 de maig de 1850, de plantes i flors; agost de 1850, indústries del paper, maquinària, productes químics i indústrieseràries; setembre de 1851, flors i fruits; març de 1852, indústries del cotó, seda, llana, llenceria i mescles.

En realitat, segons el pla d'estímul que s'havia proposat l'Institut per l'abril de 1850 els concursos-exposicions havien de seguir un ordre més fix al llarg de l'any:

---

2) A.F.T.N., J. de F., Actes 1848-1860, 28 novembre 1850, p.269

"CONCURSOS.

Art. 59. Se acuñarán cada año hasta once medallas de oro, veinte y dos de plata, y cincuenta y cinco de bronce á lo mas, para premiar las obras que se presenten dignas de esta distincion, á juicio de una comision de censura nombrada por la seccion respectiva, pudiendo optar al premio lo mismo los socios que los que no lo sean: empero el socio que obtenga tres medallas de oro en tres concursos diferentes, lo será en adelante de mérito.

Art. 60. Al efecto se abrirán dos concursos anuales de diez dias de duracion para los objetos de agricultura en las épocas que esta sección acuerde, y otros dos en las épocas y para las determinadas secciones que luego se expresarán. Cada uno de estos dos ultimos concursos durará treinta dias. En los primeros quince dias se admitirán las obras que se presenten y se colocarán en las salas del Instituto. En los diez dias siguientes quedarán espuestas al público. En los cinco dias restantes (y en el último del concurso para los de agricultura) - se juzgarán las obras ó los objetos, y se adjudicarán los premios. En el primer dia festivo inmediato se hará entrega de las medallas á los premiados en asamblea general y pública.

De todos estos actos dará una minuciosa reseña El Bien - Público.

Epochas de los Concursos	Secciones y objetos	Número de medallas		
		de oro	de plata	de bronce
En la primavera	Agricultura: flores plantas ó arbustos	1	2	5
Del 1º al 30 de junio	Papel	1	2	5
	Productos químicos	1	2	5
	Maquinaria	1	2	5
	Industrias varias..	2	4	10
En otoño	Agricultura: frutos	1	2	5
Del 1º al 30 de diciembre	Algodon	1	2	5
	Sederia	1	2	5
	Laneria	1	2	5
	Lenceria	1	2	5
	Total de medallas..	11	22	55
		====	=====	=====
	Peso de cada una	1 onza	1 onza	1 onza

Lo que se publica por acuerdo de la misma Junta directiva para conocimiento de los socios y demás á quienes pueda interesar.

Barcelona 13 de abril de 1850.- P.A., D.L., J.D.- El Se-
rio, Juan Costa." (3)

Aquest pla d'estímul, com es pot deduir de l'atorgament de tantes medalles, cobria no sols el desig de mentalització - del públic en general amb les exposicions corresponents, sinó també la millora i l'avenç tecnològic. (4) Diverses circumstà-

3) El Bien Público, 15 abril 1850

4) Ibid. Segons Duran i Bas aquest pla extraordinari d'estímul, que abarcava no sols els concursos-exposició sinó també un concurs de memòries s'havia d'atribuir a Illas i Vidal, (El Bien Público 27 abril 1850)

cies impediren de dur a terme fidelment el pla tal com s'havia previst. Més endavant ho veurem.

No cal parlar de la primera de les exposicions que es portà a terme amb motiu de la inauguració de la Institució; les crítiques foren totalment favorables i d'ella n'he donat ja -- oportuna informació. Ja no és precís remarcar que encara no complia el pla d'estímul més tardanament explicitat. Pel que fa a la segona exposició, la de flors i plantes del mes de maig de 1850, se'n comença a parlar amb molta anticipació: "Tenemos -- presentido que el Instituto Industrial á propuesta de su digno presidente de la Junta consultiva, que lo es también de la sección de agricultura, el Iltre. Sr. conde del Fonollar, va á -- abrir en abril de este año una esposicion de flores, y en setiembre otra de frutos, al igual de las que en semejante época del año se establecen en las primeras capitales de Europa; costumbre bellísima y de sumo interés para el desarrollo y prosperidad progresiva de los adelantos en la horticultura y jardinería, pues que establece una noble competencia que proporciona grandes ventajas á la ciencia, tanto teórica como prácticamente. (...) En varios jardines particulares, crecen ya en los invernáculos, desafiando los rigores de la estación, preciosas plantas cuyas flores, segun se cree, llamarán la atención de los inteligentes y aficionados. Interin llega el dia en que puedan ser objeto de curiosidad, de admiracion y hasta de estudio, felicitamos á la ilustrada asociacion que ha concebido -- tan feliz proyecto, y deseamos para el bien del pais, que en la época en que debe verse realizado, sea secundado por todas las personas amantes del progreso, de las artes y de las ciencias, produciendo los felices resultados que la misma se ha propuesto."⁽⁵⁾

---

5) Diario de Barcelona, 12 gener 1850

Quan es dugué a terme, no per l'abril sinó pel maig, va provocar una declaració d'intencions per part dels homes de -- l'Institut:

"Cuando el Instituto industrial de Cataluña publicó su - plan de estímulo, no nos permitimos estampar una sola frase de alabanza. Organo de esta corporacion El Bien Público, nuestras palabras no hubieran tenido en este asunto la autoridad que la de otros periódicos; y no habia de pasar mucho tiempo sin que las mismas exposiciones industriales y agrícolas dijesen con - mas elocuencia que nosotros si eran ó no acertadas las bases - de aquel plan. Hoy dia que está ya por terminar la primera de las exposiciones agrícolas, hoy dia que otros periódicos han - encarecido aquel plan y han elogiado esta exposicion, no cree- mos que pueda reconvenirsenos porque digamos algo de uno y -- otra.

Defendiamos en uno de nuestros últimos números el Insti-
tuto Industrial y nos defendiamos á nosotros mismos, de esa re-
convencion tantas veces dirijida (sic) y tantas veces contesta-
da, de que solo patrocinábamos una clase de intereses. ¿Y es -
parcialidad, es esclusivismo, podemos preguntar además ahora,
abrir cuatro concursos al año, y ofrecer premios indistintamen-
te para las obras presentadas á cada concurso, y alentar todos
los esfuerzos, y buscar la ilustración para todas las cuestio-
nes importantes que á la agricultura ó á la industria se refie-
ren? (...)

Mas diremos todavía: una exposicion permanente de los --
productos de la agricultura y la industria, reclamábanla hace
tiempo esa ignorancia profundísima que se tiene de sus adelan-
tos, ese desden vergonzoso con que se miran los progresos del

país. Para lo nacido en nuestro suelo no se siente admiración ni orgullo; para lo creado en nuestro suelo no hay sino incredulidad e indiferencia. Era necesario, pues, altamente necesario que á los nacionales y á los extranjeros, y mas que á estos á aquellos, se les desplegasen ante los ojos las glorias de nuestro país; que no todas las glorias están en los campos de batalla, ni en los laureles literarios y artísticos: también hay gloria para un país en una agricultura floreciente, también la hay en una industria adelantada. (...)

Hé aquí, pues, la significación que tienen las exposiciones del Instituto Industrial.

De la primera que se ha abierto, de la que ha de servir de inauguración á todas, de la de plantas y flores, poco podemos decir ahora, después de lo que acabamos de describir. Ella demuestra que el Instituto mira con igual predilección los intereses industriales y agrícolas; ella demuestra que no es en las poblaciones industriales donde se levantan pretensiones de exclusivismo; ella demuestra que los ataques de los mal encubiertos enemigos de la industria nacional, de los falsos amigos de la agricultura española, no conseguirán nunca que una y otra quieran vivir en un desastroso divorcio"....⁽⁶⁾

Aquestes eren les paraules elogioses que li dedicaren --ells mateixos; però de les que li dedicà el Diari de Barcelona en dedueixo que no va ser pas espectacular: "La exposición de este año, que no puede ser considerada sino como un feliz ensayo, servirá para ello de notable estímulo. Y en tanto es así, como que nos consta que muchas personas sienten ahora vivamen-

---

6) El Bien Pùblico, 27 maig 1850. Article editorial signat amb les inicials de Duran i Bas

te haber desatendido la laudable invitacion de la Direccion -- del Instituto".⁽⁷⁾ Fa una ressenya de les principals plantes i flors exposades i accompanya la recensió d'un vers de Victor Ba laguer sobre l'exposició. Heus ací uns fragments:

"LA ESPOSICION DE FLORES.

Disponed, preciosas niñas,
vuestras galas y oropeles,
ceñid, ceñid los laureles
de la hermosura cabal;
y venid alegres todas,
flores visitando á flores,
al jardin de los amores
del Instituto Industrial.

(...)

Muestra el erizado cactus
sus monstruosas creaciones,
la adelfa sus eslabones,
sus bordados el jazmin,
y ostenta las trece espigas
que triples ha producido,
de trigo un grano, nacido
en el suelo de Pekin.

(...)

Hortensias hay que refrescan
olorosas el ambiente,
algas que vieron la fuente
junto á sus hebras brotar,
y naranjos que desprenden

7) Diario de Barcelona, 27 maig 1850

sobre la frente admirada
una nube delicada
de delicado azahar.

La madre selva esparrama
su guirnalda trepadora,
y sus colores de aurora
muestran acacias en flor,
mientras que por todos lados,
a puñados los claveles,
se proclaman los laureles
de los huertos del amor.

(...) "⁽⁸⁾

Si l'exposició no va ser tal com s'esperaven els organitzadors, potser per la premura del temps, perquè es va convocar formalment amb un mes d'antelació, almenys va iniciar puntualment el pla traçat. Les medalles d'or i plata foren concedides respectivament als Srs. Josep Margarit per una morera; Josep Martí per una col·lecció de clavells, i Josep Salvador per una col·lecció de rododendros i de geranis. Els altres premis foren pels Sres. Ramon Casades, Joaquim Puig, Francesc Coll i -- carcassona, Miquel Dubà i Navas, i Josep Amell.⁽⁹⁾ Això no obstant, no se'ls hi pogueren entregar fins el mes de març de -- 1851 degut a la suspensió que sofrí l'Institut.

Pel mes d'agost del mateix any 1850 se celebrà l'exposició de indústries del paper, de maquinària, de productes quí-

8) Diario de Barcelona, 27 maig 1850. Era freqüent en aquells anys els comentaris en forma de poesia i Víctor Balaguer -- apareix moltes vegades versificant.

9) Bien Público, 13 agost 1850 i també Diario de Barcelona, 28 març 1851

mics i indústries varies. La Comissió encarregada de preparar-la era formada pels següents personatges: Leandre Ardévol i -- Francesc Arau, maquinària; Pere Roqué Pagani i Francesc Domènech, productes químics; Josep Molas, Josep O. Segur, J. Ma de Grau, Antoni Brusi, Francesc Domènech (farmacèutic), per indústries varies; i Josep Lleonart i Josep Guarro, per la indústria del paper. ⁽¹⁰⁾

L'exposició fou un èxit de públic; la visita tanta gent que demanaren la seva pròrroga tant el Diari de Barcelona, com l'Ancora. Però no fou possible per haver-se venut ja alguns articles exposats. Si fou exitosa pel que fa a la concorrència de visitants i pels comentaris a la premsa, no va succeir el mateix pel que fa a la participació dels expositors. Els comentaris dels diaris així ho reflecteixen: "Es verdaderamente inexplicable la apatía con que algunos fabricantes, artistas y artesanos esquivan el tomar parte en estas exposiciones creadas para dar impulso á sus profesiones y oficios con acrecentamiento de los adelantos de las mismas y de los beneficios que deben producirles. Hemos observado que varios industriales, cuyo mérito somos los primeros en apreciar, han menospreciado el -- acudir al llamamiento del Instituto. (...) Confiamos en que el tiempo, y con él la convicción hija de la experiencia, hará -- que sean tan apreciados como se merecen y mas eficaz y decididamente secundados que hasta el dia, los constantes esfuerzos del Instituto Industrial, esfuerzos por los cuales le felicitamos tan cumplidamente como se merece". ⁽¹¹⁾

10) A.F.T.N., I.I.C., Llibre Correspondència 1848-64, 29 maig 1850, p. 113

11) Diario de Barcelona, 5 agost 1850

Encara que el Diari de Barcelona fes aquestes observacions cal fer constar el considerable ressò que trobà a la -- premsa barcelonina en general. El Ancora, El Barcelonés, el mateix Diario de Barcelona i com és natural El Bien Público li reservaren amplis espais. El Barcelonés li dedicà els seus elogis amb la següent versificació:

"Barcelona acude con satisfaccion a admirar sus propias obras en la esposicion que ofrece su Instituto Industrial y no puede menos de esclamar con entusiasmo

Vengan los que á Cataluña
Bajo otro aspecto presentan.
Vengan todos los que intentan
Denigrar al Catalan.

Vengan que ante el Instituto
Se estrellará su malicia,
Y verán cual se desquicia
Su vil crítica, y mordaz.

Cruzen los vastos salones
Del Industrial Instituto
De gloria ofrezca tributo
Del genio á la magestad.

Cruzen, y al ver los productos
De la provincia industriosa,
De su saña venenosa
A pesar, esclamarán.

"¿En Cataluña la industria
"Es lo que menos exalta?...
"No: ¿Es ingenio lo que falta?...
"No: PROTECCION; Nada mas.

"¿En Cataluña hay talentos
 "Que á extranjeros rivalizan?...
 Si: ¿Y á pesar lo contradicen?...
 "Si: ENEMIGOS: Nadie mas.
 Mas no será, que un Gobierno
 Tan celoso de su gloria.
 Hará sin duda memoria
 Del artista catalán.
 Apoyará cual merecen
 Sus desvelos, sus afanes.
 ¡Gloria ARTISTAS CATALANES!...
 ¡Gloria INSTITUTO INDUSTRIAL!... (12)

Però a desgrat de les lloances, el propi Duran i Bas que dedicà quatre articles a El Bien Público ressenyant l'exposició, ha de reconèixer la manca de participació: "Nosotros sentimos que muchas artes no hayan tenido un solo objeto en el -- concurso; que otras, no figurasen en la exposición con esa riqueza de objetos que producen y les honra; más al propio tiempo debemos felicitarnos de que en una exposición abierta en una provincia y cuando están próximas otras dos, una en Madrid y otra en Londres, haya habido mayor número, mayor variedad y mejores objetos que en algunas exposiciones celebradas en la capital del reino." (13)

Per fer-nos un xic la idea de la classe d'objectes que s'exposaven veiem l'extracte que en feu el Diari de Barcelona, diari que no el suposo tan estretament vinculat a l'I.I.C. i per tant ofereix més possibilitats d'objectivitat:

12) El Barcelonés, 12 agost 1850

13) El Bien Público, 20 agost 1850

"En el salon grande destinado principalmente para artículos de ebanistería vése un precioso billar de coste de dos mil duros, una cama, varias mesas-tocadores y cinco ó seis pianos. Hay tambien entre otros objetos que no recordamos, un nivel -- cuádruplo para probar la exactitud de las bolas de billar y varias muestras de estas ya trabajadas con máquina ya simplemente al torno, llamando tambien la atención un cuadro de armas bordado, diferentes trabajos de tornero, una corona de madera de admirable combinación, un sombrero de madera que solo pesa ocho onzas, una bellísima muestra de mosaico vegetal y algunos cuadros con muestras de cardas.

En las dos salas interiores, así como en la pieza que -- sirve de antesala, véñense varias muestras, todas ellas muy curiosas, salidas de las principales fundiciones de Barcelona. - Algunas máquinas y telares mecánicos, dos prensas de imprimir, chimeneas, estufas, tornos, una cocina y hornillo económico, - etc., etc.; aparte de esto las macizas y complicadas cajas de hierro para la guarda de caudales, balanzas de todas especies, instrumentos de hierro y acero, bridás, espuelas y diferentes otros objetos de reconocido mérito; el modelo en miniatura de una máquina de vapor, y tambien varios dibujos de otros aparatos mecánicos.

Entrase en el salon número 4, y entre la abundante y variada exposición de productos químicos de todas clases, el curioso observador vé tanta variedad de objetos que no sabe en cuales fijar privilegiadamente su atención. Entre las muchas novedades que encierra dicha sala recordamos las muestras de cristales de colores; las piezas de loza; las velas, ya de esperma las primeras que se han elaborado en Barcelona, ya estearicas; los bellísimos cueros curtidos de diferentes clases, cortes de

bota, marroquies; las planchas de zinch, producto tambien nuevo en el pais, y la rica y notable colección de anteojos y objetos de óptica, entre ellos un nuevo optimetro inventado en Barcelona, lentes y anteojos, cristales de todas graduaciones naturales y artificiales y un mapa notable por el barniz que lo cubre, etc. Tambien hay en esta sala varias muestras de galvano-plástica, y son de admirar algunas frutas naturales, una flor y hasta un insecto metalizados con el moderno procedimiento.

En la sala núm. 5, hay aun mayor abundancia y diversidad de objetos, y fuera tarea poco menos que imposible enumerarlos todos. Magníficas arañas, lámparas y quinqué; hules de todas clases y un abundante surtido de telas metálicas y de objetos delicadamente elaborados con la misma; paraguas, sombrillas, botones, láminas y paisajes para abanicos, peines de concha y marfil, objetos plateados y dorados, dos ricas colchas de raso de sorprendente labor; unos pañuelos hechos á punto de calceta; plumas y plumeros; una notable colección de objetos de hoja de lata, entre ellos dos armaduras completas; varias máquinas de física entre ellas un aparato eléctrico, una pila galvánica y dos fuentes de Heron; algunas muestras de zapatos y babuchas; dos sombreros; flores de marisco etc., etc. y varios tubos y receptáculos de tierra gré producto tambien nuevo en el pais; muestras de ladrillería, y un hermoso mostruario de trabajos de cerero, en el cual hay velas delicadamente adornadas.

Destinada la sala núm. 6 á contener las muestras de nuetras fábricas de papel, presenta cubiertas de ellas todas sus paredes y las mesas que la rodean á excepcion de un lienzo de las primeras, en el cual se ve un grande acopio de fuentes, -- platos, jarros, tazas, tinteros y mil otros artículos de porce

lana del país, los primeros que se han fabricado en España y - los primeros que han salido como un feliz ensayo de una fábrica recientemente establecida. Aparte de ello, brillantes encuadernaciones ya de libros de comercio, ya de obras de lujo; cajas de cartón, y una piel buey curtida y jaspeada."⁽¹⁴⁾

Els premis que s'havien d'atorgar, no van ser coneguts - ni les medalles entregades fins que l'Institut va obrir de nou el mes de març de 1851.

La quarta exposició dedicada a flors i fruits se celebrà pel setembre de 1851; voldria ara fer observar la postura de l'I.I.C. pel que fa a aquestes manifestacions externes: inclús després d'haver sofert el tancament d'uns quants mesos, amb un reglament reformat, i encara amb la Junta de Fàbriques convertida en senzilla Corporació de Fàbriques, mostra especial interès en exposar precisament tot allò que no faci referència al cotó ni al ram tèxtil; l'afany de voler demostrar que Catalunya no era només industrial sinó també agrícola es fa present en aquesta represa de l'activitat de l'Institut.

La convocatòria es feia amb els següents termes: "Exposición de frutos, legumbres, flores, arbustos y objetos de arte o industrias de relación directa con la horticultura". Havia de restar oberta els dies 22, 23 i 24 de setembre; el jurat que formava part de la preparació i Comissió de Censura - era format per: Pere Vieta, Antonio C. Costa, Jaume Llansó, Josep Ma Planas i Agustí Váñez.⁽¹⁵⁾ A diferència de la que s'havia convocat l'any anterior, pel maig de 1850, ara es contem-

14) Diario de Barcelona, 5 agost 1850

15) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, 22 set 1851, p. 146

plava la possibilitat d'exposar productes més directament exposants de l'agricultura productiva, és a dir la comercialitzable i també de la indústria amb ella relacionada. Però en aquest aspecte l'exposició sembla que va fracassar. Segons el Diario de Barcelona encara no es troava el ressò necessari tot i seguint el segon assaig: "Respecto a los productos de horticultura son muy escasos los ejemplares expuestos como también el número de instrumentos y útiles que pueden tener aplicación a este ramo (...) Es algún tanto reducida por ser el segundo ensayo que se ha hecho en Barcelona, pero presenta mucho interés demostrando que va despertándose una laudable emulación que irá acreciendo en los años sucesivos. Varias personas entendidas en el ramo de jardinería nos han manifestado no ser la época actual la más apropiada en nuestro clima para poder ostentar gran variedad de flores, la primavera sería mejor".⁽¹⁶⁾ Això no obstant, el públic respongué amb entusiasme: hi havia tanta gent que s'havia d'esperar a fora.

És interessant veure qui es va emportar els premis. Primer concurs, el de fruits, medalla d'or a Josep Salvador per una col·lecció de fruits amb llavor; medalla de plata al Marquès d'Alfarràs per unes pinyes d'Amèrica, pomes i llimones imperials; el concurs de flors atorgà la medalla d'or a Enric Misley per la Musa Kavendishni; la de plata també al Marquès d'Alfarràs per una col·lecció de dàlies; pel que feia als arbustos, medalla d'or també al Marquès d'Alfarràs per dos formoses "Aranearis excelsa", dos vigoroses plàtans, dos plantes de cafè i una vainilla aromàtica; i medalla de plata a Enric Misley per unes coníferes i orquídees. Hi hagué una Menció Honòrica a J.O. Mestres per un plàtol d'hivernacle, i una medalla de bronze a Domènech Toll per uns instruments de jardineria.⁽¹⁷⁾

16) Diario de Barcelona, 23 setembre 1851

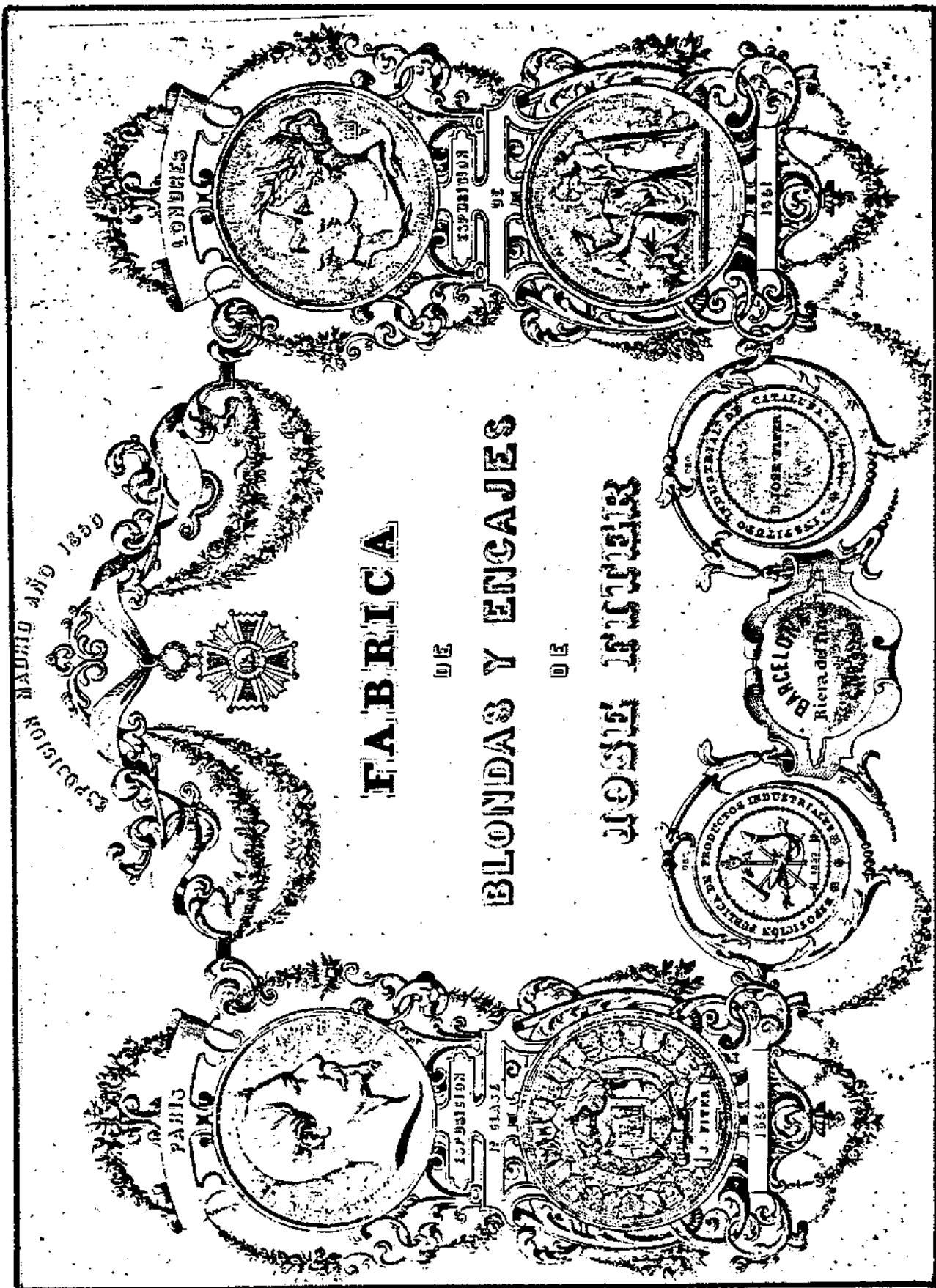
17) El Barcelonés, 9 octubre 1851

El gran guanyador, el Marquès d'Alfarràs, era aleshores President del recentment inaugurat Institut Català de Sant Isidre, (18) i potser, malgrat la bona col.laboració amb l'I.I.C., com bé ho demostrà la participació al concurs, en l'existència d'aquesta nova institució cal buscar-hi una part del fracàs abans esmentat.

No costa gaire de suposar que per molt que l'I.I.C. afirmés que defensava una Catalunya no tan sols industrial sinó -- també agricultora, a la pràctica primaven els interessos industrials, per més que muntés exposicions agràries. Així s'explica que molts dels membres destacats de l'I.I.C. entre els quals el comte de Fonollar, ex-president de la Secció d'Agricultura i membre de la Consultiva, passessin a impulsar una Institució més adient als seus interessos deixant un xic de banda els esforços de l'I.I.C. que pretenia agrupar totes les branques de la producció.

L'última de les exposicions organitzades per l'I.I.C. es realitzà uns moments en els quals la Junta de Fàbriques -- (en realitat només Corporació de Fàbriques perquè encara estava pendent de l'aprovació del nou reglament des que l'havien suspès pel setembre de 1850) i l'Institut Industrial estaven en un estat de prostració considerable. Ja parlaré més endavant dels motius, a més de la suspensió governativa, que ocasionaren aquesta crisi. Malgrat les dificultats, però, i tal

18) L'Institut Agrícola Català de Sant Isidre havia estat inaugurat el 22 de maig d'aquell any; els seus promotores principals eren el Comte de Fonollar, qui també havia sigut - membre de l'I.I.C., Ramon de Casanova, Isidor Angulo, el - Marquès de Sentmenat, etc.; el seu objectiu era el d'associar els propietaris rústics, fomentar els avenços de l'agricultura i defensar els interessos de la classe agricultora. (J. Camps Arboix, Història de l'Agricultura Catalana, Barcelona, 1969, p. 131)

21.- Les exposicions industrials eren en aquells anys elements bàsics per donar a conèixer la perfecció de la indústria. Aquí hi consta també l'organitzada per l'I.I.C. el 1852.

com es tenia previst segons el pla d'estímul d'Illas i Vidal - de 1850, l'exposició de cotó, seda, llana i llençeria s'havia de portar a terme durant el mes de desembre. N'hi ha notícies a partir del 10 de novembre de 1851, però ben aviat es comunica als membres de la Comissió que l'ha de portar endavant, que potser l'època més idònia seria pel març, perquè hi haurà més visitants i perquè es podran copiar les novetats de l'estiu, cosa que fora impossible si es feia pel desembre.⁽¹⁹⁾

La circular que s'envia a tots els fabricants dels rams esmentats és ben representativa de l'ànim dels organitzadors: se'ls retreu que ja que no han anat a Londres almenys ara demostren que la indústria d'aquí està adelantada i que té importància; cal evitar les males interpretacions i que es digui -- que no valem res... les exposicions són sempre un estímul que alena la laboriositat i perfecciona el treball; serà en una bona època, el mes de març, es podran conèixer les novetats de cara a l'estiu i serà bo per a tothom, compradors i venedors.
(20)

Sigui pel que sigui, o perquè realment es va convèncer els fabricants, o perquè en realitat la Junta de Fàbriques, -- (millor dit la Corporació de Fàbriques) era majoritàriament representativa del cotó i del tèxtil més que d'altres branques, el cas és que l'exposició va ser un èxit. Aquesta vegada tant per part dels fabricants amb les seves aportacions com per part del públic. I tot això, tal com ells mateixos reconeixien, a desgrat de les moltes contrarietats i contratemps pels que passava la patronal catalana. El Secretari Joan Costa així li

19) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, 18 novembre 1851, p. 154

20) Ibid., 22 des. 1851, p. 177

escriu a Villalobos, dient-li que havia estat un èxit tan gran que la gent feia cùa al carrer ocupant tota l'escala.⁽²¹⁾ Illas i Vidal, que aleshores ocupava un considerable espai al Diario de Barcelona, de forma irregular pel que fa a la freqüència, - amb el títol de "Revista Industrial", en comentar l'exposició feia veure com era precis que fos lluïda i completa. Després de l'absència catalana a Londres calia fer callar les males llengües...⁽²²⁾ Amb cinc articles sempre a la mateixa secció, la de la "Revista Industrial", es dedicà a descriure amb profusió de detalls cada una de les indústries exposades: cotó, lli, mescles, seda i llana, articles que corresponien als dies 10, 16, 19, 21 i 24 de març de 1852.

A continuació inclooc el resum que figura al llibre de -- correspondència de l'I.I.C.⁽²³⁾ És interessant per veure el repartiment de medalles i conèixer l'estat de la fabricació del moment; és a dir entendre quines eren les firmes capdavanteres, i veure que la majoria corresponien als homes que sostenien la Junta de Fàbriques i l'Institut:

21) A.F.T.N., Junta de Fàbriques, Copiador Correspondencia - 1851-56, 27 març 1852, p. 169

22) Diario de Barcelona, "Revista Industrial", 10 març 1852

23) En realitat aquest resum correspondria més aviat a un llibre d'actes que a un llibre de correspondència. Però el llibre d'actes de l'I.I.C. acaba el mes de març de 1849; a partir d'aleshores moltes anotacions que li serien pertinents figuren o bé al llibre d'actes de la J. de F. o al llibre de Correspondència com en aquest cas. I.I.C., Copiador de Correspondència 1848-64, 15 abril 1852, pp. 170-72

"RESUMEN RESULTADO EXPOSICION MANUFACTURAS 4-21 MARZO 1852

Ramo algodón

España Industrial Güell, Ramis i Cia. x Batlló Hnos.	opción medalla de oro
--	-----------------------

Luis Codina José Monteis Nicolás Tous i Soler	medalla de plata
---	------------------

Ramo lanaeria

Amat, Trias i Vieta (Tarrasa)	medalla de oro
----------------------------------	----------------

Pedro Manté Tomás Coma Bulbena i Brujes (Sabadell)	medalla de plata
---	------------------

Ramo seda

José Fiter Juan Escuder x Barrau e hijo Dotres, Clavé i Fabra José Oliver	opción medalla de oro
---	-----------------------

Ramón Vilumara José Reig	medalla de plata
-----------------------------	------------------

Ramo lino

Pedro Mas (Vic)	medalla de plata
-----------------	------------------

Nota: x (en el sorteo les correspondió la medalla de oro)"

Les exposicions que muntà l'Institut Industrial de Catalunya ofereixen un balanç força positiu, almenys pel que fa a la mentalització i al coneixement i reconeixement de la importància de la indústria catalana. No es pot negar l'afluència - de públic que acudió a totes elles, inclús a aquelles més pobres en objectes, com les de plantes i flors. Des del punt de vista de la millora tecnològica que s'havia d'aconseguir per mitjà del concurs i l'emulació, no m'atreveixo a opinar. Penso que no van ser prou nombroses per veure'n els seus efectes. El que sí ens ofereixen aquestes exposicions és la constatació de la primacia del ram tèxtil, cotó, llana, seda, llí... possiblement perquè, a part de tenir molt més pes i importància a la Catalunya d'aquells anys,⁽²⁴⁾ els seus fabricants eren els que en definitiva sostenien tant la Junta de Fàbriques com l'Institut Industrial. Això ens portaria a la conclusió que per més que l'I.I.C. intentava agrupar i unir els interessos de totes les indústries i manufactures i de totes les forces de producció, li era molt difícil aconseguir-ho. Senzillament, perquè o eren massa poques, o perquè les que existien se sentien marginades en una Institució, el gruix de la qual, vivia pendent de la lluita per a la protecció del cotó.

24) Jordi Nadal a "La indústria catalana al marc de la indústria espanyola", Col·loqui sobre Catalunya i Espanya al S. XIX, 8 i 9 desembre 1983, Barcelona. Les xifres que oferí corresponien a la contribució industrial de 1856, i les diferències que s'observen són brutals: el tèxtil representava el 61% ; la química el 2% ; la metalúrgia el 3% ; el paper i arts gràfiques el 3%. Xifres referides a Catalunya.

SALÓ DE LECTURA, HEMEROTECA I BIBLIOTECA

L'aspecte a comentar de l'hemeroteca i la biblioteca iniciada per l'I.I.C. com un dels elements més bàsics en els seus objectius quedarà ara aquí només insinuat, perquè l'arxiu del Foment de Treball no posseeix ni les revistes, ni els diaris, ni molts dels llibres dels primers anys. Però valgui com exemple aquest llistat de periòdics, llibres i revistes presentat per A. de Villalobos com a primeres adquisicions, per poder -- captar l'orientació que seguí l'Institut en els seus moments inicials:

Suscripcions als següents diaris:

El Faro, El Heraldo, El Siglo, El Clamor Público, El Popular, la Guía del Comercio, La Gaceta, El Propagador, tots --ells de Madrid; i els de Barcelona: El Diario de Barcelona, El Fomento, El Barcelonés i revistes tals com el Boletín Bibliográfico, o la Revista Económica, Revista de Administración.... Els periòdics i revistes estrangers són tan o més abundants que els de la península: Le Constitutionnel, Le National, La Patrie diaris, de París; Le Semaphore de Marseille també diari i les següents revistes: Journal d'Economistes, Le Moniteur Industriel, Bulletin de la Société pour l'Encouragement, Anales de Chimique et de Physique de París; L'Industriel Alsacien i Bulletin de la Société Industriel de Mulhouse de Mulhouse; Mechanics Magazine, Polytechnic Journal, ⁷¹ Farmers Magazine, London Journal of Arts, de Londres; Bulletin Musée Industrie Belge, Brussel·les.

---

25) A.F.T.N., I.I.C., Copiador de Correspondencia 1848-64, i Llibre d'Actes 1848-49, passim.

La llista que segueix inclou varíes obres sobre economia política, indústria, ciències, administració, etc.: L'ofereixo textualment i vull fer notar que a moltes obres hi manquen dades o hi ha errors, possiblement de transcripció del amanuense:

- Cours d'economie industrielle par Blanqui aine. Agustin Matthias editeur 15 Quai Malaquais.
- Traité de Statistique, ou theorie de l'étude de lois d'après les quelles se développent les faits sociaux. H.L. Delloye - editeur place de la Bourse, Paris.
- Essai sur l'industrie des matières textiles par Michel Meau - avec un atlas 1847
- A Treatise on manufactures in metal in Lardners Cabinet Cyclopedie London 1835 Whittaken
- The history and description of fossil fuel the Collieries -- and coal trade of Great Britain, by the same author
- Manuel pratique des chemins de fer, par M. de St. Léon, 1845
- Political economy and the Philosophy of government by Sismond John Chapman 121, Newgate
- Manuel de l'histoire générale de architecture chez tous les peuples, para Daniel Ramée
- Beckmann's history of invention discoveries and origines, Bohn's Standard Library
- Cours de Chimie organique de Payen appliquée aux arts et à la industrie

- Considerations sur l'industrie et la legislation sous le rapport de leur influence sur la Richesse des états et examen des principaux ouvrages qui ont paru sur l'economie pratique, par Louis Say (de Nantes). Aillaud éditeur, quai Voltaire 21
- Tableau de la dette publique et des miseries du tresor suivie d'un exposé détaillé des budgets. Paulin éd, rue de Seine 33, ou 60 rue Richelieu
- Histoire de l'introduction des moutons à laine fine d'Espagne, par l'Astaires, Paris 1802
- Guide de l'inventeur dans les principaux etats de l'Europe, Paris 1840
- Renouard. Instruction théorique et pratique sur les brevets d'inventions de perfectionnement d'importations. Paris 1829
- Id. Traité des brevets d'inventions. Paris 1825 vol 8e.
- Perpinya. Manuel d'inventions et des brevets. Paris 1841
- Repertory of patent inventions, London 41, 42 and since
- Observations on the new french law relative to patents for inventions, London 1841 (1 cuadº 80)
- Code forestier de curaison
- Des biens communaux et de la police rurale et forestière, par Henrion de Pausey
- Code forestier de la peche fluviale de la chasse et rural expliqué par M. Rognon
- Code rural français. 1 vol 120

- Des sistemes de culture et de leur influence sur l'economie sociale, par H. Parsy
- Du credit et de la circulation et de, Cierakowski 1 vol.
- De Bourse et de commerce des agents de change, par Mollot
- Dictionnaire de Commerce et de marchandise recherches sur l'or et sur l'argent, par Leon Faucher
- Le Credit et la Banque par J.H. Courcelles
- Code des establissemens industriels, par Mirabal Chambaud 1841, 2 vol. 80
- Legislation et jurisprudence des ateliers dangereux, par Macarel
- De la liberté du travail par CH. Durvoyez 3 vol 80
- Observations sur l'état des classes ouvrières, 1 vol 80
- Code industriel annoté par Wolonski
- Cours de legislation industrielle par Wolonski
- Musée industriel
- Traité des mines, par Mr. Cotelle
- Legislation française sur les mines, par Richard
- Du pauperisme par Mr. Chamborant
- Recherches sur les causes de l'indigence, par Mr. Clement
- De la condition des classes pauvres à la campagne, de moyens les plus efficaces pour l'améliorer, par Dutonguet

- Economie pratique des nations, par Lestibondois
- The manufactures of England published (I believe) by Ch. Knight Ludgate hill
- Sessions des conseils généraux d'agriculture des manufactures, et du commerce publiée chaque année par ordre du ministère de l'agriculture et du commerce
- A practical treatise on weaving by hand and power looms, by George White, Glasgow John River 1846. ⁽²⁶⁾

cal senyalar que molta de la correspondència que mantingué l'Institut Industrial durant aquests anys té com objecte - l'ampliació de les obres de la biblioteca o les revistes. També el manteniment de les suscripcions dintre i fora d'Espanya. En la línia de l'especialització, ben aviat demana als presidents de les seccions que li remetin una minuta amb els periòdics i les obres que calguin per atendre les necessitats de la seva secció; ⁽²⁷⁾ es posa en contacte amb Alberto Santías de Madrid, perquè els vagi mantenint les suscripcions, els vigili - les novetats que van sortint, i que, donat que Bravo Murillo aleshores Ministre d'Obres públiques, ha acceptat el títol de soci d'honor, li demani la possibilitat d'aconseguir duplicats de la Biblioteca de la Imprenta Nacional. ⁽²⁸⁾ Disposo d'una da da força eloquent: durant el mes de novembre de 1848 es cataloguen 151 llibres nous i 81 lligalls de periòdics. ⁽²⁹⁾

26) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 14 juny 1848

27) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Correspond. 1848-64, 10 agost 1848,
p. 16

28) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 4 desembre 1848

29) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Corr. 1848-64, 25 ag. 1848, p. 26

Però de moltes gestions no en queda constància; llevat - d'algunes noves suscripcions a revistes i diaris nacionals o - estrangers tals com La Gazette du Midi, de Marseille, o l'Institut Revue Scientifique et industriel, par Quesneil, El Amigo del País, La Revista Europea de Fray Gerundio, la Revista de - España e Indias y del Estranjero...⁽³⁰⁾ Com ja he dit al contacte a Madrid era Alberto Santías; a París J. Oller Chatard, i a Marseille L. Honnoré et fils ainé; això no obstant, s'aprofitaven els viatges que de l'Institut feien a París, Marsella o Londres per gestionar la compra dels llibres que convenien.
(31)

Ja he dit anteriorment que el Bibliotecari escollit fou Illas i Vidal, qui desplegà la seva feina amb considerable eficiència. La sala de lectura quedà oberta el 20 d'agost de 1848 i també els salons de recreació i el cafè; la biblioteca no tardà gaire temps a estar a disposició dels socis.

I aquí s'hauria d'acabar l'apartat de les realitzacions pel que a biblioteca i a hemeroteca es refereix, perquè no és possible fer una valoració correcta del pes que representaren realment, en no poder disposar d'un catàleg dels fons de llibres aleshores existents. Però en tenir el llistat dels primers llibres, revistes i diaris adquirits se'n pot deduir almenys una postura oberta a tot el que aleshores s'entenia per modernització: economia, estadística, indústria, banca, comerç, agricultura amb les millors tecnològiques pertinents, sociologia

30) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Corres.1848-64, 29 gener 1849, p. 72

31) Entre els viatges aprofitats consten el dels Srs. Ramis i Tintoré a França i Londres, (I.I.C., Actes 1848-49, 14 juny 1848); Josep O. Segur a París, (I.I.C., Correspond. 1848-64, 28 set. 1848) i d'altres....

gia, vida associativa, teoria de la millora tecnològica, etc. Amb tot, si no puc analitzar els fons de la biblioteca si que podem veure el que representaven els diaris i revistes.

En primer lloc, els diaris ens donen una idea de les tendències i ideologies que predominaven entre els homes de l'Institut. El moderantisme es feia present amb l'Heraldo, portaveu de la política de Narváez, amb El Popular en una línia més centrista i amb el barceloní El Fomento d'orientació plena pro-governamental. El progressisme amb El Clamor Pùblico de tipus -- ben combatiu, madrileny, i amb El Barcelonés progressista declarat. No hi faltava un exponent de les tendències democràtiques dintre el progressisme amb El Siglo,⁽³²⁾ i encara sorprendria potser la suscripció al Fray Gerundio, Revista Europea -- que aparegué entre 1848 i 1849 a Madrid. El seu director, Modesto Lafuente és conegut com a difusor del socialisme democràtic. Defensa l'organització del treball, la millora de l'agricultura, parla a favor de la propietat i la família i proposa mitjans per organitzar la societat contra els mals socials i morals.⁽³³⁾ La imparcialitat i la confessió d'apolicitat queden cobertes amb La Gaceta de Madrid i amb El Diario de Barcelona. Si analitzem els diaris de París se'n torna a reproduir el mateix panorama: a cavall entre el centre i una esquerra moderada, amb alguna sortida més agosarada: Le Constitutionnel - representant el liberalisme conservador (del que el Bien Pùblico en treia la novel.la d'Eugene Sue), La Patrie també conservador però de caire més obert, i Le National situat clarament a l'oposició.⁽³⁴⁾

32) Ma Cruz Seoane, Historia del periodismo en España. 2. El Siglo XIX, Madrid, 1983, pp. 208 a 213

33) Iris M. Zavala, Románticos y Socialistas. Prensa española del XIX, Madrid 1972, p. 96

34) Charles Ledré, La Presse à l'assaut de la monarchie: 1815-1848, Paris 1960, pp. 252 a 256, i també en un resum que -

D'altra banda les revistes són gairebé totes de caire tecnològic o científic. Algunes són pròpies de les entitats associatives similars a l'Institut Industrial. Precisament aquelles en les quals s'inspiraven: Société Industrielle de Mulhouse, Société pour l'Encouragement, Musée de l'Industrie Belge, etc.

SESSIONS PÚBLIQUES I RESUMS DE VULGARITZACIÓ

El reglament de l'I.I.C. preveia que a les assemblees generals, o bé en sessions públiques es llegissin escrits o memòries d'interés més general, amb l'objecte d'exaltar la indústria i patentitzar els seus avantatges.⁽³⁵⁾ Durant els primers mesos ni se'n parlà fins que pel febrer de 1849, la Junta Consultiva recomanà a les Seccions que presentessin dues memòries anuals sobre avenços i perfeccionament nacionals i estrangers, per ésser llegits en públic.⁽³⁶⁾

Malgrat aquesta recomanació a la pràctica no se'n tornà a parlar, ni apareix reflectit enllloc res que hi faci referència, fins que a instàncies d'un dels professors de l'Institut, Pere Roqué i Pagani s'organitzà la primera d'aquestes sessions públiques, que tingué lloc el diumenge 23 de desembre de 1849 a les 11,30, als salons de l'Institut.

oferí El Bien Público el 22 de juliol de 1849 titulat "Díarios franceses y tendencias".

35) Instituto Industrial de Cataluña, Reglamento, Barcelona - 1848, art. 43, p. 15

36) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 24 febrer 1849

Veiem com anunciaven els diaris aquesta sessió: "En esta sesión el alumno Eduardo Giberga y Gibert disertará sobre el - siguiente punto, comprobando su doctrina con experimentos: "De los fluidos eléctrico y calórico considerados en sus aplicaciones químico-industriales", contestando acto seguido a las objeciones o preguntas que le harán los alumnos Pedro Ramoneda y - Federico Torras. Se avisa para conocimiento de los socios y -- otras personas que deseen asistir. El director del Instituto - Juan Illas y Vidal".

Després d'aquesta no n'he trobat cap més. Sí en canvi resums, tots a càrrec del mateix professor Roqué, que es publicaven a El Bien Público: parlava del nitrat, del salitre i de les seves utilitats (19-4-50); de la química aplicada a la indústria (29-3-50); de l'àcit nítric (16-8-50) i una extensa col-laboració per parlar de l'establiment on ell treballava, dedicat a l'extracció del metall de zinc per mitjà de la blenda; - més o menys tots eren d'aquest estil:

"SECCION DEL INSTITUTO.

Establishimiento metalúrgico para la extracción del metal zinc por medio de la blenda.

Hace pocos días que con el mayor jubilo de nuestro cora-zon, porque jubilo nos causa un artículo dando a conocer y en-careciendo la nueva fábrica de porcelana primera de su clase - en Cataluña, erigida en el distrito de Ostafranchs no lejos de las murallas de esta plaza: aun no se había secado nuestra plu-ma, aun subsistía integra la grata emoción que nos causaba el recuerdo de lo que vimos en aquella fabrica, cuando ya se nos anuncian nuevas innovaciones, cuando hemos sabido ya que se im-portaba del extranjero para aclimatarla en nuestro país una in-

dustria nueva, cuando en fin hemos visto levantado estramuros de esta capital un establecimiento metalurgico dedicado á la estraccion del metal zinc por medio de la blenda, primero y unico de su clase en España. ¡Siempre, siempre Cataluña marchando al frente del progreso de las artes!!

¿Quien hay que estando al corriente del actual estado de la industria desconozca la importancia del metal zinc con motivo de sus numerosas y utiles aplicaciones? al estado metálico sirve para construir depósitos de aguas, bañeras, canales, conductos; para cubrir edificios; reemplaza al estaño para la obtencion de una especie de hoja de lata muy hermosa llamada hierro galvanizado; entra en la composicion del laton, y de ciertas variedades de bronce, y forma parte asimismo de las aleaciones metálicas conocidas con los nombres de melchiort ó cobre blanco de la China, eri-ocal, pinch-beck, metal ingles, -- etc.; al estado salino sirve en las operaciones galvanoplásticas, en la tintura, y entra en la composicion de algunos moridores y pastas reservas destinadas a la fabricacion de estampados.

La España, ese suelo afortunado en cuyas entrañas el supremo Artifice ha ocultado toda clase de tesoros para que los esplotara un dia el genio de la industria, posee abundantes pósitos de minerales de zinc ó sean de calamina o de blenda; pero a causa sin duda de las muchas y graves dificultades que ofrece la reduccion de esta ultima, puede explicarse el porque solo se benefician las minas de calamina para la estraccion del metal zinc, como se observa en la gran fábrica de San Juan de Alcarraz, mientras que se han mirado con desden y de ningun valor las minas de blenda, considerando casi como una calamidad el que se hallase algun filon de esta cerca los filones de la

primera o con los minerales de galena argentifera. Mas esta riqueza, que riqueza es del pais, no debia quedar para siempre abandonada, y a Cataluña que siempre ha tomado la iniciativa en los grandes adelantos de la industria española, le cabe la satisfaccion de tener en su recinto la primera fabrica de obtencion del metal zinc estraido de la blenda, improbo trabajo realizado por los solos y únicos esfuerzos de algunos hijos suyos. (...) ⁽³⁷⁾

Aquest aspecte que preveia el reglament no sembla pas haver assolit el seu compliment. És veritat que alguna altra vegada sortiren articles en pla de difusió comentant la importància de determinades indústries, però no fou pas gaire corrent.

LES CÀTEDRES O CLASSES

Destinades essencialment, tal com estava previst a l'article 6è del Reglament, als rams manuals de la fabricació per ensenyar pràcticament els procediments moderns i acreditats, van ser un dels elements més importants en l'aspecte de la millora tecnològica.

Ben aviat, pel setembre de 1848 ja es passa a la Junta Consultiva un programa per crear una càtedra dominical de química aplicada a la tintura i al blanqueig per Pere Roqué i Paganí. El tema torna a aparèixer a darrers de novembre afegint-hi ara la conveniència d'una càtedra de mecànica. Es presenta va un problema: calia una classe d'altura matemàtica a més de

---

37) Bien Público, 31 juliol 1850

la que pogués tenir per objecte el càcul en les màquines destinades a la filatura de cotó? (38)

Les classes havien de ser mínimament pràctiques i per aconseguir-ho, donat que s'impartirien als mateixos locals de l'Institut al C/ Conde del Asalto 99, decideixen demanar a Valentí Esparró alguns models que tingués al seu establiment de fundició i construcció de màquines.⁽³⁹⁾ Ja tot a punt, s'inauguraren les classes el dia 1 de març de 1849 d'acord amb la següent distribució: Mecànica industrial, professor Francisco Arau, dilluns, dimecres i divendres a les 8 del vespre; Teoria del teixit a càrrec de Josep Arañó, els dimarts, dijous i dissabtes (no posava l'hora); Química industrial, professor Pere Roqué i Pagani, dimarts, dimecres, divendres i dissabte a les 9 del vespre; Filatura, professor Francisco Arau, dilluns, dimecres i divendres després de la classe de mecànica.⁽⁴⁰⁾ L'acte consistí en discursos dels tres professors, del Cap Superior Polític, i del director de l'Institut Angel de Villalobos, amb les següents paraules, que ja abans he citat: "...haciéndoles ver la necesidad de que la industria se proteja a sí misma por medio del perfeccionamiento de sus productos hasta lograr que sus nobles esfuerzos considerados como consecuencia de la aplicación, y como fuentes de prosperidad sean premiados por el Gobierno, del modo que únicamente pueden serlo, declarando la independencia de la industria española".⁽⁴¹⁾

38) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Correspondencia 1848-64, 2 desembre 1848, p. 47

39) Ibid, 7 febrer 1849, p. 74

40) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 1 març 1849

41) El Bien Público, 2 març 1849

Les classes anaren seguint possiblement amb èxit i així s'anunciaven a El Bien Público pel setembre recordant les condicions d'admissió:

"SECCION DEL INSTITUTO.

Instituto Industrial de Cataluña

Con arreglo á lo dispuesto en el reglamento interior de las cátedras de este Instituto, aprobado por la Junta directiva, queda abierta la matrícula para las que á continuacion se espresan, en la secretaría del mismo establecimiento, desde el dia de la fecha hasta quince días después del primero de enseñanza. Los que deseen matricularse, deberán previamente avisarse con el respectivo profesor, quien cerciorado de su idoneidad les entregará la correspondiente papeleta: comenzará la enseñanza el dia primero de octubre próximo.

Programa de las cátedras, cuya apertura se anuncia.

1a. Clases de química industrial, á cargo del profesor D. Pedro Roqué y Pagani, que vive en la plazuela de Marquillas nº 4.- Durará el curso un año y terminará el presente en 30 de junio de 1850.- Dias de lección: los martes, miércoles, viernes y sábados, de 8 á 9 de la noche, y al tratar de la parte tintorera, en vez del sábado el domingo por la mañana.

Materias

Dadas ya algunas nociones elementales en el cursillo anterior, versarán principalmente las lecciones del curso actual sobre los puntos siguientes:

Continuacion de la química mineral; sales industriales, potasas, sosas, ensayos alcalimétricos, salitre, borraj, alumbre, caparrosas, cromatos alcalinos y sulfato de cal (yoso): - vidrios, cristales, porcelanas, loza y vidriados comunes; aleaciones metálicas, hoja de lata, bronce, laton, plaqué, y dorados de los metales por la amalgama de oro; galvanoplástia, - dorar, platear, platinar, cobrizar los metales por la electricidad, y obtencion de copias de medallas; metalurgia ó extraccion de los metales industriales y análisis de sus minerales mas comunes.

Química orgánica.- Productos de la descomposicion de los principios orgánicos por el calor, fabricacion del carbon, negro de huesos, gas del alumbrado, ácido piroleñoso, sal prusiano, azul de Prusia y sales amoniacales: materias colorantes, - fabricacion de la grancina, laca de rubia, carmin de añil, cochinilla amoniacial, y carmin de cochinilla: fibras tejibles, - blanqueo y tintura de la lana, seda y algodon, y fabricacion - de estampados: conservacion de la madera, colodion, algodon -- pólvora, papel, fécula, almidon, deestrina, pastas y panaderias: azúcares, cerveza, vinos comunes, vinos espumosos, alcohol, éteres, vinagres y cloroformo: aceites, sebos, jabones, - velas esteáricas y artículos de perfumería: goma elástica, gutapercha, resinas y barnices: curtido de las pieles y fabricacion del marroquí: jelatina: productos de la leche; orina, abones comerciales.

2ª Clase: de Mecánica industrial, Filatura y Dibujo mecánico, á cargo del profesor D. Francisco Arau, que vive en la calle de los Tallers, nº 68.- Terminará el presente curso en 30 de junio de 1850.- Dias de lección: los lunes, miércoles y -- viernes de 8 á 9 de la noche para la Mecánica, y de 9 á 10 pa-

ra la Filatura. El dibujo mecánico se enseñará simultáneamente con las dos asignaturas expresadas.

Materias

Mecánica:

1a Sección.- Se tratará de los motores en general, empezando por el hombre considerado como motor.- De los caballos y demás animales que se emplean al efecto.- Del agua, su teoría y experimentos prácticos.- Del vapor, del aire, su teoría y experimentos.

2a Sección.- Delineación de los principios establecidos en la sección anterior. Las máquinas que están más en uso en los varios ramos de la industria, hasta las agrícolas inclusive.

La obra de texto será la de M. Cristian.

Filatura.- Empezará por la transmisión de movimientos hasta las máquinas de hilar inclusive.

Obra de texto, la publicada por el mismo profesor.

Dibujo mecánico.- Empezará por la delineación de las superficies y sólidos.

Ruedas dentadas y demás accesorios que componen una máquina, hasta dibujarlas completas, con su claro-oscuro y proporciones, con la delineación de los objetos que deben servir para las fundiciones.

3a. Clase: Teoría del tegido (sic), á cargo del profesor D. José Arañó que vive en la calle de S. Pablo, nº 95.- Durará el presente curso dos años para los que quieran obtener la en-

señanza completa; pero se subdividirá en seis secciones, y terminará en 30 de junio de 1851.- Días de lección: los martes, - jueves y sábados, de 8 á 9 1/2 de la noche.

Materias

Esplicadas en el cursillo anterior las nociones preliminares indispensables para poder entender la teoría del tejido los que carecen de toda noción en el arte; se empezará este -- año el análisis y descomposición de muestras, inclusas las disposiciones para armar los telares. Las seis secciones en que - se divide el curso, son:

1^a. Tejidos lisos y combinados con maquinita de ligar y sin ella.

2^a. Tejidos labrados sencillos y combinados con máquina de Jacquard.

3^a. Tejidos labrados complicados con máquina de Jacquard y lisos.

4^a. Tejidos labrados complicados con lisos y rebatanes, para telas de ornato.

5^a. Tejidos de gasa de vuelta lisa y labrada.

6^a. Terciopelos lisos y labrados.

Los que quieran matricularse en las expresadas clases, - deberán tener presente lo dispuesto en el

ARTICULO 35 DEL REGLAMENTO INTERIOR.

Todos los discípulos esternos pagarán una retribución -- mensual de diez y seis reales vn. por cada una de las clases -

para que se matriculen.

Todos los socios del Instituto gozarán de todos los derechos de los alumnos esternos, sin retribucion alguna.

Cada socio del Instituto podrá presentar para las clases del mismo á uno de sus hijos con la sola retribucion de ocho - reales vn. al mes.

Con arreglo á lo prevenido en el párrafo 6º del artículo 13 del reglamento general; podrán los socios comprendidos en él presentar á un operario de su fábrica, que asistirá á las catedras sin retribucion alguna.

La Junta directiva de este Instituto se está ocupando -- con asiduidad en el establecimiento de otras catedras, entre ellas una de Agricultura, para cumplir con lo ofrecido en el artículo 6º del Reglamento general, cuyo contenido se transcribe á continuacion, por la parte cuyo conocimiento puede interesar mas especialmente á los alumnos.

ARTICULO 6º DEL REGLAMENTO GENERAL DEL INSTITUTO.

Se establecerán clases, especialmente para los ramos manuales de la fabricacion, donde se enseñarán prácticamente los procedimientos mas modernos y acreditados en filatura, tejido y estampado de todas clases, así como operaciones prácticas en otras industrias. Los alumnos de la clase operaria que hayan asistido con aprovechamiento y buena conducta á estas enseñanzas, recibirán un certificado de la Junta de Fábricas que lo acredite, el cual les servira de recomendacion al ser admitidos en los talleres industriales.

Barcelona 22 de setiembre de 1849.- El Director interino.- Juan Illas y Vidal."

He dit que probablement gaudien d'èxit aquestes classes i en tenim una prova en el reconeixement de la seva validesa - per part dels obrers més destacats del moment. En un ofici dirigít a D. Agustí Blasco, de la Societat de Teixidors se li comunica que la Directiva de l'Institut ha vist amb particular gust la sol·licitud de poder freqüentar gratuïtament les càtedres i altres mitjans d'instrucció d'aquest establiment els obrers: Josep Font, Pere Francesch, Josep Climen, Vicente Martínez, Martin Rius i Tomàs Alsina en representació de tots els de la seva classe.⁽⁴²⁾ Aquest ofici és particularment significatiu ja que en realitat aquests obrers no eren presentats -- pels seus amos, sinó que utilitzaven la força de la seva associació per gaudir dels mateixos avantatges que els socis de -- l'I.I.C.

A l'arxiu de l'I.I.C. hi figuren certificats de les qualificacions obtingudes pels alumnes que seguien els cursos com també els que es lliuraren als tres professors amb frases ben elogioses quan els va interessar accedir a l'Escola Industrial de Barcelona que s'havia d'inaugurar el setembre de 1851, i per la qual tant havia maldat l'Institut Industrial de Catalunya.⁽⁴³⁾

Les classes quedaren interrompudes amb la suspensió de l'Institut el 16 de setembre de 1850 just quan s'havia de començar un nou curs. D'això en quedaren molt dolguts els homes de l'I.I.C. Quan lamenten el que es perd anomenen precisament les exposicions, la biblioteca, el mostrari, les classes i el

42) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, 13 novembre 1849, p. 97

43) Ibid, 18 juliol 1850, p. 116 i d'altres...

saló o cassino-tertúlia; tot era considerat com d'utilitat notòria pel país.⁽⁴⁴⁾

Possiblement en no poder-se reanudar les classes, ja entrat el 1851, quan es consegui la reapertura de l'Institut, i estant en tràmits la pròxima inauguració de l'Escola Industrial, s'orientaren els esforços en aconseguir que aquesta gaudís d'un bon professorat. Una nota apareguda al Diari de Barcelona manifesta el goig de la Junta Directiva de l'I.I.C. pels nomenaments fets pel Ministeri en les persones dels seus ex-professors per ocupar les càtedres corresponents a les seves especialitats a l'Escola Industrial.

Els fabricants de l'Institut devien estar ben convençuts de que les classes que s'impartien en el mateix no eren pas suficients i entenien la urgència de la creació de l'ensenyança professional adequada a les necessitats industrials del moment:

"... ¿por qué no crear la enseñanza profesional? Cuando un país está llamado á un porvenir industrial, como lo está España, cuando las nuevas industrias se aclimatan espontáneamente en este suelo, sin que la ciencia haya enseñado el modo de explotarlas; cuando muchas de estas industrias han de vivir -- compitiendo con las mismas industrias extranjeras, el gobierno que desea que todas ellas echen raíz en España, que todas se desenvuelvan, que todas prosperen, ha de crear todas las enseñanzas que las hagan arraigar, desenvolverse y prosperar. Ha pasado ya el tiempo del empirismo, añade; las aplicaciones de la ciencia á la industria no tienen límites en el dia; y hacer si no accesible, difícil á lo menos la iniciacion de la ciencia, es querer que la industria no marche al compás de la época, si

---

44) El Bien Público, 16 setembre 1850

no que avance empíricamente. Los conocimientos de las ciencias físicas y matemáticas que se dispensan en las Universidades, son escasos, á su ver, insuficientes para la industria; es preciso que se enseñe la ciencia en sus relaciones de aplicación industrial."(45)

ELS MOSTRARIS

Un dels primers objectius de l'I.I.C. consistia en donar a conèixer els descobriments, avenços i millores de la fabricació tant del regne com de l'estranger i per aconseguir-ho es comprometia a adquirir dissenys, models de maquinària nova, - preparacions químiques i mostraris dels artefactes estrangers més moderns i de primeres matèries tant nacionals com estrangeres. Aquests objectes dipositats al local de l'Institut s'havien d'exposar. (Art. 3 del Reglament.)

Com és normal, la preocupació per obtenir mostres fou la primera que es presentà a la Directiva ja als moments fundacionals. Aprofitant el viatge que havia de fer el Sr. Ramis a París se li encarregà aquesta missió. (46).

El tema no torna a aparèixer fins que consta com una urgència del pla presentat per Villalobos, quan ja establerta la Biblioteca i hemeroteca i el saló de lectura, creu que s'ha de completar cada un dels objectius inicials: càtedres, Museu permanent de models de maquinària i d'instruments de física, i -- trameses sovintejades de mostraris.⁽⁴⁷⁾ Aleshores comença el car

45) El Bien Pùblico, 16 agosto 1850

46) A.F.T.N., I.I.C., Llibre d'Actes 1848-49, 5 maig 1848

47) Ibid, 11 nov. 1848

teig amb Mr. Hartmann de París per tal que els envii urgentment el primer paquet de mostres que havien convingut de parau la amb els Srs. Ramis i Tintoré. Paquet que arribarà a finals de desembre del 48.

"ANUNCIOS OFICIALES.

Instituto industrial de Cataluña..- Ha llegado de Paris - la colección de muestras de tejidos de varias clases correspondientes á la suscripcion del presente mes. El paquete que permanece aun sellado, contiene, segun aviso, muestras de los géneros siguientes: Tartanes, sedería, indianas, chalequería, patenes de lana y de algodon, tejidos de cuadros, de mezcla, de algodon, seda y lana. Se abrirá dicho paquete el jueves proximo á la una en punto del dia en la sala de mostruarios, á cuyo acto podrán asistir los Sres. miembros del Instituto que gusten hacerlo y examinar las muestras. Con dos dias de anticipacion estarán de manifiesto en la misma sala de mostruarios las reglas que deberán observarse para la manifestacion de las -- muestras así en esta ocasión como en las sucesivas. Los mostruarios extranjeros deben llegar al Instituto mensualmente. - Se pondrá ademas de manifiesto una escogida colección de muestras inglesas recientemente adquiridas por el Instituto, la -- cual consiste principalmente en chalequería, algunos driles, y tejidos de lana. Barcelona, 23 de diciembre de 1848.- El director, Angel de Villalobos." (48)

Generalment l'arribada de cada mostrari se solia comunicar als diaris amb notes similars a la ressenyada, anunciant - els dies que estarien exposats i els gèneres dels que es tractava. Els més corrents foren els ja enumerats i anaren adqui-

rint cada vegada més èxit les mescles: llana i cotó, llana i -
 seda, etc.⁽⁴⁹⁾ La freqüència no era regular, ja que a vegades -
 per causes alienes a l'Institut quedaven retinguts els paquets
 i de cop n'arribaven més de tres. Això no obstant, més o menys
 cada tres o quatre mesos hi ha notícies d'alguna arribada de
 mostres, fins que amb motiu de la suspensió de l'Institut el -
 setembre de 1850 s'interrompiren les trameses, que foren reanu-
 dades el mes d'abril de 1851. Amb tot, no consta que a partir
 d'aquesta data en tornessin a arribar.

Els suministradors de gèneres amb qui l'Institut sostin-
 gué una correspondència freqüent foren dues cases de París:
 Mr. Hartmann i Mr. F. Oller Chatard. Les cartes escrites en --
 francès exposen les comandes amb tota mena de detalls pel que
 fa als seus desigs; a vegades es queixen de la poca novetat i
 d'ésser poc ajornades;⁽⁵⁰⁾ o bé demanen més variació,⁽⁵¹⁾ o con-
 sideren que no van ser del gust dels socis per no tenir nove-
 tat en els dibuixos i per l'excessiu preu;⁽⁵²⁾ o bé apareixen -
 dificultats i problemes en les trameses.⁽⁵³⁾ Amb motiu de la re-
 apertura preguen que se'ls enviin mostraris ben novetosos de -
 peces de seda, cotó, llana, fil i de totes aquestes matèries -
 mesclades.⁽⁵⁴⁾

49) Diario de Barcelona, 20 juny 1849

50) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Correspondencia 1848-64, 9 juliol
 1849, p. 86

51) Ibid, 20 desembre 1849, p. 101

52) Ibid, 18 febrer 1850, p. 106

53) Ibid, 28 abril 1850, p. 109

54) Ibid, 30 abril 1851, p. 133

La via seguida pels paquets era París-Marsella, on un nou intermediari, Mr. Honnorée et fils ainé, els trametia a Barcelona. Moltes vegades es devien retrassar els paquets perquè les cartes adreçades a aquesta casa reclamant-los són abundants. Entre les causes del retard, a més del mal temps, figura una epidèmia. (55)

Fins aquí m'he referit només a les mostres franceses, o que quedaven centralitzades a París per la firma dels dos abans citats. No tinc constància de relacions directes amb Anglaterra o amb Bèlgica. Hi ha menció, sí, de l'exposició de mostres angleses "chalequeria, algunos driles y tejidos de lana" adquirits per l'Institut però no he pogut trobar cap referència a aquesta compra o tramesa. Com que això era anunciat pel desembre de 1848 és possible que fossin comprades pels Srs. Ramis i Tintoré durant el viatge que efectuaren uns mesos abans a França i a Anglaterra. Si després en continuaren arribant, o bé si les dues cases citades de París també trametien mostres angleses no ho he pogut saber.

Abans d'acabar aquest apartat de l'obra acomplerta per l'Institut Industrial de Catalunya intentant fer un balanç per comprovar si les espectatives formulades el 1848 s'havien realitzat, cal fer constar que no he aconseguit saber si logrà munantar el Museu o exposició permanent que permetés coneixer els avenços que s'anaven aconseguint arreu del món. Precisament Magí Soler i Espalter n'era el Responsable, el "conservador", (56) i a ell fou dirigida una nota pel gener de 1849, indicant-li que l'exposició permanent amb mostres de totes les in-

55) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, 6 desembre 1849, p. 100

56) Ibid, 22 novembre 1848, p. 48

dústries representades a l'I.I.C. es podria fer al Saló del -- Mercuri.⁽⁵⁷⁾ Però és fàcil deduir que no s'arribà a muntar, donat que encara el 18 d'octubre del mateix any la Directiva demana l'opinió a les Seccions per muntar una exposició permanent que havia d'ésser de gran utilitat pels socis i germén -- d'avenços industrials.⁽⁵⁸⁾ Així doncs, sembla que en aquest aspecte no s'acomplí el que estava previst.

Queda encara un altre propòsit del qual no he trobat cap referència, si no és a la declaració d'objectius inicials de Vilalobos o al Reglament. Es tracta de la confecció de cartilles destinades a la formació dels operaris. Potser es van utilitzar com a complement a les classes i no en queda cap exemplar enllloc; però sembla un xic estrany que ni els llibres d'actes ni els de correspondència ho reflexin en absolut. Això, junt a l'escassetat econòmica en la qual sempre es va moure l'Institut m'inclina a creure que no se n'arribà a publicar cap.

Tanmateix el balanç global de realitzacions de l'I.I.C. és francament positiu; la seva obra el sitúa com una mostra - fefaent de la forta voluntat col.lectiva que existia de posta al dia tecnològica i de modernització.

57) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, 9: gener 1849, p. 65

58) Ibid, 18 octubre 1849, p. 93

TRAJECTÒRIA DE L'INSTITUT

Encara que en parlar de totes les realitzacions portades a terme per l'Institut Industrial de Catalunya en aquests anys, i en l'anàlisi del seu diari El Bien Público ha aparescut ja dibuixada la trajectòria d'aquesta patronal catalana, caldrà - potser fer un resum, a grans pinzellades de la seva evolució - seguint un més rigorós ordre cronològic.

L'any 1848 va ser el de la gestació immediata, la fundació, organització, i inauguració. També, com hem vist, ja va aconseguir posar en marxa la biblioteca, el saló de lectura de diaris i revistes, la primera arribada de mostraris, i com a teló de fons la inevitable lluita aranzelària que s'hauria d'aguditzar l'any següent.

El 1849 fou l'any més pròdig en actuacions. Ja acabo de dir que els aranzels ocuparen una bona part del temps i l'atenció dels homes de l'Institut, i d'aquí la urgència i l'aparició del diari El Bien Público; també fou l'any d'inauguració de les càtedres i de les sessions públiques; amb motiu dels aranzels i per aconseguir una representació adient a la Cort a l'octubre es decidií nomenar a Angel de Villalobos agent especial a Madrid⁽⁵⁹⁾ cosa que provocà la substitució dels seus càrrecs en la persona de Joan Illas i Vidal, en principi de forma provisional, però ja després en pla definitiu. O sia, que aquest personatge arribà a acumular els càrrecs de Bibliotecari, Editor responsable de El Bien Público i Director de l'Institut.

59) A.F.T.N., J. de F., Copiador Correspondència 1847-50, 6 octubre 1849, p. 501

Pel novembre del mateix any, en haver-hi renovació de càrrecs a la Junta de Fàbriques fou elegit per unanimitat, Joan Vilaregut com a Vice-President i per tant també ho passava a ser de l'I.I.C.⁽⁶⁰⁾ A finals d'any l'Institut muntà les campañes electorals per fer sortir Villalobos a Manresa, i Vilaregut a Barcelona. Es guanyaren els dos escons, cosa que provoca fortes critiques entre els elements conservadors, especialment pel que feia al triomf de Vilaregut que era especialment reconegut com a progressista militant.

El 1850 és també un any d'eufòria: sessions públiques, - el pla d'estímul elaborat per Illas i Vidal organitzant les exposicions i concursos repartits al llarg de l'any i celebració de les dues primeres: la de flors i plantes el mes de maig, i la de paper, productes químics, maquinària i indústrieseràries el mes d'agost. I encara, a més del normal funcionament de les classes, biblioteca, saló de lectura i d'esbarjo, la creació d'una Mútua Industrial, la "Sociedad de seguros mutuos contra incendios, fuego del cielo, explosiones del vapor y del gas", entesa com a primera necessitat entre els fabricants sotmesos tantes vegades a aquests tipus de desgràcies sense cobertura - de cap mena.⁽⁶¹⁾

Ja hem vist la postura presa en les eleccions generals - celebrades a primers de setembre a favor del progressisme. Postura coronada per la victòria en un moment de derrota d'aquest partit a l'àmbit general de l'Estat espanyol. Postura que s'ampliava a més amb un cert tint catalanista per mitjà de la consciència col.lectiva de poble agredit que es vol unir per la defensa dels seus interessos. Les mesures repressives del Gover-

60) A.F.T.N., J. de F., Cop. Corresp. 1847-50, 30 nov. 1849, p. 531

61) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Corresp. 1848-64, 8 feb. 1850, p. 105

nador Civil afectaren tant a la Junta de Fàbriques, que quedava reduïda a "Comisión representativa de fábricas", com a l'Institut Industrial de Catalunya, que se suprimia.

A partir d'aquell moment ambdues corporacions enviaran - repetides exposicions a les principals autoritats demanant la revocació de tals mesures. Especial importància tenen les dirigides al Comte de St. Lluís, aleshores Ministre de la Governació⁽⁶²⁾ i la dirigida a la Reina. Hi ha una dada particular que cal observar i que m'ha cridat l'atenció: a les firmes no hi figuren els elements més coneguts i que més s'han destacat als últims temps, per exemple no hi és ni Vilaregut, ni Illas i Vidal, ni Cortils, ni Codoñet.⁽⁶³⁾

No serà fins el febrer de 1851 que s'aconseguirà la reobertura, només de l'Institut i no de la Junta de Fàbriques per les disposicions del 31 de gener del Ministre de Comerç, Indústria i Obres Públiques.⁽⁶⁴⁾ Se'ls obliga però a presentar un nou reglament que serà aprovat en sessió general el 9 de març. No l'he trobat enllloc, però devia ser un reglament molt restrictiu perquè se'ls exigeix demanar permís al governador civil per tot tipus d'activitat, inclús per reunir-se la directiva. Penso que precisament es deu al retallament del reglament de l'I.I.C. i a la no aprovació del nou reglament de la J. de E. la davallada que sofriren ambdues institucions tan intimament relacionades.

62) Diario de Barcelona, 28 octubre 1850

63) A.F.T.N., J. de F., Copiador Correspondencia 1847-50, 17 octubre 1880, pp. 648 a 652

64) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Correspondencia 1851-56, 7 març -- 1851, p. 120

Això no obstant, es comencen de nou les activitats: s'en treguen els premis de les dues exposicions de l'any anterior, es pensa altra vegada en portar a la pràctica el Pla d'estímul de 1850 és a dir, les quatre exposicions-concurs projectades - al llarg de l'any. També es fa la renovació de càrrecs a les Seccions, amb canvis que resulten força significatius:

Agricultura: President, Pere Vieta

Celador, J. Ma. Planas

Secretari, Fortunat Batlle

Sederia: Pres., Tomàs Illa i Balaguer

Celador, Francesc Gatell

Secr., Josep Bonet

Llaneria: Pres., Tomàs Coma

Cel., Antoni Bulbena

Secr., Josep Sol i Padrís

Cotó: Pres., Jaume Monteis

Celad., Fco. Esteve i Sans

Secr., Genís Vehils

Llenceria: Pres., Pau Ma Tintorer

Cel., Josep Genescà

Secr., Josep Sellés

Maquinària: Pres., Valentí Esparó

Celador, Lluís de Ferrer

Secret., Nicolàs Tous i Miralpeix

Química: President, Josep Roura

Celad., Joan Valls Tutusachs

Secre., Joan Gualba Subirà

Paper: Pres., Jaume Ferrer
 Celad. Fco. Romaní
 Secr., Josep Lleonard

Industries
 varies: Pres., Josep O. Segur
 Celador, Josep Sastachs
 Secre., Narcís Feliu

Economia
 Política: Pres., Joan Agell
 Celad., Josep Sol i Padrós
 Secr., Miquel Jaumandreu

Literatura: Pres., Magí Soler i Espalter
 Celad., Josep Mª de Grau
 Secr., Víctor Balaguer (65)

Els canvis que es produiren poden explicar-se fàcilment en alguns personatges, tals com el Comte de Fonollar, el qual ja havia dimitit a primer de setembre del 1850, abans de la suspensió, per dedicar-se a la creació de l'Institut Agrícola Català de St. Isidre.⁽⁶⁶⁾ També és comprensible l'absència de Pere Roquè i Pagani qui en aquests moments devia moure's per entrar a l'Escola Industrial de Barcelona del que en seria el Secretari interí;⁽⁶⁷⁾ d'altres canvis resulten més difícils d'explicar. Quedaven no obstant, els homes de sempre; potser en llocs diferents però animant l'Institut: Tomàs Coma, Sol i Padrós, Illa i Balaguer, Pau Mª Tintorer, Valentí Esparó, Nico

65) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, abril 1851, p. 130

66) Ibid, 15 març 1851, p. 123

67) Diario de Barcelona, 17 setembre 1851

lès Tous i Miralpeix, Josep Roura, Josep O. Segur, Joan Agell,
 i Magí Soler i Espalter. (68)

Tornen a arribar mostraris; s'obre de nou la biblioteca i segueix la recepció dels diaris i revistes nacionals i estrangers als que estaven suscrits; segons El Barcelonés hi ha un reforçament augmentant el nombre de socis.⁽⁶⁹⁾ Sembra però, una apreciació un xic massa optimista.

I una observació interessant: malgrat el tancament de -- l'entitat per una motivació tan clarament política segons la premsa de l'època, els homes de l'Institut no abandonen pas la seva presència en el món polític i amb el mateix signe, cosa lògica si es feia. Així els trobem recolzant les candidatures progressistes a les eleccions generals convocades per Bravo-Murillo a la primavera d'aquell any i consequint triomfs considerables. Van ser elegits quatre progressistes de relleu: Estanislau Figueras, Ildefons Cerdà, Jacint Feliu Domènech i Pasqual Madoz. I encara no obtingueren l'acta de diputat Laureà Figuerola i Magí Soler i Espalter que anaven a una altra candidatura. Villalobos va conservar l'acta de Manresa, i Sol i Padris obtingué de nou la de Granollers.⁽⁷⁰⁾

L'any 1851 és el de l'exposició de Londres i a ella s'hi envia com a comissionat, però a expenses pròpies, per no disposar de fons l'Institut ni la Corporació de Fàbriques, a Illas i Vidal.⁽⁷¹⁾ Fruit de la seva visita serà el fulletó que publi-

68) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Corresp.1848-64, abril 1851, p. 130

69) El Barcelonés, 2 abril 1851

70) Carrera Pujal, Historia Política... T. VII, p. 160

71) Previament, s'havia nomenat també Vilaregut, però després renuncià. A l'exposició de Londres hi acudiren també però no com a comissionats, Tous i Miralpeix i L. Ardèvol. A.F.

carà en tornar: Una Ojeada a la Exposición Universal verificada en Londres. Barcelona 1852. Després de donar a conèixer el contingut de la mateixa es queixa del deplorable paper que hi havien jugat els manufacturers catalans per haver cregut les recomanacions angleses i trameses pel govern espanyol sobre -- l'oportunitat de ser o no admesos els articles si no presentaven més gran utilitat o millor perfecció que els ja coneguts.

Les dues exposicions a celebrar durant l'any quedaren reduïdes a la de flors i fruits pel mes de setembre, de la que ja n'he parlat i a finals d'any començaren a parlar de la de teixits de cotó, llana, seda, etc.

Durant tot l'any 1851, i ja des del 12 d'octubre de 1850 privats els homes de l'Institut del canal d'expressió pública, principal arma de difusió de la causa industrial -proteccionista- el diari El Bien Público, aconsegueiren del Brusi la publicació d'una secció al Diario de Barcelona titulada "Revisa Industrial". La seva freqüència oscil·là entre tres i 15 dies i la temàtica estava molt en la línia de les editorials pròpies de El Bien Público: exposició industrial a Madrid, la de Londres, aranzels, vins catalans, transports i navegació fluvial, etc. La majoria dels articles del 1850 i part dels del 1851 venien signats amb una S. suposo que es refereix a Sol i Padris; els d'alguns d'aquests anys i gairebé tots els dels anys següents pertanyen a Illas i Vidal.

El 1852 s'inaugura al si de l'I.I.C. amb els preparatius de l'exposició de cotó, seda, llana, lli i mescles que es durà a terme el mes de març, com ja sabem. El Copiador de correspon

22.- Incendi del "vapor vell" a Gràcia.

23.- Vapor Capdevila i Mata del c/ Riereta. L'incendi de fàbriques va obligar els fabricants a constituir societats d'assegurances, com la que promogué l'I.I.C.: "Sociedad de seguros mutuos contra incendios, fuego del cielo, explosiones del vapor y del gas".

dència -recordem que no hi ha llibre d'actes des de 1849- reflexa des de començaments d'any els oficis a les autoritats, als censors, als fabricants, i participants en funció de l'exposició anunciada. A partir d'aleshores les activitats de l'Insitut decauen; així ho demostren els seus llibres. Després de reflectir l'entrega de premis de l'exposició esmentada pràcticament les poques pàgines que li resten per acabar l'any -de la 180 a la 186- són reservades al carteig amb les cases de París i Marsella amb assumptes relacionats amb la premsa i revisores estrangeres.

El 1853 presentarà dues novetats: l'obertura d'una suscripció entre els individus de la classe fabril a favor de les calamitats dels pobles de La Coruña,⁽⁷²⁾ amb les cartes de difusió i d'agraiment corresponents, i un ofici a D. José Oriol Ronquillo demanant-li permís per publicar a expenses de l'Insitut l'article "Memoria sobre el cloruro de sodio o sal común" inserit al Diccionario de Materia Mercantil.⁽⁷³⁾

Del 1854 només en consten dues cartes a les cases de París i Marsella. I el llibre queda interromput fins el 2 de gener de 1862.

Aquesta és doncs, la trajectòria seguida per l'Institut Industrial de Catalunya en els seus primers anys de vida, els que corresponen als anys més definitoris d'aquella utopia saint-simoniana de la que altres vegades he parlat, la de bastir un ampli cos social interessat en el desenvolupament dels mitjans de producció, amb la defensa de la indústria com a nucli verte

72) A.F.T.N., I.I.C., Cop. Correspondencia 1848-64, maig a juliol, pp. 190 a 192

73) Ibid, 11 oct. 1853, p. 201

brador de la nova societat i com element multiplicador de la -
riquesa.

Després del tancament i amb la reobertura el reglament -
devia quedar molt mutilat. A la pràctica només se li permetia
l'aspecte de la millora tecnològica que es podia aconseguir --
amb la biblioteca, l'hemeroteca i sala de lectura, els concur-
sos - exposicions i els mostraris. Les classes, d'altra banda,
ja no tingueren raó d'existir en crear-se l'Escola Industrial,
com tampoc les sessions públiques divulgadores, activitats ara
ja a càrrec de l'entitat recentment creada a la que hi havien
anat a parar precisament els teòrics de l'Institut: Roqué, Rou-
ra, Arañó i també Joan Agell.

L'aspecte mentalitzador, el de creació d'un clima favorable
al desenvolupament industrial que s'aconseguia principal-
ment per mitjà de El Bien Pùblico es paralitzà. Jo crec que ex
plicitament fou suprimit. Hi ha constància de que una colla de
fabricants el volien fer reviure sense aparèixer com a diari -
de la Corporació per a defensar la indústria.⁽⁷⁴⁾ Quan podent -
sortir de nou -constant que se'n sentia necessitat i n'hi ha-
via ganes- no ho feu, és perquè se'ls hi devia prohibir. Així
doncs, sense una canalització i difusió de la mentalitat prò-
pia de l'entitat; amb dificultats inclús per celebrar reunions
-havien de demanar permís cada vegada al governador- la unió
de totes les indústries amb l'agricultura⁽⁷⁵⁾ la literatura, --
l'economia política i les arts en general esdevingué impossi-
ble.

74) A.F.T.N., J. de F., Llibre d'Actes 1848-60, 28 nov. 1850,
p. 269

75) Cal recordar que fou en aquest any que es fundà l'Institut
Agrícola Català de St. Isidre

Però hi ha encara un altre punt molt important a tenir - en compte: el de la veritable situació de la Junta de Fàbriques. Aquesta es veié reduïda a Corporació de Fàbriques per voluntat expressa del governador civil, i després per les autoritats centrals que en tots aquests anys no l'arribaren a aprovar mai. A la pràctica això suposava la impossibilitat legal de reunir-se de forma normal, de recaptar quotes entre els fabricants, de manifestar-se públicament com a representants de les fàbriques de Catalunya, és a dir com una força considerable. I en una situació tan precària l'alarme de la reforma aranzelària en sentit més lliurecanvista planava de nou, ja a partir - de finals de 1850 i durant tots aquests anys. Foren uns temps certament difícils per als fabricants i per a les seves institucions; canvis de govern que se succeien l'un darrera l'altra: Bravo Murillo, Roncali, Lersundi... i les principals decisions aranzelàries arribaven per Decret. L'activitat de Villalobos a Madrid fou intensa en aquesta època, així com la dels diputats, alguns fabricants i d'altres fermes representants -- seus: Sol i Padrís, Illa i Balaguer,⁽⁷⁶⁾ Vilaregut, Madoz, i -- també la de les comissions desplaçades a Madrid per aquesta -- causa: Ricart, Solernou, Ferrer Catarineu...⁽⁷⁷⁾

La Junta de Fàbriques que havia estat la iniciadora de - l'Institut Industrial de Catalunya passava malis moments. La seva força que s'havia mostrat el 1850 amb tota plenitud provocà la decisió governamental d'ofegar-la, i certament gairebé ho aconseguí. Com exponent de l'estat de prostració en el que es trobava veiem la carta del fidel secretari de l'entitat Joan - Costa adreçada a Villalobos qui des de 1849 era el representant de la Corporació a Madrid:

---

76) A.F.T.N., J. de F., Ll. d'Actes 1848-60, 19 març 1851, p.280

77) Ibid, 17 desembre 1850, p. 272

"Muchos de nuestros amigos de aquellos con quienes supongo se puede contar por tener más accion y voluntad y por su representacion claman por la reorganizacion de la Junta; yo creo que esto es indispensable, a V. toca ahora en gran parte abrir este camino, ya sea con la aprobacion del Reglamento terminando la cuestion como mejor se pueda mientras se salve la existencia legal de la Corporacion ya sea sin aquella y del mejor modo que se pudiera hacer mientras la esperamos. Por consiguiente digame V. en terminos precisos para nuestro gobierno - el estado actual del negocio. Acabo de saber en este momento - que hoy ha llegado a ésta el amigo Sol; si las Cortes no vuelven a reunirse, qué piensa V. hacer? habrá llegado la hora de que acuda V. a cooperar personalmente al empuje que hoy necesita este cuerpo para salir del estado de abatimiento en que se halla?" (...)

Si la Junta de Fàbriques visqué i sobrevisqué com pogué pràcies a la voluntat decidida i a l'aportació econòmica dels de sempre: Jaumandreu, Cortils, Güell, Tous, Coma, Muntadas, Barrau...⁽⁷⁸⁾ els fets de 1854 la situaren al bell mig de la -- problemàtica anomenada de les "selfactines" on hagué de jugar un paper per cert ben relevant. Però, com és natural, si l'entitat que donava suport i alè a l'Institut moria, aquest no podía pas córrer diferent sort, i més, donat que se l'havia mutiat en aspectes tan fonamentals com el de la mentalització, -- amb la supressió del diari, o amb la pérdua de les classes, i amb la paralització consegüent a la necessària petició de permís per qualsevol tipus d'activitat.

78) A.F.T.N., J. de F., Cop. de Corresp. 1851-56, 9 gener 1852, p. 148

79) A.F.T.N., J. de F., Llibre d'Actes 1848-60, 26 octubre 1852 p. 335

CAPÍTOL 5.- ELS HOMES QUE EL FEREN POSSIBLE

INTRODUCCIÓ

Després de veure el que realment aconsegui i en què s'ocupà l'I.I.C. en aquesta primera època (1848-1854), sembla sorcir una pregunta inevitable per més que d'alguna manera ja estiguï parcialment contestada al llarg d'aquest estudi: qui van ser els personatges que donaren cos i vida a aquesta Institució de tanta relevància -efimera tanmateix- a la Catalunya que emprenia el camí de la industrialització?

En primer lloc cal recordar que l'I.I.C. era una associació paralela a la Junta de Fàbriques i que darrera del mateix sempre hi alenava la vitalitat que podés tenir en aquell moment la patronal catalana; aquesta vitalitat, com és normal, estava vinculada a les pecularitats del conjunt i de cada un dels homes que la configuraven. Així doncs, en voler destriar una mica millor els homes que veritablement s'entusiasmaren i feren possible l'Institut procedint de forma més o menys directa de la J. de F. m'he vist obligada a fer una repassada als llibres d'Actes i de Correspondència, tant de l'Institut com de la J. de F. d'aquests anys per anar espigolant les intervencions que m'havien de donar la resposta.⁽¹⁾

Fruit d'aquest treball i de la recollida proporcionada -

---

1) Cal recordar que l'I.I.C. interromp el seu llibre d'Actes - el mes de març de 1849, i que des d'aquesta data m'ha estat obligat acudir a les actes de la J. de F., on en realitat -- s'hi troba el material desitjat.

per El Bien Pùblico i altres diaris de Barcelona de l'època -- m'atreveixo a fer una primera relació dels homes que d'una forma més directa sostingueren i alenaren la Institució distingint-se particularment en algun aspecte. Aquests serien doncs el següents: Angel de Villalobos, Joan Jaumandreu, Domènec Ramis, Pau Ma Tintoré, Joan Achon i J. Bonet, (els components de la primera junta), Illas i Vidal, Tous i Soler, i Joan Vilaregut. Tots aquests en lloc força destacat. En segon lloc, Sol i Padris, i Josep Cortils amb notable dedicació als últims temps - per mí estudiats; i amb una presència menys destacada Nicolau Tous i Miralpeix, Tomàs Coma, Valentí Esparó, i Joan Costa (el Secretari). Cal remarcar la presència dels que col.laboraren i aguantaren El Bien Pùblico del que ja he parlat, distingint-se especialment, a més del ja nomenat Illas i Vidal, Duran i Bas, i Reynals i Rabassa.

Dins aquest apartat -diguem-ne biogràfic- no els incloem pas tots. Per dos motius: el primer per no repetir el que ja estigui treballat o tractat per altres estudiosos, i el segon per no haver trobat suficient material d'alguns pocs (Bonet, - Ramis) que em proporcionés la visió d'obertura i de creença en la força associativa per aconseguir la millora tecnològica i la mentalització de la qual he parlat. Així doncs, aquí hi figura ran només els homes de l'Institut més desconeguts fins el present i que d'altra banda més es van distingir; al mateix temps aquells qui amb les seves vides ens porten a entendre millor - com es va gestar una Institució similar.

Encara una altra precisió: tampoc és la meva intenció - fer una biografia sencera de cada un d'ells. Portada només per la preocupació de saber qui eren en aquest moment he buscat no més la trajectòria del personatge fins els anys que m'ocupó. - Això porta algunes sorpreses, principalment en el camp polític,

ja que com molt bé apuntava Angels Solà,⁽²⁾ molts d'aquests personatges havien estat als seus anys joves de tendències liberal progressistes, i amb els anys el moderantisme i conservadu
risme els hauria de guanyar per a la seva causa.

I una darrera observació. Hi ha un personatge que apa-
reix a molts llocs com un dels fundadors i ànima de l'I.I.C.,
Joan Güell.⁽³⁾ Ja he dit anteriorment que no va ésser així, al-
menys pel que fa a aquests anys. És molt possible que la seva personalitat es fes present a través dels que més estretament col.laboraven amb ell: Domènec Ramis, Pau Ma Tintoré, Sol i Pa-
dris... però de forma directa mai va voler formar part de cap Junta institucionalitzada, ni de la Junta de Fàbriques ni de -
l'Institut Industrial. Si se l'escollia ben aviat apareixia la seva dimissió (J. de F. i A.D.T.N. i C.O.) però en canvi mol-
tes vegades era sollicitat per formar part de comissions as-
sessores en vistes als aranzels, tant aquí com per anar a Ma-
drid. Com és sabut ja, a més de ser un gran fabricant es va de-
dicar a la urgent tasca d'escriure sobre la problemàtica que -
ell entenia com a prioritaria: la teoria econòmica que justifi-
qués el principi proteccióista. Per això també els seus es-
crits aparegueren moltes vegades a El Bien Público.

Del que he trobat als llibres de la patronal d'aquests -
anys en dedueixo que Güell i Ferrer va mantenir sempre un cert

2) Angels Solà Parera, La desamortizació..., p. 98

3) En realitat G. Graell, (Historia del Fomento..., pp. 157-
161) no ho deixa prou clar i són les referències que Vicens Vives i d'altres autors invoquen per fer aquesta afirmació.
En realitat J. Güell fou elegit per substituir com a Vice-
President de la J. de F., a Domènec Ramis el 2 maig 1847 pe-
rò havent aixim mateix renunciat, se li acceptà el 23 de maig
de 1847. En aquests anys mai fou elegit per cap càrrec a --
l'I.I.C.

distanciamet i independència en tots els aspectes, però de -- forma especial sembla endevinar-se una diversitat d'opció política, especialment en l'època estudiada, quan l'Institut capitanja les eleccions de 1850 de signe progressista i "protónacionalista".

ANGEL DE VILLALOBOS

Angel de Villalobos i Febrer nasqué el dia 15 de novembre de 1808 a la villa de Vinardà. El seu pare, José Villalobos, d'origen noble i natural de Ponferrada havia seguit la -- carrera militar i amb el grau de capità anà destinat al Regiment de Cavalleria del Algarbe a la plaça de Vinardà on es va casar amb Angela Febrer i Escrivano que pertanyia a una de les famílies més distingides de la vila.⁽⁴⁾

En esclatar la Guerra de la Independència els fets revolucionaris portaren a José Villalobos a una colla d'incidents equívocs i de calamitats de tota mena, que el conduïren a la decisió de sol·licitar una ocupació al govern de Josep Bonaparte per poder sobreuirre ell i la seva família. (El matrimoni tenia ja aleshores dos fills, ben petits, per cert). Fou nomenat Comissari Ordenador i amb aquest càrrec recorregué Catalunya, Guadalajara, Toledo i València. En acabar la Guerra, es veié obligat a emigrar i amb ell probablement ho feren la seva esposa i fills. Com molts d'altres el lloc del seu exili va ésser França de la que no en podia pas tornar,⁽⁵⁾ ni tan sols des

4) Dades aconseguides a l'Arxiu Parroquial de Vinardà, llibres diversos.

5) Per decret de Ferran VII del 30 de maig de 1814, es condemnava a expatriació perpètua a tots els que haguéssin rebut o conservat càrrecs polítics, dignitats eclesiàstiques o --

prés de l'extensa "Justificació"⁽⁶⁾ que redactà per aconseguir l'amnistia de Ferran VII.

Possiblement, abans de 1820, quan molts dels emigrats poqueren retornar, ja havien mort els pares Villalobos⁽⁷⁾ i Angel, el fill, fou acollit per uns parents afincats a Londres, però retorna no sabem quan; el fet és que el 1827 es troba a Espanya obtenint un lloc d'Oficial a l'Administració Militar de Madrid, per portar la comptabilitat per partida doble,⁽⁸⁾ amb un correcte domini de l'anglès i el francès, i uns coneixements poc corrents, segons s'especifica en el seu expedient. Cal recordar que aquests anys darrers del regnat de Ferran VII corresponen a una certa obertura i a la intervenció de López Bailesteros, Ministre d'Hisenda que no dubtà gens de voltar-se d'homes amb coneixements tècnics, encara que fossin afrancesats, ja que solien ser ells els qui estaven més ben preparats en tots els aspectes administratius. També s'assegurà popularitzar els esforços reials dels últims anys en el sentit de fomentar la indústria, la millora dels transports, la celebració d'una exposició industrial el 1828, etc. amb la col.laboració de periodistes afrancesats, entre els que destacà Alberto Llista, ben relacionat precisament amb Villalobos.⁽⁹⁾

ocupacions a la policia o a l'exèrcit, des del grau de capità, durant el regnat de Josep Bonaparte. (Miguel Artola, -- Los Afrancesados, Madrid 1976, p. 268)

- 6) José Villalobos, Exposición de la conducta pública de D. José Villalobos, desde el año 1807 hasta que se refugió al Reyno de Francia en 1813, Año de 1814.
- 7) A.G.A. Sección 1ª enseñanza y escuelas normales. Personal. Legajo 4599, Exp. Angel de Villalobos, 6 maig 1862
- 8) Ibid, 12 agost 1834
- 9) Raymond Carr, España 1808-1939, Barcelona, 1970, p. 154

A darreries de 1834 trobem el nostre biografiat tramitant un viatge a Londres, al servei de la Comissió d'Instrucció Primària. Es tractava d'anar a estudiar el sistema d'Ensenyament Mutu Lancasterià a l'escola central que la societat - anomenada d'Escoles Britàniques i Estrangeres tenia a Londres, destinada a formar mestres del país o estrangers que vulguesin establir escoles conforme el sistema britànic lancasterià. Aquest mètode, que assolí grans èxits entre el proletariat anglès, consistia en un conjunt de regles que transformaven l'escola en un complicat mecanisme destinat a obtenir que un sol mestre pogués dirigir un gran nombre d'alumnes, havent d'ésser molts d'aquests, auxiliars del primer. Com es dedueix era una educació que resultava molt barata i de ràpids resultats, i per això els reformadors socials, entre els quals els socialistes utòpics com Owen, preocupats per una educació de l'individu -- com a base del canvi social, fundaren escoles lancasterianes.

Els anys 1834-36 foren decisius en el canvi d'aires en el panorama polític espanyol. El pes dels antics exiliats que ara ocupaven càrrecs en el govern es feia sentir, i així no és estrany que en aquest context aparegués una veritable preocupació per reglamentar l'educació mínima que havia d'aconseguir tot el poble per tal de "civilitzar-lo" i fer-lo capaç de viure a la nova societat liberal. L'ànima de la reforma educativa era Pablo Montesino,⁽¹⁰⁾ bon amic de Villalobos; presidia la Di

---

10) D. Pablo Montesino, metge d'idees liberals, havia sofert - el desterro a Londres després del trienni i fou allà on pogué veure i estudiar detingudament la situació educativa i la nova organització pedagògica. El seu esperit i la seva obra el revelen com un precursor de Giner de los Ríos. De la seva estada a Londres i de les seves observacions pedagògiques en nasqué una obra, Las noches de un emigrado, inèdita encara, on exposava les seves noves idees en el camp de la pedagogia. (Vicente Llorens, Liberales y románticos, València 1979, pp. 33 i 154)

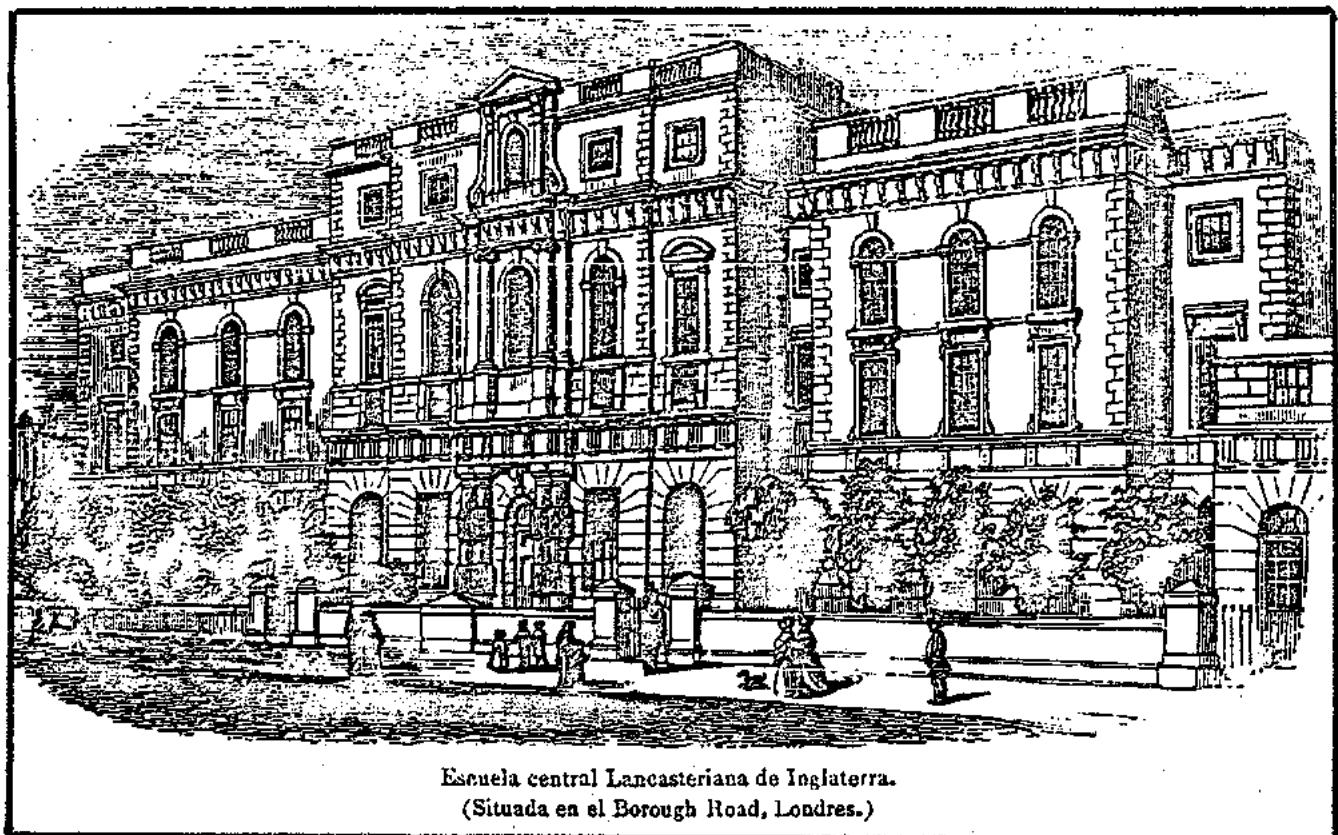
recció General d'Estudis i era vocal Secretari de la Comissió Central d'Instrucció Primària. El seu somni era precisament la realització d'una escola normal per instruir el professorat de les províncies per tal de generalitzar-hi l'avantatjós sistema d'ensenyament mutu lancasterià. ⁽¹¹⁾

Per aconseguir aquest objectiu calia que algú es desplaçés a Londres on amb una estada projectada de 6 mesos apren-dria principalment el principi interrogatiu, o pràctica de pre-guntar el significat de les paraules, els coneixements de Geo-grafia pràctica mitjançant mapes en blanc o mapes de Dublin, - el maneig i ús del globus i formes de copiar i construir mapes, l'adquisició dels llibres elementals més utilitzats a Anglaterra per a ser traduïts i utilitzats a Espanya, el coneixement - dels edificis més notables dedicats a ensenyament primari i la forma de funcionament i manteniment dels mateixos. Els esco-lits foren Angel de Villalobos i Diego Gallardo, tots dos amb bons coneixements d'anglès i sòlida formació general. En tor-nar estaven obligats a treballar a l'Escola Normal que s'havia de crear a Madrid mentres ells serien fora. ⁽¹²⁾

L'estada a Londres s'allargà més del previst, però tam-poc pogueren realitzar les previsions que s'havien fet amb an-terioritat a la seva marxa ja que encara no es disposava del - local apropiat per a fer l'escola normal, que en definitiva -- fou l'antic convent de monges de Sta. Clara. La tardança en co-mençar la feina que havia de realitzar Villalobos i el retard en el cobrament del sou estipulat (més d'un any sense cobrar) el feren decidir a demanar una llicència per anar uns mesos a

11) A.G.A., Exp. Angel de Villalobos, lliqall 4599, "Instruc-ciones", 4 nov. 1834

12) A.G.A. Ibid, ...

Escuela central Lancasteriana de Inglaterra.
(Situada en el Borough Road, Londres.)

24.- A aquesta Escola Central Lancasteriana hi fou enviat A. de Villalobos per aprendre el sistema d'ensenyament mutu; sistema que fou recomanat per molts dels reformadors socials de l'epoca pels seus avantatges d'orde econòmic.

Londres, on s'hi havia casat i hi tenia la família política, - tot esperant que s'obris definitivament la Normal. Quan per fi s'inaugurà el 1839, Villalobos preferí quedar-se a Londres i - feu renúncia del seu destí.⁽¹³⁾ Pel seu amic Montesino s'assabentà que la feina que l'esperava a Espanya era ambigua i inse-gura, i donat que a Londres havia conseguit defensar-se mínimamente decidí quedar-se. A més tenia l'esposa malalta i una nena, motiu que encara li feia més penós i complicat el viatge. -- Aquestes poderoses raons l'impulsaren doncs a presentar la renúncia de professor de l'Escola Normal de Madrid, l'abril de 1839.⁽¹⁴⁾

A Londres l'activitat d'Angel de Villalobos fou múltiple. Des de la seva arribada, el desembre de 1837, col.laborà a diversos periòdics, tant amb articles en forma de contes morals, com amb il.lustracions; les publicacions que li donaven possibilitats de col.laboració foren les que en aquells anys es distingiren pel seu interès vers els emigrants liberals espanyols, amb els quals Villalobos estava ben relacionat, el New Monthly Magazine, The Atheneum, etc.⁽¹⁵⁾ A primers de 1840 trobem Villalobos com a publicista, és a dir, coma redactor únic d'una revista El Instructor, succeint en el càrrec a J. de Alcalá, també emigrat espanyol qui a mercè de la bona situació política a Espanya decidí tornar. La particularitat d'aquesta revista és que era escrita tota ella en espanyol i anava destinada al pú-

13) A.G.A., Exp. A. de Villalobos... 6 maig 1862

14) Ibid.

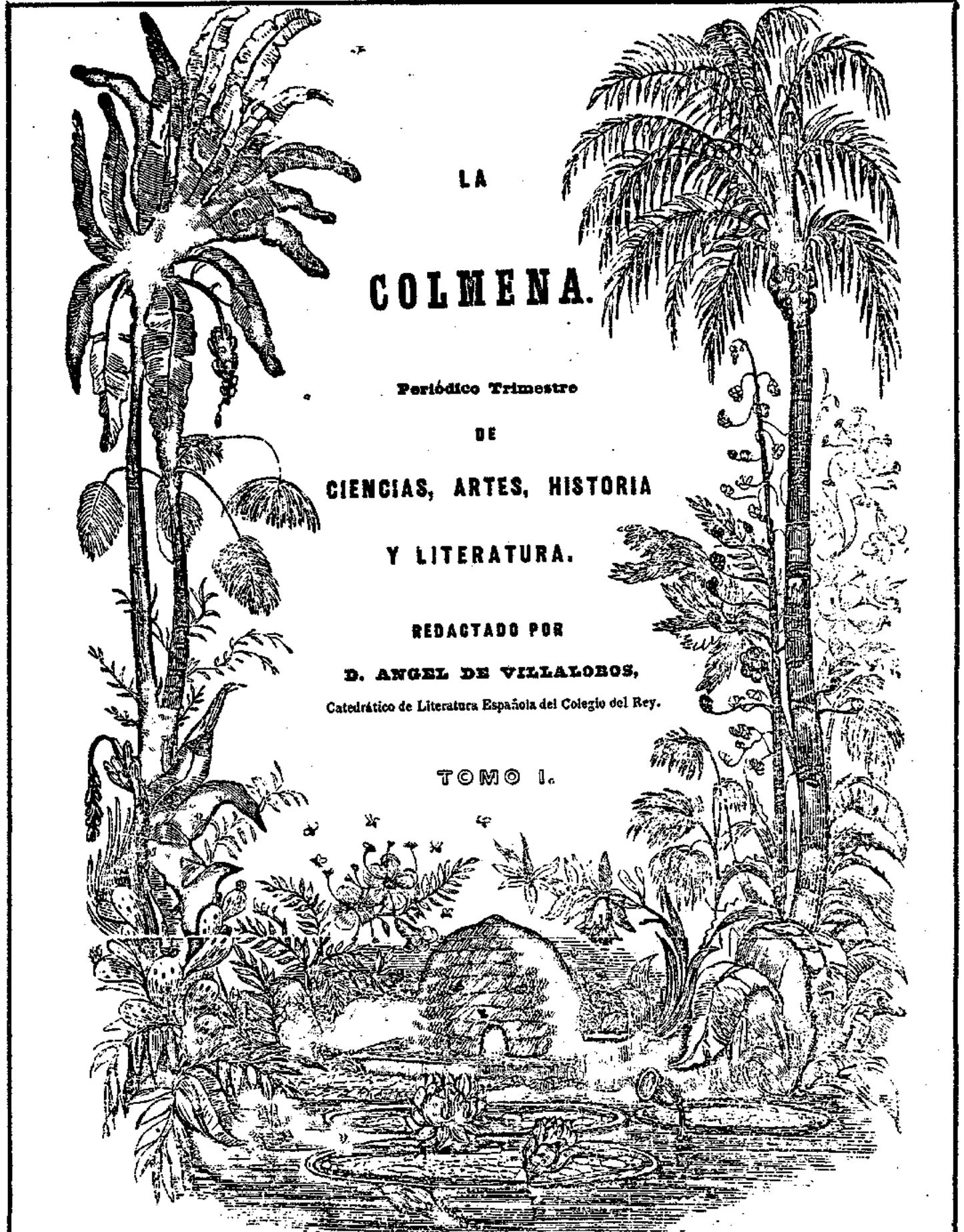
15) El director del New Monthly Magazine, Thomas Campbell, gran poeta d'idees molt revolucionàries fou sempre un gran amic i admirador dels emigrants espanyols liberals; així mateix - el director de The Atheneum, Dilke, mantenía una forta amistad amb el Dr. Seoane, metge liberal espanyol i amb Pablo Montesino, amic també de Villalobos, a Llorens, Liberales y románticos..., pp. 347 i 368

blic de parla espanyola dels països americans recentment alliberats de les censures inquisitorials.

El Instructor era una revista mensual dirigida i escrita per un sol redactor, abans J. de Alcalà, amb articles literaris, poesia, història natural, física i química, avenços tècnics -- com el ferrocarril, el vapor...; filosofia, política, viatges pintorescos pel Ganges, Rhin o Sena... Quan se'n feu càrrec Villalobos hi feu algunes modificacions, ampliant l'aspecte social i convidant-hi altres redactors. A no trigar gaire hauria de sortir una nova publicació que desplaçava l'anterior: La Colmena, periódico trimestral de ciencias, letras y artes e Historia, redactado por D. Angel de Villalobos, Catedrático de Literatura Espanyola del Colegio del Rey, Londres 1842. S'hi palpa un interès especial per la tècnica, la maquinària, la necessària industrialització, l'atenció educativa de la infància, l'educació de les classes dedicades a la indústria, la necessitat del saber en totes les branques, l'economia, les Caixes d'Estalvi, el progrés ràpid que millora el benestar social dels pobles i que fa avançar ràpidament la societat, els avantatges immensos del ferrocarril, temes d'història, de viatges, literaris, etc. Els seus col.laboradors foren gairebé tots elements destacats de l'emigració espanyola com Flórez Estrada i Cipriano Montesinos; també incloïa articles crítics sobre costums, - de Mesonero Ramos, que en aquells moments aconseguien renom a Madrid. Amb aquestes col.laboracions, una presentació acurada, gran varietat temàtica, força eclèctica per cert, aconsegui -- que La Colmena complís sobradament el seu objectiu, el d'ilustrar i distreure els lectors mitjos de l'Amèrica hispana.⁽¹⁶⁾

---

16) Tant El Instructor, Repertorio de historia, bellas letras y artes, Londres, 1834-41; com La Colmena (...) Londres -- 1842-43, els he trobat a l'Hemeroteca Municipal de Madrid.

LA
COLMENA.

Periódico Trimestre
DE
CIENCIAS, ARTES, HISTORIA
Y LITERATURA.

REDACTADO POR
D. ANGEL DE VILLALOBOS,
Catedrático de Literatura Española del Colegio del Rey.

TOMO I.

LONDRES: ACKERMANN Y COMP^A 96. STRAND.

1842.

25.- Periòdic destinat al públic hispanoamericà, redactat i il·lustrat per A. de Villalobos.

També d'aquesta època londinense són els "Catecismos" - que publicats per la casa Ackermann, anaven destinats a la iniciació de les matemàtiques, humanitats, geografia i història, - física i química, ciències naturals i aplicades. En castellà, en un format de 12º cobrien també el mercat hispanoamericà. Villalobos en redactà també alguns, amb l'aventatge que ell mateix els il.lustrava. Els títols publicats eren: Galería zoológica o Historia natural de Cuadrúpedos, Aves, Peces, Insectos y Reptiles en una serie de bellos grabados con artículos descriptivos; Memoria Histórica del Emperador Napoleón con muchísimos grabados, Londres 1841; Tributo a la virtud, o Colección de Novelas Morales. (17)

Si aquestes són les obres i les activitats que he pogut trobar de Villalobos com a publicista a Londres, disposit atractar de qualsevol cosa, cal també fer esment a la seva faceta d'artista. És aquesta la professió amb la que figura al cens de 1841⁽¹⁸⁾ i sé que va participar a dues exhibicions de la Royal Academy com a pintor de retrats els anys 1838 i 1839. (19) Aquest mateix any 1839, amb un altre soci, Mr. Loft muntà una escola-acadèmia de dibuix i escultura a Londres amb la finalitat de preparar els alumnes que desitjaven entrar a la Royal Academy. A la propaganda de l'Acadèmia, Villalobos es presenta va com a Membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Madrid, Pintor de Retrats i Professor de Dibuix. (20)

17) No he pogut trobar més títols publicats, ni més dades complementàries, ni la data d'aparició. Aquestes obres apareixen en una llista de propaganda de la casa Ackerman, a La Colmena, Vol II, 1843.

18) Public Record Office, London, 1841, Census. (Fitzroy St.)

19) Algernon Graves, A dictionary of artists who have exhibited works in the exhibitions from 1760 to 1893, London 1969

20) Els fulls de propaganda que he pogut consultar els deu a l'amabilitat del bibliotecari-arxiver Mr. Harvey del King's College de Londres.

Ens queda encara una altra activitat desplegada per Villalobos a Londres durant aquests anys: la de professor de Llengua i Literatura espanyoles a la universitat londinenca "King's College". Succeí a I.M. X. de Alcalà en el càrrec, com també ho havia fet -tal com hem vist- en la publicació i redacció de la revista *El Instructor*. Villalobos fou admès com a professor del King's College el 16 d'octubre de 1840 i ocupà la seva càtedra fins el novembre de 1847 per retornar a Espanya de forma definitiva.⁽²¹⁾ Això no obstant, el 1845 vingué precisament a Barcelona com apoderat de J. Mª Roca Cabanes, per signar la constitució de la societat promotora del primer ferrocarril Barcelona-Mataró. El temps que passa entre aquesta data, el 1845, i el 1847 any en el qual rescindeix totalment el contracte amb el King's College, el passà pràcticament a Espanya. Però no és estrany, doncs la càtedra de Llengua i Literatura espanyoles tenia pocs alumnes, a vegades només un i és possible que en aquells moments no en tingués cap. Malgrat això la càtedra la conservà fins el 1847.

Villalobos arriba a Barcelona en nom de Josep Mª Roca Cabanes⁽²²⁾ barceloní representant de màquinària, que residia a Londres, el qual havia obtingut la concessió del ferrocarril Barcelona-Mataró per R.O. de 23 d'agost de 1843. S'havia convingut previament amb Miquel Biada i amb els accionistes espanyols, l'obligació de traspassar la concessió en el moment de constituir-se la societat i això és el que vingué a realitzar Villalobos, entusiasmado amb la idea. Tant, que deixant família,

21) King's College, Council Minutes, vol. C, 16 oct. 1840, p. 160 i Council Meeting, 19 nov. 1847, p. 237

22) Santiago Martínez Saurí, "Vida económica del Ferrocarril de Mataró, desde el origen de la Cia. hasta los primeros años de explotación" a Mataró, Centenario del Ferrocarril, 1848, p. 71...

26.- Aquesta escriptura ve encapçalada amb el nom d'Angel de Vilalobos com apoderat especial de Josep M^a. Roca aleshores a Londres.

casa i negocis tornà a Espanya per portar a terme el gran projecte que Roca duia entre mans, i en el seu nom formà part de la Directiva de la Societat que es constituí, actuant dos anys o més a la mateixa.⁽²³⁾ Aquesta eufòria pel que fa al ferrocarril no resulta gens estranya per un espanyol resident a Londres ja que en aquells anys Anglaterra estava solcant el seu territori de xarxes ferroviàries, després de l'espectacular èxit aconseguit en la línia Liverpool Manchester, inaugurada el 1830.

A Barcelona devia entrar aviat en contacte no sols amb el món financer i comercial, que era el que principalment sostenia la societat del ferrocarril Barcelona-Mataró, sinó també amb el món industrial que ja havia iniciat l'arrencada de la indústria cotonera. El fet és que amb data 8 de febrer de 1847 és nomenat Agent Industrial del Govern, amb una missió específica:

"Parte oficial: Ministerio de la Gobernación del Reino.
Sección de Fomento.

Deseando S.M. la Reina (Q.D.G.) proporcionar a la industria española todos los medios que pueden contribuir a su desarrollo y material progreso; y convencida de la necesidad de tener en el extranjero una persona competentemente autorizada para transmitir a su Gobierno cuantos datos y noticias pueda adquirir sobre las mejoras y adelantos hechos y que se hagan sucesivamente en las ciencias y artes industriales; se ha servido nombrar a V. agente industrial del Gobierno español en las capitales de Inglaterra, Francia y Bélgica con el sueldo anual

---

23) Diario de Sesiones de Cortes. Congreso de Diputados, legislatura de 1851 a 1852, 23 juliol 1851, p. 1186

de 20.000 rs. con cargo por ahora á la partida de imprevistos del ministerio, mientras se incluye este crédito en su lugar - oportuno en el presupuesto de gastos que se presente a las Cortes. - De Real orden lo digo a V. para su inteligencia y efectos conducentes. Dios guarde a V. muchos años. Madrid 8 de febrero de 1847. =Seijas= Sr. D. Angel Villalobos." (24)

És possible que tal nomenament, li hagués arribat de la mà d'algun amic seu, algun dels emigrants d'èpoques passades, com Cipriano Montesino, liberal progressista, que havia col.laborat amb ell a La Colmena, i que aleshores ocupava la Càtedra de Mecànica Industrial al Conservatori d'Arts de Madrid; i càtedra que també ocuparia al Reial Institut Industrial, quan es crearia tres anys més tard, també a la capital. O potser el nomenament li fou concedit per la influència d'algun altre personatge ben situat, com molts dels antics emigrats que ocupaven llocs de govern a l'Espanya liberal. El que m'interessa -- subratollar aquí és la bona situació que tenia Villalobos entre els medis semioficials de la Cort i, d'altra banda, l'orientació vers el camp industrial d'aquest moment concret de la seva vida.

Aquest és el Villalobos que complint el seu ofici d'Agent Industrial del Govern visità les fàbriques de Catalunya a la primavera d'aquell 1847, de les que en publicà interessants comentaris a la Revista Barcelonesa que dirigia Augusto de Burgos. (25) La visita realitzada li proporcionà abundant informació sobre la indústria catalana, encara que com ja he dit -- abans, havia tingut ocasió de conèixer-la ben d'aprop en el --

24) Gaceta de Madrid, 15 febrer 1847, nº 4537

25) Revista Barcelonesa, Periódico Propagador de toda clase de conocimientos útiles, Barcelona, 18 abril 1847, nº 11

temps que forma part de la Directiva de la Societat del Ferrocarril Barcelona-Mataró, com apoderat de Josep Mª Roca que residia aleshores a Londres. Precisament durant aquesta època el trobem formant part de la Societat "Compañía General Española de Curtidos y Peletería" amb destacats membres de la burgesia barcelonina que també firmaren l'escriptura de la societat del ferrocarril: Ramon Maresch, Francisco Viñas, Miquel Viada, Rafael Sabadell...⁽²⁶⁾

Per una cosa o altra, el fet és que el 30 de juny de -- 1847 participa a la reunió de la Junta de Fàbriques aportant un pla concret per tirar endavant el projectat, de tant temps ja, Institut Industrial. Aquest fet l'he tractat amb anterioritat fent observar l'impacte que Villalobos va causar entre els industrials, fins el punt que oferint-li una assignació anual considerable, li proposaren que deixés el càrrec d'agent industrial per poder col.laborar amb ells i que com a vocal en propietat treballés per tirar endavant l'Institut Industrial.

Aquell estiu de 1847 havia de dedicar-lo a cumplir amb el seu càrrec i com a tal visità França, Bèlgica i Anglaterra. -- Viatge molt profitós i del que ja he parlat. En tornar, havent renunciat a la seva missió guernativa fou nomenat per la Junta de Fàbriques assessor i apoderat de la mateixa (18 de gener de 1848) i el 5 de maig del mateix any Director de l'Institut Industrial de Catalunya. Tasques que acomplí amb tota eficiència. Promotor també del diari El Bien Público, director del mateix i editor responsable, es veié obligat a deixar-ho per servir millor els interessos de la patronal barcelonina des de Madrid com agent especial, (octubre 1849). Molt pròxim a tot el que passava tant en el camp industrial com en el polític de Ca-

---

26) A.C.A., Registro Pùblico Comercio, 12/3, p. 47

talunya, fou elegit Diputat per Manresa en unes eleccions parciales del desembre de 1849. Guanyà també a les de 1850 i 1851, 1853, 1857 sempre per Manresa, i retornà al Parlament el 1865 - com a diputat per Xàtiva.

Durant els anys que visqué a Barcelona el trobo present a més de la ja citada "Compañía General de Curtidos y Peletería", com administrador de la Societat "El Veterano", companyia explotadora dels minerals de carbó de pedra, ferro, terra i pedra refractària de St. Joan de les Abadesses amb concesió també pel seu transport i venda, cosa que portà a la concessió de la línia del ferrocarril Barcelona-St. Joan de les Abadesses;⁽²⁷⁾ també aquest mateix any forma part i revisa el nou reglament de la "Societat Barcelonesa para fundició de Bronces y otros metales" l'ànima de la qual era el Sr. D. Josep Molas i Vallevé;⁽²⁸⁾ societat que amb el temps tant havia de créixer i de la que se'n parlaria fins i tot als diaris de Madrid.⁽²⁹⁾

Disposo encara d'algunes informacions de la seva estança a Madrid: el 1850 vocal de la Junta General d'Aranzels; el 1851 comissionat pel govern per visitar l'exposició de Londres; el 1852 vocal de la Comissió Especial per la reforma del subsidi d'Indústria i Comerç; el 1857 vocal de la Comissió General de reforma de Col.legis de Sorts-Muts i Cecs de Madrid;⁽³⁰⁾ el 1863 promotor, i editor i director d'un diari: La Razón Española,⁽³¹⁾

27) Diario de Barcelona, 11 juny 1849, p. 2749

28) A.C.A. Registro Pùblico Comercio, 12/3, p. 85, 1 nov. 1849

29) A.C.A. ibid. 12/4, p. 48, aquesta societat augmentà el capital fins a 4 milions, el 15 de març de 1852.

30) A.G.A., Expedient Angel de Villalobos..., 6 maig 1862

31) Pedro Gómez Aparicio, Historia del Periodismo español, Madrid, Edit. Nacional 1967, p. 167

en principi de signe independent i després al servei de la Unió Liberal; més endavant corresposal de la revista Agricultura - valenciana i ja el 1870 retirat a València des d'on anava sovint a una finca de la seva propietat a Puebla Larga, prop -- d'Alzira (València) dedicant-se a l'explotació agrària, fins que morí el 1880 a Madrid.⁽³²⁾

De tot el que acabo d'escriure, amb més detall els anys anteriors a la seva arribada a Barcelona per poder captar un xic millor la personalitat d'aquest biografiat, i més sucintament l'època que treballà al servei de la J. de F. o de l'I.I.C., en podem treure unes conclusions ben interessants pel que fa al coneixement del personatge. En primer lloc el que es constata és la preparació sòlida, àmplia i oberta que obtingué durant els seus millors anys de formació que passà a França o a Anglaterra aportant-li, a més, un considerable domini dels dos idiomes;⁽³³⁾ a destacar així mateix, la procedència de bona família però que degut a les circumstàncies especials que atravessà, el deixaren sense propietats ni diners; això no obstant, precisament pels seus orígens i per la seva condició d'emigrat -- gaudí sempre de bones relacions a les altes esferes de govern, durant els anys en els que els càrrecs eren detentats generalment per emigrants.

Hi ha encara més trets especials a considerar: la riquesa cultural i política que adquirí en aquest món dels liberals residents a França o a Anglaterra, on es devia relacionar amb personatges que després ocuparien llocs destacats a la política o a la administració espanyola: Mendizábal, Istúriz, Pablo

32) Almanaque Las Provincias (1881), Valencia, 1880 p. 313

33) A.G.A. Expediente Angel de Villalobos..., lligall 4599

Montesino, Alcalá Galiano, Agustín Argüelles, etc.⁽³⁴⁾ La permanència d'un tan considerable nombre d'anys a Londres (15 assegura ell mateix)⁽³⁵⁾ el posà en contacte amb el món de la ciència amb els seus avenços en el camp de la tècnica, de la indústria, dels transports, etc. Dotat de qualitats bones i amb una considerable facilitat d'expressió, tan literària com verbal o figurativa (dibuix), pogué passar per tot tipus d'experiències: administració de l'exèrcit (1827-1834); món de l'ensenyament - (1835-1836); de les arts i les lletres (1837-1847) i finalment el món de la indústria on el coneixem.

Encara, per completar la personalitat d'Andel de Villalobos, en el moment d'arribar a Barcelona i d'inserir-se a la Junta de Fàbriques com assesor de la mateixa, posseïa quelcom que havia d'ésser de gran utilitat per a la patronal catalana preocupada aleshores per organitzar l'Institut Industrial; possedí el coneixement d'una colla d'institucions industrials, no sols d'Anglaterra (Royal Academy of Arts, Mecanics Institutions) sino també les de França (Association pour la Défense du travail National, Société Industrielle de Mulhouse, Société pour l'Encouragement de l'Industrie) i les de Bèlgica (Musée de l'Industrie Belge).

34) Vicenç Llorens en fa un estudi molt interessant a Liberales y Románticos..., analitzant no sols l'aspecte literari romàntic sino també la vida dels emigrats espanyols amb els cercles que constituïren entre ells i amb relevantes figures angleses del moment.

35) Diario de Sesiones de Cortes, Congreso de los Diputados, Legislatura 1851, 23 juliol 1851, p. 1186

JOAN JAUMANDREU

Era fabricant d'estampats de cotó;⁽³⁶⁾ nebot d'Eudald Jaumandreu, el famós catedràtic d'Economia Política de les Escoles de la Junta de Comerç que tant havia d'influir entre els intel·lectuals i fabricants catalans de l'època, i que també fou assessor de la Comissió de Fàbriques per a la que escriví valuosos informes i memorials proteccionistes.

Sabem que Eudald Jaumandreu pertanyia a una família que girava entorn de la indústria tèxtil⁽³⁷⁾ i així no és estrany que Joan també s'hagués enrolat en aquest ràm. El que no sé és si acudí a les classes que impartia el seu oncle a les escoles de la Junta de Comerç; però o bé directament, o bé per l'aire que es respirava a la família la seva vida pràctica esdevingué fortament influïda per Eudald Jaumandreu.

Com tants d'altres fabricants d'aquells anys també invertí a d'altres societats: la "d'Antonio Sala y Cia" amb Antoni Sala Brugués i José de Arabitorre de Haro, societat mercantil per 3 anys dedicada a la compra-venda de varis gèneres de tota mena;⁽³⁸⁾ amb Joan Pineda, Josep Serra, Jeroni Juncadella i Josep Vidal i d'altres, sota la raó social de "Juan Pineda" per establir una fàbrica de blanqueig, per 5 anys, amb un capital de 12.000 lliures catalanes,⁽³⁹⁾ i ja l'any 1848 s'associa amb

36) A.C.A., Registro Público Comercio, 12/4, p. 74. Figura com a Director de la raó Jaumandreu i Cia, atorgant poders a Joan Nadal per a poder usar la firma de l'expressada Sociedad.

37) Ernest Lluch, El pensament econòmic..., p. 259

38) A.C.A., Reg.Públ.Comercio, 12/2, p. 6, 11 febrer 1841

39) Ibid, 12/3, p. 48, 11 agost 1846

Joan Güell i d'altres, per formar la cèlebre fàbrica de panes, sota la raó de "Güell, Ramis y Cia.", duració de 8 anys i un capital de 281.000 duros. Els altres socis eren, Domènec Ramis, Pau Mª Tintoré, Esteve Gatell, Tomàs Coma, Celedoni Ascacíbar, i Sebastià Anton Pascual.⁽⁴⁰⁾ La societat prosperà molt, de tal forma que l'any 1854 el capital havia ascendit a 405.000 duros, repartits de la forma següent:

Joan Güell, 271.000 duros	Esteve Gatell, 24.000 duros
Domènec Ramis, 41.000 duros	Celedoni Ascacíbar, 9.000 "
Pau M ^a Tintoré, 15.000 "	Sebastià A. Pascual 15.000 "
Joan Jaumandreu, 15.000 "	Joaquim Castañer, 15.000 "

(41)

Les seves activitats a la Junta de Fàbriques comencen cap el 1846 - 1847, almenys d'una forma destacada; és elegit Vice-President amb motiu de la renúncia de Pau Mª Tintoré i de Joan Güell el dia 23 de maig de 1847;⁽⁴²⁾ càrec que detentrà fins el 12 de novembre de 1849 essent substituït per Joan Vilaregut.

El seu treball a la Junta de Fàbriques fou intens. Cal recordar que fou precisament durant el seu mandat que es portà a terme la creació de l'Institut Industrial de Catalunya i que el potencià tant com va poder. Fou també dels asidus comissionats per anar a Madrid a lliurar batalles en favor de la causa proteccionista, i fou dels que no sols hi aportaven el seu --

40) A.C.A., Req. Público Comercio, 12/3, p. 35, 12 juny 1848

41) Citat per J. Benet, C. Martí, Barcelona a mitjan segle..., vol. II, p. 11, nota, en la qual fan referència a una "Memoria del negocio de fabricación de pana y veludillos fundado por D. Juan Güell y Ferrer, 1848 a 1910", por Antonio Biada y Dalmases, p. 4

42) A.F.T.N., J. de F., Llibre d'Actes 1846-48, p. 87

temps sinó també moltes vegades els seus diners, essent un dels més generosos;⁽⁴³⁾ així mateix intervingué repetides vegades prop de les autoritats per solucionar els conflictes entre amos i operaris;⁽⁴⁴⁾ elegit per formar part de la Comissió de "Anticipos en auxilio de la classe fabril" amb motiu de la crisi de --⁽⁴⁵⁾ 1848.

Del seu tarannà moderat-progressista, en sabem la inclusió al Comitè electoral que es formà a l'I.I.C. amb motiu de les eleccions de 1850 que tanta pols van aixecar. Ja sabem que era una candidatura majoritàriament progressista i amb un cert aire de proto-catalanisme. Aquest comitè de l'Institut que presentava els candidats "conflictius" era format per ell, Illas i Vidal, Sol i Padrós, Soler i Espalter, Nicolau Tous i Soler i Laureà Figuerola.

Disposo d'una altra dada interessant per configurar el perfil d'aquest personatge que fou un puntal dels primers anys de la vida de l'Institut Industrial de Catalunya, justament -- quan es pretenia la defensa de la indústria a través de la millora tecnològica i de la mentalització de la societat en general; possiblement preocupat per la crisi que sacsejà tan fort la indústria els anys 46, 47 i 48 i moltes vegades present en els actes conciliatoris entre fabricants i operaris devia entendre

43) A.F.T.N., J. de F., Llibre d'Actes 1848-60, p. 93, 3 maig 1849. En aquesta ocasió la seva aportació fou de 10.000 rals, només superat per Güell i Achon amb 15.000 rals i la Espanya Industrial 20.000 rals. En una altra ocasió, el 26 d'octubre de 1852, quan es tractava de sufragar la premsa de Madrid aporta 4.000 rals, també una de les majors donacions. Llibre d'Actes 1848-60, p. 335.

44) Ibid., Llibre d'Actes 1846-48, p. 98, 14 juny 1847

45) El Fomento, 11 abril 1848

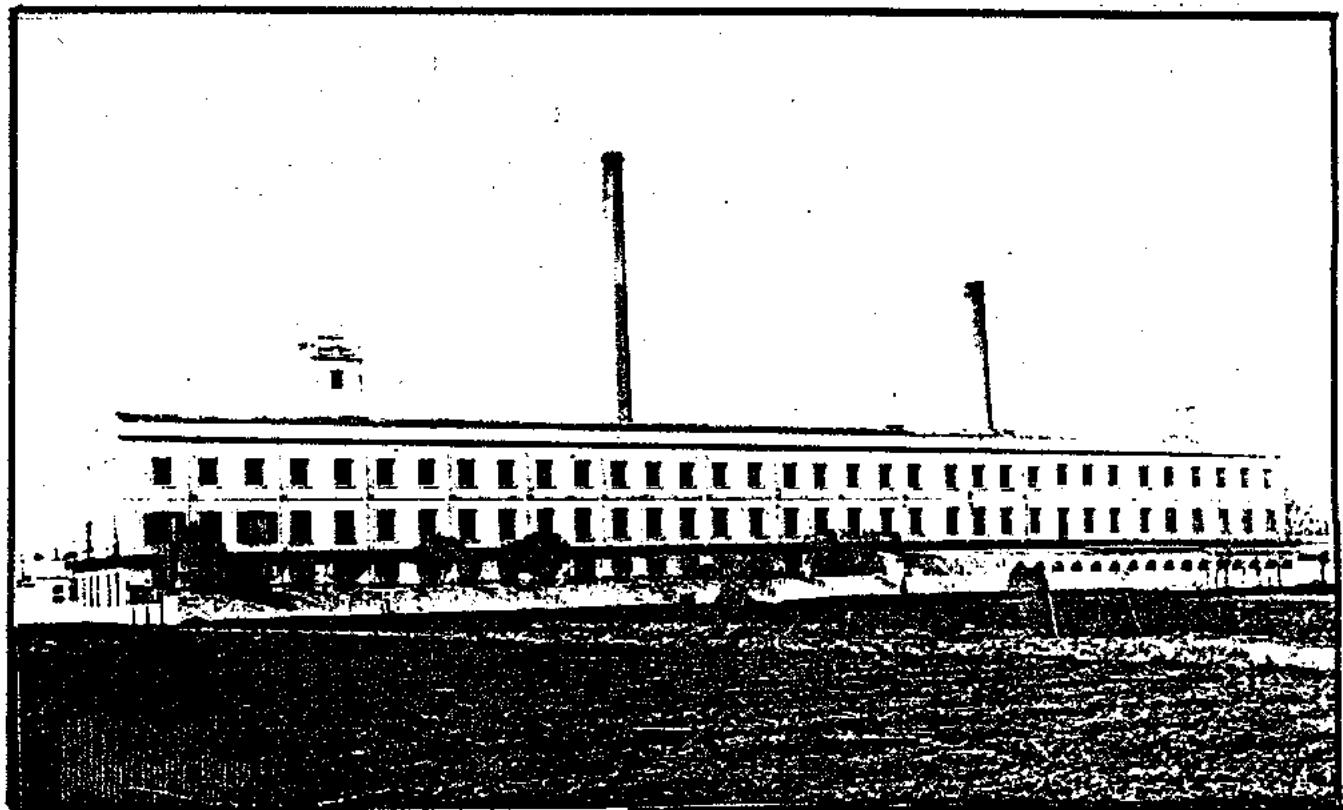
que unint esforços d'amos i obrers en la causa mútua de la defensa de la indústria se solucionarien molts dels problemes - que afectaven la fabricació en aquells moments; o encara, que si s'aconseguia unir els operaris intervenint-hi d'alguna manera els fabricants, se'ls tindria controlats i no tindrien necessitat d'actuar clandestinament com ho feien. Així doncs el trobem gestionant i donant suport econòmic a l'Associació Defensora del Treball Nacional i de la Classe Obrera, de la que ja he parlat. Ell signa les primeres convocatòries, el Reglament aprovat pel Cap Superior Polític⁽⁴⁶⁾ i tots els documents iniciais. Les despeses que ocasionarà l'endegament de l'associació esmentada, correran a compte seu, junt amb Nicolau Tous i Soler i en menor mida a Jeroni Ferrer i Valls. Com a mostra del seu tarannà generós fa explícita la seva voluntat de no -- exigir i d'esperar el que calgui a cobrar l'aveng que ha fet.

Tanmateix, igual com veurem amb Nicolau Tous i Soler, un cop posada l'A.D.T.N. i Cl.O. en marxa, ja no hi figura per -- res. Fou perquè veié la impossibilitat real de portar a la pràctica la utopia de la unió de les classes? Fou perquè en realitat l'Associació serví d'encobridora de les activitats clandestines dels obrers tal com he assenyalat anteriorment?

Aquest és el semblant de Joan Jaumandreu. L'home que continua figurant a la vida barcelonina de l'època, tant a la Junta de Fàbriques o Institut Industrial de Catalunya ocupant càrrecs i responsabilitats, com a d'altres instàncies de la vida social i col·lectiva: Ajuntament, Diputació Provincial, Vice-Presidència de la Junta d'Agricultura, Indústria i Comerç, etc. La seva nota necrològica és ben descriptiva: "la causa de la producció le había contado siempre entre sus más ardientes de

---

46) Miscelánea, 24 maig 1849

27.- Fàbrica de "Jaumandreu i Cia." d'estampats de cotó; Joan Jaumandreu director de la mateixa fou un dels fundadors i Vice-President de l'I.I.C.

fensores formando parte de las muchas comisiones que en distintas épocas se habían creado por parte de las autoridades locales o del gobierno, en favor del trabajo nacional". (47)

JOAN ACHON

Súbdit francès, químic de professió. Un dels primers que va manifestar la conveniència de constituir una Societat Industrial com es realitzava a d'altres llocs d'Europa. De ben jove s'instal.là a Barcelona muntant una de les primeres fàbriques de teixits i estampats de cotó. La seva indústria ocupava de - 250 a 300 obrers adquirint aviat gran renom a totes les ciutats principals de Espanya. El 1838 s'havia associat amb Francesc Puigmartí, fabricant de teixits de cotó i amb el seu gendre Francesc Vallés, arquitecte. Més endavant en separar-se -- Puigmartí s'associà amb el seu germà Constantí, també químic, i havent mort aquest, el 1845, seguí la fabricació constituint una nova societat que es registrà el 1848, amb Joan Romà, i Antoni Pijoan, amb un capital cada vegada creixent: de 32.000 duros el 1838 es passà a 152.000 el 1848. La fàbrica es troava al C/ Alt de St. Pere nº 13, on hi havia hagut el convent de St. Francesc de Paula, i que en derrocar-se el 1902 oferiria - el solar per edificar-hi el Palau de la Música Catalana. (48)

Va ésser sempre un pioner de tot allò que contribuís a la millora i "modernització" en tots els aspectes de la vida econòmica i social; així no és estrany que fos un accionista con-

47) Diario de Barcelona, 9 agost 1881

48) Angels Solà Parera, La desamortización eclesiástica en Barcelona (1841-1851), tesis de licenciatura, Barcelona 1972, p. 90 i també Diario de Barcelona, "Necrológica" 16 abril de 1883

siderable del Banc de Barcelona en el seu moment fundacional; (49) però on mostrà principalment les seves inquietuds innovadores que el constituiren en un paladí de la innovació tecnològica que descansava en una base de bons coneixements professionals i de contactes constants amb la veïna França, fou en la seva indústria. Segons se la descrivia el 1848 s'hi realitzaven totes les operacions; blanqueig, tintura, estampats, gravats - amb cilindres... arribant fins a poder produir de 70.000 a -- 80.000 peces l'any. Fou el primer introductor al país, ja el 1845, de les "Perrotines", màquines d'estampar quatre colors alhora, i el 1846 ho aconseguia ja amb quatre cilindres alhora. (50)

Formava part de la Societat Francesa de Beneficència, -- institució filantròpica fundada a Barcelona per F. de Lesseps l'any 1845, la qual s'ocupava d'atendre i socórrer obrers malalts, orfes, vídues... i de procurar bitllets a França. De l'esmentada societat n'era un dels principals benefactors juntament amb S.A.R. el duc de Montpensier, el comte de Brenon i el mateix Lesseps.

En atenció als seus mèrits li foren atorgades diferents condecoracions, la de Comendador de l'Ordre d'Isabel la Catòlica, la de Cavaller de la Reial Ordre de Carles III, i la Legió d'Honor de França. (51)

Ja no cal dir que un personatge d'aquestes característiques suposava un esperit desvetllador dintre la Comissió de Fà

49) A.G.P.B., Protocols Ramón de Miquelerena, 1845, p. 255

50) El Fomento, 11 abril 1848

51) Diario de Barcelona, 23 setembre 1847

brigues. El seu món de relacions i de possibles comparacions - amb la més avançada França en l'ordre tecnològic l'esperonava a lluitar per aconseguir allò que se considerava de vital importància per a la modernització industrial catalana. El fet - de conèixer bé les institucions industrials franceses li feia entendre que eren unes peces clau dintre el procés industrialitzador que s'estava lliurant aleshores a Catalunya. Com hem vist, ell va estar sempre present en els càrrecs directius i - més dinamitzadors del procés de llançament de l'Institut Industrial de Catalunya.

PAU MA TINTORÉ I PASTOR

Elegit Vice-President de la Comissió de Fàbriques el -- 1845, però dimitit del primer càrrec i no del de vocal de la - Junta,⁽⁵²⁾ va ser un element ben destacat en el procés de canvi, obertura i modernització de la patronal catalana del moment. - Ocupà sempre càrrecs d'importància tant a la Comissió de Fàbriques, com a la posterior Junta de Fàbriques i a l'Institut Industrial de Catalunya, al qual hi va aportar bona part de les seves energies fins la seva mort ocorreguda precisament a Madrid, el 18 de juny de 1880 on s'hi trobava com a membre de la Junta Consultiva d'Aranzels en representació del Foment del -- Treball Nacional, quan ja havia absorbit l'Institut Industrial de Catalunya.⁽⁵³⁾

Pau Ma Tintoré ha estat conegut generalment com un navi- lier de considerable importància, però els seus orígens no pro- venen pas d'aquest camp. Veiem-ho.

---

52) A.F.T.N., C. de F., Ll. d'Actes 1840-46, p. 293, 28 agost 1845

53) Diario de Barcelona, 18 juny 1880

El seu pare, Pau Tintoré era mestre fuster i mercader al per menor, i fou el que realitzà les obres de fusteria, de considerable importància en la construcció de la fàbrica que havia de revolucionar la indústria catalana: la de "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia." del C/ Tallers, l'any 1832.⁽⁵⁴⁾ Amb motiu del casament del fill, Pau Ma, amb Eulàlia Serra i Batlle, el pare li dona 1/4 part del capital dels dos establiments del seu art (fusteria i mobles) associant-lo al negoci que posseeix dos establiments, un a Barcelona i un altre a Maó. Aquest matrimoni es realitza el 1838; l'esposa de Pau Ma és filla de Josep Serra Marrugat, fabricant de teixits de cotó.⁽⁵⁵⁾

Disposo d'altres dades del pare: el 1844 paga una contribució industrial de 200 rals i una territorial de 130; en el moment fundacional del Banc de Barcelona hi subscriu 25 accions;⁽⁵⁶⁾ el 1848 la seva contribució ascendeix ja a 490 rals i el 1849 degut a la seva situació econòmica serà ja elector per -- contribució, figurant amb domicili al C/ Sant Honorat I, 1r.⁽⁵⁷⁾ El 1852 constituirà amb el fill Pau M^a i altres, la societat "Pau Tintoré i Cia." per l'establiment de tres vapors entre Espanya i Angalterra, amb un capital de 140.000 duros i el termini de 20 anys.⁽⁵⁸⁾

Amb aquestes notícies que sabem del pare i coneixent que el fill quedà associat als altres negocis per valor d'una quarta part, no és estrany que Pau M^a invertís a diverses empreses

54) A.G.P.B., Procolos Planas Compte, p. 230, 9 agost 1833

55) Ibid., Protocols Manuel Lafont, p. 134, 29 maig 1838

56) Ibid., Protocols de Ramon de Miquelerena, p. 251

57) Aquesta dada la dec a la generositat del Dr. Nadal, arxiu particular T. XVIII, nº 715

58) A.C.A., Req. Pùblico Comercio, 12/4, p. 193, 11 desemb. 1852

del moment, aquelles que devia considerar més prometedors, i - que d'una o altra manera es relacionaven amb la indústria, amb el comerç o amb el transport.

L'any 1845 quan va ésser elegit Vice-President de la Comissió de Fàbriques havia d'estar ja lligat d'alguna manera al món de la indústria, i encara la indústria relacionada amb el cotó. Però cal veure les raons que donà per no acceptar el càrrec: "la corta edad, falta de representación, corta relación en los ramos expresados por dedicarse a tejidos de puro hilo, el ser fabricante de poco tiempo y el tener que ausentarse a las Islas Baleares por tener establecimientos comerciales."⁽⁵⁹⁾ Es a dir que en aquest moment sembla que recentment s'hagi incorporat al ram industrial, i encara al del llí. Però el 1847 és elegit representant del ram de la llana a la recentment -- creada Junta de Fàbriques (?) i el 1848 es torna a parlar dels seus articles de llenceria a l'exposició organitzada per la inauguració de l'I.I.C.⁽⁶⁰⁾ I és en aquest mateix any que s'associa a l'empresa de Güell, Ramis i Cia. dedicada a les panes, com sabem.⁽⁶¹⁾ El 1850 el trobem com accionista del "Camino de Hierro del Norte" amb 20 accions,⁽⁶²⁾ el 1852 creant la navilie ra amb el seu pare que els donaria tanta fama i guanys econòmics considerables; el 1856 associat amb Plandolit i altres fundà la societat "Industria Mahonesa, S.A." indústria de cotó que especulava amb l'especial baratura dels nòlits al port de Maó, per la presència del Llatzeret on eren obligats a purgar la qua

59) A.F.T.N., Comunicaciones 1842-45, 1 nov. 1845

60) Diario de Barcelona, 4 juliol 1848

61) A.C.A. Registro Público Comercio, 12/3, p. 35, 12 juny de 1848

62) A.G.P.B., Protocols Planas Compte, 10 nov. 1850

rentena, del 15 d'abril al 15 d'octubre de cada any, tots els vaixells que procedien d'Amèrica amb destí a qualsevol port del Mediterrani espanyol.⁽⁶³⁾ I encara més endavant, seguint amb la línia capitalista inversora serà copropietari de la "Caixa Vilumara" i de la "Industrial Quincallera".⁽⁶⁴⁾

Després de tota aquesta llista de societats en les que - intervingué s'hi pot endevinar un cert fil conductor o una certa lògica. En primer lloc, la seva ubicació a les Balears, concretament a Maó, amb la particularitat abans esmentada de la baratura dels nòbits per mor de la quarentena obligada feu possible l'intent de dues aventures que apareixien rentables: la de la indústria del cotó, i la del transport marítim. En segon -- lloc, els contactes del pare amb els homes més avançats de l'època, els Bonaplata, Vilaregut Rull i Cia., amb motiu de la construcció de la fàbrica que havia d'ésser la pionera d'una nova era industrial, els feu entendre la importància dels dos rams tractats per aquesta empresa; el cotó i la metal·lúrgia; i aquesta anava encara molt a remolc de la importació de maquinària anglesa, francesa o belga. No sé encara si fou a compte de la societat "Güell, Ramis i Cia." o bé per compte propi, el viatge que realitzà Pau Ma Tintoré a França i a Anglaterra el juny de 1848, justament quan s'havia d'inaugurar l'Institut Industrial de Catalunya. Tenia com a missió, a més del que particularment podés portar a terme, formalitzar les suscripcions a diaris i revistes francesos i anglesos, i fer la compra de llibres que haurien de ser la base tecnològica potser més important de l'Institut. També s'havia d'aprofitar el viatge per pro-

63) Jordi Nadal, El fracaso... p. 220. Cita a Mª L. Serra Belabre, "Repercusión de la Guerra de Secesión en la economía menorquina" en Homenaje a Jaime Vicens Vives, II, Barcelona, 1968, pp. 653-666

64) Miquel Izard, Manufactureros... p. 75

curar-se mostrari's que engresquessin els nostres fabricants a emular-los.⁽⁶⁵⁾ Sigui a compte de qui sigui, el fet és que Pau Mª Tintoré viatjà per Europa i conegué els avenços industrials de l'època amb coneixement directe.

El resultat ja el podem endevinar una mica: un home emprenedor, polifacètic, inversor a les societats punta d'aquells anys i convençut de la importància associativa per tirar endavant el canvi que al seu entendre la societat havia de fer: la modernització per la indústria.

NICOLAU TOUS I SOLER

Nascut a Igualada cap el 1785, representa un dels homes més destacats de la indústria catalana de mitjan segle passat. Es un dels noms més antics que he trobat a l'actual documentació que es guarda a l'Arxiu del Foment del Treball Nacional: - en el llibre "Mayor 1808-1825" (Comisión Representativa de Fábricas) libro 5, l'únic d'aquesta època que es conserva, hi figura ja ell des de 1819. Quan apareix a la llum pública la Comissió de Fàbriques de Filats, Teixits i Estampats de Cotó el 1829, ell encapçala els representants de la filatura;⁽⁶⁶⁾ el -- 1842 serà elegit Vice-President, càrrec que exercirà fins el -
⁽⁶⁷⁾ 1845.

Les primeres notícies que es guarden d'ell ens el descriuen com el que posseïa la millor fàbrica de filats de cotó

65) A.F.T.N., Llibre d'Actes 1846-48, 14 juny 1848

66) Guillem Graell, Historia del Fomento..., p. 500

67) A.F.T.N., Llibre d'Actes 1840-46, p. 148, 3 juny 1842

fins el 1831; el seu establiment del C/ de les Tàpies fou un - dels primers, després dels Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia, en instalar-hi el vapor amb tots els sistemes i mecanismes més moderns. (68)

En aquella època devia ser ja considerat com una autoritat en la matèria perquè és repetidament consultat sobre questions cotonaires, com per exemple si el cotó en floca de Llevant espanyol era o no convenient per a la fabricació catalana; (69) amb una fàbrica de considerable importància Nicolau Tous i Soler era un home inquiet, amatent a la nova era que s'obria - amb la industrialització. Feu estudiar el seu fill Nicolau Tous i Miralpeix, els secrets de la maquinària colocant-lo al millor taller del ram i enviant-lo a Llotja a les classes de maquinària i de dibuix lineal: però amb desitjos de millors coneixements en el ram, gràcies a les bones relacions comercials que tenia amb els millors tallers d'Alsàcia, (on es concentrà bona part dels constructors de maquinària tèxtil aprofitant la prohibició d'Anglaterra d'exportar màquines) hi envia el fill a - completar la seva formació teòrico-pràctica. (70) Allí hi estigué 6 anys, fins el 1838 en que el feu tornar per posar-lo al front del taller de fundició i construcció de màquines i fabricació, la Societat que s'anomenà "Pablo Llovera y Cia." (1 juny 1839) amb participació de Manuel de Lerena, Marià Serra, ell - mateix, Jaume Ricart, Joan Ma Raspaud i Pau Llovera; societat que s'instal·là a l'antic convent de St. Agustí i que després de successives ampliacions i incorporacions de nous elements i

68) Instituto Industrial de Cataluña, Tributo dedicado a la memoria de D. Nicolás Tous y Soler, Barcelona, 1871, p. 2

69) J. Carrera i Pujal, La Economía de Cataluña..., Vol. I, p. 102

70) Ibid., Vol. II, p. 372

capitals, amb inclusió del propi fill com a soci, i de Güell i Ferrer i de Celedoni Ascacíbar, es transformà primer en "Compañía Barcelonesa de Fundición y Construcción de Máquinas" (1841) i més endavant en Societat "Tous, Ascacíbar y Cia." el 1849;⁽⁷¹⁾ per arribar a fusionar-se finalment amb Valentí Esparró i donar lloc a la prou coneguda i renombrada "Maquinista Terrestre y - Marítima", el 14 de setembre de 1855, amb seu a la Barceloneta.⁽⁷²⁾

Com d'altres empresaris del seu temps invertia a d'altres societats: el 1844 a la societat "Casamitjana y Cia." amb Gaietà Casamitjana i Josep Constanci Rivendedoa, fàbrica de filats i teixits, per 3 anys;⁽⁷³⁾ el 1852 participant en la indústria de productes químics "Jaime Arbós y Cía" amb Arbós Hnos., i -- Fernando Puig per 10 anys⁽⁷⁴⁾ i també adquirint 10 accions al - Banc de Barcelona.

Fins aquí els seus negocis que reflecteixen una visió -- molt clara de les necessitats urgents que tenia Catalunya si volia reeixir en el procés industrial: metal·lúrgia, tèxtil del cotó, productes químics... Però el procés industrialitzador no es parava en el muntatge de fàbriques, tallers o empreses: era precís institucionalitzar aquest afany; calia l'associació per a la defensa dels interessos fabrils; calia la mentalització de les autoritats que afavorissin o entenguessin, si més no, - aquest procés de canvi que havia de capgirar tota la societat;

71) A.C.A., Req. Pùblico Comercio, 20 juny 1849, p. 54

72) Alberto del Castillo, La Maquinista Terrestre y Marítima, Personaje histórico, Barcelona, 1965, p. 74

73) A.C.A. Req. Pùblico Comercio, 12/2, 2 abril 1844

74) Ibid, 12/4, 16 juliol 1852

càlia consolidar l'estat liberal tan amenaçat en aquells anys, i més a Catalunya escenari d'una massa llarga guerra carlina; càlia que el govern de l'Estat central entengués la problemàtica de la indústria catalana que precisava de protecció en una fase naixent com la que atravessava; càlia encara trobar l'harmonia social que fes possible la convivència i comunió d'interessos entre fabricants i operaris... Repassant aquesta llarga llista de necessitats hi trobarem sempre Nicolau Tous i Soler intentant aportar-hi una incansable donació de les seves forces i llums intel·lectuals. Ja he parlat abans dels seus càrrecs a la Comissió de Fàbriques des de temps ben antics; també el trobem recolzant tant l'Associació Catalana a Madrid, com l'Institut Industrial d'Espanya, on figura signant el Proyecto de Propagación y Perfección de la Industria Manufacturera,⁽⁷⁵⁾ quan, ja fracassat el primer intent d'aquesta institució el -- 1841-42, serà ell un dels promotores d'un segon esforç per reimplantar-lo, proposant una "derrama" per pagar les despeses a la Cort;⁽⁷⁶⁾ en general serà sempre un dels elements amb qui es -- contará: Comissió d'Estatuts de l'Associació Industrial projectada el 1845 que hauria de donar lloc tres anys més tard a -- l'Institut Industrial de Catalunya;⁽⁷⁷⁾ Comissions que repetides vegades acudien a Madrid en defensa de la indústria catalana; Comissió d'adjunts per assessorar la Comissió de Fàbriques quan es trobava en moments apurats;⁽⁷⁸⁾ Comissió que estudià i

75) D'aquest projecte ja n'he parlat en tractar l'Institut Industrial d'Espanya, a la 2ª part. Proyecto..., p. 5

76) A.F.T.N., Llibre d'Actes 1840-46, p. 365, 20 desemb. 1845

77) No és estrany que ell formés part d'aquesta comissió, perquè per la seva relació amb els proveïdors d'Alsàcia i els que ensenyaren el seu fill, devia conèixer bé l'Institut Industriel de Mulhouse, del que tant se'n treuria per -- crear l'Institut Industrial de Catalunya.

78) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, p. 64, 20 abril 1847

preparà les respostes a l'interrogatori de 1847;⁽⁷⁹⁾ Comissió - destinada a preparar i discutir els aranzels, tant el de 1841 - quan vingué una Comissió de la Cort l'any 1840 ell els acompañà a 141 pobles de Catalunya per aconseguir millors resultats- com el de 1847.⁽⁸⁰⁾

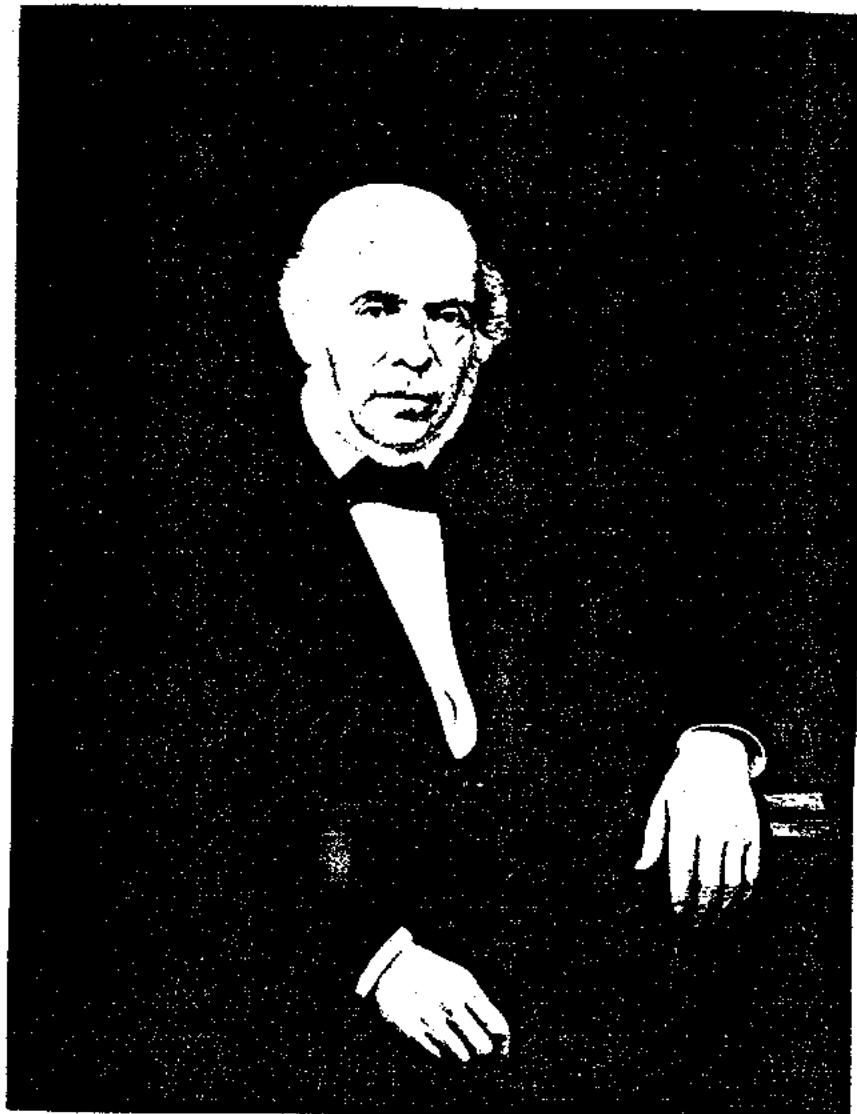
Ja no cal dir que a l'I.I.C. fou un element vital i decisiu, tant per l'impuls que li donà durant la seva gestació com en el temps de funcionament que he estudiat. Integrat a la secció de fundició i construcció de màquines fou dels que econòmicament li donava més suport; dels primers accionistes de El Bien Público, i dels que anys a venir seguiria a la seva -- tercera època, la de reforçament posterior a 1862, morint precisament quan n'era Director.⁽⁸¹⁾

He dit que una de les preocupacions de Tous i Soler era - la problemàtica social nova que s'obria amb el procés industrialitzador; així s'entén que jugués un paper impulsor en la fundació de l'Associació Defensora del Treball Nacional i la Classe Obrera, com també ho feu Joan Jaumandreu, aleshores Vice-President de la Junta de Fàbriques. Es possible que -com he dit- tots dos esperessin de la nova Associació l'encarrilament de la classe operària i l'inici d'un camí unit amb els fabricants per aconseguir la defensa de la indústria, camí que havia de passar per l'acceptació d'una serie de condicions que fessin possible el treball. Tous i Soler formà part també de - la Comissió que redactà el Reglament, i com Jaumandreu i G. Ferrer i Valls es feu càrrec de les despeses ocasionades amb -

79) A.F.T.N., C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, p. 3, 28 nov. 1846

80) Institut Industrial de Catalunya, Tributo..., p. 3

81) Ibid., p. 4

28.- Nicolás Tous i Soler, un dels homes ciau, tant en la gestació de l'I.I.C. com en la seva evolució al llarg del temps.

motiu de la gestació de la mateixa.⁽⁸²⁾ Com Jaumandreu, després tampoc torna a aparèixer.

Membre destacat de la Societat Econòmica n'arribà a ser President; Vice-President i Vice-Secretari. Temps a venir, -- quan ja s'escapa a l'època que historio, fou Director del Montepio Barcelonés. Col.laborà activament en l'exposició de 1860 i en la Universal de París de 1867; fou Diputat el 1866 i aconsegui la condecoració de la Creu de Comendador de l'Ordre de Carles III com industrial.⁽⁸³⁾

En definitiva, Nicolau Tous i Soler representa per l'I. I.C. un home ja madur, amb experiència, plural en les seves activitats fabrils, amb una àmplia visió de la problemàtica que representava el camí iniciat a la Catalunya que s'industrialitzava dintre d'un Estat que feia una opció diversa i que a remolc dels compromisos polítics i dels interessos d'Estat subordinava el despertar d'un país cap al que ells entenien com una nova era; la era de la industrialització generadora de riquesa; riquesa que havia d'arribar no tan sols a uns quants, sinó al conjunt de la Nació.

JOAN ILLAS I VIDAL

Nasqué a Barcelona el 1819 on estudià obtenint el grau de Batxiller el 1837; dos anys més tard el 17 de juny de 1839 la Universitat de Barcelona li conferí el títol de Llicenciat en Dret Civil (nemine discrepante) i el 29 de maig de 1846 el

82) Miscelánea..., 24 maig 1849 i 7 juny 1849

83) Instituto Industrial de Cataluña, Tributo..., p. 5

de Doctor en Jurisprudència.⁽⁸⁴⁾ Aquesta és en síntesi la seva formació en lleis, però sabem que Illas i Vidal es destaca en el món de l'economia, defensant el proteccionisme a ultrança. Com molts dels homes de la seva època que sobresortiren en el camp econòmic havia assistit als cursos d'Economia Política -- que donava Eudald Jaumandreu a les Escoles de la Junta de Comerç i que consistien bàsicament en el coneixement i adaptació de Say, Adam Smith, Florez Estrada, i Sismondi, completats amb Herrenschwand i Jovellanos.⁽⁸⁵⁾

Com molt bé indica Ernest Lluch que tracta especialment la figura d'Eudald Jaumandreu a El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840) la labor d'aquest va ser de considerable importància en la formació d'una colla de personalitats que al segle passat havien d'ocupar l'escena espanyola durant les quatre o cinc dècades que seguiren el 1840 en el camp econòmic i proteccionista. Les classes que Illas i Vidal seguí a la Junta de Comerç les compartí amb destacats personatges: Laureà Figuerola, Joaquim Rubió i Orts, Josep Sol i Padrós, Francesc Puig i Esteve, Ramon Anglasell i Serrano, Josep Güell i Ferrer, Manuel Pla d'Olit i Marià Pages. Illas i Vidal seguí dos cursos, el de 1835-36 i el de 1837-38.⁽⁸⁶⁾ Si tenim en compte les dates en les quals obtingué el grau de Batxiller i la Llicenciatura en Dret Civil, veurem que compartí uns i altres estudis, els de dret amb els d'economia. Això ens revela l'esperit que es vivia aleshores en els ambients més desperts de la societat ca-

84) Pedro Estasen, Illas y Vidal. Memoria Necrológica de dicho economista y abogado, Barcelona, 1879 (p. 16).

85) Per aquest tema cal veure Ernest Lluch, El Pensament econòmic a Catalunya (1760-1840), Barcelona, 1973, pp. 259 a 331; tracta de l'impacte donat per E. Jaumandreu a les generacions que amb ell es formaren entre 1810 i 1840.

86) Ibid., p. 282

talana: l'estudi de l'economia es considerava com una necessitat del segle a la que hom no s'hi podia sustreure si es pretenia ser mínimament il·lustrat.

La formació que adquirí amb els estudis l'anà completant després amb la seva presència a les societats a les que s'integrà: Acadèmia de Jurisprudència i Legislació (1840), Reial Acadèmia de Bones Lletres (1846) on hi accedí amb motiu d'haver publicat alguns assaigs històrics que havien cridat l'atenció pública; Societat Barcelonesa Econòmica d'Amics del País (1848), etc.

Com molts altres personatges d'aquells anys manifestà la seva capacitat literària per mitjà de la poesia (La marquesa de Altavilla obra de teatre en 4 actes i en vers) 1838; (Un barra 1844) i també novel.la històrica totalment enquadradada en el romanticisme (Enrique y Mercedes). La seva afició en el camp de les lletres queda encara palesa en un altre aspecte: el de la confecció de Gramàtiques. En redactà una el 1842 i una altra el 1853 en col.laboració amb L. Figuerola, titulada Elementos de Gramática Castellana.⁽⁸⁷⁾ Però ja de molt jove demostrà una àgil ploma i una facilitat d'expressió ben notables en el ram del periodisme. Col.laborà a El Imparcial, a El Vapor el diari progressista i saint-simoniana, i fou redactor de La Discusión, dirigida per Pau Piferrer, compartint la seva tasca amb Milà i Fontanals, Mañé i Flquer i Manuel Bofarull.⁽⁸⁸⁾ Possiblement en morir Piferrer l'estiu de 1848 i haver-se de suprimir

87) Pedro Estasen, Illas i Vidal..., passim. La Gramàtica escrita el 1842 anava dirigida a la instrucció primaria i es titulava: Manual de Gramática Castellana para uso de las escuelas de Instrucción primaria. Antonio Bergnes y Cia.. Barcelona 1842

88) J. Carrera i Pujal, Historia Política..., Vol.IV, p. 115

el periòdic facilità la inserció d'Illas a l'equip del futur Bien Público del que després n'havia de ser redactor, i durant l'absència de Villalobos, Director i Editor Responsable.

Liberal convençut, filàntrop i preocupat per la qüestió social derivada de la progressiva industrialització que s'esdevenia a Catalunya fou un element important també a la gestora de l'Associació Defensora del Treball Nacional i de la Classe Obrera, de la que en fou secretari,⁽⁸⁹⁾ però que abandonà a finals de 1848 per dedicar-se de ple a la seva tasca de Bibliotecari de l'I.I.C. i de redactor de El Bien Público.

L'inici de contactes estables d'Illas i Vidal amb la patronal catalana els trobem a l'estiu de 1848, quan se l'anomena Bibliotecari del recentment creat Institut Industrial de Catalunya,⁽⁹⁰⁾ i amb motiu d'un escrit titulat Barcelona antiqua, Barcelona moderna, contestación al escrito que con igual título insertó la Guía de Comercio, (Barcelona, A. Gaspar 1848, 13 pp.) on des de la història reivindica el pes de Barcelona en el camp econòmic tot reclamant el proteccionisme bàsic pel desenvolupament de la mateixa. Sembla que aquest escrit el feu per encàrrec precisament de la Junta de Fàbriques.

He parlat abans de contactes estables i ho he remarcat - així perquè temps enrera i possiblement per encàrrec també de la C. de F. i dels impulsors de l'I.I.E. havia fet uns articles de rèplica a les objeccions que feia La Sagra al projecte d'aquesta Institució. En haver mort feia poc temps Eudald Jau mandreu -que havia estat l'assessor de la C. de F. per la que

89) Diario de Barcelona, 29 agost 1848

90) A.F.T.N., I.I.C., Copiador Correspondencia 1848-64, 22 juliol 1848

redactava les memories i exposicions - és possible que la C. de F. li hagués encomanat la defensa de la indústria quan perillava precisament a través de la premsa de Madrid. (91)

A partir de 1848 la seva col.laboració fou cada vegada - més intensa: bibliotecari de l'I.I.C., redactor de El Bien Público, director accidental del mateix en les absències de Villa lobos fins que quan aquest fou nomenat assessor i representant de la Junta de Fàbriques a Madrid, Illas ocupà els seus càrrecs de director-editor responsable del diari, i també de Director de l'I.I.C. Cal recordar que Villalobos fou enviat a Madrid a darreries de 1849 i que a la pràctica quedà amb la responsabilitat de l'I.I.C. i també del diari el jove Illas i Vidal. (92) D'ell fou en aquest temps el pla d'estímul de l'Institut que consistia en les 4 exposiciones-concursos al llarg de l'anys de les que ja he parlat.

Fou en aquesta època que aconsegui el premi en un concurs promogut per la J. de F. sobre problemes econòmics, amb la memòria titulada: Perjuicios que ocasionaria en España, así a la agricultura como a la industria y al comercio, la adopción del sistema del libre cambio. (Barcelona, A. Gaspar 1849, 92 pp.)

En aquests anys Illas i Vidal passà a ser una peça bàsica de la patronal catalana. Els seus coneixements jurídics, el brillant estil de redacció i el domini que posseia en el camp

91) J. Carrera Pujal, La Economía..., Vol. II, p. 261

92) A.F.T.N., J. de F., Copiador de Correspondencia 1847-50, p. 233, 26 abril 1849. En aquesta reunió es decidió nomenar Illas Assessor honorari per suplir les absències de Villa lobos i designació pel càrrec quan deixés de desempenyar-lo l'anterior

econòmic el feien molt útil en determinades ocasions:⁽⁹³⁾ Comis
sió de Reglament interior, redacció de memòries i exposicions
que la J. de F. havia de presentar a les supremes instàncies..

..⁽⁹⁴⁾ Ja no cal parlar de la seva immensa activitat com a pe-
riodista, des de les columnes de El Bien Público (ja estudia-
des) o bé des de El Diario de Barcelona en haver-se suprimit
l'I.I.C. i el seu diari on -com hem vist- publicava una Secció
anomenada "Revista Industrial" totalment al servei de la Comis
sió de Fàbriques; o bé, sota el seudònim de Berenguer Leal re-
futant els articles que El Heraldo de Madrid publicava defen-
sant el liberalisme econòmic.

Gran activitat com a periodista, aglutinant de tot l'e-
quip de redactors; com a Director de l'I.I.C. compartint la res
ponsabilitat amb Joan Vilaregut aleshores Vice-President; (to-
ta la campanya electoral la portaren ells) però encara, amb mo
tiu de l'Exposició Universal de Londres de 1851 comissionat -
per la J. de F. i la Societat Econòmica per visitar-la i estu-
diar-la, de la que després en publicà un opuscle: Una ojeada a
la Exposición Universal verificada en Londres. Les seves parau
les inicials ens faran entendre una mica el temperament entu-
siasta davant el progrés "Al ver allí reunidos los trofeos de
todas las naciones del universo, cual pudiera ofrecerlos la --
tienda de un conquistador de todas las regiones habitadas; y al
considerar que eran allí simbolo de paz y de concordia, de --
igualdad y de progreso, de hospitalidad sin límites cortésmen-
te ofrecida y aceptada aparecía la Esposicion universal con to
da la sublimidad de la idea que la engendró, se venía á los la
bios la bella frase con que S.A.R. el príncipe Alberto se pro-

93) A.F.T.N., J. de F., Llibre d'Actes 1848-60, p. 207, 7 des.
1849

94) Diario de Barcelona, 10 gener 1851

puso efectuarla; era en verdad el primer sincero testimonio de la unidad de la especie humana".⁽⁹⁵⁾

Ja hem vist anteriorment la seva orientació política, moderat però amb pinzellades progressistes, promovent uns inicis de partit que ell anomenava "auténticament català" en defensa dels interessos del país, i presentant un equip entorn de -- l'Institut Industrial de total aliança dels elements progressistes (Madoz, Domènec) amb personatges moderats (Tomàs Illa i Balaguer, Sebastià Anton Pascual). Ell, que es presentà per Sta. Coloma de Farnés sortí derrotat en aquella ocasió, el -- 1850, i tampoc sortí el 1851 a Mataró on competia amb J. F. Domènec, i encara a les eleccions totalment de caire progressista, les de 1854 tampoc aconsegui l'escó que desitjava. No havia de ser fins el 1857 que obtindria l'acta de diputat, com també el 1864 i el 1865.⁽⁹⁶⁾

El camí que inicià amb Duran i Bas, Reynals i Rabassa i els homes de l'Institut Industrial arran de les elecciones de 1850 que abans l'he qualificat de "proto-nacionalisme", troba la seva expressió més clara i patent amb el fullet publicat anònimament el 1855 però que es deu a la seva ploma: Cuestiones Catalanas. Cataluña en España.⁽⁹⁷⁾ Vicens Vives qualifica aquest fullet com la primera anàlisi conscient de la realitat catalana.⁽⁹⁸⁾ Jo crec que les seves arrels i moltes de les se-

95) Joan Illas i Vidal, Una ojeada a la Exposición Universal - verificada en Londres, Imprenta Hispana, Barcelona 1852, p.3

96) J. Carrera Pujal, Historia Política, Vol. IV, p. 192

97) Pere Estasen, a Illas i Vidal..., afirma ser obra seva. El text del fulletó gairebé sencer es troba a Fèlix Cucurull, Panorámica..., p. 160-174

98) J. Vicens Vives, Industrials..., p. 272

ves premisses es troben ja configurades als articles que ell mateix, Duran i Bas, i Reynals i Rabassa anaren elaborant amb motiu de la campanya electoral muntada per l'I.I.C. el 1850.

En resum Joan Illas i Vidal fou un personatge ben interessant en aquesta època primera de l'I.I.C. Amb una bona preparació jurídica i econòmica, facilitat d'expressió oral i escrita, vibrant defensor de les causes justes, s'entregà totalment a la defensa de la indústria a través de l'Institut Industrial de Catalunya; embrancat en aquesta causa, obligat pels continuats atacs d'aquells qui des del govern central, o de la resta de la península no entenien la realitat d'una Catalunya que s'iniciaava pels camins que seguien les nacions industrials, es trobà immers en el grup que elaborà un cos doctrinal que - més endavant donaria pas a la Renaixença, i que tenia les seves bases en la presa de consciència del fet que ell estimaria com a diferencial català: l'esperit de progrés, l'amor al treball, la constància i la intel·ligència pràctica.

L'Institut Industrial de Catalunya fou per Illas i Vidal el catalitzador d'un romanticisme il·lustrat per les teories econòmiques adquirides d'Eudald Jaumandreu. En contacte amb els fabricants aquestes teories cobraven més força i prenien vida; però del xoc que sofrien en contacte amb el poder central, i amb la resta de l'Estat, en resorgia una nova embranziada romàntica que trobava en la identitat catalana la veritable causa justa per la qual lluitar.

JOAN VILAREGUT I ALBAFULL

Era el segon fill, entre nou, de Miquel Vilaregut i Padros, fabricant ja afincat a Barcelona de molts anys enrera. - Sabem que ja el 1803 es dedicava als teixits i filats de cotó essent membre del "Cos de Fabricants de Teixits i Filats de Cotó"⁽⁹⁹⁾ que s'havia creat el 10 de maig de 1799, amb finalitats proteccionistes i de defensa de la indústria.

Possiblement aquest Miquel era germà, o pròxim parent d'un altre Joan Vilaregut que figura també al món de la fabricació del cotó ja l'any 1798, i que era un dels més importants fabricants que constituí el "Cos de Fabricants..." abans esmentat;⁽¹⁰⁰⁾ aquest Joan Vilaregut, arribà a posseir ja el 1807 una fàbrica de filar cotó amb maquinària anglesa a Martorell (que per cert fou cremada pels francesos durant la guerra de la Independència);⁽¹⁰¹⁾ una fàbrica de teixits, filats i pintats al C. Cortines de Barcelona, una altra fàbrica a l'Arrabal, i encara un prat per a pintats.⁽¹⁰²⁾

Com veiem doncs, els orígens cotonaires del nostre biografiat es troben ja ben arrelats a la família. El seu pare Mi

99) A.G.P.B., Protocols Luis Marsal, p. 87, 29 març 1803

100) A la relació de maquinària que cada u dels fabricants declarava per pagar proporcionalment la quota, ell era el que més telers posseïa amb molta diferència respecte als altres: 73 telers i 20 màquines quan el més freqüent eren 15 o 20 telers i pocs tenien màquines, màxim entre 5 i 10. AGPB. Prot. Luis Marsal, p. 64, 18 març 1802

101) Diario de Barcelona, 13 gener 1853. La notícia la proporciona el nostre Joan Vilaregut, sense indicar el parentiu exacte amb el seu homònim, però incloent-lo a la família tantes vegades castigada en la seva fabricació.

102) A.G.P.B., Protocols Luis Marsal, p. 311, 14 nov. 1807

quel era el 1819 qui posseïa l'única fàbrica de Barcelona amb tots els utensilis i estris, entrant el cotó en floca i sortint manufacturat sense necessitat d'altres mans; tenien fama els seus xals preferits als de Madràs, els mocadors de percal, el piqué que generalment havia de venir de fora, i el "mahons". El domicili de la fàbrica o bé de la raó social era al C/ Fornollar nº 6.
 (103)

Com he dit abans, Joan Vilaregut era el segon dels fills. El seu pare nomenà hereu de la seva fàbrica al primer fill, -- Pau, (que fou també un dels fabricants més actius a la patronal catalana durant els anys que estudio). Això fa suposar que amb una perspectiva poc clara i potser, això sí, havent estat enviat a França o a Anglaterra a conèixer de prop els progrès industrials com feien molts fabricants catalans en aquells anys, es decidí a emprendre l'aventura de la fabricació pel seu compte a Sallent, d'on eren oriunds uns Vilaregut, (104) (alli consten documentats el S. XVI com a paraires) i on encara hi residia familia seva.
 (105)

El que se sap de la fàbrica de Sallent queda encara una mica confús. Per una banda Madoz, al seu diccionari (Vol. 3, p. 458) la descriu com la fàbrica de Joan Vilaregut "fàbrica montada en 1828 con telares mecánicos, y 2 grandes ruedas hidráulicas, primera de esta clase que se estableció en España, y que sirvió de modelo a otras muchas; luchó con toda clase de con-

103) J. Carrera Pujal, La Economía..., Vol. II, p. 210

104) A. Benet Clara, "La indústria tèxtil a Sallent", a l'Espaver, nº 34-35, any VI, nov. 80 - abril 81, Sallent, pp. 18-21

105) Al testament de Miquel Vilaregut hi figura una deixà al seu germà Maties resident a Sallent. A.G.P.B., Protocols Josep Marzola, p. 16, 2 gener 1842

trariedades, sin que ni un solo dia dejase cerrados los talleres, á pesar de que no pocas veces ya al subir á la montaña - las materias y el metálico, ya al bajar a Barcelona los efectos elaborados, tuvo su propietario, celoso fabricante, hombre comprometido en favor del Gobierno representativo y de la Reina Da' Isabel II, el desconsuelo de que sus convoyes fueran incendiados. A los esfuerzos, pues del Sr. Vilaregut, fué debido el que 300 familias de la villa de Sallent tuvieran constante trabajo durante aquellos 6 años". Carrera Pujal, que ja sabem que va treballar amb tot el material de la Junta de Comerç, -- sense donar data exacta també fa saber que la fàbrica de Vilaregut de Sallent fou la 1ª moguda per la força hidràulica disposant de telers mecànics, per gèneres de cotó. Cap dels dos autors citats fa referència a Bonaplata. (106)

D'altra banda sabem que Joan Vilaregut i Josep Bonaplata eren socis d'una Companyia que havia llogat als Torres Amat de Sallent la casa fàbrica que aquests posseien aprofitant la força del riu, (107) i que havien obtingut el 26 de novembre de -- 1829 la Real Cédula de privilegi per 5 anys, assegurant-los la propietat d'unes màquines que havien introduït de l'estrange per urdir, adovar, i teixir tota classe de fil mecànicament, (108) i que a la constitució de la Societat "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia." creada el 1831 hi aporten cadascú d'ells dos, a més d'una part en metàlic, la mateixa quantitat en efectes materials valorats en 13.036 lliures, que suposo correspon a la tassació de la seva fàbrica de Sallent; també a la constitució

106) J. Carrera Pujal, La Economía..., Vol. II, p. 223

107) A. Benet Clarà, "La indústria tèxtil...", a l'Esparrver, p. 21

108) A.G.P.B., Protocols Manuel Planas Compte, p. 169, 30 set. 1831

d'aquesta Societat es fa constar els establiments que es posseeixen al moment de firmar l'escriptura: un a Sallent per a filats i teixits, i un altre de pintats a Barcelona, a la casa fàbrica de D. Joan Rull. ⁽¹⁰⁹⁾

Es clar doncs que Vilaregut i Bonaplata estan associats a Sallent, en una fàbrica arrendada que utilitza la força hidràulica i que tenen des de novembre de 1829 un privilegi per usar i introduir a Espanya màquines de l'estrange per urdir, adovar i teixir tota classe de fils mecànicament. Però en realitat, de què era la fàbrica de Sallent, de cotó o d'estam? I encara, eren una o dues les fàbriques relacionades amb Vilaregut a Sallent? Una que seria d'ell tot sol i una altra dels dos socis, o bé una sola? Carrera Pujal indica que Josep Bonaplata i altres socis havien muntat a Sallent una fàbrica amb màquines de filar estams i telers mecànics; ⁽¹¹⁰⁾ Jordi Nadal ens diu que Josep Bonaplata era un fabricant privilegiat per 5 anys com introductor a Espanya de les màquines de filar els estams i dels telers mecànics. ⁽¹¹¹⁾ Però tenim una dada que sembla força aclaridora: En constituir-se la societat "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia." l'any 1831 per dedicar-la en principi als filats, teixits i estampats de cotó aportant-hi la fàbrica de Sallent que explotaven en companyia, fa suposar que aquesta era dedicada al cotó, i que el privilegi al qual es fa referència, el d'introduir, usar les màquines de filar estams i telers mecànics, era un altre dels tres privilegis que Josep Bonaplata havia aconseguit. ⁽¹¹²⁾

109) A.G.P.B., Prot. Manuel Planas Compte, p. 166

110) J. Carrera Pujal, La Economía..., Vol. II, p. 229

111) Jordi Nadal, "Los Bonaplata, tres generaciones de industriales catalanes en la España del S. XIX" a Revista de Historia Económica, Año I, nº 1, Madrid 1983, p. 79

112) M. García Venero, Cataluña, Madrid 1954, pp. 93-97. L'aut-

Però queda encara per aclarir si Vilaregut tenia a més una altra fàbrica, tot sol, a Sallent. El fet és que als proto cols sallentins es parla d'un deute a Joan Vilaregut i Cia.; (113) que Madoz ens parla de la fàbrica de Vilaregut des de -- 1828; que Carrera Pujal també així ho indica; que el 1837 ell ven al seu germà Pelegrí (encara que després la tornarà a adquirir) la seva fàbrica de Sallent sense parlar de cap soci; (114) i que el 1842⁽¹¹⁵⁾ també afirma de sí mateix que a Espanya és el que fa filar i teixir més cotó en establimet propi sense estar associat amb ningú. Això no obstant, hi cap encara la hipòtesi d'una sola fàbrica, iniciada potser en companyia amb J. Bonaplata però que després passaria totalment a les seves mans. Tot refent el fil de les seves activitats durant aquests anys anirem trobant possibles respostes als interrogants plantejats.

Joan Vilaregut no es dedicava només a la fabricació, ni que aquesta li reclamés molta atenció. Sabem que ja el 1830 dóna poders al seu germà Pau i a Esteve Umbert, veí de Gènova, - perquè en el seu nom reclamin i facin el que calgui en tots els afers comercials que l'ocupen.⁽¹¹⁶⁾ En constituir-se la Socie-

---

tor transcriu íntegre la R.O. concedida a J. Bonaplata el 20 desembre 1831 indicant els tres privilegis als quals haurà de renunciar: 1.- "Para introducir, usar y construir exclusivamente las máquinas de hilar estambre por el sistema de Fleit. 2.- Para introducir y usar también del mismo modo las máquinas de urdir y adobar y tejer mecánicamente toda clase de ropas. 3.- Para introducir y usar con igual exclusiva la nueva máquina aplicable a la filatura de lana, estambre, algodón, seda y lino de Danforth."

113) A.M.M., Prot. Joan Camps, 4 març 1833

114) A.G.P.B., Prot. Maria Barallat, p. 153, 8 des. 1837

115) A.F.T.N., C. de F., Comunicacions 1842-45, 6 maig 1842

116) A.G.P.B., Prot. Planas Compte, p. 8, 21 set. 1830 i p. 94 20 maig 1831

tat "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia."⁽¹¹⁷⁾ se li assigna la tasca de verificar les compres i vendes i així mateix de l'arreglo del llibres prescrits en el Codi i altres auxiliars que es creuin convenient; i encara de forma més clara, quan decideix vendre les seves fàbriques al seu germà Pelegrí, el desembre de 1837, alega la poca salut de que disfruta per poder soportar "las molestias y agitaciones continuadas y tareas que para el curso de sus fábricas y giro comercial le han siempre ocupado"⁽¹¹⁸⁾...

Així doncs el 1831 Joan Vilaregut és fabricant a Sallent, amb casa de gir comercial a Barcelona, ocupant-se possiblement de negocis relacionats amb el cotó, o potser amb la maquinària estrangera per la qual tenia privilegi, junt amb Bonaplata, d'introducció a Espanya. El fet és que quan el 30 de setembre de 1831 es constituirà la Societat "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia." ell i Josep Bonaplata són els que aportaran major capital, representat és clar, per la fàbrica de Sallent que era --tassada en 26.072 lliures en aquell moment.⁽¹¹⁹⁾

117) A.G.P.B., Prot. Planas Compte, p. 165, 30 set. 1831

118) Ibid, Prot. Marià Barallat, p. 154 i ss., 8 des. 1837

119) Ibid, Prot. M. Planas Compte, p. 164 i ss. 30 set. 1831. La Societat específica en primer lloc de qui prèn el nom: de D. Ramon Bonaplata i Curriol, de D. Joan Vilaregut i de D. Joan Rull; l'objecte de la societat serà el de filats, teixits i estampats de cotó; la direcció serà repartida: Josep Giral i Josep Colomer cuidaran de la Caixa; Joan Vilaregut, ajudat per Narcís Bonaplata, cuidarà de les compres i vendes; Josep Bonaplata dirigirà la marxa dels establiments; Joan Rull dirigirà la fàbrica de Pintats posant-se d'acord amb Joan Vilaregut; Ramon Bonaplata administrarà l'establiment de Sallent; Salvador Bonaplata i Valentí Esparó, en no tenir càrrecs a l'administració s'obliguen a pagar un escrivent. El capital total era de 150.000 lliures catalanes així repartides: Ramon Bonaplata 10.000; Joan Vilaregut 20.000; Joan Rull 18.000;

No és pas necessari parlar de la importància d'aquesta societat alabada per tots els comentaristes de l'època. Darrerament Jordi Nadal en fa una àmplia referència quan estudia els Bonaplata.⁽¹²⁰⁾ Sembla ésser que la fàbrica Bonaplata va resultar ser la pionera d'una nova era industrial a Catalunya. El seu primer objecte era el de filats, teixits i estampats de cotó; després, en aconseguir la R.O. de 20 de desembre de 1831, l'objectiu s'amplia a d'altres matèries i a la fundició i construcció de màquines.

L'any 1832 hi hagué renovació de contractes amb noves aportacions de capital: 33.750 lliures en efectiu per part dels germans Bonaplata (Ramon, Narcís, Josep i Salvador) i també de Joan Rull i Joan Vilaregut⁽¹²¹⁾ possiblement amb la intenció de poder aixecar de planta la fàbrica i el taller de construcció de maquinària a Barcelona. Es feu la compra de les cases de Francesc Guiu de l'extrem del C/ Tallers i es comença la construcció de la nova fàbrica que s'edifica de planta.⁽¹²²⁾

Narcís Bonaplata 15.000; Josep Bonaplata 20.000; Salvador Bonaplata 15.000; Josep Colomer 18.000; Josep Giral --- 18.000; Valentí Esparó 16.000.

Els establiments de que disposava aleshores la societat eren: un a Sallent per a filats i teixits i un altre de pintats a Barcelona, a la casa fàbrica de D. Joan Rull, però amb la possibilitat de canviar el local, planificar i augmentar el que calgui si la societat ho creu oportú.

120) Jordi Nadal, "Los Bonaplata..." a Revista de Historia Económica...; pp. 79 a 95

121) A.G.P.B., Prot. M. Planas Compte, p. 229, 24 juliol 1832

122) Les obres de fusteria d'aquesta gran construcció que es considerava modèlica en el seu gènere foren encarregades a Pau Tintorer pare de Pau Ma, de qui ja he parlat, un dels homes clau de l'I.I.C.- A.G.P.B., Protocols M. Planas Compte, p. 230. 9 agost 1833

L'escriptura inicial de setembre de 1831 assignava a Ramon Bonaplata l'administració de l'establiment de Sallent, però ben aviat en inaugurar-se la fàbrica de Barcelona devia ferse precisa la seva presència a la ciutat comptal. No sabem que és el que succeí en realitat però el cas és que amb data de 22 de febrer de 1833 la Societat "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia." arrendà a Joan Vilaregut per 5 anys, la fàbrica de Sallent, per 60.000 lliures catalanes (12.000 anuals).⁽¹²³⁾ A l'escriptura de l'arrendament s'estableixen una serie de clàusules entre les quals destaca l'obligació que té Vilaregut de quedar-se amb tots els treballadors menys amb tres concrets, entre els quals es troba un contramestre anglès Paul Shaw.

Les finances de Joan Vilaregut devien ser bones, perquè poc temps després, pel maig de 1834 apareix promovent una Societat que contracta amb la Casa de Caritat de Barcelona la -- construcció i explotació (per 8 anys) de la plaça de braus de la Barceloneta, entre la porta de Mar i la de D. Carlos, a canvi de 12.000 duros. La Societat es comprometia a organitzar 6 curses de braus cada any i després del termini establert la plaça passaria a ser propietat de la Casa de Caritat.⁽¹²⁴⁾

Es possible que fos durant el 1835 que es realitzés la compra definitiva de la fàbrica de Sallent que tenia arrendada a la Societat "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia." perquè amb data 1 d'abril de 1835 dóna poders al seu germà Pau perquè in-

123) A.G.P.B., Prot. Planas Compte, pp. 39 i ss.

124) Ibid, p. 87, 22 maig 1834. Cal fer una observació a aquest afer: xoca una mica l'actitud de Vilaregut progressista - militant en promoure una plaça de braus, justament quan els elements progressistes de la ciutat es dedicaven a -- criticar aquest tipus d'espectacle.

tervingui a la liquidació de la mateixa. Donat que ell hi figura com a soci destacat a l'època de l'incendi del 4-5 d'agost d'aquell mateix any, dedueixo que potser es liquidà l'antiga - societat però se'n constituí una de nova, ara sense la fàbrica de Sallent, que hauria passat totalment a les seves mans, concentrant en la de Barcelona, del C/ Tallers totes les accions dels socis.

Ell mateix explica que sofri una bona pèrdua en l'incendi de la fàbrica "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia."; mai indemnitzat malgrat que així ho haguessin resolt les Corts el -- 1836, ja que hi tenia una considerable part, que segons ell, hagués estat suficient per assegurar un brillant peregrindre a la seva família; i també conta que aquesta pèrdua es veié augmentada el mateix dia i pel mateix moviment en ser asaltada i en part destruïda una altra fàbrica propietat exclusiva seva, situada a la vila de Gràcia, que era el primer blanqueig muntat a la moderna, amb màquina de vapor. (125)

Seguint el procés de les activitats del nostre biografiat el trobem formant part de l'Ajuntament barceloní l'any - 1835 quan era alcalde Josep Marià de Cabanes, liberal reconegut que també ho havia estat durant el trienni; formaven el consistori altres elements progressistes com Bergnes de les Cases ... etc. (126)

La desamortització donà possibilitats econòmiques a Vilaregut, com a tants d'altres elements de la burgesia. Aquest fet nomen de la desamortització a Barcelona és estudiat i amplia-

125) Diario de Barcelona, 13 gener 1853

126) Guía Estadística de Barcelona y manual de viajeros para - el año 1836, Barcelona, 1836, p. 52

ment tractat per Angels Solà Parera, a La desamortización eclesiástica en Barcelona (1841-1851) tesi de llicenciatura, inèdita, Universitat de Barcelona, juny 1972. Encara que foren principalment comerciants els compradors, en realitat molts dels fabricants apareixien com a comerciants, i en aquest cas hi hauríem d'incloure Vilaregut.⁽¹²⁷⁾ No he resseguit pas tota l'activitat que portà en aquest camp, però disposo de documentació suficient per entendre que fou un negoci al qual es dedicà i - possiblement moltes vegades en companyia de Jacint Feliu Domènech, advocat i progressista com el mateix Vilaregut.⁽¹²⁸⁾ Precisament per dedicar-se a aquesta activitat de compra venda de bens nacionals, fruit de la desamortització en companyia de J. F. Domènech devia traslladar-se tant sovint a Madrid, on hi arribà a fixar el domicili, com veurem.

Vilaregut era un progressista destacat; almenys així es comprova quan amb motiu de ser presentat per diputat a començaments de 1850 és repetidament atacat com a tal per les instàncies conservadores i moderades. I el seu progressisme queda encara més demostrat amb l'empresonament de què és objecte, i amb el posterior confinament a Sallent per ordre del Capità General, amb motiu dels fets d'octubre de 1837.⁽¹²⁹⁾ Durant les elec-

127) Angels Solà Parera, La desamortización eclesiástica en -- Barcelona (1841-1851), tesi llicenciatura Universitat de Barcelona, juny 1972, p. 95

128) El 1836 comprà dues cases que havien sigut del convent de Trinitaris calçats al C/ Avinyó 26 i 27, per 130.000 rals la primera i per 100.500 rals la segona, amb data 16 des. 1836. (A.G.P.B., Protocols Clavillart, p. 110, 1 des.

1840) El 1844 amb J.F. Domènech "socios para la dimision y liquidacion de varias adquisiciones de bienes nacionales" adquireixen el convent de Jesús de Gràcia que fou dels PP. Franciscans amb un hort, aigua i una part de terra campa i el terreny que fou cementiri (o convent) per 2.100.670 rals. (A.G.P.B., Prot. Clavillart, p. 89, 20 maig 1847).

129) El Guardia Nacional, 16, 18 i 22 d'octubre de 1837

cions generals per a diputats s'atemptà contra Marià Vehils, - el cap de policia, personatge molt odiat pels progressistes; - els altres presos, entre els que se trobaven els Sres. Alcaldes Constitucionals, dos comandants i alguns oficials de la Milícia Nacional foren embarcats al Guadalete, però un dels presos es quedà a la Ciutadella, perquè estava malalt i un altre passà a Mallorca (Guillem Oliver). Jo crec que aquest malalt - fou precisament Vilaregut, perquè és des de la Ciutadella que alega la poca salut en els seus documents, que signà precisament en aquestes dates.

Des de la presó no abandona la cura dels seus negocis i atorga poders a la seva esposa Bibiana González, al seu germà Pelegrí, al seu caixer i home de confiança Cristòbal Genés, per poder realitzar totes les operacions necessàries pels seus negocis;⁽¹³⁰⁾ en especial fa poders a Pelegrí perquè el representi a tots els actes de la Soc. "Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia.", per aprovar la separació del soci Josep Bonaplata, i intervenir igualment a la dissolució de la societat que s'havia de verificar el 31 de desembre d'aquell any en que vencia el termini estipulat a la contracta.⁽¹³¹⁾

Però la salut de Vilaregut devia ser ben precària; amb data 8 de desembre, encara a la presó de la Ciutadella, per consell mèdic "ya que debe ante todas cosas procurar el completo restablecimiento de su salud, lo que en concepto de los facultativos no le sería fácil conseguir si no procurara tranquilizar su espíritu, evitando las molestias y agitaciones contí-

130) A.G.P.B., Prot. Planas Compte, p. 181, 19 octubre 1837

131) L'afer de la dissolució de la societat serà llarg perquè el 28 de març de 1838 encara torna a sortir refent els poders a Pelegrí pel mateix motiu, des del seu desterró de Sallent. (A.M.M. Prot. J. Lluís Cerarols, p. 100)

nuas y tareas que para el curso de su fabricacion y giro comercial le han siempre ocupado"... decideix vendre al seu germà - Pelegrí la fàbrica de Sallent valorada en 1.300.006 lliures, i 10 sous; la fàbrica de blanqueig per vapor que té a Gràcia valorada en 20.000 lliures, i les màquines de varies classes que té al magatzem de D. Josep Giral i de D. Jaume Bosch per valor de 5.000 lliures. (132)

D'aquesta època d'empresonament hi ha un detall interessant: l'amistad amb Tomàs Coma, qui surt fiador de Vilaregut - amb 6.000 duros a compte dels 30.000 a que s'obligaven tots els fiadors, i que es comprometia, a més, a pagar el que fos, en el cas de que "dicho D. Juan Vilaregut se separara de la villa de Sallent donde ha pasado a fijar su residencia por disposición de dicho Excmo. Sr. Capitán General; o conspirara contra el orden y seguridad públicos...". (133) Com veiem Vilaregut era, en aquesta època, temut com a conspirador, i castigat, en menor medida, potser en atenció a la seva migrada salut.

La residència obligada de Vilaregut a Sallent permeté - una nova empenta a la seva fàbrica. El fet és que l'u de maig de 1838 torna a comprar al seu germà Pelegrí tota la venda que

132) La descripció-inventari de les fàbriques de Vilaregut són prou interessants, però no és aquest el nostre objecte. Només destacar que a més de les rodes hidràuliques, cardes, batans, màquines de filar de 240, plegadors, telers mecànics, etc. disposava també a Sallent d'una màquina de vapor per impulsar la màquina de passar. Que tenia magatzem, i escri tori a Barcelona. De la de blanqueig de Gràcia només diré que devia reconstruir allò que perdé amb motiu dels fets revolucionaris de 1835, i que es parla del blanqueig per vapor, amb màquina de secar, cilindre de forta pressió, roda de picar, calderes, etc. Tant a Sallent, com a Gràcia fa constar que l'edifici no és de la seva propietat. (A.G.P. B., Prot. Marià Barallat, pp. 153 i ss. 8 desembre 1837)

133) A.G.P.B., Prot. Planas Compte, p. 200, 18 des. 1837

Li feu des de la presó: la fàbrica de Sallent, la de Gràcia i la maquinària.⁽¹³⁴⁾ Immediatament estableix nova societat amb Josep Font i Matalí, Soc. "Vilaregut i Font", per tal de que aquest li vengués el gènere que sortia de Sallent i li enviés les primeres matèries.⁽¹³⁵⁾

Vilaregut es trobava a Sallent encara el desembre de 1839, dos anys més tard d'iniciar-se el confinament; però ja a primers de 1840 és a Barcelona i a primers de maig iniciarà a Madrid, com ja he indicat, la vitalització i reorientació de l'Associació Catalana fins aconseguir la seva transformació en Institut Industrial d'Espanya.

A partir d'aquesta data passa moltes temporades a Madrid, possiblement ocupat en afers de compra i gir de bens desamortitzats associat a J.F. Domènech, però no oblidant els seus afers com a fabricant: és ell qui proposa una societat d'assegurances mútues contra incendis i destrucció d'establiments fabrils.⁽¹³⁶⁾ També com a fabricant serà nomenat president de la primera Comissió mixta de fabricants i treballadors en un assumpte tan espinós com el de la llargada de les peces.⁽¹³⁷⁾ I cosa no massa estranya, en una època de clar signe progressista serà elegit diputat el 19 de març de 1841 i vocal de la Comissió cotonaire que estudia la reforma aranzelària. Aquest període és per a ell una època d'intens treball en el camp polític i econòmic; amb el desig d'aconseguir dades el més exactes pos

134) A.M.M., Prot. Joan Lluís Cesarols, p. 120

135) A.G.P.B., Prot. Josep Marzola, p. 43, 3 feb. 1840

136) A.F.T.N., C. de F., Ll. d'Actes 1840-46, 7 des. 1840

137) El Correspondent, 22 gener 1841, en aquesta ocasió havia estat nomenat per unanimitat. (C. de F., Comunicacions 1842-45, 6 maig 1842)

sible recorre amb el també diputat Joan Prim, tot el Principat i les Balears per recollir informació econòmica, abans d'anar a Madrid a intervenir a les Corts. (138)

Ja he dit abans que és aquesta l'època que el suposo instal·lat a Madrid: ocupa l'escó de diputat durant tot el període progressista de 1841 a 1843, però després, en els primers anys del domini moderat es troba igualment a la Cort i allí consta el seu domicili treballant en el comerç. La presència de Vilaregut a Madrid, en aquesta època, on a la pràctica és una avançada de la C. de F. resulta molt eficaç. El carteig és abundant, i d'ell se'n dedueix que actuà com una bandera a favor de la indústria enmig dels atacs que sovintejaven a la capital de l'Estat, principalment a les columnes dels diaris. Ell contestava de forma aggressiva i clara a favor de la indústria catalana quan era víctima de calumniosos atacs; i ell era el que vetllava més directament sobre els rumors de nous possibles canvis aranzelaris. (139)

Quan es parla de reorganitzar l'Institut Industrial d'Espanya a Madrid és un dels membres escollits, segons l'opinió de Tous i Soler; i en el moment decisiu d'aportació de dades a la Junta d'Informació i de presència de la indústria catalana a la mateixa s'aconseguirà que ell sigui nomenat pel govern. (140)

També en constituir-se l'Associació Defensora del Treball Nacional a Madrid la Junta de Fàbriques l'anomenarà representant de la mateixa a dita associació recentment creada a la Cort.

(141)

138) A.F.T.N., C. de F., Comunicacions 1842-45, carta seva 28 octubre 1842

139) Ibid, Llibre d'Actes 1840-46, p. 357, 13 nov. 1845

140) Ibid, Llibre d'Actes 1846-48, p. 64, 20 abril 1847

141) Ibid, p. 114, 22 juliol 1847

En definitiva, des de 1840 fins a 1848 passa més tempora des a Madrid que a Barcelona, encara que fa viatges sovintejats a la capital catalana, possiblement per controlar de forma més directa la seva fabricació. Precisament el 1848 és elegit per la J. de F. com a membre de la Comissió que a Catalunya havia de rebre la Comissió Règia encarregada d'elaborar l'estadística fabril de Catalunya i que hauria de servir de base a la futura reforma aranzelària.⁽¹⁴²⁾ I arran de tota la problemàtica que suscitaron els aranzels serà elegit una i altra vegada per formar part de les Comissions que a la Cort enviava la patronal catalana.

Però Joan Vilaregut acaparà l'atenció de l'opinió pública amb dos fets ben destacats: el primer fou la seva elecció - com a Vice-President de la Junta de Fàbriques, i per tant de l'Institut Industrial de Catalunya el 30 de novembre de 1849 - substituint a Joan Jaumandreu. La seva elecció s'aconsegui per unanimitat;⁽¹⁴³⁾ l'altre fet fou la seva presentació com a candidat a diputat a Corts, pel districte de St. Pau de Barcelona, en unes eleccions parciales substituint a Feliu Ma de Messina. Aquesta candidatura va fer omplir quantitats de columnes a tots els diaris barcelonins polaritzant les postures entorn dels interessos fabrils i més progressistes que representava Vilaregut, i al qual defensaven El Bien Público, El Barcelonés i el Boletín de la Asociación Defensora del Trabajo Nacional y de la Clase Obrera (fet que com sabem va provocar la seva suspensió per posar-se en terreny que no li era propi) i La Opinión Pública.⁽¹⁴⁴⁾ En canvi, el seu principal oponent, Joaquim Bastús,

142) A.F.T.N., C. de F., Ll. d'Actes 1846-48, p. 266, 17 juliol 48

143) Ibid, J. de F., Copiador Corresp. 1847-50, p. 531, 30 nov. 1849

144) J. Carrera Pujal, Historia Política..., Vol. IV, p. 149

només anava recolzat per El Catalán, perquè El Sol el diari -- pro-governamental no s'acabava de decidir, encara que havia -- també atacat durament la candidatura de Vilaregut.⁽¹⁴⁵⁾ Aconseguí l'escó sense massa dificultats, 272 vots sobre 69, però tam bé aconsegui que es creés a Barcelona la consciència del pes que tenien la Junta de Fàbriques i els fabricants en general, als quals s'acusava de formar un bloc amb el partit progressista i la classe obrera a través dels seus òrgans respectius: El Bien Público, El Barcelonés, La Opinión Pública i La Asociación.⁽¹⁴⁶⁾

Si aquesta vegada aconsegui l'escó no li succeí el mateix a unes altres parcials pel desembre de 1850. Aleshores Vilaregut anava presentat pels industrials "disidents" i guanyà Manuel José de Torres a qui recolzaven homes tan coneguts pels seus interessos industrials com Tomàs Coma, Nicolau Tous i Miralpeix, Domènech Ramis, etc. Aquests eren, segons el Diari de Barcelona, industrials més moderats.⁽¹⁴⁷⁾ Això no obstant Vilaregut fou elegit diputat en dues legislatures més, el juny de 1851 i durant el 1853.⁽¹⁴⁸⁾

Queda encara a comentar un altre tret de la personalitat de Vilaregut: la seva participació a la creació de la "Socie-

145) Aquest tema electoral de Vilaregut ocupà molts editorials d'aquells dies: Barcelonés 20, 26-XII-49... El Bien Público 24, 27, 30-XII-49 i 3, 4, 5, i 6-I-50; El Locomotor 24 i 27-XII-49; El Fomento 26-XII-49; El Sol (succesor de El Fomento) 29-XII-49 i 5-I-50; i també el Diario de Barcelona de tots els dies següents a les recenssions d'editorials dels altres diaris.

146) Diario de Barcelona, recensió editorial de "El Catalán", 9 enero 1850

147) Diario de Barcelona, 22, 25 i 26 desembre 1850

148) Congreso de los Diputados. Diario de Sesiones, passim.

dad Filantròpica de Fabricantes de Sallent" destinada a socórrer a cada obrer malalt pobre que treballi a les fàbriques èls amos dels quals formin part d'aquesta societat, fins a la quantitat de sis rals de velló diaris. Per aconseguir-ho es creava un fons sostingut amb 1/4 de maravedí per cada fus de màquina de filar i per un quart de ral de velló per cada teler mecànic, quantitats que els fabricants entregarien cada setmana.⁽¹⁴⁹⁾ En realitat encara que tal com indicava el títol era una societat filantròpica, darrera aquest gest s'hi amagava la consciència de la problemàtica social que representava la greu situació en la que es trobava abocat l'obrer en cas de malaltia.

Al llarg d'aquestes pàgines he intentat fer descobrir un xic més les peculiaritats d'aquest personatge, un dels més representatius de la J. de F. i de l'I.I.C. d'aquests temps, al qual -entre d'altres- és possible d'atribuir en gran mesura la càrrega progresista que anima les institucions esmentades d'aquells anys. En resum: ambientació familiar fabril avançada, -possible estada a França o a Anglaterra a completar la seva - preparació tecnològica, en contacte amb homes desperts i de punta en el món fabril, Bonaplata, Esparó, Rull, Tomàs Coma, etc. i amb les figures del progressisme, Jacint Feliu Domènech, Pasqual Madoz...; amb negocis floreixents combinant el gir comercial amb la fabricació, on hi aportà la introducció de les millors tecnologies, rodes hidràuliques, vapor, constitució -de societats per aconseguir allò que un home sol amb un capital no massa gran era incapàc de lograr; sentit social per mantenir la fàbrica de Sallent malgrat els problemes que comportava la guerra interceptant el transport a la muntanya o formant una societat d'ajut a l'obrer malalt; compromís amb el progresisme que mai abandonà i que comunicà al grup de fabricants --

---

149) El Bien Pùblico, 1 abril 1850

29.- Joan Prim col.laborà moltes vegades amb els industrials catalans. També fou membre honorari de l'I. I.C.

que maldaven per aconseguir una Catalunya oberta al camí industrial enfrontant-se de ple a la visió oposada de l'Estat central. Heus aquí doncs, unes pinzellades d'un home ben representatiu de l'època estudiada a la qual -suposo- no devia sobrevisure gaires anys, ja que moltes vegades s'invoca la seva salut precària cosa que provocà la seva substitució per Josep -- Cortils, de forma interina el 1852, i ja definitivament el 1854.

ELS ALTRES

El fet de no haver-me dedicat a escriure dels altres personatges, que previament he indicat com a puntais de l'I.I.C. no vol dir que no haguessin tingut el seu pes en el funcionament de la institució. Així per exemple, no es pot passar per alt el treball perseverant i continuat, amb assistència a totes les reunions i comissions que calguéss de Domènec Ramis (150) el que havia de ser soci de Joan Güell, i que quan es portà a terme l'assassinat de Sol i Padrós durant els fets exaltats de 1855, també havia de ser greument ferit; o l'actuació de Tomàs Coma (151) home de prestigi a Barcelona, molt inquiet, el representant per antonomàsia de la indústria llanera, qui enviaava a

150) Fou elegit Vice-President de la C. de F. en substitució de Pau Ma Tintoré qui havia dimitit el 25-XI-1845. (C. de F., Llibre d'Actes 1840-46, p. 318); formà part de la comissió d'aranzels (*Ibid*, 13-I-46, p. 368); a més, també representant del ram de la seda a la recentment creada J. de F. (C. de F. Llibre d'Actes 46-48, 18-3-47, p. 41)

151) Diputat a Madrid el 1840 (C. de F., Llibre d'Actes 1835-40 7-IX-40); Comissió d'aranzels (C. de F., Llibre d'Actes 1840-46, 13-I-46, p. 368); Promotor a Barcelona de l'ADTN en contacte amb la de Madrid, (C. de F., Llibre d'Actes 1846-48, 22-VI-47, p. 114); President del Círculo del Liceo (Diari de Barcelona, 4-XI-47); Fundador i promotor de la Caixa d'Estalvis de Barcelona (*Ibid*, 8-V-48); Comissió

expenses seves homes a l'estrange a estudiar la maquinària que després havia de fer construir aquí; amic de Vilaregut, promotor de l'Institut Industrial d'Espanya el 1840 i preocupat ja des d'aquells anys per la qüestió arancelària i la dificultat de l'entesa de la realitat industrial catalana per part de Madrid, que sempre era elegit per integrar tot tipus de comissió.

Valenti Esparró⁽¹⁵²⁾ progressista convençut, a cavall entre la indústria del cotó i el progressiu decantament vers la indústria mecànica, aportà sempre la visió més amplia que feia sortir de les estretes mires dels qui veien només la indústria a través del cotó.

Josep Cortils⁽¹⁵³⁾ el que substituí interinament Vilaregut en la presidència durant la seva malaltia, des de 1852 fins

d'Anticipos de la Clase Fabril (El Fomento 11-IV-48); Fundador del Banc de Barcelona i de la Comissió que el salvà quan perillava greument la seva continuïtat (Diario de Barcelona 15-IV-49); soci de "Güell, Ramis i Cia" (Registro Público Comercio 12/3, 12-VI-48, p. 35), i soci també de "La Fabril" per filar i teixir cotó (Ibid 12/4, 1-VII-51, p. 66)

- 152) Personatge ja estudiat per altres autors: Angels Solà, L'elit Barcelonina a mitjan segle XIX, tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona 1977, p. 373 i ss.; J. Carrera Pujal, Història política..., Vol. IV, p. 6, 26, 52, 89 i 219; Alberto del Castillo, La Maquinista..., passim; promotor de l'I.I.E.; de diferents comissions; Vice-President de la C. de F. (1838-40); soci de la societat "Bonaplata, Vilaregut i Cia." adquirint després de l'incendi els terrenys - per muntar-hi el taller de fundició; integrant comitès de tota mena com per exemple els paritaris d'obrers i patrons; alcalde de Barcelona de forma accidental o en propietat - (El Barcelonés 1-VIII-47); dels iniciadors de "La Maquinista" el 1859; president de la secció de maquinària i fundició de l'I.I.C....
- 153) Personatge que anà adquirint importància en els últims -- temps que he estudiat, obligat per la substitució de Vilaregut (J. de F., Llibre d'Actes 1848-60, 6-VII-52, p. 326). És dels que contribueix econòmicament a salvar la institució (Ibid, p. 335, 26-X-52)

a 1854 per esser-ne nomenat en aquesta data com a Vice-President definitiu.

Josep Sol i Padrís,⁽¹⁵⁴⁾ el jove advocat que s'associà a la indústria de Güell i Ferrer, brillant ploma i home d'acció, qui es començà a distingir a l'entitat precisament com a redactor de El Bien Público i després com important element negocia dor a Madrid cosa que li feu adquirir tant prestigi que fou -- elegit president el juny de 1855, càrrec que - com se sap - apenes pogué exercir ja que fou assassinat a la fàbrica de Güell i Ferrer, de la que n'era director, el mes de juliol del mateix any.

Nicolau Tous i Miralpeix⁽¹⁵⁵⁾ digne successor del seu pare Tous i Soler; ben aviat associat a les tasques de l'Institut hi aportà sempre el seu dinamisme jove, els coneixements tecnològics adquirits a Alsàcia i la visió ample del camí que havia d'emprendre el desenvolupament industrial.

154) Es troba informació del mateix a J. Carreras Pujal, Historia política, Vol. VII, p. 144...; a Illas i Vidal, Tríbuto a la memoria de D. José Sol y Padrís, Barcelona 1856; fou secretari de la Societat Econòmica d'Amics del País - (Diario de Barcelona, 23-XII-49) i comissionat per l'Ajuntament per defensar Catalunya dels atacs que rebia (Ibid, 29-XII-49); integrant de comissions Negociadores a Madrid (Ibid, 4-II-51); diputat, actua amb energia a la Cort en favor de la indústria catalana (J. de F., Llibre d'Actes, 19-3-51, p. 280)

155) De Nicolau Tous i Miralpeix se'n pot trobar abundant informació a Alberto del Castillo, La Maquinista..., passim; i també una editorial de La Reinaxensa 1-IV-1892 escrita amb motiu de la seva mort, de la que Carrera Pujal entreu la informació que proporciona a La Economía..., Vol. II, p. 372

30.- Josep Antoni Muntadas un dels iniciadors de la Espa
ña Industrial i element destacat a l'I.I.C.

Manuel Duran i Bas,⁽¹⁵⁶⁾ jove, ple d'impetu, ploma fàcil i peculiar visió de la situació catalana del moment, havia de constituir amb Illas i Vidal, i Reynals i Rabassa⁽¹⁵⁷⁾ l'ànima del pensament de El Bien Público quan aquest, com hem vist, intentava fer entendre al poble català les pecularitats que el portaven a una diferenciació de la resta dels pobles d'Espanya, tenint com element essencial la industrialització, camí inevitable -segons ells- per anar cap al progrés.

I unes paraules per al secretari Joan Costa; podriem posar-lo com a model en la seva tasca. Fidel en transcriure les actes de les reunions, però molt respectuós amb tothom, se li endevina un especial tacte per ocupar-se de reflectir les discussions entre fabricants essent totalment imparcial, cosa no gaire fàcil per cert.

CARACTERÍSTIQUES COMUNS

I ara només em queda algun comentari d'ordre general sobre els trets comuns que distingiren aquest conjunt de personatges dels que m'he ocupat i que sosteniren des del 1848 al 1854 l'Institut Industrial de Catalunya.

156) Vegeu: Col.legi d'Advocats de Barcelona, Sesión necrológica dedicada a la memoria del Excmo. Sr. D. Manuel Duran i Bas, Barcelona 1966; Asociación de la Prensa de Barcelona, Vida de periodistas ilustres, Barcelona 1923; Juan Bta. - Soler Vicens, Manuel Duran i Bas, Ayuntamiento de B., Barcelona 1965; també J. Vicens Vives i Montserrat Llorens, Industrials i Polítics..., p. 401; Borja de Riquer, "El conservadorisme polític català: del fracàs del moderantisme al desencís de la Restauració", Recerques nº 11, pp. 29 a 80.

157) Vegeu: M. Duran i Bas, Reynals y Rabassa, Estudio biográfico y literario, Barcelona, 1883

En primer lloc es constata la presència de dos grups ben diferenciats: els fabricants (Jaumandreu, Tintoré, Achon, Ramis, Tous i Soler, Vilaregut, Esparó, Coma. Bonet, i Tous i Miralpeix) i els intel·lectuals (Villalobos, Illas i Vidal, Sol i Padrós, Duran i Bas, Reynals i Rabassa). Els fabricants es distingiren gairebé tots pel seu dinamisme, per les seves inquietuds tecnològiques, homes punta en el desenvolupament industrial i econòmic del moment, lligats a projectes d'amplies dimensions que practicaven a les seves empreses l'esperit associatiu, és a dir, que per aconseguir determinades finalitats creien imprescindible la formació de societat de capitals; també fou un tret general entre ells el seu status econòmic. No eren primeres fortunes però tampoc partien de zero. Ara bé, no se'ls pot comparar per exemple a les fortunes de l'època representades a Barcelona pels que es dedicaven al món del comerç i de les finances, com foren D. Francesc Fontanellas, Rafel Sabadell, Ramon de Bacardí, Josep Xifré... o els detentors de grans propietats com el Compte de Sobradiel, el marquès d'Alfarràs, el mateix Xifré...⁽¹⁵⁸⁾ Però si que s'ha de reconèixer que tots

158) Al cadastral de 1844 (A.Ha.C.B.) amb totes les reserves -- que cal tenir vers aquestes xifres Francesc Fontanellas - paga 12.449,22 rals dels que 11.700 ho són per raó d'indústria (és a dir d'afers comercials); Rafel Sabadell en paga 9.046 (6.400 ind.) i en canvi Nicolau Tous i Soler - aporta 2.087 en total (407 territorial i 1.680 ind.); Tomàs Coma 2.160 i Valentí Esparó 3.849. I si observem la Contribució territorial de 1848 (A.C.A.) única que he pogut aconseguir corresponent a aquestes dates, veurem que les diferències continuen essent importants. Cal observar tanmateix, que molts fabricants no eren propietaris dels locals on hi tenien la indústria i per tant, o bé no hi apareixen o si hi són la seva contribució correspondrà a propietats particulars o parcials pel que fa a la seva fabricació. Això no obstant, hi apareixen algunes dades reveladores que incloen a continuació:

Achon Hnos.	2.290 rals	Ramon de Bacardí	8.973
Marquès d'Alfarràs	7.491	Josep Cortils	1.098

ells, els fabricants, no s'havien fet a sí mateixos partint - del no res, i que molts d'ells, a més, gaudien d'una certa forma ciò tecnològica i d'un elan respirat ja en família que els portava per un camí que evidentment no era del tot nou per a ells.

Els intel.lectuals, a excepció de Villalobos, formen un grup força compacte, almenys pel que fa a l'edat (tots molt joves, entre els 25 i 30 anys en aquesta època) i pel que fa al mestratge rebut a través de dos personatges que causaren fort impacte en el camp del pensament barceloní d'aleshores: Martí d'Eixalà, professor de filosofia a l'Acadèmia de Ciències i més tard a la Universitat de Barcelona (deixables del qual foren - Duran i Bas, i Reynals i Rabassa)⁽¹⁵⁹⁾ i Eudald Jaumandreu, professor d'Economia Política a les escoles de la Junta de Comerç (deixables seus foren Illas i Vidal, i Sol i Padris).⁽¹⁶⁰⁾ Tots ells -com el mateix Villalobos- se situaran dins el sector moderat del liberalisme barceloní, però amb una actitud molt independent, cosa que els permetrà atacar durament els governs centralistes i autoritaris de Madrid. I serà precisament la constatació de que "la manca de plantejaments industrialistes dels governs moderats dificultava el desenvolupament econòmic

Tomàs Coma	1.972 rals	Compte Sobradiel	7.610
Valentín Esparó	2.184	Pau Tintorer	490
Franc. Fontanellas	6.101	Nicolau Tous Soler	1.747
Jaumandreu i Nadal	767	Juan Vilaregut	483
Muntadas Hnos.	1.720	Josep Xifré	17.784
Rafael Sabadell	8.496		

Cal advertir que alguns dels personatges dels quals m'he ocupat tenien la seva fabricació fora de Barcelona, ciutat a la que hi posseien l'administració i magatzem de gèneres, com és el cas de J. Vilaregut amb fàbriques a Gràcia i a Sallent.

159) J. Carrera Pujal, Història política..., vol. VII, p. 144

160) Ernest Lluch, El pensament econòmic..., p. 282

català i que l'accelerat procés de constitució d'un model d'estat burocratitzat amb una gran concentració de poders i amb clares tendències uniformistes, era un fre per a la lliure iniciativa del capital"⁽¹⁶¹⁾, el factor que provocarà l'aliança d'aquests intel.lectuals amb els homes de l'I.I.C. A ells se'ls deu -com hem vist- l'endagament de les campanyes electorals de l'Institut amb la presentació de candidatures unitàries de moderats, progressistes i independents.

Un altre punt a destacar respecte al grup d'intel.lectuals de l'Institut: la seva aproximació real al món industrial. Almenys això és totalment cert pel que respecta a Villa lobos (coneixia i entenia tot el que es referis a màquinària, tècnica, economia de l'empresa, etc.) a Illas i Vidal que dominava la teoria econòmica industrial i a Sol i Padrís que arribà inclús a ser director de l'empresa de Güell i Ferrer on hi trobà la mort. Els seus escrits, doncs, no eren només peces d'encàrrec fetes pel qui desconeix la matèria de la que es tracta; la cultura il.lustrada de l'època, molt més àmplia que la actual, que descansava en el principi del triomf de la ciència i el coneixement, però que es feia extensiva a la tècnica aplicada a la indústria, feu possible aquest fenomen.

I ja prou repetit, no serà sobrer remarcar la tasca periodística de tots ells ja fos a través del propi diari El Bien Público, o amb col.laboracions a d'altres publicacions de Barcelona (Diario de Barcelona) o de Madrid (La Epoca, Las Novedades).

---

161) Borja de Riques, "El conservadorisme...," Recerques nº 11, p. 31

En definitiva els homes que realment potenciaren i aguantaren l'I.I.C. en aquests anys de jove dinamisme i capacitat innovadora foren un bon exponent del que devia ser un sector - del món liberal català d'aleshores: anclat en un moderantisme oscil.lant cap el progressisme. El partit en el poder no entenia el concepte de transformació i avenç de la societat que - propugnaven els fabricants catalans i que passava per la industrialització; aquests, per damunt de tot, estaven convençuts - de que no es tractava d'un camí possible sinó d'un camí necesario. Per això una Institució similar nascuda en aquests anys, només podia ser fruit de l'aliança dels esforços d'una burgesia pràctica, d'àmplies mires i coneixements del que arreu del món industrialitzat s'esdevenia, amb una total fe en el progrés com a portador de felicitat, amb uns intel.lectuals que - s'encarregaren de donar cos a aquestes vivències tractant de - fer-les comprensives a la resta dels ciutadans, cridats també a la via de progrés que amb la industrialització els esperava, i al mateix temps amb la missió urgent de sensibilitzar, gràcies a la difusió de la premsa escrita, les instàncies superiors que regien el destí de l'Estat, per aconseguir-ne així una atenció més efectiva.

C O N C L U S I Ó

A la Introducció d'aquest treball he formulat clarament quin era l'objectiu del mateix: conèixer el que era l'Institut Industrial de Catalunya que es va crear a Barcelona precisament el 1848.

En primer lloc m'ha calgut fer esment als aconteixements polític-socials del 1848. Tant dels fets revolucionaris iniciats a França el febrer d'aquell any, que com un regueró de pòlvora ràpidament s'havien escampat a molts altres països europeus, com de la guerra dels Matiners, l'escenari de la qual era precisament la Catalunya de terra endins.

La por d'aldarulls revolucionaris ressó del que havia estat la revolució de signe socialista i obrer a la veïna França havia provocat tota mena de temors i prevencions a les autoritats barcelonines. El fet que a la base de la revolució es trobés la crisi econòmica que s'havia anat aguditzant entre el 1846 i el 1848, afectant principalment l'insegur treball de les masses obreres feia preveure que també a Barcelona es podria arribar a una resposta similar, ja que la situació econòmica era semblant. I a Catalunya encara es veia agreujada per la Guerra dels Matiners, guerra de guerrilles, amb ampli suport per part del poble; lluita que en qualsevol moment podria prendre nova embranzida segons es presentés la situació.

Com bé hem vist, davant els fets revolucionaris francesos que molt fàcilment es podien contagiar a Catalunya, i més concretament a Barcelona, on hi havia un considerable nombre d'operaris en atur, es donaren dos tipus de resposta -al meu entendre de considerable importància- pel que fa a la temàtica que m'ocupa. Una fou la dels fabricants proposant la creació d'un fons extraordinari per donar feina als parats; l'altra, la

de l'Ajuntament proposant una sèrie de treballs públics per -
 ocupar les masses en atur. Quan es donà el primer intent de -
 subversió s'aplegaren forces, i la suprema autoritat militar
 prengué cartes a l'assumpte creant-se la "Comisión de antici-
 pos en auxilio de la clase fabril" on els fabricants, princi-
 pals protagonistes en l'adjudicació de treball, hi jugaren un
 paper molt important. El fruit d'aquesta comissió es concretà
 en la recaptació i administració d'un fons de 4.000.000 de rals
 com emprèsit a les fàbriques parades, o que havien de parar, i
 així poder ocupar els operaris sense feina, i en una sèrie d'o
 bres públiques organitzades per l'Ajuntament de Barcelona que
 foren controlades pels mateixos obrers a través de les seves
 associacions, teòricament prohibides. El perill sembla que ai-
 xi quedà deturat.

D'aquest fet, tanmateix, se'n perfilen dues conseqüències certament importants: una és el reconeixement del pes polític i social que tenien els fabricants; reconeixement per part de les autoritats provincials i per part d'ells mateixos. Mai com aleshores havien estat tan consultats ni se'ls havia reconegut el veritable pes que les seves fàbriques i manufactures representaven en el concert social de Barcelona i de Catalunya tota. L'altra conseqüència és aixim mateix la constatació de la problemàtica obrera, tan estretament lligada a l'economia fabril que sovint es presentava ben insegura; problemàtica que oferia múltiples aspectes: el de l'atur i la misèria, amb totes les lacres socials que se'n seguien; el de l'associació obrera en defensa dels mínims drets humans que es podien esperar d'una societat que es proclamava liberal; el de la subversió contra un sistema econòmic, que tan sovint els llançava a veritables condicions infrahumanes, i que amb el socialisme cada dia més coneget, i aleshores triomfant a la veïna França - anava trobant vies d'actuació i de formulació.

Des del punt de vista patronal tenim doncs que el 1848 serà un any decissiu en la conscienciació de la força política i social que tenia aquest grup en el funcionament de la societat de l'època, i això d'alguna manera condicionarà tant la creació de l'Institut Industrial de Catalunya com la seva posterior presa de postura en el joc polític.

Si el 1848 proporcionà aquesta conscienciació als homes de la Junta de Fàbriques, també representava el coronament de la crisi econòmica lligada al moment depressiu de les altres nacions europees, però que aquí es veia encara augmentada per la Guerra dels Matiners, pel contraband mai suficientment controlat i per la canviant política econòmica que anava a remolc de les forces estrangeres de torn, en aquest moment les franceses, d'acord amb l'ajut que havien prestat a la Corona estabilitzant la permanència d'Isabel II en el tron i dels moderats en el poder. Canviant política econòmica equivalia a -almenys per aquella època- canvis aranzelaris, és a dir, anar passant cap a un proteccionisme més relaxat, liberalitzant diferents articles abans totalment prohibitius; i crisi econòmica, en termes patronals, significava fàbriques i tallers que tancaven, operaris despedits, reducció dels dies de treball, amagatzament de gèneres que no sortien... etc.

Els homes de la J. de F. per intervenir en la política econòmica de forma que els fos més favorable, o sigui, per aconseguir el proteccionisme essencial -segons ells- per sortir de la crisi, havien ja gairebé esgotat tots els ressorts: cartes, exposicions a S.M., al Govern; intercessió de personatges influents, comissions a la Cort... quedava encara un camí, el de la presència directa als òrgans de poder, les Corts, i per això l'I.I.C. durant uns anys lluitarà en aquest camp per aconse-

uir representants veritablement industrials que amb coneixement de causa defensin els seus interessos tan desconeguts, en definitiva, i tan oblidats a la resta de l'Estat. Però els representants a la Cambra dels Diputats en un règim liberal, encara que censatari, surten elegits per votació. Calia doncs actuar en un altre front: el de la mentalització de la població; calia que els votants comprenguessin la importància de la indústria; calia que tothom es convencés que ells eren els artífex d'un món nou i de una nova era, on la ciència i la tècnica aplicada a les arts de la producció, havien de canviar radicalment la vida de la humanitat sencera.

Quedava encara un altre punt que s'havia de tenir en compte: el contraban que arribava a ser escandalós segons documents de l'època. I com que en la demanda de la solució a nivell administratiu s'hi havia fracassat una i mil vegades només quedava una altra forma de lluitar-hi: la de la millora tecnològica. Posant-se a l'altura d'aquelles nacions que invadien amb els seus gèneres de forma fraudulenta els mercats peninsulars, aquests anirien perdent l'interés que presentaven per la seva qualitat o innovació si a nivell nacional s'aconseguien iguals. Així doncs, era urgent posar-se al dia, era urgent millorar-se tecnològicament per establir una eficaç competència amb els gèneres fraudulents.

Aquestes són les veritables motivacions per les que nasqué l'Institut Industrial de Catalunya. La Junta de Fàbriques, successor de l'antiga Comissió de Fàbriques no podia abarcar una tasca tan àmplia i tan lliure en els seus plantejaments, ja que en realitat la pertinença a aquesta institució era obligada -a la manera dels antics gremis- pel sol fet de posseir -un establimet dedicat a la fabricació d'algún ram del cotó,

ram que s'ampliarà en transformar-se com a Junta de Fàbriques i abarcar les indústries químiques, les mecàniques, etc. El que feia falta en aquells moments no podia venir d'una imposició. La defensa dels interessos industrials, tal com havia fet sempre la Comissió de Fàbriques continuava ara en mans de la seva successora la Junta de Fàbriques, és a dir la lluita declarada en favor del proteccionisme; però aquells que entenien que -- aquest aspecte era insuficient, aquells que tenien unes mires més àmplies, comprenien que només es podrien defensar a si mateixos per la millora dels seus productes fins a fer-los competitius, i per això precisaven de més informació, precisaven d'uns canals de difusió i coneixement de la nova tecnologia, cosa que com es feia a l'estrangej només es podria aconseguir per l'associació. Però al mateix temps havien de donar-se a coneixer, ells, com a transformadors i puntals de la societat, i a més a més aconseguir que les seves creacions industrials, fossin admirades, desitjades, i en definitiva comprades, sense necessitat d'esperar la remesa fraudulenta procedent de França o Anglaterra.

Així doncs, l'I.I.C. va néixer com una resposta inevitable a la crisi dels anys 1846-48, a la que es veia sotmesa la fabricació catalana, amb el convenciment que només amb la millora tecnològica acompanyada d'una mentalització general a favor de la causa industrial es podria arribar a superar un moment tan dépressiu. La conscienciació del lloc certament relevant que havien adquirit els fabricants en els darrers aconteixements ciutadans hi va jugar també un paper de consideració.

- - - - -

Ja decidits els fabricants a fer una associació lliure i voluntària a favor de la millora industrial i de la mentalització a favor d'aquesta causa, no van ser pas del tot originals en llur concepció i organització. Repetides vegades havien anomenat les associacions de tipus similar que hi havia a l'estrange, per coneixement directe o no; però no hi ha dubte que les fonts de primera mà els arribaren amb Angel de Villalobos, qui havia passat una colla d'anys a Londres, i que com agent-industrial del govern espanyol havia visitat els principals núclis industrials de França, Bèlgica i Anglaterra.

Així es pot afirmar que l'I.I.C. rebé influències més o menys directes de les següents associacions: Royal Society of Arts, i Mechanics' Institutes de Londres; Société pour l'Encouragement de l'Industrie i Société Industrielle de Mulhouse de França; i també del Musée de l'Industrie Belge. Totes tenien en comú l'associació lliure per la defensa i promoció de la indústria. Però aquella amb la que presenta més semblances és la de Mulhouse, utilitzant inclús a vegades idèntiques paraules - en l'enunciat dels seus articles; a més de la declaració d'objectius "progrés i foment de la indústria mitjançant la reunió en un punt cèntric de tots els elements d'instrucció i perfecció", totes dues preveuen un Museu o exposició permanent de diversos models de màquines recentment inventades, mostraris, biblioteca especialitzada, hemeroteca, cercle industrial, conferències amb demostracions pràctiques; hi ha diferències en les publicacions, un butlletí la de Mulhouse, i diari l'I.I.C.; - també es diferencien en la titulació de les Seccions, L'I.I.C. amb primacia del tèxtil, cosa que no es dóna a Mulhouse que dedica més atenció a la Química, Mecànica i Mineria.

A part d'aquesta particular similitud amb la Société Industrielle de Mulhouse hi ha alguns aspectes que són comuns a

gairebé totes les institucions esmentades: premis, concursos, exposicions, biblioteca especialitzada, difusió d'innovacions tecnològiques per mitjà de publicacions, conferències amb experiments, intercanvi social entre els seus membres... Però també hi ha especificitats que les distingeixen i que no són compartides per totes. Una molt particular és la composició heterogènia dels socis amb la finalitat de crear una mentalització favorable a les arts i les manufactures, objectiu primari de la Royal Society of Arts creada ja el 1754, i a imitació seva, també és objectiu que persegueix la Société pour l'Encouragement, (París 1801). L'I.I.C. acollí aquest aire aplegant no sols els industrials, sinó també els terratinents, els homes de la ciència, de les lletres i de les Belles Arts. Les classes i l'atenció a l'obrer per preparar-lo tecnològicament objectius tan propis dels Mechanics'Institutes van ser recollits per l'Institut Industrial de Catalunya, encara que amb certes diferències, cosa que no seguiren les altres institucions.

Tot veient les institucions que van inspirar els homes de la J. de F. per fundar l'I.I.C. vull remarcar que aquest veié la llum a Barcelona no en solitari, sinó entre d'altres associacions certament emparentades. Ja la C. de F. entorn de la preparació de l'aranzel de 1841, amb una veritable preocupació per industrialitzar Espanya convençuda del poder engendrador de riquesa que podia aportar la indústria arreu, havia creat l'Institut Industrial d'Espanya, emanació al seu torn, de l'Associació Catalana de Madrid (1839) amb clares finalitats proteccionistes. El 1847, també com a resposta a la crisi tremenda que es vivia a Catalunya nasqué una altra Institució que pretenia la unió de totes les classes en defensa de la indústria, però amb una particular atenció a l'obrer, era l'⁽¹⁾Associación Defensora del Trabajo Nacional y de la Clase Obrera;

1) Encara que amb nom idèntic, almenys la primera part de l'e-

i encara el mateix 1848 pocs mesos més tard de la fundació de l'I.I.C. aparegué a Barcelona una nova institució: la Sociedad Industrial, basada en la inquietud científico-tecnològica; era una associació de tècnics i savis que hauria de desembocar finalment en la creació de l'Escola Industrial de Barcelona el 1851.

Així doncs el 1848 a Barcelona creixen i es desenvolupen tres institucions de caire industrial totes elles, però ben diferenciades. Si l'Institut Industrial de Catalunya aplegava els fabricants i tenia per objectiu estar al dia de les innovacions tecnològiques per poder competir millor, al mateix temps que cuidava la mentalització col·lectiva, l'Associació Defensora del Treball Nacional i de la Classe Obrera actuava com una associació mutual dels obrers, i cuidava de l'educació i formació dels mateixos, i la Societat Industrial s'ocupava de la ciència i la tècnica, i de la seva aplicació a la indústria, la tasca dels enginyers en definitiva.

- - - - -

Una preocupació inicial en abordar aquest treball girava entorn de poder arribar a saber quin va ser en realitat el clímax, "l'elan", que sostenia els homes que iniciaren l'I.I.C. Com ha manifestat a la introducció em preocupava conèixer si efectivament participava del clima de les utopies industrials europees, i de manera més concreta si hi havia contacte amb les formulacions saint-simonianes de les quals semblava haver-

---

nunciat "Asociación Defensora del Trabajo Nacional", no té pas gaires punts amb comú amb les associacions que amb igual nom es crearen a París i a Madrid amb finalitats totalment proteccionistes. Aquestes són oportunament estudiades a la segona part d'aquest treball.

se'n trobat indicis⁽²⁾ als moments fundacionals de l'Institut - Industrial de Catalunya.

Després de l'estudi ja m'atreveixo a afirmar que efectivament l'aire que es respirava entre els homes que s'associaren per bastir una institució que els potenciés i els recolzés en la seva lluita a favor de la industrialització tenia bàsicament un aire saint-simoniana, encara que, a més, participava dels altres ideals utòpics que la indústria havia fet néixer a d'altres països europeus. I dic un aire, perquè no s'hi troba pas una plasmació literal ni de les doctrines de St. Simon, ni encara menys del camí iniciat per Enfantin i els seus seguidors cap al misticisme religiós que els caracteritzà. Tanmateix les formulacions que van utilitzar els homes de l'I.I.C. en aquests moments fundacionals responen en gran mesura a algunes de les línies bàsiques de St. Simon. Si dic "algunes" és perquè precisament no s'hi troba pas cap vestigi de socialització, com seria la conveniència d'una retribució segons la capacitat, ni del paper socialitzant de l'Estat organitzant la fabricació i distribuint els bens produïts, ni cap tipus de solidaritat i cooperació a nivell mundial...; però en canvi si que resulta molt saint-simoniana el concepte de la indústria i el paper de la mateixa dins la societat. Només espigolant discursos i escrits de El Bien Pùblico, el seu diari, o recenssions de les reunions dels fabricants apareixen frases com aquestes, ja citades al llarg del treball: "la indústria és el primer germe de la riquesa i prosperitat dels pobles"; "la indústria és la

2) Miquel Izard arriba a titular "Burgesia saint-simoniana i proletariat cabetà 1833-1855" un capítol del seu llibre El Segle XIX, Burgesos i proletaris, Barcelona 1978; i com ja he dit anteriorment fou ell qui em proporcionà la insinuació d'un cert impacte saint-simoniana a l'Institut Industrial de Catalunya.

principal causa del poder i de la riquesa de les nacions modernes"; "és gràcies a la indústria que Catalunya gaudex d'un considerable estat de prosperitat"; "la indústria és l'arma transformadora de la societat"; "la indústria és el camí del progrés"; "correspon als industrials l'augment de la riquesa pública fomentant així la prosperitat general" i, com Saint-Simon, entenien la indústria en el seu sentit més ampli: "quan parlem d'indústria ens referim a tots els que constitueixen el treball manual de la humanitat".

També se subratlla la importància de la ciència aplicada a la producció, i no sols a nivell de formulacions sinó també en l'organització de que es dotaren: Museu, càtedres, biblioteca, etc. I seguint encara les pautes saint-simonianes el plantejament de l'Institut preveia la unió de totes les forces de la producció (indústria, agricultura) amb les de la cultura -- (economia política, estadística, literatura i nobles arts). Es pretenia ser un lloc de confrontació i cooperació d'homes ilustrats.

Encara que l'aspecte associatiu no fos pas exclusiu del Saint-Simonisme i que l'I.I.C. hagués concordat els seus ideals societaris amb els que oferia la Royal Society of Arts o la Société pour l'Encouragement de l'Industrie, el fet de voler associar les tres classes útils "productors", "homes de ciència" i "artistes" és ben palès en la constitució de les seccions de l'Institut on explicitament hi són consignades. L'aire saint-simonia així es feia present.

Hi ha encara altres punts de contacte amb el Saint-Simonisme, per més que molts d'ells ja havien esdevingut comuns a la ideologia industrial pròpia del moment entre els quals cal

destacar la importància que es donà a les vies de comunicació (carreteres i ferrocarril).

Resultaria força difícil fer un llistat de les impropres o influències, saint-simonianes o no, presents en la gestació i posta en marxa de l'I.I.C. A la fi i al cap moltes d'aquestes eren resultat dels ideals nascuts ja el segle XVIII - amb la Il.lustració; ideals que a primeries del XIX s'havien aferrmat i augmentat pels efectes de la industrialització creixent, i que eren presents a la majoria de les nacions industrials europees. Així, els conceptes de progrés, de felicitat, del poder multiplicador de la ciència i la tècnica aplicats a la indústria, de la importància de l'educació, i en particular de l'educació industrial, eren presents arreu. Com ja he dit abans, el que més m'ha importat és demostrar que aquests homes posseien un "elan" determinat, que no es tancaven en sí mateixos i la seva pròpia empresa, i que en actuar ho feien amb una certa consciència de realitzar una tasca de considerable importància en el món en el qual vivien.

En realitat els homes de l'I.I.C. sembla que havien fet seves les doctrines matitzadores del Saint-Simonisme predicat per Monlau⁽³⁾ en el sentit de defensar una industrialització capaç de modernitzar la base material de la societat espanyola - en la línia que s'estava imposant a la major part de l'Europa

3) La figura de Monlau, metge barceloní que signà amb el seu dònim de Covert Spring els seus treballs difusors del Saint-Simonisme que aparegueren a El Propagador de la Libertad i a El Vapor durant l'any 1836 és estudiada amb tot detall - per Jordi Maluquer, El socialismo en España 1833-1868, Barcelona 1977. La referència consignada correspon a la pàg. 106 on s'especifiquen els distanciaments de Monlau respecte a Saint-Simon pel que fa a la política concreta, i que indubtablement convencien més els industrials catalans.

occidental, tot pretenent dulcificar les tensions socials que l'adopció d'aquesta mateixa línia estava generant; i encara, tocats per les doctrines socialistes més igualitàries arribaren a creure que "el vapor seria el nivellador del món, el regenerador dels països que hauria d'esborrar els errors passats", és a dir, la indústria en últim terme hauria de portar a la igualtat. Per ells, industrialització era sinònim de modernització, de camí cap al progrés, de possibilitat de canvi i millora de la societat en general. Només amb la indústria -creien una nació podria aconseguir la felicitat pública, perquè la indústria engendrava riquesa i només amb la indústria s'obtindria la independència de les altres nacions.

Aquest era l'impuls que mogué els homes fundadors de l'I.I.C. Impuls evidentment carregat de romanticisme, de somni i d'utopia, però que revelava certa grandesa de mires i la consciència de participar en una tasca i un fer col.lectius en el camí cap el que ells entenien com a progrés i modernitat. L'I.I.C. en aquests moments fundacionals representa, doncs, el ve-hiculador d'aquest elan que feu possible apropar la utopia al terreny de les realitzacions, essent, en definitiva, una peça clau en la modernització de Catalunya.

Hi ha un aspecte que m'ha sorprès en el desenvolupament de l'I.I.C. d'aquests anys: és el que he anomenat protocatalanisme o protonacionalisme.

És cert que la güestió catalana apareix a gairebé tots els estudis que tracten aquesta època; però quan es coneix el que realment representà pels homes de la Junta de Fàbriques o

per l'Institut Industrial de Catalunya a través dels seus llibres d'actes o correspondència, dels que El Bien Pùblico se'n feu portant-veu, encara que de forma parcial, certament sorprèn el pes d'aquesta qüestió per la gran quantitat d'atacs que reberen, per la forma com ho van viure i per les actituds que generà.

La qüestió catalana s'anà forjant com a resultat doncs d'uns atacs provinents de Madrid o d'altres llocs de l'Estat espanyol, culpant Catalunya de promoure i sosténir la guerra dels Matiners que tant costava a l'erari públic; considerant perniciosa la indústria que feia egoïstes els fabricants quan demanaven aferrissadament la protecció als seus productes, essent, a més, font d'agitació social als seus tallers augmentant encara la misèria general; també s'acusava Catalunya d'és ser insolidària de la resta de l'Estat, etc.

Com és normal tots aquests atacs no queien en el buit; les respostes es formularen tant en defenses aferrissades de la realitat que es vivia a Catalunya -ben diferent del que es propalava- com en forma de queixes referents a la veritable situació, conseqüència de la centralització i uniformització empreses pel govern central en mans dels moderats; la constatació de tots els mals del centralisme, la poca representativitat catalana a les Cambres altes, la supressió dels privilegis de les quintes, foren temes repetidament tractats. Però la queixa de més pes, per part dels fabricants catalans es referia a la mala política aranzelària que seguia el govern, tancant-se a la obertura que els nous temps demanaven i que -per ells- passava per la protecció a la indústria naixent.

Així doncs, la qüestió catalana tan complexa i no necessariament lligada "només" a la lluita de la burgesia per un mercat nacional serví per fer adquirir consciència de la pròpia identitat catalana a un sector de la burgesia industrial - (que no era pas la gran burgesia) aliada amb un sector intel.lectual que li formulà les seves pròpies vivències. Cal tenir en compte que la majoria de fabricants no es distingiren pas, ni per la seva facilitat de paraula, ni pel domini de la ploma. Així l'aliança amb el sector intel.lectual de l'Institut els serví d'arma eficaç en la defensa dels atacs esmentats, associant-lo a una tasca que després aquest hauria de continuar, ja per altres camins, mantenint enarborada la bandera que en el futur s'entroncaria amb el moviment catalanista de la reina xença.

Aquesta conscienciació protonacionalista per part de la burgesia industrial catalana fruit de la reacció que provocaben els atacs rebuts, es concretà en la necessitat de tenir una història de Catalunya imparcial i objectiva; en el reconeixement del valor de la pròpia llengua com a vincle d'unió de sentiments i d'interessos comuns a la gran família que formen els catalans; i en la constatació de la superioritat catalana respecte als altres pobles d'Espanya en l'aspecte econòmic. Així apareix, almenys, a la documentació dels anys que he estudiat.

Cercant els trets definitoris del caràcter català que l'havien portat -malgrat les desfavorables circumstàncies naturals- a tal grau de riquesa, els homes de El Bien Pùblico arribaren a concretar-los en els següents: treball constant, amor al progrés, iniciativa emprendora, i una vocació industrial -acompanyada d'una intel.ligència que la fa l'ànima del progrés.

Però aquest "elan" protonacionalista no queda només en paraules. Amb motiu de les eleccions generals de setembre de 1850 l'Institut Industrial de Catalunya enarborà la bandera d'una candidatura progressista que defensés només els interessos de Catalunya, desmarcant-se de les directrius dels altres partits polítics estatals. La proposta d'aquesta nova formació política reposava en la consciència col·lectiva dels catalans de ser agreredits i atacats en allò que els era més essencial, i que a nivell d'Estat no es tenia en compte.

Illas i Vidal, un dels artífex de la mateixa, esplanava la idea d'una certa "solidaritat catalana" -en paraules de Vicenç Vives- intentant aconseguir la unió entre els diversos districtes electorals de tot Catalunya, per arribar a formar un bloc comú en defensa dels interessos catalans.

Els resultats electorals van ser totalment favorables a la candidatura de l'I.I.C. a Barcelona ciutat, i de forma parcial, a la resta de Catalunya. Però la supressió de la Junta de Fàbriques i amb ella de l'Institut, per part de l'autoritat governativa, a continuació de les eleccions va trencar la possibilitat de nous camins en el despertar català del XIX.

El que podriem anomenar un incipient catalanisme polític s'havia forjat gràcies a l'Institut Industrial de Catalunya amb l'aliança de fabricants i intel·lectuals conscients d'una identitat que els distingia bàsicament de la resta dels pobles d'Espanya, i reposava en el convenciment que el camí del progrés i de la modernització passava per la indústria, oferint així un model societari força oposat al que dominava en els centres de poder de Madrid.

F O N T S   I N È D I T E S

1

B I B L I O G R A F I A

FONTS MANUSCRITESArchive du Ministère des Affaires étrangères. Paris. (AMAEP)

- Lettres et documents divers, n° 744. Liste des espagnols résidant dans le département des Bas-Pyrénées. (1827)

Archives Nationales. Paris. (ANP)

- Documents annexes des ordonnances et décrets 1817-1904.
F 1 a. 2003, Objets généraux (relations du ministre de l'Intérieur avec ses collègues, ordonnances générales).
- Ouvrages relatives aux arts et manufactures, An III-1839. Série F, F 12, 2333.
- Société d'Encouragement An XI-1843, Série F 12, 2332.

Archivo General de la Administración. Alcalá de Henares. (AGAAH)

- Ministerio de Educación y Ciencia, Sección 1ª Enseñanza y Escuelas Normales, Personal, Legajo 4599, Angel de Villalobos.

Archivo Histórico Nacional. Madrid. (AHNM)

- Correspondencia diplomática. Sección Estado-Inglaterra
  - . Legajo 8494, (1835-36)
  - . Legajo 5510, (1845)
- Expediente orden alfabético U-V. Sección Estado-Inglaterra
  - . Legajo 6534, n° 68

Arxiu de la Catedral de Barcelona. (ACB)

- Llibres de llicències d'esposalles de la Obra de la Seu de Barcelona
  - . anys 1835 a 1845

Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA)

- Audiència, Consolat de Mar, Registro Público Comercio, 12/1 a 12/5
- Hisenda, Contribució territorial 1848, 16762 i 16763.

Arxiu del Foment del Treball Nacional (AFTN)

- Comisión de Fábricas i Junta de Fábricas, Actas, 5 vols. 1829-1860
- Comisión de Fábricas i Junta de Fábricas, Escritos i Correspondencia, 5 vols. 1834-1860
- Instituto Industrial de Cataluña, Actas 1848-1849 y Correspondencia 1848-1864.
- Estadística de 1850.

Arxiu General de Protocols de Barcelona (AGPB)

He consultat els manuals dels següents notaris:

Mariano Barallat (1832-1840)
 Manuel Clavillart (1838-1849)
 Manuel Lafont (1839-1845)
 Luis Marsal (1798-1820)
 Josep Marzolá (1835-1848)
 Ramon de Miquelerena (1845-1850)
 Balthasar Oliveras (1771-1817)
 José Manuel Planas Compte (1821-1850)

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB)

- Bans Ajuntament 1847, 1848, 1849 (sense classificar)
- Deliberacions Ajuntament, C.XIII-90, any 1848
- Catastro personal, C.1 X - Contribución industria y comercio (1818-1862)
- XI - Libros de contribución personal. (1848)

- Fondo Comercial, C.XIV obrería 138, Matrícula de comerciantes B.331 y Libro de Matrícula A.208

Arxiu Municipal de Manresa (AMM)

- Protocols correspondents a Sallent:
Joan Lluís Cerarols (1830-1868)
Joan Camps (1805-1834)

Arxiu Parroquial de Vinarós (APV)

- Llibres diversos de bateigs, casaments i defuncions corresponents als anys 1700 a 1820

Arxiu Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País (ASEBAP)

- Instituto Industrial de España, C.24/4 nº 1 al 9
- Reglamentación industrial, C.25 nº 3

Biblioteca de Catalunya. Barcelona. (BCB)

Fons de la Junta de Comerç

- Libro de acuerdos 1845
- Registro alfabético correspondiente al año de 1845
- Informe sobre exposición industrial de Barcelona 1844, lligall 44
- Lista de fabricantes algodoneros de Barcelona, 1844, lligall 139
- Correspondencia 1843-1847, lligalls 88 a 90

King's College Archive. Londres. (KCAL)

- Council Minutes, vol.C-1840
- Council Minutes, vol.D-1847

Public Record Office. Londres. (PROL)

- Census 1841 a 1845

PRENSA

- El agricultor español, Madrid, 1850 (BCB)
- La Agricultura valenciana, València, 1863-67 (BNM)
- El Ancora, Barcelona, 1850-1855, (AHCB)
- La Antorcha, Barcelona, 1848-1850, (AHCB)
- La Antorcha, Madrid, 1850 (BNM)
- La Asociación del Trabajo Nacional y de la Clase Obrera, Barcelona, 1849-1850 (AHCB)
- The Athenaeum, Londres, 1828-1845, (BL)
- El Bañista, Barcelona, 1848, (AHCB)
- El Barcelonés, Barcelona, 1844-1855 (AHCB)
- El Bien Público, Barcelona, 1849-1850 (AFTN i AHCB)
- Boletín de la Asociación Defensora del Trabajo Nacional y de la Clase Obrera, Barcelona, 1849 (AHCB)
- Boletín de Fomento, Madrid, 1842 (BA)
- Boletín Municipal, Barcelona, 1848 (AHCB)
- Boletín Oficial de la Provincia, 1847-1849 (AHCB)
- Boletín de la Sociedad Económica Barcelonesa de Amigos del País, Barcelona, 1853-1884 (AHCB)
- Bulletin de la Société d'Encouragement pour l'Industrie Nationale, París, 1801-1840 (BNP)
- Bulletin de la Société Industrielle de Mulhouse, Mulhouse, 1826-1855 (BNP)
- Bulletin du musée de l'industrie belge, Bruxelles, 1841-1883 (BRAB)
- Calendario y Almanaque filosófico, Barcelona, 1845-1848 (AHCB)
- Calendario para el Principado de Cataluña, Barcelona, 1845-1848 (AHCB)
- El Clamor Públco, Madrid, 1847-1854 (BNM)
- La Colmena, Londres, 1842-1845 (HMM)
- La Colmena de Igualada, 1880, (BI) Igualada
- Le Constitutionnel, París, 1847-1848 (BNP)
- La Correspondencia de España, Madrid, 1845-1848 (HMM)
- El Corresponsal, Madrid, 1839-1844 (BNM)
- El Cultivador, Barcelona, 1848-1849 (AHCB)

- El Demócrata, Madrid, 1880 (HMM)
- Diario de Barcelona, Barcelona, 1833-1854 (AHCB)
- El Diario Español, Madrid, 1852-1853 (HMM)
- El Divino Vallés, Barcelona, 1849-1855 (AHCB)
- El Eco de la Producción, Barcelona, 1880-1888 (AFTN, AHCB)
- La Epoca, Madrid, 1849-1858 (BNM)
- El Fomento, Barcelona, 1845-1849 (AHCB)
- La Fraternidad, Barcelona, 1848 (AHCB)
- Gaceta de Madrid, Madrid, 1843, 1847 i 1850 (BNM)
- Gazette du Midi, Marseille, 1848, (BNP)
- La Granja, Figueras, 1850-1852 (BCB)
- El Guardia Nacional, 1835-1837 (AHCB)
- El Guía, Madrid, 1848-1849 (BNM)
- L'Industriel Alsacien, 1845-1848, Mulhouse (BNP)
- El Instructor, Londres, 1834-1841 (HMM)
- Journal des Débats, París, 1845-1848 (BNP)
- The London and Westminster Review, Londres, 1836-1840 (BL)
- Miscelánea, Barcelona, 1849 (AHCB)
- Le Moniteur Commercial, Anvers, 1845-1846, (BRAB)
- Le Moniteur Industriel, París, 1846-1847 (BNP)
- The New Monthly Magazine, Londres, 1838-1841 (BL)
- Las Novedades, Madrid, 1850 (BNM)
- La Opinión Pública, Barcelona, 1850 (AHCB)
- El Panorama, Madrid, 1838-1841 (BNM)
- La Patrie, París, 1847-1848 (BNP)
- El Protector del Pueblo, Barcelona, 1869-1870 (AFTN)
- Las Provincias, Valencia, 1880 (HMV)
- La Razón Española, Madrid, 1863-1865 (BNM)
- La Razón de la sin Razón, S. Baudilio de Llobregat, 1865, 1879-1881 (BCB)
- Los Rehiletes, Barcelona, 1850 (AHCB)
- Revista Andaluza y Periódico del Liceo de Sevilla, Sevilla, 1841 (BMS)
- Revista Barcelonesa, Barcelona, 1846-1847 (AHCB)
- Revista Católica, Barcelona, 1842-1872 (AHCB)
- Revista Histórica Económica, Madrid, 1983

- Semanario Industrial, Madrid, 1840 (BAB)
- Le Sémaïphore de Marseille, Marseille, 1848 (BNP)
- El Sol, Barcelona, 1849-1852 (AHCB)
- Tecnológico Nacional, Madrid, 1834 (BCB)
- El Telégrafo Médico, Barcelona, 1847 (AHCB)
- La Universidad, Barcelona, 1848-1849 (AHCB)
- El Universo Pintoresco, Madrid, 1852-1853 (BNM)
- El Vapor, Barcelona, 1833-1838 (AHCB)

BIBLIOGRAFIA

ALARCON CARACUEL, Manuel R., El derecho de asociación en España, (1809-1900), Ed. de la Revista de Trabajo, Madrid 1975.

ALCALA GALIANO, Antonio, "Recuerdos de un anciano" a Obras escogidas, Biblioteca Autores Españoles, Madrid 1955.

ALMELA VIVES, Francisco, Bibliografía de historias locales relativas al Reino de Valencia, CISC, Valencia 1952.

ALSINA GIRALT, Joan, Notes sobre el moviment obrer a Sabadell - (1840-1860), Imp. J. Sallent Suc., Sabadell 1975.

ANES, Gonzalo, Las crisis agrarias en la España Moderna, Taurus, Madrid 1974.

ARDIT, A., BALCELLS, A., SALES, N., Història dels països catalans, (1714-1975), Edhsa, Barcelona 1980.

ARGULLOL Y SERRA, José, Biografía del Excmo. Sr. D. Juan Güell y Ferrer, Barcelona 1881.

ART UNION OF LONDON REPORTS, "Report of the Committee of management of the association for the promotion of the fine arts" (1838-1858) The Art Union of London, London 1859.

ARTOLA, Miguel, Los Afrancesados, Ed. Turner, Madrid 1976.

----- La burguesía revolucionaria, 1808-1874, Alianza Ed., Madrid, 1974.

----- Partidos y programas políticos, Ed. Alfaaguara, Madrid 1974.

----- "La Guerra de Guerrillas" a Revista de Occidente, IV, Madrid 1954.

AUBACH, Mª Teresa, Los orígenes del catolicismo social en Barcelona en la segunda mitad del S. XIX, Tesi defensada a la Universitat de València el 6 de Novembre de 1969.

AUTORES Dramáticos contemporáneos y joyas del teatro español del S. XIX, Imp. Fontanet, Madrid 1881.

BALCELLS, Albert, Cataluña Contemporánea I, Siglo XIX, Siglo XXI, Madrid 1977.

BALMES, Jaime, Obras Completas, Vol. V, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid 1949.

BANCO DE ESPAÑA, Una Historia económica, El Banco de España, Madrid 1970.

BARLET, Ed., Essai sur l'histoire du commerce et de l'industrie de la Belgique, Imp. Lardinois Ed., Liège, 1858.

Belgique industrielle, La, Livre d'honneur, des progrés nationaux 1830-1880, Tip. et Lit. E. Gruzot, Bruxelles, 1880.

BELLMUNT, Domènec de, Històries d'emigrats, Lib. Catalònia, Barcelona, 1926.

BENET CLARA, A., "La industria tèxtil a Sallent" a l''Esparver, nº 34-35 any VI, Nov. 80 - Abril 81, Sallent.

BENET, Josep, MARTI, Casimir, Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el Bienni progressista (1854-1856), 2 Vols., Curial, Barcelona, 1976.

BENICHOU, P., Le temps des prophètes: Doctrines de l'age romantique, Gallimard, París, 1977.

BERNAL, J. D., Ciencia e industria en el siglo XIX, Ed. Península, Barcelona, 1973.

BERNERI, Mª Luisa, A traves de las utopías, Ed. Proyección, Buenos Aires, 1975

BERTRAN I PIJOAN, Lluis, Premsa de Catalunya, Ajuntament de Barcelona, 1931.

BERTRAN I SOLER, Tomàs, Itinirario descriptivo de Cataluña. Comprende la descripción del antiguo Principado, su actual división territorial, militar, eclesiástica, judicial, Imp. de Oliveres H., Barcelona, 1847.

Biographie Nationale, publiée par l'Academie Royale des Sciences, des lettres et des Beaux-Arts de Belgique, Emile Brylant, -- Bruxelles, 1883-1889.

BORREGO, Andrés, Lo que ha sido, lo que es y lo que puede ser el partido conservador, Madrid, 1857.

BRAUDEL, F., LABROUSE, E., Histoire économique et sociale de la France, 1789 années 1880, second volume, P.U.F., París, 1976.

BRAVO, Gian Mario, Historia del Socialismo, 1789-1848, Ariel, -- Barcelona, 1976.

BRIZAY, Bernard, Le Patronat, Histoire, structure, stratégie du CNPF, Ed. du Seuil, París, 1975.

CABALLÉ Y CLOS, Tomás, José Anselmo Clavé y su tiempo 1824-1874, Ed. Freixas, Barcelona, 1949.

CABANA, Francesc, Historia del Banc de Barcelona 1844-1920, Ed. 62, Barcelona, 1978.

CAMERON RONDO, E., Francia y el desarrollo económico de Europa - 1800-1914, Tecnos, Madrid, 1971.

Camino de hierro de Barcelona a Mataró en la mano, El, por G., A. Gaspar, BArcelona, 1850.

CAMPS ARBOIX, Joaquim de, Història de l'agricultura catalana, Ed. Táber, Barcelona, 1969.

CAMPS GIRO, Joan, La guerra dels matiners i el catalanisme polític.(1846-1849), Curial, Barcelona, 1978.

CARR, Raymond, España 1808-1939, Ed. Ariel, BArcelona, 1970.

CARRERA PUJAL; Jaume, La economía de Cataluña en el siglo XIX, 4 vols. Bosch Ed., Barcelona, 1961.

----- La enseñanza profesional en BArcelona en los siglos XVIII y XIX, Bosch Ed., BArcelona, 1957.

----- Historia política de Cataluña en el siglo XIX, 7 vols., -- Bosch Ed., Barcelona, 1958.

----- La Lonja de Mar y los Cuerpos de Comercio de Barcelona, - Bosch Ed., BArcelona, 1953.

----- La Universidad, el Instituto, los Colegios y las Escuelas de Barcelona en los siglos XVIII y XIX, Bosch Ed., Barcelona, 1957.

CASAÑAS VALLES, M., El ferrocarril en España 1844-1868, tesina - presentada a la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, el juny de 1973.

CASARES ALONSO, A., Estudio histórico-económico de las construcciones ferroviarias españolas en el siglo XIX, Inst. Iberoamericano de Desarrollo Económico, Madrid, 1973.

CASTILLO, Alberto de, La Maquinista Terrestre y Marítima, Personaje histórico(1855-1955), Seix i Barral Hnos., Barcelona, - 1965.

CASTRO, Concepción, La revolución liberal y los municipios españoles, Alianza Ed., Madrid, 1979.

Catalanes ilustres, su tiempo, su vida y sus hechos, por varios autores, Antº J. Bastinos, Bárcelona, 1905.

CAVEDA, José, Memoria presentada al Excmo. Sr. Ministro de Comercio Instrucción y Obras Públicas por la Junta calificadora de los Productos de la Industria Española reunidos en la Exposición pública de 1850, Santiago Sauraque, Madrid, 1851.

Cent cinquantième anniversaire de la Société d'Encouragement pour l'industrie et les problèmes actuels de l'economie française 1801-1951, Le, Brodard et Taupin, París, 1952.

CERDA, Ildefonso, Teoría general de la urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la reforma y ensanche de Barcelona. Monografía estadística de la clase obrera de Barcelona en 1856. (Vida y obra de Ildefonso Cerdá) por Fabián Estapé, Inst^a de Est^a Fiscales, Madrid, 1968-1971. (3 vols.)

CIPOLLA, Carlo M., Historia económica de Europa. La Revolución industrial, Ed. Ariel, Barcelona, 1979.

CLEMENTE, José Carlos, Las Guerras Carlistas, Península, Barcelona, 1982.

CLERFEYT, M. J., De l'état de l'industrie et du commerce en Belgique et des instituons qui s'y rattachent, Imp. de Th. Lessigne, Bruxelles, 1863.

CODINA, Jaume, El delta del Llobregat i Barcelona. Gèneres de vida dels segles XVI al XX, Ariel, Barcelona, 1971.

COLE, G.D.H., Historia del pensamiento socialista, I. Los precursores 1789-1850, Fondo de Cultura Económica, Mexico, 1957.

COL.LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA, Sessió necrològica dedicada a la memòria del Excm. Sr. D. Manuel Durán i Bas, celebrada el dia 10 de febrer de l'any 1916, Barcelona, 1916.

COLMEIRO, Manuel, Historia de la economía política en España, Taurus Edic., Madrid, 1965.

COMELLAS, José Luis, Los moderados en el poder 1844-1854, C.S.I.C., Madrid, 1970.

COMPANY AGRICOLA CATALANA, Escritura social y reglamento para el régimen de la misma, Imp. Joaq. Guerrero, Barcelona, 1846.

COMPANY DEL CAMINO DE HIERRO DE BARCELONA A MATARO, Escritura de Sociedad y Reglamento, Juan Oliveres, Barcelona, 1845.

CONTESTACION a un artículo inserto en la Revista Militar bajo el título sobre la guerra civil de Cataluña, Imp. Hispana, Barcelona, 1848.

COROLEU, José, Memorias de un menestral de Barcelona (1792-1854), José Asmarats editor, Barcelona, 1916.

COSTA, Mª Teresa, Financiación exterior del capitalismo español en el siglo XIX, Public. i edicions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 1983.

Cuadro general del comercio exterior de España con sus posesiones ultramarinas y potencias extranjeras en 1840, Dirección General de Aduanas del Ministerio de Hacienda, Madrid, 1850.

CUCURULL, Félix, Panoràmica del Nacionalisme Català, Vol. 2, 1814-1874, Edicions Catalanes de PArís, Paris, 1975.

CHARLETY, Sébastien, Historia del Sansimonismo, Alianza Ed., Madrid, 1969.

DALMAU, Ant. R., Del carril de Mataró al directo de Madrid, Librería Millà, Barcelona, 1946.

DALZELL, W. R., The Sell Guide to the History of London, London, 1981.

DESANTI, Dominique, Los socialistas utópicos, Anagrama, Barcelona, 1973.

DESROCHE, Henri, Les dieux révés, Ed. Desclée, París, 1972.

----- La société festive, Ed. du Seuil, París, 1975.

Diario de sesiones de cortes, Congreso de los Diputados, Legislatures correspondentes als anys 1833-1854. Madrid.

Diccionari biogràfic, Albertí Editor, 4 vols. Barcelona, 1966.

Dictamen de la Comisión del Instituto Industrial que se cita en el proyecto que precede, (Proyecto...), en la Compañía Tipográfica, Madrid, 1841.

Dictionary of National Biography, by George Smith, Oxford University Press, London, 1922.

Diputados pintados por sus hechos. los, Colección de los estudios biográficos sobre los elegidos por el sufragio universal en las Constituyentes de 1869, R. Labajos, Madrid, 1870.

DOBB, Maurice, Estudios sobre el desarrollo del capitalismo, Siglo XXI Ed., Madrid, 1979.

DROZ, Jacques, Historia del Socialismo, Laia, Barcelona, 1977.

DUPPA, B. F., A manual for Mechanics'Institutions, London, 1839.

DURAN Y BAS, Manuel, Reynals y Rabassa. Estudio biográfico y literario, Imp. Barcelonesa, Barcelona, 1883.

DURAN, N., La Unión Liberal y la modernización de la España isabelina. Una convivencia frustrada 1854-1868, Akal Ed., Madrid, 1979.

DUROSELLE, J., Les débuts du catholicisme social en France(1822-1870), P.U.F., París, 1951.

ELIAS DE MOLINS, Antonio, Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del S. XIX, Imp. de Fidel Giró, Barcelona, 1889.

- La marina mercante española. Medios de fomentarla, Imp. --
Sindicato del Concurso de Damián Vilarnau, Barcelona, 1883.
- ELORZA, Antonio, "Los orígenes del asociacionismo obrero en España" a Revista de Trabajo, nº 37, Madrid, 1972.
- "Los primeros federales" a Triunfo, nº 545, 10 març, Madrid, 1973.
- "El proyecto de ley Alonso Martínez sobre el trabajo en la industria" a Revista de Trabajo, nº 27-28, Madrid, 1969.
- Socialismo utópico español, Alianza Ed., Madrid, 1970.
- y IGLESIAS, Mª Carmen, Burgueses y proletarios. Clase Obrera y reforma social en la Restauración, Laia, Barcelona, 1973.
- ENGELS, Fréderic, La situación de la clase obrera en Inglaterra, Ed. Júcar, Madrid, 1979.
- La España industrial, S. A. Fabril y mercantil. Libro del centenario, Barcelona, 1947.
- ESTASEN, Pedro, El comercio y la marina mercante española, Imp. Suc. N. Ramírez y Cía., Barcelona, 1880.
- Illas y Vidal. Memoria necrológica de dicho economista y abogado, leída en la academia de Derecho de Barcelona, Eº tº Tipº Suc. N. Ramírez y Cía., Barcelona, 1879.
- Estatutos de la Sociedad Industrial de Barcelona, A. Frexas, Barcelona, 1848.
- Exposición elevada por la Junta de Fábricas de Cataluña al Gobierno de S. M. y á las Cortes, Imp. de D.J.M. de Grau y Cía., Barcelona, 1849.
- Exposición razonada que en forma de cartas dirige al Excmo. Sr. Ministro de Hacienda la Comisión de Fábricas de Hilados, Tejidos, y Estampados de Algodón de Cataluña, sobre los dos sistemas de libertad, y de protección de la industria, y equivalente aplicación a varios artículos importantes del arancel de importaciones del extranjero, Imp. y Librería Oriental, Barcelona, 1846.
- FAGES DE ROMÀ, Narcís, Defensa de D. Abdón Terradas, G. Matas, - Figueras, 1842.
- FERNANDEZ DE CASTRO, Ignacio, De las Cortes de Cádiz al Plan de Desarrollo. 1808-1966, Ensayo de interpretación política de la España contemporánea, Ruedo Ibérico, París, 1968.
- FERRER BENIMELI, José A., Masonería contemporánea 1800-1868, Siglo XXI Ed., Madrid, 1980.

- FERER Y VALLS, Gerónimo, Cartas históricas, filosóficas, estadísticas, agrícolas, industriales y mercantiles, José Torner, - Barcelona, 1846.
- FIGUEROLA, Laureano, Estadística de Barcelona, en 1849, Imp. y - Lib. Politécnica de Tomás Garcés, BArcelona, 1849.
- FITER E INGLES, José, Efemérides de la Historia del Comercio y dela Industria, Imp. y Lib. José Cunill Sala, BArcelona, 1898.
- FOHLEN, Claude, La Revolución Industrial, Vicens Vives, Barcelo-na, 1978.
- FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL, Resumen de la obra del Fomento del Trabajo Nacional 1767-1914, Imp. Domingo Casanovas, BArcelo-na, 1914.
- FONT Y SOLSONA, J., "Fundación del Instituto Industrial de Cata-luña. Apuntes de la historia de nuestras entidades económicas" a El Trabajo Nacional, Barcelona, 1948.
- FONTANA LAZARO, Josep, Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX, Ariel, Barcelona, 1973.
- "Comercio colonial e industrialización: una reflexión so-bre los orígenes de la industria moderna en Cataluña" a J. - Nadal y G. Tortella Eds. Agricultura, comercio colonial y -- crecimiento económico en la España contemporánea, Ariel, Bar-celona, 1975.
- La crisis del Antiguo Régimen 1808-1833, Crítica, Barcelo-na, 1979.
- La hacienda en la Historia de España (1700-1931), Institu-to de ESTudios Fiscales, Ministerio de Hacienda, Madrid, 1980.
- La quiebra de la Monarquía absoluta 1814-1820, Ariel, Bar-celona, 1971.
- La revolución liberal. Política y Hacienda 1833-1845, Ins-tituto de Estudios Fiscales, MAdrid, 1977.
- FOURIER, Charles, Crítica de la civilización y de las ideologías, Rodolfo Alonso Ed., Buenos Aires, 1973.
- Doctrina social: El Falansterio, Ed. Júcar, Madrid, 1978.
- FREDERIX, Edmond, La Belgique industrielle et commerciale, Dec. et Duhent, Bruxelles, 1880.
- FROMM, E., y otros: Humanismo socialista, Paidos, Buenos Aires, 1974.
- GARCIA VENERO, M., Cataluña, Editora Nacional, Madrid, 1954.

GARRABOU, Ramon, Enginyers industrials, modernització econòmica i burgesia a Catalunya (1850-inicis segle XX), L'Avenc, Barcelona, 1982.

----- "Las transformaciones agrarias durante los siglos XIX y XX" a Nadal, i Tortella, Agricultura, comercio colonial y crecimiento económico, Barcelona, 1974.

GARRIDO, Fernando, La España Contemporánea, sus progresos morales y materiales en el S. XIX, Est^o de Salvador Manero, Barcelona, 1865.

GAY Y BEYA, Narciso, Elogio del difunto D. Gerónimo Merelo y Sayró, Imp. Miguel Blanxart, Barcelona, 1852.

GIL Y MONTAÑA, José, Historia de los ferrocarriles desde sus establecimientos en diferentes naciones hasta nuestros días, - Est^o Tip^o Narciso Ramirez, Barcelona, 1866.

GIL NOVALES, Alberto, William Maclure. Socialismo utópico en España, Univ. Autònoma de Barcelona, Barcelona, 1979.

GIRALT, E., Balcells, A., Termes, J., Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes. Cronología 1800-1939, La Magranera, Barcelona, 1967.

----- Bibliografía del moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes, Lavinia, Barcelona, 1972.

GIRALT, Emili, "Principals problemes de la Història agrària" a Col.loqui d'Historiadors, Barcelona, 3-4 maig 1974, p. 79 a 89.

GOMEZ APARICIO, Pedro, Historia del Periodismo español, desde la la Gaceta de Madrid (1661) hasta el destrozamiento de Isabel II (1868), Editora Nacional, Madrid, 1967.

GONZALEZ CASANOVA, J. Ant^o., Federalisme, i Autonomia a Catalunya 1868-1938, Curial, Barcelona, 1974.

GONZALEZ OLLE, F., Manual bibliográfico de estudios españoles, - EUNSA, Pamplona, 1976.

GRABOLOSA, Ramón, Carlins i liberals. Història d'unes guerres, - Aedos, Barcelona, 1972.

GRAELL, Guillermo, Historia del Fomento del Trabajo Nacional, Imp. de la Viuda de Luis Tasso, Barcelona, 1911.

GRAN ENCICLOPEDIA CATALANA, 16 vols. Barcelona, 1970-1980.

GRAS I ELIAS, Francesc, Siluetes d'escriptors catalans del S. XIX, Bibl. P. L'Avenç, Barcelona, 1909.

GRAVES, Algemon, A dictionary of artistes, principal London exhibitions. From 1760 to 1893, Kingsmead Reprints Bath, London, 1969.

GUELL Y FERRER, Juan, Escritos económicos del Excmo. Sr. D., Imp. Barcelonesa, Barcelona, 1880.

Guía de Barcelona para 1847, Fraternidad de J. Pons y Campins, - Barcelona, 1847.

Guia estadística de Barcelona y Manual de forasteros para el año 1836, J. Verdaguer, Barcelona, 1836.

Guía de forasteros de Barcelona, M. Saurí, Barcelona, 1842.

Guía de forasteros de Barcelona, M. Saurí, Barcelona, 1941.

GUILLARD - SENAINVILLE, E. J., Notice sur les travaux de la société d'encouragement pour l'industrie nationale, Imp. de Madame Huzard, París, 1818.

GUTIERREZ, Manuel M., Comercio libre o funesta teoría de la libertad económica absoluta, Imp. de D. Marcelino Calero Portocarrero, Madrid, 1834.

Contestación a un artículo sobre libertad de comercio del Excmo. Sr. D. Antonio Alcalá Galiano, inserto en la Revista Universal de administración, Est^e Tip^e de D. Nicolás Castro Palomino y Cia., Madrid, 1848.

HEARNSHAW, F. J. C., The centenary history of King's College, London, 1829.

HERR, Richard, "El significado de la desamortización en España" a Moneda y Crédito, nº 131, Madrid, 1974.

HILL, Christopher, Los orígenes intelectuales de la Revolución inglesa, Crítica, Barcelona, 1980.

----- El siglo de la revolución, Ayuso, Madrid, 1972.

Historia de Catalunya, 6 Vols., Salvat, Barcelona, 1979.

Historia de España, 10 Vols., dirigida por Manuel Tuñón de Lara, Labor, Barcelona, 1980.

HOBSBAWM, E. J., La era del capitalismo, 2 Vols., Labor, Barcelona, 1977.

----- Industria e Imperio, Ariel, Barcelona, 1977.

----- Trabajadores. Estudios de Historia de la clase obrera, Crítica, Barcelona, 1979.

HUERTAS CLAVERIA, J. M., Obrers a Catalunya. Manual d'Història - del moviment obrer (1840-1975), L'Avenç, Barcelona, 1982.

IGLESIAS FORT, José, "Indagaciones sobre la población de Cataluña en la mitad del S. XIX", Memoria de la Real Academia de Ciencia y Artes de Barcelona, Vol. XXXVII, nº 14, Imp. Juvenil, Barcelona, 1967.

----- L'obra cultural de la Junta de Comerç, 1760-1847, Episodis de la Història, Rafael Dalmau Ed., BArcelona, 1969.

----- Els conflictes del Canal d'Urgell, Episodis de la Història, Rafael Dalmau Ed., Barcelona, 1968.

ILLAS Y VIDAL, Juan, Barcelona antigua y Barcelona moderna. Contestación al escrito que con igual título insertó la Guía del Comercio, Imp. de Agustín Gaspar, Barcelona, 1848.

----- Memoria sobre los prejuicios que ocasionaría en España así en la agricultura como en la industria y comercio la adopción del sistema de libre cambio, Imp. de Agustín Gaspar, Barcelo na, 1849.

----- Tributo a la memoria de D. José Sol y Padrí s, Imp. Miguel Blanxart, Barcelona, 1856.

----- Una ojeada a la Exposición Universal verificada en Londres, Imprenta Hispana, Barcelona, 1852.

INSTITUTO INDUSTRIAL DE CATALUÑA, Información especial arancelaria. Contestación al interrogatorio acerca de la clasificación y los valores de los tejidos de lana, Tip. de Suc. de Ramírez y Cía., Barcelona, 1879.

----- Reglamento, Imp. de Agustín GASPAR, Barcelona, 1848.

----- Reglamento, Tip. de Salvador Manero, BArcelona, 1878.

----- Tributo dedicado a la memoria de D. Nicolás Tous y Soler, Imp. de Ramírez y Cía., Barcelona, 1871.

INSTITUTO INDUSTRIAL DE ESPAÑA, Dictamen de la Comisión del Instituto Industrial que se cita en el proyecto que precede, en la Comp^a. Tipográfica, Madrid, 1841.

----- Estatutos y Reglamento, Madrid, 1840.

----- Proyecto de propagación y perfección de la Industria manufaturera, en la Comp^a. Tipográfica, Madrid, 1841.

IZARD, Miquel, "Dependencia y colonialismo: La Compañía General de Tabacos de Filipinas" a Moneda y Credito, nº 130, Madrid, 1974.

- "Inversión de capitales en la 1ª etapa de la industrialización catalana" en Primer Simposio Nacional sobre Industria Textil. Catálogo y estudios complementarios de la exposición documental y bibliográfica sobre la industria textil catalana, Terrasa, 1973.
- Manufactureros, industriales y revolucionarios, Ed. Crítica, Barcelona, 1979.
- Industrialización y obrerismo. Las 3 clases de Vapor 1869-1913, Ariel, Barcelona, 1973.
- La revolución industrial en España. Expansión de la industria algodonera catalana 1832-1861, Tesi presentada a la Universitat de Barcelona, per a l'obtenció del grau de Doctor, Universidad de los Andes, Mérida, 1969.
- El segle XIX. Burgesos i proletaris, Dopesa, Barcelona, 1970.
- JOBARD, M., Projet de Loi sur les brevets d'invention, Bruxelles, 1832.
- Entente cordiale du propriétaire et du proletaire, Bruxelles, 1847.
- Projet de Loi sur la propriété industrielle, Bruxelles, 1852.
- Il faut faire de la Belgique le premier atelier du continent, Bruxelles, 1852.
- JUNTA DE FABRICAS, Contestación de la Junta de Fábricas de Cataluña al interrogatorio 4º de los formados de común acuerdo - por los Excmos. Sres. Ministros de Hacienda y de Comercio a tenor del Real Decreto de 4 de marzo de este año (1847), Barcelona, 1847.
- Exposición elevada por la Junta de Fábricas de Cataluña al Gobierno de S. M. y á las Cortes, Imp. de D. J. M. de Grau y Cía, Barcelona, 1849.
- Memoria dirigida por la Junta de Fábricas al Excmo. Sr. D. Manuel de la Concha, Marqués del Duero, Conde de Cancelada, Capitán General del antiguo Principado, Imp. de El Barcelonés, Barcelona, 1847.
- Observaciones sobre la industria lanera por la Junta de Fábricas de Cataluña, Imp. de El Barcelonés, Barcelona, 1848.
- JURETSCHKE, Hans, Los afrancesados en la Guerra de la Independencia, Rialp, Madrid, 1962.
- Origen doctrinal y génesis del romanticismo español, Ateneo, Madrid, 1954.

----- Vida, obra y pensamiento de Alberto Lista, C.S.I.C., Madrid, 1951.

JUTGLAR, Antoni, Historia crítica de la burgesía a Catalunya, Dopesa, Barcelona, 1972.

----- "Notas para el estudio de la enseñanza en Barcelona hasta 1900" a Materiales para la historia institucional de la Ciudad, Instituto Municipal de Historia, Vol. XVI, junio 1946, Barcelona.

KELLY, T., A History of Adult Education in Great Britain, Liverpool University Press, Liverpool, 1962.

LEDRE, Charles, Histoire de la presse, Lib. Arthème Fayard, París, 1958.

LEFRANC, Georges, Les organisations patronales en France, Payot, París, 1976.

LEROY, Maxime, Histoire des idées sociales en France, 3 Vols., - Gallimard, París, 1946-1954.

----- Le socialisme des producteurs. Henry de St. Simon, Rivièvre, París, 1924.

LICHTEIM, George, Los orígenes del socialismo, Anagrama, Barcelo na, 1970.

LIDA, Calra E., Anarquismo y revolución en la España del siglo XIX, Siglo XXI Ed., Madrid, 1972.

----- Antecedentes y desarrollo del movimiento obrero español (1835-1888) Textos y Documentos, Siglo XXI Ed., Madrid, 1973.

LISELOTTE y OM, Ungers, Comunas en el Nuevo Mundo: 1740-1971, Ed. Gustavo Gili, BARcelona, 1978.

LOPEZ GARRIDO, Diego, La Guardia Civil y los orígenes del estado centralista, Crítica, Barcelona, 1982.

LLORENS, Vicente, Liberales y románticos. Una emigración española en Inglaterra (1823-1834), Ed. Castalia, Valencia, 1979.

LLORD, Josep, Campanya montemolinista de Catalunya o Guerra dels matiners, Imp. Altés, Barcelona, 1926.

LLUCH, Ernest, El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840). Els orígens ideològics del proteccióisme i la pressa de consciència de la burgesia catalana, Ed. 62, Barcelona, 1973.

MADOZ, Pascual, Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar, Madrid, 1846-1850, 16 Vols.

Madrid en sus diarios, 3 Vols., Ordenación, clasificación y prólogo por Mercedes Argullo y Cobo, Inst. Est. Madrileños, Madrid, 1969.

MALUQUER DE MOTES, Jordi, "La burgesia catalana i l'esclavitud colonial: modos de producció i pràctica política" a Recerques, nº 3, Barcelona, 1974.

----- "La estructura del sector algodonero en Cataluña durante la primera etapa de la industrialización (1832-1861)" a Hacienda Pública Española, nº 38, Madrid, 1976.

----- El socialismo en España. 1833-1868, Ed. Crítica, Barcelona, 1977.

MALUQUER I NICOLAU, Josep, Les émigrations espagnoles en France pendant la première moitié du XIX ème siècle. Les réfugiés espagnols dans les Deux-Sèvres, (ciclostil), Niort, 1939-40.

MARCHAND, Leslie, The Athenaeum. A mirror of Victorian Culture, The University of North Carolina Press, Raleigh, 1941.

MARICHAL, Carlos, La revolución liberal y los primeros partidos en España 1834-1844, Cátedra, Madrid, 1980.

MARTÍ, Casimir, Los orígenes del anarquismo en Barcelona, Teide, Barcelona, 1959.

MASSON, David, Memoires of London in the Forties, William Blackwood and Sons, Edinburgh and London, 1908.

MATARÓ, Número extraordinario comparativo del Centenario del ferrocarril, 25 de octubre 18848.

Memoria leída en la Junta General de Accionistas del Camino de Hierro de Barcelona a Arenys de Mar, Est. Tip. Narciso Ramírez, Barcelona, 1859.

Memoria sobre la necesidad del sistema prohibitivo en España, -- Imp. de Tomás Gaspar, Barcelona, 1834.

MERCADER I RIBA, Juan, La historiografía de la guerra de la Independencia y su época desde 1952 a 1964, Índice Histórico Español, Barcelona, 1966.

MILLA, Angel, Libreros y bibliófilos barceloneses del S. XIX. -- Apuntes para su pequeña historia, Imp. Rafael Tasis, Barcelona, 1956.

MITCHELL, B. R., European Historical Statistics 1750-1970, Abridged Edition, Mac Millan, London, 1978.

MONCLUS, Antonio, El pensamiento utópico contemporáneo, Ed. Ceac, Barcelona, 1981.

MONLAU, Pedro Felipe, "Qué medidas higiénicas puede dictar el gobierno a favor de las clases obreras?" a Condiciones de Vida y trabajo obrero en España a mediados del siglo XIX, Anthropos, Barcelona, 1984.

MONTOLIU, Manuel de, Aribau y la Catalunya del seu temps, Joan Sallent, Barcelona, 1936.

MORTON, A. L., Las utopías socialistas, Ed. Martínez Roca, Barcelona, 1970.

NADAL, Jordi, "Los Bonaplata: tres generaciones de industriales en la España del S. XIX" a Revista de Historia Económica, -- Año I, Primavera-Verano 1983, nº 1.

----- "La economía española, 1829-1931" a El Banco de España. Una historia económica, Banco de España, Madrid, 1970.

----- El fracaso de la revolución industrial en España 1814-1913, Ariel, Barcelona, 1975.

----- "Industrialización y desindustrialización del sudeste español, 1820-1890" a Vilar, P., Nadal, J., i altres, La industrialización europea, Ed. Crítica, Barcelona, 1981.

----- i TORTELLA, G., Agricultura, comercio colonial y crecimiento económico en la España contemporánea, Ariel, Barcelona, - 1971.

NEW SOCIETY OF PAINTERS IN WATER COLOURS, Exhibition 1838-1839 at their Gallery, 53 Pall Mall, London, 1839.

OLIVA MARRA-LOPEZ, Andres, Andres Borego y la política española del S. XIX, Inst. Estudios Políticos, Madrid, 1959.

OLLÉ ROMEU, Josep M., Introducció del socialisme utòpic a Catalunya, Ed. 62, Barcelona, 1969.

----- El moviment obrer a Catalunya (1840-1843), Ed. Nova Terra, Barcelona, 1973.

PAYNE, Satanley G., Ejército y sociedad en la España liberal, -- Akal, Madrid, 1977.

PERDIGUIER, Agricol, Memoires d'un compagnon, Ed. des Cahiers du Centre, Moulin, 1914.

PERKIN, J., The origins of Modern English Society 1780-1880, London Rontledge & Kegan Paul, London, 1969.

PESET, J. L., GARMA, S., PEREZ GARZON, J. S., Ciencias y enseñanza en la revolución burguesa, Siglo XXI Ed., Madrid, 1978

PETITFILS, J. Ch., Los socialismos utópicos, Aldaba, Madrid, 1979.

PI Y ARIMON, Andrés Avelino, Barcelona antigua y moderna, o descripción e historia de esta ciudad desde su fundación hasta nuestros días, 2 Vols., Barcelona, 1854.

PI DE CABANYES, Oriol, "Elements per a la història del Catalanisme popular" a Serra d'Or, Gèner 1982, Barcelona.

PIRENNE, Henri, Histoire de Belgique, Maurice Lamartine, 7 Vols., Bruxelles, 1926.

POBLET, Jose M^a., Prim: militar diplomàtic, polític, conspirador, home de govern, Pòrtic, Barcelona, 1975.

----- Josep Anselm Clavé i la seva època (1824-1874), Dopesa, -- Barcelona, 1973.

PRIOURET, Bernard, Origins du Patronat Français, Bernard Granot, París, 1963.

PUGÈS, Manuel, Como triufó el proteccionismo en España, Ed. Juventud, Barcelona, 1931.

RAHOLA, Fed. y ESTASEN, P., D. Francisco José Orellana. Literato y economista, Imp. Barcelonesa, Barcelona, 1892.

RAMA, Carlos, Utopismo socialista (1830-1893), Bibl. Ayacucho, Caracas, 1977.

----- Las ideas socialistas en el S. XIX, Laia, Barcelona, 1976.

RAMON DE SAN PEDRO, José M^a., D. Gaspar de Remisa i Miarons, Esbozo de la biografía de un banquero catalán en el Madrid Isabélico y bosquejo del ambiente financiero de aquella época, Serv. Estudios del Banco Atlántico, Barcelona, 1953.

Reglamento general de la Asociación Defensora del Trabajo Nacional y de la Clase Obrera, Imp. de El Barcelonés, Barcelona, 1847.

Reglamento para las fábricas de hilados, tejidos y estampados de algodón y ramos auxiliares de esta fabricación en Cataluña, Imp. de F. Garriga, Barcelona, 1842.

Reglement de la Société Industrielle de Mulhouse, constituée comme établissement d'utilité publique par ordénance du Roi, en date du 24 avril 1832, Mulhouse, 1855.

REVENTÓS, Manuel, Assaig sobre alguns episodis històrics dels moviments socials a Barcelona, en el segle XIX, B. Estudis Socials, Barcelona, 1925.

RINGROSE, David R., Los transportes y el estancamiento económico de España (1760-1850), Tecnos, Madrid, 1972.

----- "Transportes, mercado interior e industrialización" en Hacienda pública Española, nº 27, Madrid, 1974.

RIQUER, Borja de, "El conservadorisme polític català: del fracàs del moderantisme al desencís de la Restauració" a Recerques, nº 11, Barcelona, 1979.

RODRIGUEZ DE LECEA, Teresa, "Lineas de renovación de la filosofía krausista en la España del S. XIX" a Fe y secularidad. Memoria académica 1979-1980, Madrid, 1981.

RODRIGUEZ-MOÑINO SORIANO, R., El exilio carlista en la España del XIX, Ed. Castalia, Madrid, 1984.

ROMEVA, Pau, Historia de la industria catalana, T. II, Inst. Municipal d'Història. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1961.

ROURA, Jaume, Ramon Martí d'Eixalà i la filosofia catalana del segle XIX, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 9180.

RUDE, F., Stendhal et la pensée social de son temps, Plon, París, 1967.

RUDER, George, Europa desde las guerras napoleónicas a la revolución de 1848, Cátedra, Madrid, 1982.

RUIZ Y PABLO, Angel, Historia de la Real Junta Particular de Comercio de Barcelona (1758-1847), Henrich y Cía, Barcelona, 1919.

SAGRA, Ramon de la, "Estado fabril de Barcelona" en Diario de Barcelona, 27 octubre 1840, ps. 4337-4342.

----- Investigación y examen de la industria algodonera de las cuatro provincias catalanas, Madrid, 1842.

SALARICH, Joaquín, "Higiene del tejedor, o sean medios físicos y morales para evitar las enfermedades y procurar el bienestar de los obreros ocupados en hilar y tejer el algodón" a Condiciones de vida y trabajo obrero en España a mediados del siglo XIX, Antropos, Barcelona, 1984.

SALES, Nuria, "Servei militar i societat a l'Espanya del segle XIX" a Recerques, I, Barcelona, 1970.

SALETA, Honorato de, Memoria-Biografía del Excmo. Sr. Genral D. José Manso y Solá, Est^o Tip^o de los Suc. de N. Ramírez, Barcelona, 1883.

SANCHEZ ALBORNOZ, Nicolás, España hace un siglo: una economía dual, Alianza Ed., Madrid, 1977.

----- Jalones en la modernización de España, Ariel, Barcelona, - 1975.

SANCHEZ MANTERO, Rafael, Liberales en el exilio, Rialp, Madrid, 1975.

SARDÀ, Juan, La política monetaria y las fluctuaciones de la economía española en el siglo XIX, C.S.I.C., Madrid, 1948.

SAURÍ, Manuel, Guía de Barcelona 1849, Manual Histórico Topográfico estadístico y administrativo o sea Guía general de Barcelona, Imp. y Lib. de D. Manuel Saurí, Barcelona, 1849.

SEOANE, Mª Cruz, Historia del periodismo en España. 2. El siglo XIX, Alianza Universidad, Madrid, 1983.

SIMON SEGURA, Francisco, La desamortización española del siglo XIX, Inst. de Estudios Fiscales, Madrid, 1973.

SMEESTERS, Vonstant, L'essor industriel et comercial du peuple belge, Soc. Belge de Librairie, Bruxelles, 1902.

SOBREQUÉS I CALLICO, J., Història de Catalunya, continuació de la Història Nacional d'Antoni Rovira i Virgili, Vol. X, Pamplona, 1978.

SOCIEDAD ECONOMICA BARCELONESA DE AMIGOS DEL PAIS, Acta de la Sesión pública de la ... de 1848, Imp. de Tomás Gaspar, Barcelona, 1848.

SOCIEDAD INDUSTRIAL, Estatutos, Imp. Tomás Gorchs, Barcelona, -- 1848.

SOCIÉTÉ D'ENCOURAGEMENT POUR L'INDUSTRIE NATIONALE, Le cent cinquantième anniversaire de la société d'encouragement pour l'industrie nationale et les problèmes actuels de l'économie française 1801-1951, Brodard et Taupin, Coulommiers-Paris, - 1952.

SOCIETY FOR THE ENCOURAGEMENT OF ARTS, MANUFACTURES AND COMMERCE, Rules and Orders, Printed by Order of the Society by William Odlard, London, 1760.

SOLA PARERA, Angels, La desamortización eclesiástica en Barcelona, (1841-1851), tesi de llicenciatura dirigida pel Dr. Nazario González, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1972.

----- L'èlit Barcelonina a mitjan Segle XIX, Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1977.

SOLDEVILA, Ferran, Història de Catalunya, 3 Vols., Alpha, Barcelona, 1963.

----- i altres, Un segle de vida catalana, (1814-1930), 2 Vols., Ed. Alcides, Barcelona, 1961.

SOLER VICENS, Juan Bta., Manuel Duran i Bas, Ayuntamiento de Barcelona, Seminario de Arqueología e Historia de la Ciudad, Barcelona, 1965.

SOLER VIDAL, Josep, Abdó Terradas, Primer apóstol de la democracia catalana (1812-1856), Ed. de la Magrana, Barcelona, 1983.

TEMINE, E., BRODER, A., CHASTAGNERET, G., Historia de la España Contemporánea desde 1808 hasta nuestros días, Ariel, Barcelona, 1982.

TERMES, Josep, Anarquismo y sindicalismo en España, Crítica, Barcelona, 1977.

----- Federalismo, anarcosindicalismo y catalanismo, Anagrama, - Barcelona, 1977.

TERRADAS SABORIT, Ignasi, Les colònies industrials. Un estudi entorn del cas de l'Ametlla de Merola, Laia, Barcelona, 1979.

TOMAS VALIENTE, Francisco, El marco político de la desamortización en España, Ariel, Barcelona, 1980.

TORRAS ELIAS, Jaume, Liberalismo y rebeldía campesina, 1820-1823, Ariel, Barcelona, 1976.

TORRENT, Joan, "Premsa barcelonina vuitcentista" a Curiositats de Catalunya, Barcelona, 1936.

TORTELLA, Gabriel, Los orígenes del capitalismo en España. Banca Industria y Ferrocarriles del siglo XIX, Tecnos, Madrid, 1973.

TRESERRA, Ceferino, Porvenir de las asociaciones de la clase obrera origin y estado actual de la cuestión del trabajo en Cataluña, Imp. de Narciso Ramírez, Barcelona, 1855.

TRIAS VEJARANO, Juan J., Almirall y los orígenes del catalanismo, Siglo XXI, Madrid, 1975.

TUÑÓN DE LARA, MAnuel, La España del siglo XIX (1808-1904), Laia, Barcelona, 1974.

----- Estudios sobre el siglo XIX español, Siglo XXI, Madrid, -- 1971.

----- y otros, Historiografía española contemporánea, Siglo XXI, Madrid, 1980.

----- y otros, Crisis del antiguo régimen e industrialización en la España del siglo XIX, Cuadernos para el Diálogo, Madrid, 1977.

----- ELORZA, M., PEREZ LEDESMA, M., Prensa y sociedad en España 1820-1936, Madrid, 1975.

TYLECOTE, Mabel B. A., The Mechanics' Institutes of Lancashire -- and Yorkshire Before 1851, Manchester the University Press, Manchester, 1957.

UDINA MARTORELL, Frederic, Historia de la sociedad económica barcelonesa de amigos del país, manuscrit, Barcelona, 1962.

VERDAGUER AULINA, Juan, El instituto Industrial de Cataluña(1848-1879), tesis de licenciatura leída en la Universidad de Barcelona en 1859, dirigida por Jaime Vicens Vives.

VICENS VIVES, Jaume, Coyuntura económica y reformismo burgués, - Barcelona, 1969.

----- Manual de Historia Económica de España, Ed. Vicens Vives, Barcelona, 1972.

----- Historia social y económica de España y América, 5 Vols., Ed. Vicens Vives, Barcelona, 1972.

----- Historia General moderna, Muntaner y Simon, 2 Vols., Barcelona, 1976.

----- i LLORENS, M., Industrials i polítics del segle XIX, Ed. - Vicens Vives, Barcelona, 1961.

VILAR, Pierre, Catalunya dins l'Espanya Moderna, 4 Vols., Ed. 62, Barcelona, 1964-1966.

----- "La Cataluña Industrial: reflexiones acerca de un arranque y de un destino" a La industrialización europea, Ed. Crítica, Barcelona, 1981.

----- Estat, nació, socialisme. Estudis sobre el cas espanyol, - Curial, Barcelona, 1982.

VILLACORTA BAÑOS, Fco. J., Burguesía y cultura, Siglo XXI, Madrid, 1980.

VILLALOBOS, José, Exposición de la conducta pública de D. José Villalobos desde el año 1807 hasta que se refugió en el reyno de Francia en 1813, - - - Año de 1814.

VOLTES BOU, Pere, Barcelona i la seva premsa al S. XIX, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1977.

----- La Banca barcelonesa de 1840 a 1920, Institut Municipal ---
d'història, Barcelona, 1963.

----- Historia de la empresa española, Ed. Hispano Europea, Barce-
lona, 1979.

WAIS SAN MARTIN, Fco., Historia general de los ferrocarriles es-
pañoles (1830-1914), Ed. Nacional, Madrid, 1967.

ZAVALA, Iris M., Masones, comuneros y carbonarios, Siglo XXI, Ma-
drid, 1971.

----- Románticos y socialistas. Prensa española del XIX, Siglo -
XXI, Madrid, 1972.

A P È N D I X   D O C U M E N T A L

1.1 PROCLAMA A LOS ESPAÑOLES DE HENRIQUE M^a DE BORBON 1848 (*)

**PROCLAMA
A LOS
ESPAÑOLES**

Ciudadanos,

La República es saludada con entusiasmo y amor por todas las Naciones, como brillante aurora de sus esperanzas; la República ha nacido del profundo desprecio hacia los soberanos que bombardean é incendian las ciudades, se gozan en la sangre de las victimas inmoladas á su feroz egoismo, en el luto de los Pueblos y la destrucción, y que, despojándose desvergonzadamente de su dignidad, han manifestado al claro dia, cuando mas luce el sol, la inmunda lepra de sus vicios; la República, por último, se levanta vigorosa, grande, resplandeciente sobre las cenizas de la monarquía. Los Pueblos, después (...) sobre las ruinas de otro, --equivale a mantener siempre intactos los instintos de tiranía é ingratitud, y no se dejarán sorprender por seductoras promesas, que espiran en los lábios del ambicioso, cuando logra sus fines.

El siglo exige hombres á su altura, tan ilustrados como resueltos; y es su enemigo quien transige con el error, y un loco quien pretende entravar el curso de las reformas, sujetas como las demás cosas á las leyes de la creación. Cometeríamos, enfin, una falta gravísima, si legásemos á nuestros hijos el trabajo --que nos corresponde hacer. Recaiga, pues, eterna ignominia sobre aquel que no se lance en el camino donde alumbrá el astro de la civilización.

(*) AHCB, Bans Ajuntament 1848 (equivocadament així classificats)

Volviendo ahora la vista á España, ved aquí el índice de vuestros agravios. — La reciente intervencion en Portugal, colmo de iniquidad. — La negra ingratitud de una persona extraña, -- que habeis considerado como Española, prodigando por ella honores y riquezas, os ha pagado tan inmensos sacrificios, dirigiendo los destierros y fusilamientos, insultando la memoria de las heróicas victimas que perecieron por la libertad é independencia nacional, y vendiéndonos, por algunos millones, al hombre de Julio 1830, - que acaba de hundirse con todo el edificio de su orgullo y egoismo. — De las clases elevadas y lo que se llama Corte escojida, se ha dado el ejemplo y la consigna de desencadenar los vicios. — Los destinos son un botin, y el robo se ha hecho permanente, porque nunca se vé saciada la codicia de nuestros verdugos. — A los no pocos pergaminos que representan una desmesurada vanidad, ejemplar ignorancia y estupidez, se han aumentado nuevos escudos, titulos y grandeza, prodigando, á porfía, los grados y -- las cruces, por los méritos siguientes: Adulacion, paseo militar, socorros prestados al despotismo, accion, infame ó una sonrisa - de mujeres sin honra. — Ministerios constitucionales se han -- gloriado de ser esclavos de influencias maléficas y extranjeras. — Olvidando los magnates que del sudor, las lágrimas y la sangre del Pueblo proceden las contribuciones, en vez de hacer el bien, fundar escuelas y hospitales, mejorar la suerte de los infelices, dar impulso á la industria y á las artes, y ponerse al frente de las grandes empresas, malgastan sus tesoros en caprichos y locuras, insultando á los lamentos del Pueblo con el estruendo de los bailes y las bacanales.

Cuando la tiranía sucumbe al heroismo de las capitales desarmadas, vosotros ciudadanos españoles que habeis inmortalizado -- vuestra historia, sabreis tambien vencer. A la par que valientes sed generosos, y recordad siempre que las mayores libertades ecsijen mayor orden (...). Basta que querais para ser libres y felices. Y no combatiréis aislados, porque la armada de mar y tierra, en la que tan equivocadamente confia el despotismo, es el mismo pueblo, y como instrumento de gloria no puede cubrirse de

óprobio apoyando un reino de corrupcion y de crímenes. Seria absurdo creer que la marina y el ejercito protegieran á los asesinos de la madre Patria, dirigiendo contra ella las mismas armas que esta entregó para su defensa. Contad ademas con la protección eficaz de la Francia, nuestra hermana; yo lo sé; y os lo aseguro.

A las armas Ciudadanos! la hora ha llegado para los infelices pueblos, la hora en que concluya la usurpacion de sus derechos constituida en trono por la injusticia y tirania de los siglos, - la hora de la grande reforma social, politica y religiosa. A las armas y venguemos á nuestros hermanos. Gloria eterna á los pueblos que rompen las cadenas!!! Yo destruyo la barrera que me separaba del Pueblo como principe, sin que tenga que guardar consideracion alguna, porque, exceptuando á mi honradisimo Padre, todos mis parentes me han sido y son hostiles por mis principios liberales, despreciando al propio tiempo mis desinteresados consejos. Renuncio, pues, sincera y patrioticamente á mi titulo, porque solo -- quiero y aprecio el de soldado y simple ciudadano, y por bandera la que hoy enarbolamos con las mágicas y sagradas palabras de libertad, igualdad, fraternidad.

VIVA LA REPUBLICA!!!

Henrique-Maria BORBON.

Provincia de Gerona.... Abril de 1848

CATALUÑA. — IMPRENTA NACIONAL.

1.2 CATALANS... BANDO DEL MARQUES DEL DUERO (*)

CATALANS.

La confiansa que m'animaba cuant al honrarme S.M. ab lo dificil carrech de manar aquesta provinçia vos dirigi ma veu exhortantvos á secundar los fins benefichs de nostre Gobern per aseguar l'promte termini de las calamitats que afligeixen á vostre hermós país, ha adquirit la forsa de la convicció ab los presipitats y multiplicats triunfos que nostre valent y sufert exercit ha obtingut contra los rebeldes. Una campanya de vuitanta dias ha sigut bastant per castigar la sua arrogancia y dispersar aquixas bandas que animadas per ecsits deguts á una deplorable combinació de circumstancias, en lo seu orgull presumian poder viurer en mitg de las numerosas forsas que la sabia previsió del Gobern ha amontonat aqui per traurer las arrels de la rebelio. Inhabils é impotents per resistir, se esparraman per prolongar la sua existencia y en la sua agonia liansan la disfressa de la hipocresia ab que han pretés engañar als pobles, presentantse ab tota la deformitat de sos antichs vicis. Acostumats á la vida del crim, trovant gust en lo derramament de sanch innocent, y cada dia os fan testimonis de nous assasinats y de inauditas violencias commisas en nom del que preten regir los destinos de aquest pais fundant son trono sobre pilars de cadavers. En semblant estat cumpliria mal ab las obligacions que m'imposa lo meu carrech si deixés per mes temps aquests crims; los medis de rigor, que tant repugnan al meu cor, han arribat á ser una necessitat imperiosa, y al dictarlos per primera vegada cedesch no sols á la veu del deber que aixis m'ho ordena si que al clamor de varias autoritats y multitud de pobles, de propietaris y de personas de influencia, á la opinió general, en fi, ab la unanimitat pronunciada per un

---

(*) AHCB, Bans Ajuntament 1849 (equivocadament així classificats)

sistema de justa severitat. Las disposicions que conté lo següent Bando se dirigeixen á castigar los autors y cometedors de semblants crims y los seus complices, y á estimular á l'cumpliment de ses - debers als que anhelan al termini de la guerra; espero que produxin promptes y beneficiosos resultats y que ab la franca y -- lleal cooperació dels pobles y lo apoyo de aquest sufert y vale- rós exercit puga molt abiat asegurar la completa pacificació del pais. Aixis ho reclama vostre propi be, la conservació dels immensos interessos de la rica Catalunya, lo adelanto de vostras fá bricas y obradors y lo bon nom del laboriós poble catalá per la prosperitat y ventura del cual se interesa ardemment vostre Capi tá General Manuel de la Concha, Marques del Duero.

BANDO.

Al efecte de castigar la rebellió que prolonganse per mes temps en aquest districte militar causaria la deshonra de Espanya, si - se tolerás lo espectacle de una guerra de bandolers sens represió ni termini, despres de haberme enterat de las causas aparents y ocultas que alimentan aquella calamitat en mitg de un pais tan industriós y poblat; consultada la opinió de personas respectables y atesos los desitgs que me han manifestat molts propietaris, ordeno y mano:

1º. Serán indultats los rebeldes que se presentian ab las armas dins lo termini de un mes contat des de la publicació del present Bando.

2º. No se concedirá indult á los que se presentian sens armas.

3º. Tampoch se concedirá als que de avuy en avant se unescan á las faccions.

4º. Tot facciós que sia agafat, sufrirá la pena desde deu anys de servey á ultramar a deu anys de presidi ab retenció, segons las circumstancies que en ell concorrian.

5º. Sufrirán la pena de mort:

Primer: Los que habent estat indultats ó essentho en lo termini expresat, tornian a la facció.

Segon: Los que expedescan órdres imposant la pena de mort, y - los que ho executian.

Tercer: Los incendiariis.

Cuart: Los espías..

6º. Los pobles de mes de mil y cinc centas animas que pa-- guian las sumas manadas repartir y librar per los rebeldes sufri-- rán per la primera vegada la pena de un recarrech de cincuenta - per cent sobre lo cupo total de sas contribucions ordinarias; y en cas de reincidencia los individuos de Ajuntament serán castigats ab la pena de un temps determinat de presó, deportació fora de Cataluña o á Ultramar segons las circumstancias del cas.

7º. En la mateixa pena incorrerán los pobles desde mil á mil sinch centas animas y sos Ajuntaments, que per tenir destacament ó per sa situació á retaguardia de las líneas ó proximitat de las columnas, rebian la suficient protecció de las tropas per llibrarse de las exigencias dels rebeldes, á coneixement dels Comandants generals.

8º. Los pobles que per rahó de son menor número de habitants no vajian compresos en los dos articles anteriors, se eximirán - únicament de las penas que á aquells se imposan, cuant justifi-- quian que han cedits obligats per la força material dels rebeldes; entenentse solament per força material irresistible la de las ar-- mas, no empero los ordres y mandatos que aquells los comuniqüian.

9º. Los pobles que dexian de pagar las contribucions á la Hi-- senda pública en los plassos prescrits per las lleys é instruc-- cions vigens, requirits per los Intendents de las provincias, ade-- mes de las penas que aquellas imposan, sufrirán los mateixos cas- tichs y recarrechs de que tractan los articles 6º y 7º en lo mo- do y forma que en ells se estableix.

10. La comunicació ab los rebeldes per medi de escrits sellats ab los sellos ó membretes municipals, ó solament firmats per los Alcaldes é individuos de Ajuntament, inclosos los secretaris, se considera como un acte de rebelió, y los perpetradors sufriran la pena de relegació temporal. Si ditas comunicacions tinguessen -- per objecte participar á los rebeldes los moviments de las tropas, se extendrá la pena fins á la de deu anys de presidi ab retenció segon las circumstancias y consecuencias del acte, comprenentse en ditas comunicacions los partes de paraula.

11. Las familias dels que desde la publicació del pressent - bando se incorporian en las filas rebeldes, pagarán vuit reals - diaris per sostenir ab esta quantitat un home en los tercios móvils; y per las que se justifiquia ser insolvents pagarán per -- elles los pobles en que habitian. Quedan exceptuadas de la segona part de aquesta disposició las poblacions armadas.

12. A las familias dels individuos que continuin en la facció passat un mes desde la publicació del present bando, se las obligará á mudar de domicili en los punts que señalian los Comandants generals segons las circumstancias que en ditas familias concorrian, y ab arreglo á las instruccions que per mi los hi seran comunicadas. Podrá eximirse de aquesta disposició á las familias - que tinguian un altre individuo servint en filas de la Reina, ó sia empleat del Gobern.

13. No se concedirá passaport ni pase de radio á cap individuo de las familias que se trobien en lo cas expresat en lo article anterior; y los que se ausentian á pesar de la falta de dits documents, serán deportats á altre província ó fora de Catalunya segons lo cas.

14. Se entendrá per família per aplicar los tres articles anteriors, la que figura com á tal en los padrons oficials per los efectes administratius.

15. Los Ajuntaments donarán desde luego una relació dels homens de la sua juridicció respectiva, que se hagian unit ab los rebeldes, expressan los que ho hagien verificat ab reincidencia, y tots los que los ocultian sufrirán la pena de presó, deportació ó desterro fora de Cataluña, á America o be presidi, segons las circumstancias; y en igual responsabilitat incorrerán los que no donguijan part dels que en lo sucesiu sen vajian á las faccions.

16. Los Ajuntaments, que no comuniqian la arribada y surtida dels facciosos en lo mateix acte ó punt de verificar-se, als Comandants de columna mes inmediats ó als dels punts fortificats, conforme sels hajan previngut, la mitat de sos individuos trets á la sort serán condemnats á presó, desterrats de Cataluña, deportats á America y també destinats á presidi, per un temps proporcionat, segons sa major ó menor culpabilitat, y las circumstancias y consecuencias del cas.

17. Los propietaris ó masovers, que habitan en casas solas ó aisladas tenen obligació de donar part inmediatament de la surtida de las faccions, que hagian estat en ellas. De la entrada y estada donarán part los de las casas inmediatas. Uns y altres ho verificarán del transit ó pasatge dels enemichs per sas inmiedicions, tots baix la pena de translació de domicili, de deportació, ó presidi, segons las circumstancias y gravedat de las consecuencias.

18. Tots los habitans dels pobles, masos y casas tenen obligació de portar los partes verbals y per escrit, que los hi manian las justicias y autoritats.

19. Los que se neguijan á aqueix servei, sufrirán las penas -graduals de presó mes ó menos llarga, de deportació y també de presidi segons lo motiu, circumstancias, y consecuencias de la inobediencia.

20. Tots los habitants de casas solas, ó petitas poblacions, compresos com á contribuyents en las llistas de Electors per Diputats á Corts mudarán sa residencia, trasladantla ab tota sa familia á las grans poblacions ó punts fortificats, á excepció -- dels individuos de Ajuntament, que continuarán exercint sos carrechs, baix la mes estreta responsabilitat. Igual obligació tindrán tots aquells, que encara que no tinguien lo citat dret de Electors , puguien disposar de medis y recursos suficients per viurer durant la guerra en los paratges fortificats mes inmediats. Se exceptúa de esta providencia als propietaris dels territoris ó districtes ja pacificats, ó llibres de enemichs, á judici dels Comandants generals.

21. Per calificar los que se trovian en lo segon cas y formar la relació de los compresos en lo primer se crearán juntas - anomenadas de pacificació en los caps de partit formadas de personas influyents y de arraigo elegidas por los Gefes Politichs.

22. Feta la clasificació, los que resultian obligats á trasladarse ho verificarán en lo plasso improrrogable de quince dias y en cas de incumpliment sufrirán la pena de detenció ó desterro de Catalunya, segons lo motiu que ocasiona la desobediencia.

23. Serán degudament indemniscats los perjudicis que causian los rebeldes á las propietats de particulars per haber aquestos obeit las disposicions aqui contingudas.

24. Los passaports que se espedesquian desde la publicació de aquest Bando tindrán marcada la ruta y los que se trovian fora d'ella ó sens aquell document serán considerats com suspitosos y detinguts, manteninse á sas costas ó á las dels pobles --- d'ahont son vehins, mentras se fan las aclaracions convenientes.

25. Tots los passatgers inclosos los arrieros y truginers - tindran obligació de presentarse per refrendar ó tocar sos passaports als comandants militars dels punts per ahont passian.

26. Los pobles que per resistir als rebels desitgian fortificarse y armarse ho demanarán y podrá concedir-sels un tercio fixo desde vint á seixanta homens com en guarnició y recursos pecuniaris per las obras.

27. Las multas que se recaudian per consecuencia de la execució de aquest Bando se entregarán á las juntas de pacificació de que tracta lo article 21 per aplicarlas als gastos de fortificació dels pobles que se defensian y á las indemniscacions ofertas en lo article 23. Lo ingrés y distribució se publicarà en lo Boletí oficial de la província.

Cuartel general de Girona á 14 Mars de 1849.

Manuel de la Concha, Marques del Duero.

2.1 CIRCULAR DEL MINISTRE DES MANUFACTURES ET DU COMMERCE ALS
PREFECTES DE DEPARTAMENT PROMOVENT LA SOCIÉTÉ D'ENCOURAGE-
MENT POUR L'INDUSTRIE NATIONALE (*)

(*) A.N.P., Administration Générale de la France. Commerce et
industrie. Serie F¹², 2332.

DIVISION
des
MANUFACTRES,
FABRIQUES
ET ARTS UTILES.

Moyens qui doivent faire
avoir la plus grande publi-
té aux travaux de la Société
l'encouragement pour l'indus-
trie nationale.

Moyens d'obtenir ce ré-
sultat.

MINISTÈRE
DES MANUFACTURES ET DU COMMERCE.

Paris, le 14 Mai 1812.

LE MINISTRE DES MANUFACTURES ET DU
COMMERCE, Comte de l'Empire,

A M. le Préfet du département d

MONSIEUR LE PRÉFET, nos manufactures ont retiré de grands avantages des travaux de la Société qui s'est formée à Paris, pour l'encouragement de l'industrie nationale : elles doivent à ces travaux plusieurs découvertes, des améliorations et des perfectionnemens importans dans différens arts et dans différentes fabrications. Ils ont aussi enrichi notre agriculture de plusieurs pratiques et de procédés nouveaux de culture. Sous ces divers rapports, on ne peut leur donner trop de publicité. Le bulletin dans lequel ils sont consignés, étant le moyen le plus propre à faire atteindre ce but, il convient de ne rien négliger pour en répandre la connaissance. Au lieu de provoquer des abonnemens, il m'a semblé que les hommes qui s'intéressent, dans les départemens, aux progrès de l'industrie, préféreraient de devenir membres de la Société d'encouragement. Alors ils recevraient le bulletin, puisqu'il est envoyé à tous ceux qui font partie de cette Société. Pour que l'admission d'un candidat ait lieu, il est nécessaire qu'il soit présenté par une personne connue, afin d'avoir une sorte de garantie de sa moralité. Tous ceux que désigneront les Préfets, les Sous-préfets, les Maires, les Chambres de commerce, les Chambres consultatives de manufactures et les Conseils de prud'hommes, seront admis sans difficulté. La société d'encouragement compte dans son sein les hommes les plus distingués dans l'État et dans les sciences, et il m'est agréable de penser que les amis des arts dans votre département, s'empresseront de se faire inscrire sur la liste de ses membres, qui sera réimprimée au mois de septembre prochain.

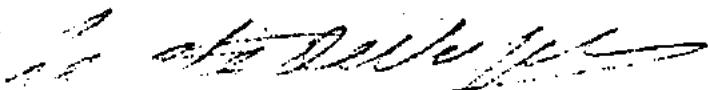
C'est à vous, Monsieur le Préfet, à leur faire sentir combien

il est honorable d'être porté sur cette liste : au moyen d'une rétribution annuelle fort modique (1), ils feront partie d'une réunion dont toutes les vues ont pour but l'utilité publique, et à laquelle le Gouvernement ne cesse de donner des témoignages particuliers de sa bienveillance. Ils la paieront volontiers, puisqu'elle n'est que l'équivalent du prix du bulletin, dont il paraît, tous les mois, un numéro composé de plusieurs feuilles, et dans lequel se trouvent non-seulement la notice des travaux de la Société, mais encore des détails, accompagnés souvent de gravures, sur les découvertes les plus nouvelles faites en France et dans l'étranger.

Vous devez donc, Monsieur le Préfet, ne rien négliger pour multiplier dans votre département le nombre des membres de la Société d'encouragement. C'est le moyen d'y perfectionner l'industrie et l'agriculture, le bulletin qu'elle publie renfermant tout ce qui paraît de nouveau sur ces deux branches importantes de la prospérité nationale. Le but que je vous indique ici, votre zèle m'assure que vous ferez tous vos efforts pour l'atteindre, et que vous serez secondé par les Sous-préfets, les Maires, les Chambres de commerce, les Chambres consultatives de manufactures, les Conseils de prud'hommes et les Sociétés savantes. Si, comme j'aime à le penser, des particuliers répondent à l'appel que vous aurez fait, vous voudrez bien m'envoyer leur nom, afin que je le transmette au Conseil d'administration de la Société, qui tient deux séances par mois, rue du Bac, hôtel de Boulogne.

Je desire que vous m'accusiez la réception de ma lettre.

Recevez l'assurance de ma parfaite considération.

---

(1) La souscription est de 36 francs, qu'on doit payer d'avance entre les mains de M. Guillard-Senainville, agent général de la Société, rue du Bac, hôtel de Boulogne, n° 42 : on fait aussi recevoir le montant de la rétribution au domicile des souscripteurs.

2.2 ACTA DE FUNDACIÓ DE LA SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE MULHOUSE (*)

• (*) Société Industrielle de Mulhouse, Bulletin de la Société Industrielle de Mulhouse. Tome I, Mulhouse, 1828.

BULLETIN
DE LA
SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE
DE MULHAUSEN.

[N° 1.]

DEUXIÈME ÉDITION.

ACTE DE FONDATION

De la Société.

Les avantages d'une association dont le but principal tendrait à l'avancement de l'industrie de notre département, ont fixé l'attention des signataires du présent projet.

Animés du vif désir de voir dans notre ville la création d'un établissement aussi utile, les soussignés se sont réunis en comité d'organisation, et ont préliminairement arrêté les propositions suivantes :

1e Il sera formé à Mulhausen une société d'encouragement pour l'industrie.

2e Chacun des membres de la société s'obligera à payer une somme de cent francs d'entrée et cinquante francs d'abonnement annuel.

3e Le but de cette association est l'avancement et la propagation de l'industrie, par la réunion, sur un point central, d'un grand nombre d'élémens d'instruction, par la communication des découvertes et des faits remarquables, ainsi que des observations qu'ils auront fait naître, et, enfin, par tous les moyens qui seront suggérés au zèle des membres de l'association, pour en assurer la prospérité et les heureux résultats qui en doivent naître.

4e En conséquence, il sera formé, peu à peu, une bibliothèque, aussi complète que possible, de tous les ouvrages reconnus classiques, traitant des arts mécaniques et chimiques et des autres sciences y relatives.

En outre, il sera pris des abonnemens aux meilleurs ouvrages périodiques qui paraissent, sur les arts et les sciences relatifs à l'industrie.

5e Il sera loué un local convenable (s'il est possible dans les bâtimens du cercle social de Mulhausen), destiné aux réunions périodiques des membres de la société, au placement de la bibliothèque qui servira en même temps de cabinet de lecture.

6e Aussitôt que les propositions ci-dessus seront agréées par trente signataires, ils seront convoqués en assemblée générale, afin de délibérer sur la formation définitive de la société et d'arrêter la rédaction des statuts.

En conséquence, les personnes auxquelles

le projet ci-dessus sera présenté, voudront bien exprimer leur adhésion, en y apposant leur signature à la suite de celle des proposants.

Mulhausen, le 24 Décembre 1825.

Suit la liste, par ordre alphabétique, des vingt-deux fondateurs, nombre reconnu suffisant pour la mise en activité de la société :

MM. BLECH fils, Paul.

DOLLFUS-AUSET, Daniel.

DOLLFUS, Emile.

GROSJEAN-KOECHLIN, Jean.

HEILMANN, Ferdinand.

HEILMANN, Josué.

KOECHLIN-SCHOUCH, Daniel.

KOECHLIN-ZIEGLER, Daniel.

KOECHLIN, Edouard.

KOECHLIN, Jean (fils de Rodolphe).

KOECHLIN, Joseph (fils de Josué).

MEXER-DOLLFUS, Jean.

NÄGELY fils, Charles.

PARMENTIER, Pierre.

SCHLUMBERGER, Isaac.

SCHLUMBERGER-STEINER, George.

SCHWARTZ, Edouard.

SCHWARTZ, Léonard.

THIERRY, Mathieu.

THIERRY jeune, Pierre.

WEBER, Adam.

ZUMER fils, Jean.

2.3 ASSOCIATION POUR LA DEFENSE DU TRAVAIL NATIONAL (*)

ASSOCIATION

Pour la défense du travail national.

TROISIEME COMPTE-RENDU.

Adressé par la Commission permanente aux membres du Comité central et aux Comités des départamens.

Monsieur,

Nous avons l'honneur de vous soumettre un nouveau compte-rendu des travaux de la commission permanente nommée par le comité central de Partis pour suivre activement la cause de la défense - du travail national.

Il présente le résumé de ce que nous avons fait depuis le -- compte-rendu que nous vous avons adressé en date du 26 novembre.

La commission n'a pas cessé de se réunir régulièrement deux fois par semaine; elle a traité plusieurs questions importantes; elle a poursuivi sans relâche l'œuvre qu'elle avait commencée, - en s'efforçant de rallier autour du Comité central les vastes et nombreux intérêts dont la législation actuelle protège le légitime développement.

Constitution légale de l'Association. — Nous vous avons déjà fait connaitre que M. le ministre de l'intérieur avait autorisé nos statuts, sauf quelques modifications, et qu'il avait chargé M. le préfet de police de nous transmettre cette autorisation.

Nos statuts définitifs ne nous ont été notifiés que le 14 décembre; les modifications qui avaient été apportées à leur redac-

(*) Moniteur industriel, jeudi 18 fevrier 1847, Paris. En aquela época aquest periòdic se subtitulava "Journal de la Défense du Travail National".

tion étaient sans importance; nous les avons acceptées, et nous nous sommes empressés d'écrire à M. le ministre de l'intérieur - et à M. le préfet de police pour les informer que nous y donnions un plein assentiment.

Un exemplaire de ces statuts vous a été envoyé; vous avez pu vous assurer, en les parcourant, qu'après avoir défini clairement notre but et indiqué les moyens qui seront employés pour l'atteindre, nous avons stipulé en faveur de l'Association pour la défense du travail national les mêmes droits qui avaient été accordés à l'Association pour la liberté des échanges; vous avez pu remarquer également que l'article 3 nous donne la faculté de provoquer des réunions dans les différens centres d'industrie, et que l'article 6 autorise nos associés, réunis en comité dans le département, à nommer des délégués au comité central.

Notre organisation intérieure se fortifie chaque jour.

Plusieurs membres du Comité central, MM. Marchant, ancien député d'Avesnes, Kettinger, vice-président du comité rouennais, A. Lesperut, propriétaire de forges, Desrousseaux de Medrano, administrateur de la manufacture de glaces de Saint-Quirin, ont été appelés à faire partie de la commission permanente.

Nous aurions voulu vous envoyer la liste des membres du Comité central; mais nous avons encore à nous entendre avec plusieurs des comités des départemens sur le choix des délégués qui doivent faire partie de ce comité; le cadre doit s'en agrandir, en proportion du développement qu'a reçu notre association.

De l'adjonction des ouvriers. — En même temps que nous recevions l'autorisation nécessaire à la constitution légale de notre association, M. le ministre de l'intérieur refusait d'autoriser "l'Association pour la défense des intérêts ouvriers dans la question de la liberté commerciale," en déclarant que l'Association des libre-échangistes et celle des défenseurs du travail national suffisaient à la discussion de la question soulevée, et qu'il --

était loisible aux ouvriers qui avaient un avis à émettre de faire partie de l'une ou de l'autre association.

Le bureau de l'association ouvrière, en publiant cette décision de M. le ministre de l'intérieur, ayant exprimé l'opinion que, si les deux associations ouvraient leurs listes de souscription aux ouvriers ni l'une ni l'autre n'était cependant disposée à admettre la discussion franche et nette des intérêts des travailleurs, la commission permanente a cru nécessaire de faire connaître les intentions de l'Association pour la défense du travail national.

Un article inséré dans le Moniteur industriel, quoique ne portant pas le caractère officiel d'une communication, donna clairement à entendre que notre association accueillerait volontiers les ouvriers pour discuter avec eux leurs intérêts, dans les limites de la question des rapports internationaux (seule question qu'elle fut autorisée à traiter), et que même elle serait disposée à les admettre à se faire représenter au sein de la commission permanente par des délégués choisis parmi les industriels les plus intéressés au débat.

Bien que cette déclaration indirecte et tout officieuse soit restée jusqu'à présent sans résultat, elle aura du moins servi à montrer que les agriculteurs et les manufacturiers qui composent l'Association pour la défense du travail national ne séparent pas leurs intérêts de ceux des ouvriers, et qu'ils embrassent la cause de toute la grande famille industrielle.

Des moyens de publicité. — Une fois en possession de nos statuts, nous avons dû examiner les moyens de publicité que nous emploierions pour combattre la théorie du libre-échange, pour arrêter la contagion de l'erreur, pour éclairer l'opinion sur la nécessité de maintenir la protection accordée au travail national.

Nous pouvions imiter l'association des libre-échangistes, élever une tribune, appeler le public à nos séances; peut-être le ferons-nous un jour, mais il nous a semblé que ce moyen d'agir ne remplirait pas, du moins quant à présent, le but que nous voulions atteindre.

Nous ne voyons pas, en effet, ce qui peut résulter de sérieux de ces longs monologues qui reproduisent constamment les mêmes idées, de ces prédications qui ne s'adressent qu'à un auditoire d'amis, de ces séances où l'orateur discourt à son aise sans rencontrer jamais de contradicteurs.

L'association qui a pris à nos voisins les théories du libre-échange a imaginé de leur prendre jusqu'à leurs moyens de propagande; mais elle ne nous paraît pas avoir été plus hereuse dans ce nouvel emprunt à l'Angleterre: quelle comparaison établir entre les petites réunions de la salle Montesquieu et ces grands meetings britanniques où la population de tout un district se rendait en masse et dont les assistans se comptaient par milliers?

A notre avis, l'association pour le libre-échange s'est trompée deux fois: la première, en voulant importer un principe d'un peuple chez un autre sans tenir compte des conditions diverses où ils se trouvaient; la seconde, en voulant employer les mêmes moyens pour le faire triompher, sans avoir égard à la différence des moeurs et de la vie publique dans les deux pays.

La question, d'ailleurs, ne se présente pas avec le même caractère ici qu'en Angleterre. Le mouvement de l'autre côté du détroit, était surtout politique et social; il s'attaquait à l'aristocratie: la ligue pouvait donc, pour réussir, faire appel aux sentiments populaires et exciter les passions. Il n'en est pas de même en France; la question n'a chez nous qu'un caractère purement économique; elle exige une étude conscientieuse, un examen approfondi des faits, et c'est beaucoup moins par les meetings que par les enquêtes que l'on peut parvenir à sa solution.

La pensée qui a présidé à la formation de notre Association n'a, comme nous l'avons déclaré dès les premiers jours, rien d'agressif, rien d'absolu; c'est une pensée d'enquête loyale et de vérité. Nous voulons rechercher exactement les faits, nous vouloons établir la situation de nos industries, constater leurs besoins, signaler les progrès réalisés et les progrès à venir; nous voulons opposer des renseignemens positifs à des doctrines aventureuses, à des théories abstraites, arrêtées a priori en dehors de la pratique et de l'observation.

Ce simple aperçu de la mission que nous avons acceptée montre pourquoi l'Association pour la défense du travail national a dû suivre une tout autre marche que l'association du libre-échange. Nos moyens d'action different comme nos principes et notre but. Nous n'attaquons pas, nous nous défendons. Nous n'avons pas besoin de créer une agitation factice dans l'intérêt de notre cause; nous travaillons avec calme à réunir les pièces nécessaires à l'instruction d'une question encore trop mal connue. Ce que nous proposons, ce n'est pas d'entrainer, c'est de convaincre les esprits. Un mémoire étendu que nous venons de publier, et que nous avons fait distribuer aux membres des deux chambres et de tous les grands corps de l'état, pose la question telle que nous la - comprenons. Nous y avons exposé complètement les principes et les faits généraux qui nous semblent devoir dominer le débat. Nous - avons énuméré les principaux résultats obtenus sous le régime de la protection; nous avons mis en regard de ces résultats les effets probables qu'aurait l'application de la doctrine du libre-échange, et nous avons été conduits naturellement à faire ressortir de cette comparaison la nécessité de conserver le système qui assure le développement du travail et de l'activité nationale -- dans toutes les branches de la production.

Ce mémoire nous parait répondre suffisamment aux déclamations qui ont seules défrayé jusqu'ici la polémique de l'association du libre-échange. A mesure que la question se spécialisera, qu'elle sortira du domaine de généralités pour se porter sur telle ou te

lle industrie en particulier, nous produirons les renseignemens que nous aurons recueillis. Nous les opposerons successivement à toutes les allégations, à toutes les idées fausses et dangereuses qu'on cherche à mettre en circulation. Le débat sera ramené à des termes bien simples, quand il s'établira sur le terrain -- des faits.

Des principes de la commission permanente. — La commission permanente a eu plusieurs fois à s'occuper de questions qui lui ont été adressées de divers centres industriels, relativement à la définition précise des principes qu'elle veut faire prévaloir. On lui a demandé notamment si elle entendait soutenir ou abandonner les prohibitions qui existent dans notre Code douanier. Voici, en substance, quelle a été notre réponse.

La protection est le principe général que la commission permanente, organe de l'Association, a pris pour devise; nous enten-dons, ainsi que nous le déclarons encore dans notre Mémoires, la défendre franchement et résolument, sans exclure les réformes -- dont une mûre expérience aura fait reconnaître l'utilité, mais - aussi avec la volonté ferme d'en réclamer le maintien dans des - conditions assez efficaces pour assurer l'existence et le develop-pement du travail national.

Il s'agit de savoir dans quelles limites la protection doit être accordée aux différents industries; ce sont là des questions spéciales qu'on ne peut résoudre à priori sans tomber dans la -- faute même qu'on reproche aux libre-échangistes; la mesure de la protection varie et doit varier avec chaque branche de production, suivant les conditions dans lesquelles elle se trouve, relativa-ment à la production étrangère.

C'est l'enquête, c'est-à-dire l'exacte constatation des faits qui peut seule fournir une solution applicable à chaque cas en - particulier. Nous réunissons les élémens de cette enquête; quand elle sera complète, nous serons en état de déterminer la part de

protection qui doit être accordée aux différentes industries, et nous soutiendrons alors notre conviction à l'aide des éléments-mêmes qui auront contribué à la former.

Si nous abordons maintenant la question de la prohibition, nous dirons que la prohibition n'est pas un principe; qu'elle - n'est, à nos yeux, qu'une des formes de la protection; qu'elle constitue, il est vrai, le moyen de protection le plus énergique et le plus absolu, mais que, si, à ce titre, elle ne doit être employée que rarement, ce n'est pas une raison pour la repousser, lorsqu'on reconnaît qu'elle peut seul garantir une protection réelle à telle ou telle branche de la production nationale.

Ainsi, pour la prohibition comme pour les tarifs, la commission permanente ne se prononcera que lorsqu'elle aura rassemblé les lumières propres à l'éclairer; elle n'en réclamera la conservation que dans les cas où la nécessité lui en sera démontrée -- clairement; mais aussi elle n'hésitera pas à la soutenir, sans s'effrayer du mot, s'il résulte de l'étude conscientieuse des faits que cè moyen seul peut protéger efficacement certaines industries.

2.4 ESTATUTS I REGLAMENT DE L'INSTITUT INDUSTRIAL D'ESPANYA(*)

(*) A.S.E.B.P. Instituto Industrial de España, C, 24/4 nº 7 i 6

instituto industrial

de

ESPAÑA.

El fomento de la prosperidad pública es un deseo general: la posibilidad de conseguirlo ha llegado á ser entre los españoles una convicción, desde que más familiarizan las ciencias y las artes, mas conocidos nuestros elementos de riqueza, mejor estudianos los medios de aprovecharlos, y sobre todo más libre la acción pública, que otro tiempo encadenaron los ridículos escrupulos de una administración torcida y recelosa, vamos conociendo el poder de la inteligencia y del trabajo y empiezan á asombrarnos los prodigios de su feliz enlace.

Entre estas ideas y observaciones, que han venido ya á ser objeto preferido de todos los espíritus, nació y ha germinado el pensamiento de la sociedad, que bajo el nombre de Instituto Industrial acaba de instalarse en esta corte.

Una nación en que abundan las facetas de la prosperidad, tanto en producciones como en ingenios, y cuya perseverancia forma su principal distintivo, no necesita más que impulso y dirección para llegar á ser feliz.

El toque está en los medios que se adoptan para este impulso y esta dirección.

El Instituto consigna en los adjuntos Estatutos los que ha considerado más eficaces, y entre ellos la estrecha relación en que piensa ponerse con todas las corporaciones del reino que como V. S. se dervian por el fomento de alguno de los tres ramos de la riqueza pública.

Cuántos obstáculos no habrá encontrado V. S. en el ejercicio de sus funciones y cuánto bien no habrá dejado de hacer por no poderlos superar l.. El Instituto se propone descubrirlos y vencerlos, y para ello cuenta con la ilustrada cooperación de las corporaciones á quienes se dirige. Ellas le dirán el estado de la agricultura, de las artes y del comercio en sus respectivos distritos, las obras que consideren útil proseguir, rectificar ó emprender, las preocupaciones que haya que desvanecer, las repugnancias que destruir, los beneficios que procurar, y el Instituto se ocupará en buscar los medios de su realización, y en atraer el interés particular á tomar en ella una parte provechosa.

Del espíritu de asociación espera el Instituto los prodigiosos efectos que ha producido en las naciones que marchan á la cabeza de la civilización, y confía ir de mejora en mejora resolviendo á los ciudadanos que siempre desconfían de alejarse á los lejanos. Apoyará el interés individual cuando pueda oírle asistido, se unirá íntimamente con él, lo reunirá en mayoras fuerzas, cuando su asimiento pueda perjudicarle hasta el punto de hacerle incapaz y estéril aseso para siempre.

Lo demás consignado está en los Estatutos, y V. S. juzgará de su eficacia para el fin que acaba de proponerse.

El Instituto aunque cuenta en su seno individuos de las primeras clases de la sociedad, no pertenece como cuerpo á ninguna de sus elevadas jerarquías, de manera que puede considerársele como una gran compañía (y scéalo permitido calificarse así), que toma por empresa el bien de la nación, y cuyos beneficios han de repartirse entre todos los españoles.

Hoy empieza sus trabajos dirigiéndose á V. S. con la franqueza con que acaba de expresarse, y mucho mas con la confianza de que V. S. entablará desde luego con él una activa correspondencia para auxiliarle, comunicándole cualquier proyecto que pueda contribuir á mejorar los ramos de riqueza pública, y manifestándole el estado del que V. S. mas particularmente tenga á su cargo.

El Instituto sostendrá la correspondencia con V. S. y demás corporaciones y particulares, por medio del presidente de la junta directiva, el cual, junto con uno de los dos secretarios generales, firmará todas las comunicaciones y demás escritos del Instituto, y dará cuenta á los que se le dirijan.

Dios guarda á V. S. muchos años, Madrid 22 de Diciembre de 1841.

El Presidente

Felipe D. Oñate y Blanca.

Buenaventura Carlos Arribalzaga

Secretario general.

Francisco Subiach

Secretario general.

Sres. Presid. de la Sociedad Económica de

Barcelona

INSTITUTO INDUSTRIAL DE ESPAÑA.

ESTATUTOS.

Artículo I. El fin del Instituto es aumentar la riqueza pública promoviendo la industria nacional en todos sus ramos: en las conferencias y sesiones que al efecto tuviere, segun el siguiente reglamento, queda excluida toda otra materia.

ARTICULO II.

Para conseguir dicho fin se consideran como medios indispensables: 1.º difundir los conocimientos industriales; 2.º facilitar su aplicación.

ARTICULO III.

Cumplirá el primer objeto, generalizando los verdaderos principios de agricultura, de fabricación y de comercio, publicando todos los adelantos que en estos tres ramos se hicieren en los países más cultos de Europa, y procurando el establecimiento de aquellas enseñanzas que necesiten las clases populares para perfeccionar los trabajos á que respectivamente se dedican.

ARTICULO IV.

Facilitará la aplicación de los conocimientos adquiridos por estos medios:

1.º Interesándose eficazmente en mejorar la condición de las clases jornaleras, tanto por lo que respecta á ocupar su abundante número como á preverlas de los desastres de la miseria, cuando las enfermedades, ó otras causas independientes de la voluntad individual interrumpieren el curso de su vida activa.

2.º Examinando las necesidades de cada provincia segun sus circunstancias locales y fuerzas productivas puestas ó no en movimiento, y fomentando y procurando introducir aquella clase de cultivos y fabriaciones que mas le convinieren y activar los medios de comunicación y transporte.

3.º Promoviendo la realizacion de las diferentes obras públicas, hace tiempo intentadas: presentarlas como objeto de bien calculada ganancia, y escitar así el interés de los especuladores para continuarlas en beneficio común y propio.

4.º Indicando otras empresas particulares, en que puedan interesarse todas las fortunas; facilitar su formación y la expedición de las acciones en que se dividieren.

5.º Reclamar la acción protectora de las leyes administrativas en favor de todos los proyectos quo califique de útiles, ya vengan propuestos por pueblos ó corporaciones, ya por particulares, y apoyando cualquiera solicitud de esta clase, que con este objeto le fuere dirigida.

6.º Auxiliando al gobierno con los datos que pueda proporcionarle para fundar sus resoluciones en materias generales de fomento y para formar la estadística industrial en todos sus ramos.

7.º Poniéndose en relación con los establecimientos análogos abiertos en el país y en el extranjero y reuniendo la mayor copia posible de datos, modelos y proyectos, para franquearlos á las personas á quienes puedan ser útiles.

REGLAMENTO.

ARTICULO I.

Los socios se escogerán particularmente en las clases agricultora, manufacturera y mercantil; se procurará que entren naturales de todas las provincias de la monarquía y de las de Ultramar; su número será indefinido.

ARTICULO II.

Ademas de los socios que se reunan en la capital, se nombrarán en las provincias una ó mas personas que en calidad de socios correspondientes ilustren al Instituto sobre las materias propias de su objeto.

ARTICULO III.

Se nombrarán tambien socios correspondientes en los puntos de Europa y América, centros de producción muy estensa ó cismosa, ó de grandes consumos, para que informen al Instituto de los métodos adoptados con mas ventaja en los diversos ramos de industria y del estado de los respectivos mercados.

ARTICULO IV.

El individuo que fuere admitido en el Instituto se obliga á desempeñar aquellos encargos que el mismo le confiera para llenar los objetos que le son propios, con sujeción á este reglamento.

ARTICULO V.

El Instituto se dividirá en tres secciones: de agricultura, de industria manufacturera y de comercio.

ARTICULO VI.

Cada sección nombrará entre sus individuos un Presidente, un vice-Presidente y dos Secretarios: se reunirá una vez á lo menos cada semana y siempre que el Presidente la convoque para algún objeto especial.

ARTICULO VII.

Cada sección se dividirá en secciones permanentes que entenderán en los trabajos generales de los principales ramos; pero los asuntos particulares que se ofrezcan se encargarán por el Presidente de la sección á uno, dos, ó tres individuos según los conocimientos especiales ó importancia de la brevedad: los Secretarios cuidarán de recoger estos trabajos y de dar cuenta á la sección en la cual se discutirán.

ARTICULO VIII.

Cada sección nombrará tres individuos, renovando, ó reeligiendo cada año uno de ellos, los cuales formarán parte de la Junta Directiva del Instituto, que convocará á Junta general en igual periodo y siempre que lo juzgue conveniente.

ARTICULO IX.

La Junta general tendrá por objeto:

- 1.º Nombrar Presidente y vice-Presidente de la Junta Directiva de entre los nueve elegidos por las secciones; nombrar dos Secretarios generales, un Contador y un Tesorero.
- 2.º Examinar el presupuesto de los ingresos y gastos del Instituto y aprobar las cuentas de la inversión de fondos.
- 3.º Enterarse de los trabajos hechos por la Junta Directiva y las secciones en el decurso del año.

ARTICULO X.

La Junta Directiva se reunirá una vez á lo menos cada semana y siempre que el Presidente la convoque para algún objeto especial: recibirá las comunicaciones que se hicieren al Instituto, y las pasará á las secciones á que correspondieren, nombrando comisiones especiales para el examen de aquellos asuntos cuya naturaleza fuere mista ó incierta: nombrará también una permanente que se dedique á proponer los medios de propagar la educación industrial, ó recopilar los datos generales y á aumentar y conservar el archivo y la biblioteca: reunirá los trabajos de las secciones y los llevará á ejecución ó los devolverá á las mismas, si no estuviese conforme, manifestando sus reparos: tendrá á su cargo, por medio de los Secretarios y con la firma del Presidente la correspondencia con el gobierno, corporaciones y particulares con los cuales deba entenderse el Instituto: activará hasta su conclusión el despacho de los asuntos que el Instituto haya creido oportuno promover: nombrará los dependientes que sean necesarios: propondrá á la Junta general los medios que crea conveniente adoptar para reunir fondos: admitirá por votación secreta á los individuos que soliciten entrar en el Instituto, ó sean propuestos por tres individuos del mismo: podrá autorizar á su Presidente para dar curso á los asuntos ordinarios hasta que exijan resolución definitiva. Las secciones avisarán á la Junta Directiva el dia de la celebración de sus sesiones ordinarias y extraordinarias por si sus individuos quisiesen asistir á ellas, en cuyo caso el Presidente de la Junta Directiva tomará la presidencia.

ARTICULO XI.

Todos los oficios serán por el término de tres años.

ARTICULO XII.

Las resoluciones de la Junta general, de la directiva y de las secciones se tomarán por mayoría absoluta de votos, y por escrutinio secreto en materias de elecciones ó otras de naturaleza personal.

ARTICULO XIII.

En casos de imposibilidad, la Junta Directiva y las secciones nombrarán respectivamente las personas que deban sustituir á las que ejerzan los oficios.

ARTICULO XIV.

Los gastos del Instituto serán satisfechos en virtud de libramientos del Presidente de la Junta Directiva é intervenidos por el Contador con arreglo al presupuesto, con cuyos requisitos servirán de data al Tesorero.

Madrid 18 de julio de 1840.—Felix D'Olhaberringue y Blanco.—José Manso.—Marqués viudo de Pontejos.—Tomás Coma.—Antonio Barata.—Domingo María Vila.—José Primo de Rivera.—Pascual Madoz.—Ramos Siscar.—Buenaventura Carlos Aribau.—Francisco Subirachs.—Eusebio María del Valle.—José Sanchez Chaves.—Leon Bendicho.

2.5 SOL·LICITUD D'INFORMACIÓ PER PART DE L'I.I.E. SOBRE LES CONDICIONS NATURALS DE LA PENÍNSULA PER A L'ESTABLIMENT D'INDUSTRIES (*)

(*) A.S.B.A.P. Instituto Industrial de España. C. 24/4 nº 8.

ESPAÑA.

Junta directiva

En el prefímbulo del adjunto proyecto que acaba de publicar esta Junta, y en el dictámen de la comisión que le acompaña, hallará V. /., consignados los poderosos motivos que han inducido á esta corporación á sentar las bases de una Sociedad, que realice el pensamiento de propagar por el reino la industria manufacturera, y perfeccionarla en todos los ramos en que se halla dividida.

A la convicción de la eficacia de este medio para fomentar la riqueza pública, el espíritu de empresa que va cundiendo por todas las clases del Estado, ha determinado á la Junta á promover la asociación de capitales para apoyar este deseo general de mejoras y adelantamientos.

Tiene fundadas razones para asegurar que considerable número de personas inteligentes en las ciencias y artes industriales por una parte, y de capitalistas respetables por otra, permanecen con disgusto propio y perjuicio general en una absoluta inacción por falta de contacto entre si, por ignorancia de datos económicos y topográficos, de las cosas y sitios en que pudieran prosperar nuevos establecimientos; en una palabra, por carecer de un punto, en el cual, como en una arca común, se reúnan los capitales para emprender y lucrar, y como de un centro luminoso, se derramen las luces para ilustrar.

Fijándole, espera la Junta remover los obstáculos que su interponían entre el hombre de útiles conocimientos y el de respetables fondos; entre el que abundando en proyectos de pública utilidad se halla en deplorable aislamiento, y el que ignorando los medios que posee de ser provechoso al país y á sí propio, consume sus días y sus tesoros sin objeto de público y comun interés.

La Junta, al poco que ha creído abstenerse de toda intervención en las operaciones y progreso de la Sociedad que propone, se ha obligado á auxiliarla sin embargo, y proporcionarla todos los datos que puedan contribuir á su prosperidad; y para cumplirlo con todo el acierto que exige tan importante objeto, espera que V. /., se sirva darle todas las explicaciones que crea convenientes sobre los puntos que se expresan en los siguientes artículos:

- 1.º Qué ramo de industria de los que contiene el adjunto proyecto, puede convenir á esa provincia.
- 2.º Qué localidades ó edificios á propósito tiene la misma, y cuales son propiedad del Estado.
- 3.º Qué ríos, arroyos, acequias ó otros cualesquiera cursos de agua riegan el país, y cuales pueden dar movimiento á una maquinaria.
- 4.º Qué proximidad ó lejanía tienen con los edificios que pueden servir para establecimientos.
- 5.º En defecto de cursos de agua, qué distancia tiene los combustibles, principalmente el carbon de piedra, y el precio, calidad y abasto de dichas materias, y ej de acarreo á los puntos que se propongan en el art. 2.º
- 6.º A qué distancia tendrá las materias primas: su calidad, precio y abasto.
- 7.º A qué distancia tendrá las localidades, sean extramuros de las capitales ó en despoblado: los caminos de ruedas ó herraduras: las principales poblaciones y los puntos más próximos de la costa.
- 8.º Qué número de brazos podrán ocupar en la elaboración: el estado actual de moralidad de la clase proletaria, y qué salario es el término medio de sus jornales en las artes.
- 9.º Los precios corrientes de los combustibles y bebidas en la capital, ciudades ó villas populosas y en el campo.
10. Qué número de capitalistas podrá proporcionar la provincia para hacer frente, en asociación, á las grandes empresas en los ramos que menciona el proyecto.
11. Qué número de artesanos se hallan en el caso de dirigir una maquinaria, y aun de construirla, tanto en madera como en metales, á presencia de modelos.
12. Si estas últimas materias primas se hallan en abundancia en el país.

La Junta, al recomendar á V. /., la pronta contestación á las antedictadas preguntas, espera que ponga mano de acuerdo con los socios correspondientes del Instituto en esa provincia, y demás personas y autoridades que puedan influir en la realización del adjunto proyecto, se sirva promover la inscripción de que trata el art. 10, designando al efecto personas y lugar en donde se reciba y desde donde se remitan á esta Junta las listas nominales de los que acuerden, y las papeletas de compromiso que firmaren, en las cuales deberá expresar el interesado su nombre y apellido, profesión, domicilio y número de acciones por las cuales se inscriba.

Ruega por fin la Junta á V. /., se sirva, de acuerdo con aquellos, dar toda la publicidad posible á este proyecto, procurando su inserción en los periódicos, y valiéndose de aquellos otros medios que se crean á propósito.

Dios guarde á V. /., muchos años. Madrid 25 de Julio de 1841.

P. A. del. S. P.

José Manso,
Vice-Presidente.

Buenaventura Carlos Arribau,
Secretario general.

Francisco Subirachs,
Secretario general.

Director de la Sociedad Económica de Barcelona

2.6 CONSTITUCIO DE LA ASOCIACION DEFENSORA DEL TRABAJO NACIONAL.

MADRID. (*)

DIRECCION CENTRAL
 DE LA
 ASOCIACION DEFENSORA DEL TRABAJO NACIONAL
 ----o-0-o----

Muy Sr. nuestro: los individuos que suscriben, nombrados para constituir la Dirección Central de la Asociacion defensora -- del trabajo nacional, han creido que para corresponder á la confianza que han merecido a sus consocios, debian desde luego dirigirse a las personas y corporaciones interesadas en las loables y patrióticas miras que los autores de este gran pensamiento se propusieron. El espiritu de asociación que, mal dirigido, hace retroceder á los pueblos en la carrera de la civilizacion y del progreso industrial, es, a no dudarlo, un manantial inagotable - de grandes bienes cuando se halla impulsado y sostenido por la - ilustracion y la esperencia, por un principio de interés bien -- calculado, y por aquel instinto de grandeza y noble orgullo que infunde en los corazones leales el amor á la verdadera independencia. Cuando esta no se hace consistir, como en épocas anteriores, precisamente en la ostentacion de fuerzas aprestadas á la resistencia y al combate, si no en el saber que ilustra, en el - trabajo que produce, y en el desarrollo de los medios efficaces - de accion y proteccion que están al alcance de los individuos y de los gobiernos, es indudable que los esfuerzos comunes habrán de ofrecer resultados maravillosos, estimulando los genios activos y emprendedores, facilitando las luces é instrucciones conve

-----

(*) Aquesta comunicació es publicà a la revista Miscelánea (24 maig 1849, Barcelona) quan s'anava incloent la historia de l'Associació Defensora del Treball Nacional i de la Clase Obrera de Bracelona.

nientes, alentando la esperanza de todos, y creando un espíritu nacional robusto y vigoroso, por las inspiraciones que son capaces de formarle en un siglo en que el trabajo y la producción -- han empeñado la lucha y la competencia de los estados. Porque, - en efecto, los que más producen son los más ricos, son los más fuertes; y la fuerza así creada, la prenda más segura de independencia.

Para llegar á este fin, se ha tenido presente el estado de confusión en que se hallan las ideas económicas entre nosotros, singularmente con relación á las graves cuestiones que con tanto empeño se agitan en el mundo civilizado, y la necesidad de cooperar por todos los medios a que las opiniones se ilustren y rectifiquen, y se resuelvan por el gran principio del interés nacional despreciando así las preocupaciones añejas, como las novedades peligrosas, y fijando en cada una de ellas la resolución mas conforme á las grandes miras y combinaciones que aquél encierra. Esta Asociación, por consiguiente, está lejos de levantar una bandera de partido en una materia en que todo depende de la discusión concienzuda y desapasionada, y en que la voz de la razón no puede dejar de salir triunfante de la preocupación y del engaño. Siguiendo este camino es como la Asociación se propone conquistar el respeto y veneración que se debe á la verdad, desvanecer peligrosas ilusiones, y señalar el único camino que puede conducir á las naciones y a los gobiernos al mayor grado de prosperidad y grandeza.

Por lo mismo la Asociación presentará la historia y examinará las causas de la potencia que han logrado otros pueblos de Europa promoviendo y dirigiendo el empleo de sus fuerzas industriales; tratará de explicar los fenómenos del trabajo en todas sus aplicaciones; descubrirá las fuentes especiales de la producción nacional, é impulsará, en la esfera de su acción y de sus medios con el mayor celo y perseverancia, el desarrollo, combinación y aprovechamiento de los agentes que la naturaleza, el talento y - la aplicación ofrecen por todas partes á los hombres industriales. Se siente animada de la confianza más íntima, porque es un

motivo de interes general el que ha reunido á sus individuos; -- porque son infinitos los objetos útiles cuya salvacion se propone; porque afortunadamente hemos llegado á una época en que se comprende toda la importancia de las cuestiones económicas, y -- que en su acertada solucion y aplicacion estriba el bien del Estado.

Tomada desde esta altura la inmensa cuestión que trata de resolver, cree que las ideas abstractas en cualquier extremo que se consideren, no han de servirle de obstáculo, ni estorbar la consecucion de los saludables fines que se ha propuesto. Las teorías de libertad absoluta de comercio, ni de la prohibicion esclusiva, ejercerán sobre ella una decisiva influencia. Tendrá, sí, presente que todas las industrias necesitan protección; que antes de que se admita una reforma en las cosas existentes, deberá estar plenamente justificada, y que no se debe tomar por norma una innovacion aislada de otro país por mas que los resultados hayan sido para él muy provechosos; porque al fin la cuestión es compleja en el fondo, y en varias aplicaciones, y entran en ella por mucho las circunstancias en que cada uno se encuentra.

Consiguiente á estos preliminares, se fundará un periódico en que sin pasion se espondrán y sostendrán las buenas doctrinas: se dara idea de los establecimientos fabriles mas aventajados, - de las máquinas mas útiles, de las combinaciones químicas que -- puedan contribuir á la perfección de las manufacturas, de los inventos en todos los ramos, y en una palabra, tratará de contribuir á que todas las industrias creadas y que se crearen, reciban aquel aliento y justa protección que son tan necesarios á su vivificación y mayor robustez. Procurará por este y otros medios - hacer familiares en todas las clases y profesiones productoras - las ideas y noticias que les convengan, y estará en perpetua vigilancia para impedir que los impulsos sean paralizados del interés individual y del libre ejercicio de las fuerzas y facultades que son en el hombre la causa de su bienestar y de su riqueza. - Sostendrá correspondencia activa con las personas, corporaciones

y sociedades que quieran unirse á tan útil empresa; gestionará é interpondrá la mediacion de sus conocimientos é influencias en favor de los negocios que tengan enlace con los fines de su instituto, y sean capaces por su generalidad é importancia de escuchar el celo é interesar la actividad y desicion de las personas que se hallen á su frente: y en fin, tomará la parte que, atendidas las circunstancias actuales y futuras, le sea permitida en la ilustracion y preparacion de los proyectos de la ley que se refieran á los progresos de la industria nacional y al mayor aumento de sus beneficios.

Pero los infrascritos desean ante todo conocer la opinion de las personas y corporaciones á quienes han estimado conveniente dirijirse, para que estas manifiesten sus intenciones, y observen cuanto puedan conducir al mejor éxito del plan indicado. Igualmente han considerado que el movimiento general que va á comunicar á las Asociaciones ya creadas en Tolosa, Sevilla, Bilbao y otros puntos; y los que habran de fundarse inmediatamente, y conforme á los reglamentos que se preparan, exige la inversion de algunos cortos medios pecuniarios que son indispensables en esta clase de empresas; sobre lo cual cuenta ya con indicaciones y ofertas espontáneas que se le han hecho; y quiere tambien conocer las ideas de los que, juzgando favorablemente esta manifestacion, se asocien al pensamiento. Segun sea el resultado que las contestaciones ofrezcan, asi se arreglará definitivamente el plan de sus operaciones, guiandose en todo por el amor ardiente que les anima del bien de sus compatriotas, y por el desinteres con que se ofrecen en cuanto valgan, y con cuanto puedan en beneficio de las clases y personas que en la agricultura y las artes, en la navegacion y comercio son el nervio del Estado. Con el auxilio de clases tan útiles y poderosas, llenos de fé, y de los mas vivos deseos del acierto, no creen muy dificil la obra de llegar al termino de sus miras, satisfaciendo así uno de los motivos de noble ambicion que mas bienes pueden producir á sus semejantes.

Para conocimiento de V se insertan á continuacion las bases aprobadas en la primera sesion pública que tuvo lugar el 13 de

junio prócsimo pasado; esperando que al contestar V. adhiriéndose á la Asociacion, si asi lo estima, tendrá á bien esponer y hacer cuanto crea conducente al mejor éxito de una empresa proyectada con la mas sana intencion, y reclamada por tantos y tan efi caces motivos de pública conveniencia.

- 1.º Con el fin de promover y fomentar todos los ramos de industria y produccion española, se constituye una Asociación defensora del trabajo nacional.
- 2.º Se compondrá de personas amantes del trabajo nacional - que deseen asociarse.
- 3.º Estará representada por una Dirección Central en Madrid, compuesta de un Presidente, vice, Secretario, vice, y once vocales elegidos por los Socios residentes en Ma--drid. Formarán tambien parte de dicha Dirección los delegados que nombren las Asociaciones de provincia.
- 4.º La Dirección Central promoverá la creacion de Asociacionnes en donde las juzgue conveniente.
- 5.º La Asociacion sostendrá un periódico dedicado á difun--dir los conocimientos útiles y sanas doctrinas económicas. Todo socio se considera suscriptor.
- 6.º La Dirección Central formará el Reglamento de la Asociación, en que se comprenderá todo lo concerniente al pe--riódico y a las cuotas para subvenir á los gastos del --mismo, y demás que ocurran para llenar cumplidamente -- los fines de su instituto.

Madrid 1º de julio de 1847.— El marqués de Viluma == El --marqués de Vallgornera. == El marqués de Guadalcazar. == El marqués del Socorro. == Ramon de Guardamino. == Francisco del Acebal y Arratia. == Pascual Madoz. == Antonio Gomez y Parán. == Agustín Fernandez de Gamboa. == Ventura Cerragería. == Esteban -

Sairó. — Ramon Temprado. — Pedro Sáinz de Andino. — Miguel Puche y Bautista. — Jacinto Félix Domenech. — Francisco Nard.

2.7 REGLAMENT DE L'ASSOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL I
DE LA CLASSE OBRERA (*)

(*) A.H.C.B., Asociación Defensora del Trabajo Nacional y de la clase obrera, Reglamento, Barcelona, 1847.

**REGLAMENTO GENERAL
DE LA
ASOCIACION DEFENSORA
DEL
TRABAJO NACIONAL
Y DE LA
CLASE OBRERA.**

Aprobado en Junta general de SS. socios, en 31 de octubre de
1847 y sancionado por el M. I. Sr. Jefe Político de esta
provincia en 16 de diciembre del mismo.

Barcelona.
IMPRENTA DE EL BARCELONÉS.

—
1847.

M. I. S.

Adjunto remito á V. S. el Reglamento original que la Comisión que tengo el honor de presidir ha formado y aprobadó la reunión de los asociados, celebrada en 31 de octubre último, en el Salón de Ciento de las Casas Consistoriales de la presente ciudad.

La Asociación espera del cielo que distingue á V. S. por los adelantos morales y materiales de España, se servirá aprobar en todas sus partes el expresado Reglamento, á fin de que pueda constituirse, cual corresponde, esta filantrópica y náutica Asociación, para la tranquilidad, progresos, explendor y gloria de nuestra patria.

Dios guarde á V. S. muchos años. Barcelona 3 de Noviembre de 1847.— El Presidente de la Comisión. — *Ramón Ferrer y Valls.* — M. I. Sr. Jefe Político de esta Provincia.

GOBIERNO POLÍTICO DE LA PROVINCIA DE BARCELONA. — Remito á V. S. aprobado el Reglamento original, formallo por la Comisión que V. S. tan dignamente preside, que para este objeto me remitió en 3 de Noviembre último. Dios guarde á V. S. muchos años. Barcelona 16 de diciembre de 1847 — *Manel Gilart.* — Sr. Presidente de la Comisión de la Asociación defensora del trabajo nacional y de la clase obrera.

Senores.

Al redactar la Comisión el Reglamento que tiene el honor de someter á la aprobación de sus conciencias, ha tenido en cuenta las circunstancias que han motivado la formación de esta Asociación, los principios que debía defender, doctrinas que combatir, intereses que hermanar, la protección que debe dar á la clase trabajadora; y finalmente ha considerado que el desarrollo de la producción nacional y la educación física y moral del pueblo, eran los dos polos alrededor de los cuales deben girar constantemente los esfuerzos de esta Asociación.

Trabajo, pan, paz, progreso moral y material, defensa de la producción nacional, y á la clase obrera, hé aquí la bandera que hemos enarbulado. En estas palabras se encierra el germen de nuestra prosperidad, el de la independencia nacional y el de nuestro bienestar. Estas palabras secundadas en su aplicación son las que no deben apartarse de nuestra vista, y bajo cuya pauta debemos trabajar sin descanso. ¡ Que importa que los defensores del libre cambio quieran combatirnos ! Nuestra unión decidadamente organizada llegará á ser imponente para nuestros adversarios.

No tratamos de defender los intereses de tal ó cual provincia, sino los de toda la nación. Todos los ramos de producción se hallan en mutua relación, y de todos ramos ésta

parus, crezando por la Agricultura, para que nos sirva de punto de partida considerándola como el origen de todas las demás producciones; en seguida irá la Industria, cuyo motivo podrá cumplir el valor de las primeras materias y acapar en tiempos normales tantísimos frutos distribuidos en las rurales manufacturas de algodón, seda, lana, hilo y tantas otras que análogas enumerar.

Muchas son las producciones que debemos mejorar y regenerar; muchas otras las que debemos introducir en nuestro suelo, y de este modo lograremos que se prefieran los productos nacionales á los extranjeros. Con tales medios, con el auxilio prestado á los socios obreros, cuidando de hacer producir sus economías, con la instrucción que reciban por medio del Instituto Industrial, y con los anticípios hechos á los Socios, se aumentarán los factos de la producción y riqueza nacional.

Por medio del trabajo seremos ricos y fuertes, y siendo ricos y fuertes, seremos inenclables y pararemos los golpes destructores de que hemos sido víctimas hasta aquí, de los que nos amenazan, y de los que puedan prepararnos.

Esta Asociación puele y debe ser tan grande y próspera como la que mas; todos los hombres deben tomar parte en ella; á todos se trata de defender, así como de recompensar debidamente el verdadero mérito, puesto que la recompensa es su verdadero estímulo.

La Comisión, pues, concluye manifestando que desea y espera que sus trabajos, producto del mejor esfuerzo, merezcan la aprobación de sus consocios, así como se promete que con las luces y buenas deseos de todos, podrán presentar esta obra completa, ya que grande y completa es y debe ser, la misión que esta patriótica Asociación le tiene confiada.

ESTRUCTURA I.

Objeto de la Asociación.

Artículo PRIMERO. La Asociación tiene por objeto promover y mejorar todos los ramos de producción Española, como son; la Agricultura, Industria, Comercio, Marina, Ciencias y Nobles Artes; así como la condición física y moral del pueblo.

Art. 2.º Procurar por todos los medios posibles que se prefieran los productos del trabajo nacional á los extranjeros.

Art. 3.º Proporcionar trabajo, en cuanto sea posible, á los socios que no lo tengan, y auxiliar á los operarios cuando estén enfermos, segun sean los medios con que la Asociación pueda contar.

El modo de llevarlo á cabo será objeto de un Reglamento particular.

Art. 4. La Asociación se ocupará de establecer una *Caja de Ahorros* en la que puedan depositar los socios sus economías, y las bases bajo las cuales deberá regirse, serán objeto de un Reglamento particular.
De los fondos depositados en la *Caja de Ahorros* y demás capitales y recursos que la Asociación pueda procurarse establecerá una *Caja de Préstamos* de la que se adelantaría no solo pequeñas cantidades sobre prendas, si que también se harían anticipos desde 400 rs. hasta 3000 rs. á los individuos inscritos en la Asociación que presten las garantías suficientes.

Art. 5. Tan pronto como sea posible la Asociación procurará establecer un *Instituto Industrial Técnico práctico* en Barcelona para la instrucción de los socios y adelantos de la Industria Española; las bases con las cuales deberá regirse, serán objeto de un Reglamento particular.
Art. 6. La Asociación será representada y dirigida por una Dirección que residirá en Barcelona, la cual procurará ponerse de acuerdo con las Asociaciones de igual clase y que en lo sucesivo se crearen en otros puntos del Reino. En las Provincias la Asociación será regida por una Comisión de Provincia, y en los Partidos judiciales por una Comisión de Partido.

Art. 7. Hallrá además en Barcelona una Comisión Consultiva, compuesta de tantos individuos cuantas sean las Comisiones de Provincia, cuyos individuos serán nombrados por las mismas Comisiones.
Además se considerarán individuos natos de la *Comisión Consultiva* las personas que representen las varias corporaciones gremiales y demás.

Art. 8. Los fondos sobrantes de la Asociación estarán

depositados en el Banco de Barcelona ó en el de San Fernando, ó bien en una casa de garantías, segun lo juzgue convenientemente la Dirección y Comisión Consultiva.

ARTICULOS

De los Socios.

Art. 9. Podrán ser individuos de esta Asociación todos los españoles de ambos sexos, y los extranjeros que hayan obtenido carta de naturaleza en España.

Art. 10. Al inscribirse en la Asociación entregarán en beneficio de la misma lo que sea de su agrado, y mientras se considere conveniente por la Dirección y Comisión Consultiva, pagarán mensualmente una cuota á su voluntad, que no podrá bajar de 16 maravedises.

Art. 11. Los socios deberán preferir para su uso y gasto los géneros y productos españoles á los extranjeros, como medio de fomentar nuestra agricultura é industria y destruir el contrabando.

Art. 12. Al socio que se le justificase que trata en géneros de ilícito comercio, se le amonestará por la Dirección ó persona que esto delegue que no lo haga, y si persistiere en ello después de tener suficientes pruebas, se le expulsará de la Asociación y su nombre se publicará en los periódicos.

Art. 13. Los socios podrán hacer presente, ya sea por escrito ó de palabra, á la Dirección, Comisiones de Provincia, ó de Partido judicial, quanto convenga á su protección y al mejor lustre y progreso de la Asociación.

Art. 14. Ningún socio podrá excusarse de desempeñar

los cargos que la Asociación le confiera, á no ser que algún imprevidencia físico ó moral se lo impida.

ARTICULO III.

De la Dirección.

Art. 15. La Dirección es la que representa, dirige y administra la Sociedad, y la firma de esta la llevará el Presidente de la Asociación ó el que haga sus veces.

Art. 16. Se compondrá la Dirección de trece vocales, de entre los cuales nombrarán los mismos, el Presidente, Vicepresidente, Contador y Tesorero; se nombrarán además tres suplentes que reemplazarán á los vocales en sus ausencias, enfermedades ó muerte: todos estos cargos serán honoríficos y durarán dos años, pasados los cuales se reemplazarán la mitad de los individuos que los desempeñen.

Art. 17. La Dirección será nombrada por la Junta consultiva; pero con la presea condición de que entre los individuos que compongan aquella deberá haber seis obreros, tres en calidad de vocales y tres en la de suplentes.

Art. 18. Las atribuciones de la Dirección son las siguientes:

- 1.º Deliberar y resolver todos los negocios de la Asociación.
- 2.º Nombrar los dependientes ó empleados de la misma.
- 3.º Señalar la retribución que aquellos deberán cobrar
- 4.º Convocar las Juntas generales de socios en las épocas determinadas en este Reglamento.
- 5.º Representar en todos conceptos á la Asociación.

Art. 19. Para ser Director se necesita ser mayor de veinte y cinco años y ser miembro de la Asociación.

Art. 20. La Dirección se dividirá en cuatro secciones, denominadas *De Gobierno, De la Caja de Ahorros, De los Préstamos, y Del Instituto Industrial*. Cada una de estas secciones tendrá un Director de servicio.

Los Directores de servicio ejecutarán y harán cumplir las disposiciones de la Dirección en cada uno de sus ramae.

Art. 21. La Dirección celebrará Junto una vez la semana en el local y hora que determine el Presidente, sin perjuicio de tenerlas extraordinarias cuando convenga.

Art. 22. De las sesiones que la Dirección celebre, se formará acta y se rubricará por el Presidente y Secretario.

Art. 23. Para que los acuerdos de la Dirección tengan efecto, deberán ser resueltos por la mayoría de la misma.

Art. 24. El Tesorero llevará una cuenta de Cargos y Data de lo que recibiere y pagare en virtud de órden firmada por el Presidente, Contador y Secretario.

ARTICULO IV.

De la Comisión Consultiva.

Art. 25. La Comisión Consultiva se comprenderá de un individuo de cada Comisión de Provincia nombrado por la misma, y de un Cónsul, Prohombre ó representante de cada corporación. Su residencia será en Barcelona y tendrá un Presidente, Vicepresidente y dos Secretarios elegidos á pluralidad de votos de los componentes la Comisión.

— 12 —
Arr. 26. Las atribuciones de la Comisión serán las siguientes:

1.ª Ejecutar con la prontitud posible los informes que se la pidan por la Dirección en los asuntos de la Asociación.

2.ª Proporcionar á la Dirección cuanto estime conveniente á los intereses y lustre de la Asociación.

3.ª Examinar y aprobar las cuentas de la misma.

Arr. 27. La Comisión Consultiva celebrará sesión dos veces al mes, en el local y hora que determine el Presidente, sin perjuicio de verificarlo cuando convenga según la urgencia de los negocios.

Arr. 28. La Comisión dará principio á sus sesiones siempre quo se hallen presentes quince individuos, y las determinaciones de la mayoría de estos serán válidas.

Arr. 29. La correspondencia que la Comisión siga con la Dirección, deberá ir firmada por el Presidente y Secretario.

TITULO V.

De las Comisiones de Provincia y de Partido.

Arr. 30. Se establecerán Comisiones de Provincia y de Partido, que se regirán por un Reglamento particular que formará la Dirección.

De las Exposiciones públicas.

Arr. 31. Habrá todos los años exposiciones públicas Agrícolas é Industriales, cuyas épocas y demás condiciones así como los premios pecuniarios y honoríficos que se adjudiquen los designará á su tiempo la Dirección.

TITULO VII.

De las reuniones generales de Socios.

Arr. 32. En el mes de enero de cada año habrá en Barcelona reunión general de Socios á la que presentará la Dirección una Memoria detallada del estado en todos sus partes de la Asociación, y una cuenta de sus ingresos y gastos, que podrán examinar todos los Socios.

Arr. 33. La reunión será presidida por el Presidente de la Dirección ó en su defecto por el Vicepresidente, y á ella concurrirán todos los individuos de la Dirección, y el Secretario de la misma extenderá el acta.

Arr. 34. Los socios concurrentes á la reunión, podrán hacer presente, durante la sesión, cuanto tengan por conveniente ya sea sobre la marcha de la Asociación como de sus cuentas.

Arr. 35. Todos los casos imprevistos, que ocurrían y no expresados en este Reglamento, serán resueltos por la Dirección.

Barcelona 31 Octubre de 1847. — El Presidente de la

— 14 —

Comision, *Gerónimo Ferrer y Valls*, — *Tomas Ila y Balaguer*, — *Juan Juaneandreu*, — *Pedro Mir*, — *Pedro Olivas*, — *José Carbonell y Oliva*, — *Magín Soler y Espalter*, — *Pedro Ficheto*, — *Narciso Muntiñó y Roura*, — *Pedro Arnau*, — *Macario Codoñet*, — *Antonio Rovira y Trias*, — *Agustín Rovira*, — *Nicolas Tous y Soler*, — *Francisco de Cabanes*, — *Juan Miralles*, — *Antonio Pujadas*, vocal secretario interino.

Aprobacion del M. I. Sr. Jefe Superior Politico.

GOBIERNO POLÍTICO DE LA PROVINCIA DE BARCELONA. — Apruebo el Reglamento que antecede, debiendo presentarse tambien á la aprobacion de este Gobierno politico, los que se mencionan en los articulos 3.º, 4.º, 5.º y 30 del mismo. Barcelona 16 de Diciembre de 1847.
— El Jefe superior Politico. — *Manuel Gibert*.

2.8 REFORMULACIÓ DELS OBJECTIUS I PROPAGANDA DE L'ASSOCIACIÓ
DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL I DE LA CLASSE OBRERA DE -
BARCELONA, EL JULIOL DE 1848 (*)

(*) A.S.E.B.A.P. Instituto Industrial, c/25 nº 7

**ASOCIACION
DEFENSORA DEL TRABAJO NACIONAL
Y DE LA CLASE OBRERA.**

DIRECCION.

Apenas se hubo instalado en 17 del pasado junio este cuerpo directivo de la asociacion defensora del trabajo nacional y de la clase obrera, consideró la gravedad del cargo que se le confiaba, y meditó sobre los medios con que pudiera contar para corresponder á la confianza en él depositada. Resuelto á huir de pomposos programas, poco dispuesto á fomentar esperanzas tal vez irrealizables, acordó encerrarse dentro los límites de una prudente reserva, se propuso ser parco en escritos para emplear el lenguaje mas elocuente de los hechos, y solo despues de haberse internado en los trabajos siempre árduos de organizacion, rompe el silencio que á prolongarse por mas tiempo pudiera ser quizás maliciosamente interpretado. Vasto campo ofrece á sus desvelos el objeto de la asociacion consignado en el reglamento; grande es la empresa de promover y mejorar todos los ramos de produccion española junto con la condicion física y moral del pueblo; pero la misma extension de esta ancha base sobre que debe levantar el edificio cuya ejecucion se le confia, pudiera menoscabar su belleza y solidez, si al trazar los cimientos no se procediese con circunspección y con cautela.

La asociacion defensora de la industria acepta esta palabra en su mas lata y mas genuina significacion: comprende en ella los sudores del labrador, los afanes del propietario, la perseverancia del artesano, las vigilias del hombre científico, el arrojo del comerciante; desea proteger todos los intereses legítimos en su armónico conjunto; procurará desviar con la reverente súplica los golpes que un célo estraviado pudiese asestarles desde altas regiones; apoyará con su prestigio y con sus medios de influencia y relaciones, las justas y mesuradas quejas de los socios por indebidos quebrantos que sufriesen en el ejercicio de su industria; se proponerá crear una robusta y única hermandad entre todas las grandes masas de productores españoles.

La Asociacion protectora de la clase obrera establecerá, segun sus recursos lo vayan permitiendo, la prestacion de socorros á los jornaleros enfermos, ancianos ó necesitados, como justa recompensa á la honradez y laboriosidad acreditadas; planteará un prudente sistema de préstamos como auxilio debido á los perseverantes esfuerzos individuales para mejorar de condicion por legítimos medios; promoverá el establecimiento de cajas de ahorro, y de cajas de asistencias para las viudas y huérfanos de los socios obreros ú oficiales de cualquier arte.

La Asociacion cuyo anhelo se estiende á fomentar los adelantos de todos los ramos de produccion española, aspira á reunir suficientes fondos para aleccionar con modelos y enseñanzas prácticas á la industria, para crear prontamente depósitos de géneros nacionales destinados á la venta, donde sea su presencia un perenne mentis dado á los que rehusan concederles las condiciones de bondad y baratura; para estimular en fin al talento é impedir que se pierda en la oscuridad del desamparo, escogiendo entre las familias de los socios jornaleros, jóvenes que vayan á estudiar en paises extranjeros los progresos de las artes útiles, cuales nombran pensionados para el cultivo de las artes bellas.

La Asociacion, cuyo objeto es nacional y que se gloria de ser española, contando ya con ilustres representantes en la Corte, procurará estenderse desde este centro industrial de la península á todas las provincias de la monarquía; y despues que esto consiga, fácil lo será utilizar con fruto sus recursos morales de influencia para generalizar el consumo de productos propios con preferencia á los extraños; fácil rectificar vulgarizados errores; fácil proporcionar al sistema protectionista el mas eficaz apoyo: el de un asentimiento general á sus beneficios resultados, el de una opinion homogénea en favor suyo, fundada en raciocinios indestructibles y en hechos evidentes.

Largo es el trecho que de este brillante punto de descanso nos separa; pero el pie que camina con firmeza señorea fácilmente la distancia, y mas seguros y mas rápidos serán los pasos de la Asociacion cuanto más vaya creciendo el número de inscritos. Este cuerpo directivo confia en la cooperación de sus conciudadanos sin distincion de clases ni opiniones; tiene á su lado una celosa junta consultiva compuesta de representantes de todas las clases y corporaciones de esta ciudad; sabe que la acumulación de pequeñas cantidades llega á formar un fondo considerable, y con ardiente se se ocupa en los preparativos indispensables para el desarrollo de su patriótico proyecto, adoptando el principio de completa publicidad para todas sus operaciones. Todos los socios podrán enterarse del estado de la Asociacion; se oirán con agradecimiento sus consejos ú observaciones, y con la inmediata instalacion de las comisiones de partido en esta capital y demas cabezas de distrito de la provincia, se completará la primera organizacion, comenzará á vivir la sociedad.

Quizás en la primera reunion general de socios que ha de celebrarse en el mes de enero del año 1849, podrá este cuerpo directivo señalar como colinas allanadas las que ahora se presentan como inaccesibles montañas; y animado por tan gratas esperanzas, invita á que se inscriban en esta vasta Asociacion cuantos deseen la gloria de haber realizado un pensamiento grande.

Barcelona 11 de julio de 1848.—Leodegario Serra, presidente.—El marques de Monistrol, vice-presidente.—José Reig, tesorero.—Juan Miralles, contador.—Magin Soler y Espalter.—Antonio Nadal.—Domingo Forment.—Fernando Puig.—Simon Buldú.—José Dulcet.—Francisco Giró y Romá.—El marques de la Torre.—Ramon Bonaplata y Nadal.—Pedro Moret.—Juan Illas y Vidal, secretario.

En la sala del colegio del arte mayor de la seda sobre los arcos de Junqueras, cedida interinamente á la Asociacion, se recibirán suscripciones todos los días no festivos, desde las diez de la mañana hasta las dos de la tarde.

2.9 MANIFEST-PROPAGANDA DE L'ASSOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL I DE LA CLASSE OBRERA EN CATALÀ (*)

Manifiesto en idioma provincial en conformidad á lo acordado en la anterior sesion de 25 de setiembre de 1848

**ASOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL
Y DE LA CLASSE OBRERA.**

Instituida en esta ciutat ab lo competent permis de las autoritats y aplauso de la gent benéfica.

L'objecte de associació reunió se dirigeix á adelantar y millorar totas las produccions d'Espanya, tant en la agricultura ó conreu com en la industria y comers, marina y ciencias de directa utilitat, a fin de que l'poble tinga pa, puga viurer ab salut, y millori las costums, procurant fins ahont sia possible afavorir als individuos que de ella fan part, vetllant per los interessos del treballadors, y ajudantlos en cas de malaltia.

Procurar ademes per tots los medis possibles que sian preferidas las feinas, obras ó artefactos del país, á las que vingan de fora Regne ó extrangeras.

Poden allistarse en la Associació no sols los homes y donas habitans en los barris que compren esta Ciutat, si que també los de cualsevol altres provincias de Espanya; aixi com los estrangers en lo Regne domiciliats, ab tal que gosian los drets de ciutadans espanyols.

Per ser individuo associat deurá pagarse un tant ficsó cada

(*) Es interessant comprovar que la propaganda dirigida al poble es faci en català com idioma més usat i coneugut. Miscelànea, 14 juny 1849, Barcelona.

mes, des la cuantitat de quatre cuartos á la que se voldrá.

En conformitat al plan publicat per la Direcció, ya desde ara los socios journalers serán socorreguts en cas de estar malalts ab un subsidi ó cuantitat proporcional als fondos de la Associació; y tothom que pagui un real mensual tindrà metje y cirujía de -- franc per visitarlo, á mes del socorro, del cual disfrutará enca ra que passi á curarse al hospital. També tindrà facultatiu de franc per ferli operacions majors si caigués en tal desgracia, - cualsevulla que pagui quatre reals al més.

Aquestas son, en resumen, las ventajas de la Asociació, las cuales se anirán anmentan segons prengui increment lo número dels socios; sens perjudissi dels grans medis de foment á totes las industrias, que ja se han indicat que s'posarán en planta, cuan la societat se aji generalissat, com ab fonamen s'espera.

Per ferho mes intelligible al poble catalá, se consigna expressament en la sua propia llengua, á fi de que los treballadors s'y assentin com será de son directe interés, y las personas acomodadas contribuesquin ab lo donatiu que tingan á be, segons los dicti lo seu zel y lo seu bon cor. Segurament que los que no sian treballadors, no deixarán de coneixer á algun que no podrá soportar los gastos de una malaltia, ó que per resultat del nostre -- atrás ó de ser poch protegit lo treball nacional, està exposat á quedar molt á menut sense salari per algun temps; y farán una obra bona pagantli la suscripció; obra bona y mes meritoria per quant será ignorada de molts, y aixis se evitarán finalment que molts homes honrats divaguin per la ciutat demanantlis una limosna per amor de Deu.

Se creu inútil manifestar la bona fé y solidés ab que han obrat los fundadors de la Associació, y de tots los individuos que la portan y dirigeixan. Bastarà que se sapia que son persones tan recomendables per son zel y amor al poble, com distinguidas per sa posició social.

Lo subdelegat de aqueix carrer D.
ó la president de la comissió de aqueix districte D.
informarán y donarán mes noticias, tan an la part de la economía
com en la de las ventatjas que lograran los vehins que se'assen-
tin ó inscriguin en la Associació.

Barcelona   de   de 184

LOS DIRECTORS.

2.10 PLA D'AJUT CONTRA L'ATUR PRESENTAT PER L'A.D.T.N. i C.O. EL
MES DE MARÇ DE 1849 (*)

(*) A.H.C.B. Miscelànea, nº 8, Barcelona, 28 juny 1849.

ASOCIACION DEFENSORA

TRABAJO NACIONAL Y DE LA CLASE OBRERA.

PLAN DE SOCORRO A LOS SOCIOS CUANDO QUEDEN SIN TRABAJO,
aprobado por el M. J. S. Gefe Superior Político de esta Provincia, en 26 de marzo.
de 1849.

Art. 1º La Asociacion asegura hasta donde alcancen sus fondos y rendimientos actuales y los demás que se acumulen en virtud del presente plan, á los socios varones jornaleros que contribuyan con 8 reales al mes, pagaderos en cuatro pagas de 2 rs. y que queden sin trabajo por causas independientes de su voluntad, la cantidad de 6 pesetas semanales, mientras se encuentren en esta situación, á mas de los auxilios que les correspondan segun las reglas publicadas en caso de enfermedad.

Art. 2º Los socios que quieran disfrutar de esta ventaja tendrán que inscribirse determinadamente en alguna de las secciones siguientes:

Jornaleros de la Industria agricola.

Id. de la de algodon.

Id. tejedores de id., lino ó mercia, y en igual supuesto id. *Id. Id.*

Id. ocupados en ramos de sederías ó lanertas. id. id. id. id. id.

Id. albañiles, cerrajeros ó carpinteros. id. id. id. id. id.

Id. de industrias varias, ó de industrias no comprendidas en las anteriores secciones. id. id. id. id. id.

Art. 3º Cada una de estas seis secciones tendrá un Director especial nombrado por la Direccion y perteneciente á la misma clase de los individuos que las componen.

Art. 4º El Director de cada sección recaudará las cuotas mensuales de los inscritos en ella en cuatro pagas de 2 reales cada una, y entregará el total completo de la mensualidad por anticipado al Tesorero de la Asociacion, antes del dia 30 de cada mes, reteniéndose para retribucion de sus trabajos personales y de los auxiliares que, bajo su responsabilidad, debiere emplear el tanto por ciento que la Junta Directiva de la sociedad acuerde abonarle; tomando en consideracion el número de inscritos. Esta gratificacion no podrá nunca exceder del 40 p%.

Art. 5º Los que quieran inscribirse en alguna de las expresadas secciones, se dirigirán á la oficina de la Asociacion, donde se tomará nota de su nombre, edad,

profesion y estado , y del establecimiento en que estén entonces trabajando. La Junta directiva determinará sobre la admisión de los primeros que se presenten , hasta que considere haber un número suficiente de inscritos para declarar instalado este plan , pasando á nombrar de entre los mismos los Directores de sección.

Art. 6.º Ya nombrados los Directores de sección , resolverán estos por junta en votación secreta sobre la admisión de nuevos inscritos , y sobre la verdad y procedencia de las reclamaciones que hagan los socios pidiendo el socorro por hallarse sin trabajo , con sujeción á las reglas prescritas en este plan y salvas las determinaciones de la Dirección , en vista de las quejas ó manifestaciones que tal vez se la dirijan.

Art. 7.º Para reclamar el socorro por falta de jornal acudirán los inscritos á la oficina de la Asociación.

Art. 8.º Los Directores de las secciones se reunirán cada día en la misma oficina á una hora determinada , para enterarse de los que se hayan presentado á inscribirse , y para resolver , previos los informes oportunos , sobre su admisión ó no admisión al igual que sobre las reclamaciones de socorro que se hayan presentado por falta de trabajo.

Art. 9.º La Secretaría , el primero de cada mes , entregará á los Directores de sección los recibos correspondientes á los socios de sus respectivas secciones , para que puedan recaudarles la mensualidad , y hacerla efectiva en Tesorería antes del 30.

Art. 10. Los socios no tienen derecho á socorro por falta de trabajo en el mes en que se inscriban ni en el siguiente. En cualquier día del mes que se verifique la inscripción deben satisfacer dentro el mismo toda la mensualidad antes y la inmediata.

Art. 11. El socio que deje de pagar alguna mensualidad dentro los plazos expresados en los anteriores artículos , pierde el derecho á ser socorrido en el caso de quedar sin trabajo , y si después se presentase á satisfacer lo que adeude , no por ello vuelve á entrar en el goce de aquel derecho , basta que hayan transcurrido desde la última fecha tantos días como hubiese durado su atraso.

Art. 12. Del socorro que se distribuya á los socios sin trabajo se descontará su retribución mensual.

Art. 13. No se admite en las expresadas secciones para los efectos de este plan , á las mujeres ni á los que se hallen sin trabajo en el día de su inscripción ; ni á los conocidamente holgazanes , ni á los ineptos para trabajar.

Art. 14. No se dá socorro por falta de trabajo al que por su conducta hubiese dado causa á que se le quitase el que tenía ; ni al que voluntariamente se separase de él ; & no ser que acreditase un motivo legal , á juicio de los Directores de las secciones con aprobación de la Junta directiva.

Art. 15. Cesa el socorro cuando el socio reuse tomar el trabajo de su oficio que le proporcione la Asociación , en cuya oficina se reciben demandas de operarios.

Art. 16. Si mas adelante la sociedad aumentase , como se espera , basta el pu-

to de poder socorrer á los inválidos , viudas y huérfanos industriales , será esto objeto de otro plan.

Art. 17. Para la inscripción de los socios no comprendidos en las expresadas secciones y para la recaudación de sus mensualidades , subsistirán las reglas seguidas hasta aquí.

Art. 18. La Junta directiva pasará cada tres meses á la Consultiva , un estado en que conste el número de socios suscritos en cada sección , el producto de sus retribuciones mensuales y el importe de los socorros distribuidos á los mismos.

Art. 19. Los casos imprevistos que ocurrán no expresados en este plan , serán resueltos por la Dirección , previo dictámen de la Comisión consultiva.

Art. 20. Aprobado que sea este plan por la Autoridad competente , después de acordado por la Dirección , con previo dictámen de la Consultiva , se publicará en los periódicos y se imprimirá por separado , fijando el primer dia de su ejecución , é invitando á las Autoridades y á los pudentes para que auxilien á la Sociedad en la realización de esta idea fecunda en bien de la humanidad , y en sostencimiento del orden social. Barcelona 23 de noviembre de 1848. — El Presidente de la Dirección , Leodegario Serra. — El Vice-Presidente , Marqués de Monistrol. — El Tesorero , José Reig. — Magín Soler y Espalter. — El contadur , Juan Miralles. — Pedro Moret. — Antonio Nadal. — Ramón Bonaplata y Nadal. — Domingo Forment. — José Nolla. — Marqués de la Torre. — Simón Baldú. — Fernando Puig. — Dr. Benito Pigem. — Francisco Esteve y Sanz. — Ramón Nogués. — Francisco Giró. — Macario Codoñet. — Joaquín Esplogas. — Pablo Bosch. — Francisco de Asís Puigjol. — Ginés Gausachs. — Aniceto Mirambell. — Agustín Martínez. — El secretario de la Dirección , Juan Illas y Vidal.

2.11 NECESSITAT D'UNA EDUCACIÓ CONVENIENT PER A LA CLASSE INDUSTRIAL (*)

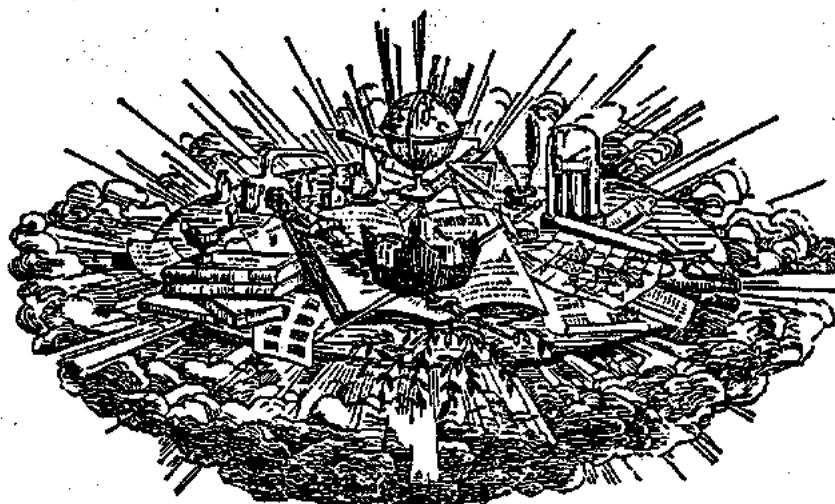
(*) A.H.C.B. La Universidad, nº 34, Barcelona, 7 juny 1849.

PRECIO
DE
SUSCRIPCION.

En esta ciudad 4 rs.
mensuales; fuera de
ella 5 rs. vna. franco el
correo. Saldrá todos los
jueves.

PUNTOS
DE
SUSCRIPCION.

En la imprenta de D.
Tomás Gorchs junto á
la Universidad, y en la
redacción calle del Cár-
men, n.º 106 piso 3.º

LA UNIVERSIDAD.

PERIÓDICO DE INSTRUCCIÓN, EDUCACIÓN Y LITERATURA.

CALENDARIO CRONOLÓGICO. — MAYO.

7. JUEVES. † S.S. coartas cristianas, san Pablo obispo y confesor.

1520. Enrique VIII de Inglaterra tuvo una entrevista con Francisco I de Francia en una espaciosa llanura entre Guine y Ardes, la cual tomó el nombre de campo de tela de oro, por el brillo y magnificencia que ambos soberanos y su comitiva ostentaron.

8. VIERNES. San Medardo obispo y san Salvatierno confesor.

1544. El ejército imperial pone sitio á Saint-Dizier, después de haber atacado y tomado las ciudades de Ligny y Commercy.

9. SÁBADO. Santos Primo y Feliciano mártires y san Ricardo obispo.

1546. El emperador Carlos con el fin de reducir á viva fuerza á los protestantes á la obediencia,

dencia, envió al cardenal de Trento á Roma para tratar con el papa una alianza cuyas condiciones habían de antemano convenido.

10. DOMINGO. Santa Margarita reina de Escocia y santa Oliva virgen y mártir.

68. Viendo Neron que una partida de cobradores se dirigía á la casa donde lo había conducido Faonte, en busca de él, y que no tenía otro remedio, sacó un puñal y se lo apuntó á la garganta y ayudándole Epafradio su secretario cayó en tierra y spiró, con ojos tan horribles y desencajados que puso terror á cuantos le miraban.

11. LUNES. San Bernabé apóstol.

1347. El rey D. Pedro IV de Aragón, muerta su primera esposa, contrajo nuevo matrimonio con D. Leonor infanta de Portugal

gal por medio de D. Constanza Manel, mujer del príncipe D. Pelegrín; la novia empero no llegó á Barcelona hasta el mes de octubre. A instancia de este rey, se declaró válida la sucesión de las hembras al reino, á falta de varón legítimo.

12. MARTES. San Juan de Sahagún confesor y san Onofre anacoreta.

1817. Concordato entre el soberano pontífice y la Francia.

13. MIÉRCOLES. † San Antonio de Padua confesor.

389. Tendosio, pacificado el imperio, pasó á Roma, e hizo su entrada triunfante acompañado de Honorio su hijo y de Valentinián que con su madre Justina había huido de Máximo á Constantinopla.

Todos bablan de la absoluta necesidad de una educación completa, por depender de ella la felicidad del hombre y la prosperidad de la nación, todos reconocen la importancia de una sólida instrucción basada en los principios de una sana moral, y á nadie se ocultan los grandes esfuerzos que en todas épocas han hecho los gobiernos que se han sucedido en España para que este ramo no quedase desatendido; pero todavía echamos de menos institutos especiales para la educación de una clase numerosa, que tiene la mayor influencia en las sociedades modernas, atendida su organización. Hablamos de la educación que necesita la clase industrial. Con mucha razon se ha sentado por principio, que la instrucción no solo ha de estar en armonía con las necesidades sociales de la nación de que cada cual forma parte, sino que ademas tiene que ser relativa al ministerio ó destino que todos y cada uno ha de ejercer en ella, prescindiendo de si en su elección se ha consultado ó no la vocación particular, una afición decidida y sobre todo la debida aptitud. Ahora bien, ¿existe en España una sola escuela que proporcione á los industriales los medios de que necesitan á cada momento para ser buenos operarios? ¿tenemos acaso algún establecimiento que

pueda suministrarles los conocimientos mas indispensables, para que nuestros talleres correspondan á las necesidades de nuestro país?

Merced á los esfuerzos de las ilustradas sociedades económicas y de las celosas juntas de comercio, se dirá tal vez, contamos con excelentes clases de diseño, de dibujo lineal, como tambien de dibujo aplicable á los estampados y otros ramos fabriles; contamos igualmente con un conservatorio de artes, y en algunas capitales con cátedras de maquinaria. Nosotros somos los primeros en reconocer y proclamar que son impotentes por lo aislados, por faltar en ellos un sistema que enlace aquellos elementos; que son impotentes por lo escasos, aun sin contar la viciosa organización de que adolecen, y que son impotentes por circunstancias peculiares á cada uno de aquellos establecimientos en los que existen muchas trabas que, ó se oponen á que en ellos tengan entrada los jornaleros, ó á que saquen algun fruto de su asistencia, por suponer conocimientos previos que no pudieron adquirir, ó bien por que la edad ha estinguido ya en su alma la natural inclinación que tiene el hombre á perfeccionar sus conocimientos.

No debe confundirse, como muy á menudo sucede,

la instrucción de que nos ocupamos con la educación que reciben los industriales enteramente igual á la primaria que se da á las demás clases sociales ; y es error muy arraigado entre nosotros creer que basta enviar á los niños á las escuelas de párvulos, mientras que sus padres están ocupados en alguna fábrica ó en algún taller ; y luego mandarlos á las escuelas de instrucción primaria en las que aprenden á leer, escribir y contar, para que posean los conocimientos necesarios para llegar á ser buenos obreros. Así es que la industria en la actualidad, lo mismo que las demás artes que de ella dependen y con la que tienen un enlace mas ó menos íntimo, lejos de ofrecerles una carrera, un porvenir, un medio de mejorar de posición, no les presenta mas que trabajos materiales, los que les impiden salir de una sempiterna rutina, sin prever ni siquiera remotamente un término á su modo de funcionar, tan servil como pasivo.

Si es indudable que la grandeza y poderio de una nación no tanto dependen de sus facultades naturales productivas, ni del trabajo material de los naturales, como de la inteligencia con que el trabajo es ejecutado, en sentir de nuestro hábil economista Florez Estrada ; no lo es menos que la instrucción contribuye eficazmente á todas las mejoras morales del país, porque interesadas las masas en disfrutar de las ventajas que el orden social les asegura, y convencidas de que al mismo orden son debidos los beneficios de que disfrutan, se inclinarán siempre á conservarle en vez de destruirle. Es la instrucción por lo mismo el único medio de evitar las comisiones populares, de aniquilar el odio de las clases pobres contra las ricas y de destruir los vicios que indefectiblemente acarrea la miseria, suavizando las costumbres y patentizando nuestros derechos lo mismo que nuestros deberes.

Ademas, la industria solo puede prosperar cuando la clase jornalera está segura de gozar del fruto de su trabajo, ó en otros términos, la industria nunca llegará á florecer en una nación en que las fatigas y los sudores del operario solo tengan que servir para el dueño ó el capitalista ; lo que depende únicamente de la falta de estímulo necesario para excitar la inteligencia y actividad de los obreros, cualidades que es escusado buscar en esta clase, hallándose destituida de instrucción ; y sin ella, convertido el hombre en una pura máquina, en un automata, es incapaz de inventar y de perfeccionar los inventos conocidos. Por todas estas razones creemos de todo punto necesario para que nuestros industriales dejen de ser rutinarios en sus respectivas artes, y para que puedan estas llegar al descado apogeo, que entren en las fábricas ó en los talleres conociendo perfectamente las primeras materias de que diariamente han de servirse, en estado de apreciar los mejores métodos conocidos de fabricación, y poseyendo los principios y reglas de su arte para que salgan bien y completamente acabadas las obras que han de elaborar.

En la sesión que celebró la sociedad filomática de esta ciudad el dia 27 de mayo corriente el socio D. Antonio Rovira y Trias, leyó una memoria que trataba del ramo de fontanería. Dicho socio manifestó en la misma el gran cuidado con que se debía atender en una población numerosa el que no faltara agua ; porque dice que ella es una de las partes mas principales en una ciudad para darle vida ; recordó al mismo tiempo que los antiguos particularmente los romanos miraban esta cuestión en todos los pueblos como vital. Para dar un testimonio de ello citó algunos restos de varios monumentos hidráulicos construidos en aquellos tiempos en varias poblaciones de España.

Explicada la necesidad del agua en una población

empezó por manifestar la cantidad de la misma que en el dia cuenta Barcelona dividiéndolas en internas y externas, suponiendo ser las primeras las de los pozos y las segundas las de mina que entran en Barcelona. Explicado esto, como también de donde proceden estas aguas y por dónde entran en esta ciudad, se ocupó el Sr. Rovira de las aguas de mina, aplicando el modo como se reparten al público, los defectos de que adolecen estas reparticiones ; la falta que se observa en ellas en tiempo de sequía, y al mismo tiempo indicó los medios de mejora de que era susceptible para evitar aquellos defectos.

Con un cálculo que hizo durante la lectura de la memoria, demostró como en Barcelona á pesar de la sequía que se observa en algunos años, el agua que entra en la ciudad es suficiente para el abasto de ella y que la falta de agua que se observa en algunas fuentes y cañerías particulares es debida á la mala distribución que se hace por medio de las áreas, ó conducciones actuales ; y finalmente concluyó su trabajo trazando un plan de distribución que á su modo de ver sería el mas sencillo para que con un buen reparto no faltara agua ni á las fuentes públicas ni á las particulares, cuyo plan queda reducido á formar un gran algibe en el centro de la ciudad en una casa propia para el caso, al cargo de un fontanero, á cuyo algibe serían conducidas todas las aguas externas por una cañería de primer orden, y desde el algibe partirían las cañerías de segundo orden por unos orificios proporcionados al consumo de agua de cada una de las fuentes por que servirían estas cañerías, y luego habría en cada fuente un algibe de segundo orden, también de una capacidad proporcional á dicho consumo, desde este algibe partirían las cañerías de tercer orden ó casas de particulares mas inmediatos, quedando así bien regularizado el repartimiento de dichas aguas.

Notas tomadas por un viñero español en Roma en 1838.

Tuvo Roma en tiempo de Tiberio 4 millones 800 mil almas.

Ocupa Roma quince millas cuadradas.

Tiene hoy Roma 160 mil almas — ademas de 25 á 30 mil forasteros.

Tiene diez y nueve puertas, trece en uso, y seis tapiadas.

La catedral de S. Pedro tiene de largo 373 pies — ancho de la nave principal 82. — La cruz 426 — alto ciento treinta y seis de la nave principal — alto del edificio 468. — La cúpula tiene de circunferencia por la parte de dentro 400 — y del techo de la Iglesia hasta la cruz de la cúpula 303 escalones. — Las estatuas de los doce apóstoles y la del Salvador que coronan el frente de la iglesia tienen quince pies de alto cada una.

La catedral de Paris es 163 pies mas chica que la de S. Pedro en Roma.

La catedral de Lóndres es 105 pies mas chica que la de S. Pedro en Roma.

El altar mayor de la catedral de S. Pedro es de bronce y pesa 450 mil libras — con ciento veinte y dos pies de alto.

El palacio anejo del Vaticano contiene 4422 piezas — en 22 patios. — Se emplearon en toda la obra ciento ocho años, nueve meses, durante el reinado de treinta papas, y costó doscientos sesenta millones de reales sin contar los muchos efectos, materiales y riquezas que en todo aquel tiempo se dieron regalados á la Catedral.

En las catacumbas de S. Sebastián se hallan sepultados 14 papas y mas de 170 mil mártires. — Hay en Roma casi siempre 36 obispos — 56 cardenales — dos miembros y monseñores y clérigos. Diez mil colegiales, seminaristas, frailes y monjas — cinco basílicas patriarcales — ocho basílicas menores — cincuenta y cuatro parroquias — quince colegiales — ciento cincuenta y tres

3.1 BOLETIN OFICIAL EXTRAORDINARIO DEL GOBIERNO SUPERIOR POLITICO DE LA PROVINCIA DE BARCELONA. (*)

BOLETIN OFICIAL ESTRAORDINARIO,
DE LA PROVINCIA DE BARCELONA
Del Lunes 14 de Junio de 1847.

GOBIERNO SUPERIOR POLITICO DE LA PROVINCIA DE
BARCELONA

El Escmo. Sr. Ministro de Comercio, Instruccion y obras públicas, con fecha 9 del actual me comunica la siguiente Real Orden:

"La comunicacion de V. S. de 15 del pasado mayo, que remite á este Ministerio el de la Gobernacion del Reino y las que de la Junta de fábricas de esa provincia y varios fabricantes de Reus, remitió tambien el de la Guerra han llamado la atencion de S. M. la Reina (Q. D. G.) y ha dispuesto sean tomadas en consideracion por el Consejo de Ministros para que se acuerden las providencias que reclama la industria de esas provincias tan interesantes para el Gobierno. Mas al mismo tiempo que esto disponian, S. M. no puede menos de advertir en la espresion acalorada de aquellas es posiciones un espíritu de recelo y alarma difundida sin duda con el objeto de suscitar embarazos al Gobierno malquistándole con - esas provincias. La paralizacion que se observa en esas fábricas tiene un origen distinto del que esos naturales le suponen. El - inmenso y diario mercado que presenta España á los productos de algodon de esas fábricas no deja comprender la paralizacion de - que se lamentan los fabricantes, tanto mas, cuanto la fuerte represion que en las fronteras y litoral del Reino, sufre el contra bando, hace mas necesario el consumo de los productos de esa in-

---

(*) AHCB, Bans Ajuntament, 1847.

dustria. Este consumo interior, diario, sin sofrantes y eficazmente prometido, no puede suspenderse ni paralizarse tampoco con la expectativa de una reforma de Aranceles, por que la necesidad de vestirse y abrigarse no se sujeta á esperar el resultado de esta especie de cálculos. Otras causas, otro orígen trae la calamidad que pesa sobre Cataluña. España, tras una carestía de los artículos de primera necesidad, sufre actualmente la crisis mercantil y monetaria que abruma á toda Europa, producto de causas generales como otras calamidades públicas que solo es dado al Gobierno etenuar; pero nunca prevenir ni evitar completamente. Los países fabriles, á mas de las calamidades que la mano de la providencia suelta sobre la tierra, sufren otras que le son peculiares y que dependen de los fenómenos que desnivelando la producción y la demanda, precisan la paralización de la fábricas y la falta de ocupación y de trabajo. A vuelta de tantas ventajas como la industria proporciona á los pueblos, trae desgraciadamente estos inconvenientes, que crecen y se agraban en la misma proporción que la industria se desarrolla.

Cataluña para su bien ha desembuelto su fabricación, la ha elevado á mayor escala; y de aquí que los conflictos é inconvenientes se revisten de mayores proporciones que cuando la fabricación estaba reducida á mas estrechos límites. Tan difícil, si no imposible, es á los Gobiernos evitar estas desgracias que precisamente en los países mas industriales, en las naciones mas ricas y mejor gobernadas se producen estas calamidades con mas frecuencia y con accidentes mas alarmantes y temibles. En estos países, verdaderamente industriales, y en circunstancias tales, el primer remedio sale de los fabricantes mismos alimentando á sus operarios por el interés que tienen en que no se desmoralicen, y porque la verdadera industria sufre mayores pérdidas con la paralización de los talleres que con vender sus productos á menos de su coste.

Tal es la suma de capitales invertidos en primeras materias, en maquinaria y productos manufacturados que el solo interés de aquellos importa mas que la pérdida que le irrogue la baja de sus

productos. El animo bondadoso de S. M. no ha dejado el alivio de la calamidad que aflige á Cataluña, á los esfuerzos de los fabricantes, ha adoptado el único medio que estaba en manos del Gobierno, ordenando que se abriesen trabajos públicos; y permitiendo á propuesta de V. S. la importacion de cereales extranjeros libres de todo derecho. A beneficio de estas medidas se ocupan hoy en Cataluña mayor número de brazos que en ninguna otra provincia del Reino, y las clases menesterosas hallarán á precios cómodos los artículos de primera necesidad. No olvida S. M. que la cuestión industrial pueda influir en el estado de cosas que pasan hoy en Cataluña; pero harto claro á manifestado la importancia de que esta cuestión tiene a sus ojos y el deseo que la anima de que se estudie con detenimiento, abriendo en la Junta de Información un certamen por decirlo así, público y solemne donde debatidos ampliamente todos los intereses encontrados pudiese adquirir los datos cesarios para que las medidas gubernativas que puedan alcanzar á la industria ó las que en su tiempo puedan ocupar á los Cuerpos Colegisladores se funden en datos irrecusables que el Gobierno trata de aumentar y esclarecer todavía más enviando una comisión á informarse y estudiar sobre el terreno la situación fabril y comercial de aquellas provincias cuyos trabajos servirán de complemento ó de rectificación á los de la Junta de Información. El Gobierno de S. M. está, pues satisfecho de su propia conducta respecto á Cataluña, y esta persecución que en costas y fronteras sufre el contrabando que por conductos oficiales sabe que algun pueblo ha estado á punto de alterarse la tranquilidad pública por los que se ocupaban en este tráfico y que hoy se encuentran en imposibilidad de ejercerle. Duele á S. M. y duele á su Gobierno la situación actual de Cataluña y en consideración á ella deja pasar desapercibidas algunas calificaciones estampadas en las exposiciones citadas qué el Gobierno miraría muy de otro modo si en circunstancias como las presentes no temiera confundir lo que es lamento con el lenguage de la acusación. S. M. que desea la prosperidad de Cataluña espera que V. S. haciéndose cargo de las consideraciones que preceden procurará hacer entender á esos fabricantes que la paralización de sus talleres no proviene de las causas que suponen, que es una calamidad propia de los --

pueblos industrioso enlazada con la carestía que se ha experimentado en todo el Reino de los artículos de primera necesidad, y que nadie mas que los fabricantes están interesados en que no falte trabajo á sus operarios. De Real órden lo digo a V. S. para su inteligencia y demás efectos consiguientes."

Al dar la debida publicidad á la anterior Real órden, no pude menos de llamar la atención de los habitantes de esta Provincia sobre su contenido. En ella se señalan las verdaderas causas de la paralización de la industria y se expresan terminantemente las intenciones del Gobierno de S M. respecto de la cuestión de aranceles. Esta no ha de resolverse sino por las Cortes y con vista de datos numerosos é irecusables reunidos por Comisiones compuestas de personas competentes; el contrabando sufre una persecución activa y eficaz; y en medio de esto se han abierto en Cataluña multitud de trabajos públicos en que pueden ocuparse los jornaleros, al mismo tiempo que se permite la libre importación de granos. No existen pues los motivos de alarma que han tratado de esplotar los enemigos del reposo público para seducir á los incautos y promover disturbios. Guárdense de ellos los hombres honrados y laboriosos que las Autoridades velan por su parte para descubrir y castigar á los que en realidad se esfuerzan para aniquilar la industria que solo puede prosperar en medio de la paz.

Barcelona 14 de Junio de 1847.

Ventura Diaz.

3.2 NECESSITAT D'UNA REGLAMENTACIÓ INDUSTRIAL FORMULADA PEL CAP SUPERIOR POLÍTIC - VENTURA DÍAZ, 5 AGOST 1847. (*)

Exmo. Señor Creo debo tener el convencimiento intimo de que los trastornos y contratiempos que en diferentes ocasiones se han sufrido en esta Capital y provincia se han debido principalmente á las clases obreras, que se dedican a la la industria fabril que hay en las mismas pues aun cuando aparentemente estos industriales no han sido solos los que se han visto figurar en los motines, asonadas y partidas de facciones que han recorrido y que recorren el territorio, indudablemente han representado un papel muy importante en dichas escenas.

Por otra parte no se concibe que una industria ya tan respectable como la Catalana, pueda no ya prosperar, sino vivir, sin hacerse daño á si misma y á la sociedad en general, sin que exista un reglamento conservador de la misma y de sus intereses y que ponga coto á los desbordes, que experimenta con frecuencia la gran población obrera, que conociendo la importancia de su número, amenaza y aun dá la ley con frecuencia á los capitalistas y fabricantes, atacando de este modo derechos legítimos y respetables. De la misma manera debe en mi concepto sujetarse á reglas la facultad de establecer fábricas por lo que interesa á la sociedad y á sus individuos. Nada mas frecuente que ver personas que sin capital alguno; ni en fuerza motriz, ni en primeras materias, ni en numerario, emprenden el establecimiento de fábricas que se ven en la necesidad de cerrar al primer amago de crisis industrial, dejando en la calle sin ocupación á infinidad de familias que después de experimentar todas las consecuencias de la mas espantosa miseria se lanzan á conculcar las leyes y á todo género de excesos. Este como V. E. conoce es un mal tambien que debe corrrectarse por todos los medios que estén al alcance y que puedan sujetarse á la provision del Gobierno. Así mismo la industria fabril puede decirse que es quasi un poder en los Estados y que la ley debe trabajar para que aquel no crezca de suerte que obligue

(*) ASEBAP - Reglamentación industrial, C.25 nº 3

á los poderes legítimos del país á sus más sagrados deberes, sacrificando los intereses muy respetables, amenazas mal encubiertas y amagos de rebelión y de desordenes. Estas consideraciones me parecen que exigen el empadronamiento de los obreros y su sujeccion á reglas que pongan al Gobierno y á sus agentes en disposición de neutralizar los planes y empresas que conciban y que traten de ejecutar en el indicado sentido. Es muy importante también para la quietud pública así como para la prosperidad de la industria, el que se subordine á la influencia y aún á la decisión -- del Gobierno la colocación de los establecimientos industriales ya en este punto ya en aquel. El ejemplo de Barcelona Exmo. Señor es una buena prueba de que esto no puede dejarse al acaso ni a la libre voluntad de los empresarios pues seguro es que si las cuatro quintas partes de las fábricas que hay establecidas en esta Capital se hubiesen planteado en toda la superficie de la provincia, la Industria Nacional habría ganado mucho, porque la mano de obra sería dos terceras partes más barata de lo que es, y al mismo tiempo la aglomeración de obreros aquí, no sería un contínuo motivo de recelo para el Gobierno, ni un origen de corrupción en las costumbres; pues el jornalero que obtiene de su trabajo una ganancia muy considerable y que se encuentra á la vez en medio de los incentivos que ofrece una gran Capital, se llena de necesidades ficticias, pierde la simplicidad de costumbres tan precisa para que la sociedad exista bien ordenada, y al fin concluye por hacerse sedicioso y rebelde; que el comercio y la industria dejan de ser en ciertos momentos una fuente de prosperidad como lo es de ordinario. = Otras muchas consideraciones podrían exponerse en apoyo de la urgencia que hay para que se establezcan reglamentos que dirijan y que corten los males que en esta parte se están tocando. Al Gobierno de S. M. corresponde satisfacer esta necesidad pública tan apremiante; pero conociendo que podría ser de algún provecho un proyecto de reglamento que con vista de la situación de las cosas se formase aquí, he conferenciado con esta junta de fábricas para que se dedique e este trabajo bajo las inspiraciones que van indicadas, y según los conocimientos y experiencia de sus individuos. Esta obra no podrá menos que salir defectuosa de primera mano, como sucede á todas las de su especie

pero sujeta á la superior inspección y aprobacion del Gobierno -
podrá desempeñar algun dia el grandioso fin que me he propuesto,
cuya utilidad es tan inmensa que solo puede abrazarse por la ima
jinacion de los que ven los gigantescos inconvenientes que trae
la falta de organizacion en que se encuentra este ramo. == Dios
guarde á V. E. muchos años. == Barcelona 5 agosto de 1947. ==
Ventura Diaz.

Es copia.

3.3 OFERIMENT D'ANGEL DE VILLALOBOS A LA INDÚSTRIA CATALANA I
DESCRIPCIÓ DE LA MATEIXA (*)

(*) A.H.C.B., Revista Barcelonesa, nº 11, Tomo II, Barcelona 18
i 25 d'abril de 1847.

AMENA LITERATURA.

REVISTA

ECONOMIA POLITICA

AGRICULTURA.

BARCELONESA.

Periódico Propagador

INDUSTRIA.

DE TODA CLASE DE CONOCIMIENTOS ÚTILES.

Este periódico sale todos los domingos. Sus precios son:

Por seis meses . . . . 90 rs.

Por tres meses . . . . 50 "

Por un mes . . . . 20 "

Se suscribe en Barcelona en la librería de su editor
D. Juan Oliveres, calle de Escudellers, número 33, y en
los demás puntos en las casas de sus corresponden-
tes.Todo suscriptor recibe GRATIS EL IMPORTE DE SU
SUSCRIPCION en libros que podrá escoger entre los que
forman el fondo del Establecimiento tipográfico de su
Editor, cuyo numeroso Catalogo acompaña los tres pri-
meros números.Las personas á quienes no conviniere tomar libros,
pagarán por su suscripción la mitad de los precios mar-
cados.**Á LA INDUSTRIA CATALANA.**

Honorado por S. M. con el nombramiento de agente industrial del gobierno español en el extranjero, para observar y dar cuenta en beneficio de la industria española, de todos los adelantamientos que allí vayan haciendo en las ciencias y artes industriales, me ha parecido indispensable al buen desempeño de mi cometido tomar un conocimiento exacto, en lo posible, del estado actual de nuestra industria, para determinar de qué punto deben partir mis estudios y observaciones, y qué clase de observaciones y estudios podrán ser de mayor utilidad para el país; pues el ánimo de S. M. al confiarne tan honroso cargo, no fue ciertamente que yo limite mis investigaciones á los meros procedimientos científicos y fabriles. Las circunstancias locales

que favorecen ó perjudican el desarrollo de la industria en cada país; los medios adoptados, bien sea gubernativa ó individualmente, para modificar estas circunstancias; la posición relativa en que se encuentran los diversos países de Europa en sus relaciones industriales y comerciales, y las medidas administrativas tomadas en cada uno para establecer el equilibrio en los cambios, condición indispensable de la existencia industrial; el examen del sistema económico y administrativo adoptado en los grandes establecimientos extranjeros para la ventajosa exportación de las industrias á que se dedican: el de las medidas gubernamentales que tienden, en lo interior, al fomento de las diversas industrias; el plan y régimen de los museos, escuelas especiales, institutos mecánicos y demás establecimientos que tienen por objeto la educación científica e industrial del ingeniero y del operario; y por último, los medios empleados con éxito en otros países para mitigar á

la clase trabajadora, y sugerirle con el amor al trabajo, ideas de prevision de que sucede career, asegurando ella así su bienestar futuro, y obteniendo el país por este medio la mas sólida garantía de paz y tranquilidad, son estudios altamente importantes y que constituyen, á mi ver, la principal misión de un agente industrial. Así, al menos comprendo yo la mia.

Desgraciadamente, el tiempo que he podido dedicar aquí á la inspección de fábricas ha sido tan limitado, que apenas me fue posible hacer mas que adquirir una ligera idea de la magnitud y circunstancias de la industria catalana. Sin embargo, gracias al favor y solicitud con que me han honrado colectiva & individualmente, tanto los señores vocales de la Junta de fábricas como los fabricantes mismos, lo poco que he visto creo haberlo visto bien; y apreciando el todo por la parte que ya conozco, estoy convencido de que la industria catalana es mucho mas importante de lo que generalmente se cree fuera del Principado. Datos estadísticos existen y se han elevado al gobierno para probar esto mismo; pero yo me he abstenido hasta de tenerlos presentes para formar mis opiniones sobre el particular; he querido que estas fuesen el resultado de mi propia observación, y tales son las que en parte consigno en este escrito. Diré pues que en solas ocho fábricas de hilados y tejidos de algodón en que he calculado los productos anuales, tomando por base la porción fabricada en mi presencia misma, resultan ser estos de 3,075.600 libras de hilo, y 142.640 piezas ó sean 7,132.000 varas al año.

Ahora bien; estas ocho fábricas, aunque figuran entre ellas las de los señores Güell y Puigmartí, acaso las primeras en su clase, no constituyen sin embargo sino una parte muy pequeña de las que hay diseminadas

en todo el Principado, á mas de otras muchas en Barcelona mismo. Prueba de ello es, que solo de un constructor inglés (Hall-Dersford-Kent) se han montado hasta ahora en Cataluña 103 máquinas de vapor de fuerza desde 10 hasta 60 caballos, dato positivo suministrado por el agente inglés Mr. Dubergne; sin contar otras varias de Koechlin en Mulhouse, (1) Cokril en Bélgica, y otros constructores. Además es bien sabido que en la parte de montaña hay un grande número de fábricas, las mas de ellas establecidas de dos años á esta parte, con maquinaria de última construcción, movida por fuerza hidráulica, como en Vich, Manlleu, Sellent y otros muchos pueblos; en este último punto una misma corriente, aprovechada en varias caídas ó saltos, hace mover otras tantas fábricas. Téngase además en cuenta el considerable número de telares á la mano espaciados, entre los humildes tejedores de las poblaciones y campañas, cuyos productos colectivos vienen al mercado común, y se verá que la fabricación catalana, aun concretándonos á la industria algodonera, es ya muy importante, y representa intereses cuantiosos y respetables.

Esto en cuanto á lo que ya existe: mas ¿qué dirémos del porvenir que tiene la industria de este país atendido el espíritu y carácter emprendedor de sus habitantes, si se le presta el apoyo que merece? Considerando lo que se ha hecho y el desarrollo que ha tomado en poco mas de diez años, mejor dicho de seis, pues que dentro de este periodo han tenido origen los principales establecimientos fabriles existentes hoy en Cataluña, en medio de convulsiones políticas, de desórdenes, zozobras y

(1) De este constructor es la máquina de 65 caballos de fuerza de la fábrica de D. Francisco Puigmartí, una de las ocho de que he hecho mención.

dificultades sin cuento , no puede menos de augurársele un porvenir brillante y próspero. Nadie ha negado por tesis general la aptitud de los españoles para las artes mecánicas ; pero para apreciarla debidamente es preciso entrar en los pocos talleres españoles que tenemos , y ver lo que se hace en ellos con medios imperfectos , con la carencia casi absoluta de recursos mecánicos que aquí se experimenta, donde lo limitado del consumo no permite todavía establecer la subdivision del trabajo, que tanto contribuye á la baratura y perfeccion de la obra, y no podrá menos de admirarse el resultado de la perseverancia y destreza natural de nuestros compatriotas. Véanse sino las máquinas para la fabricacion de cardas, construidas en Barcelona por don Gregorio Den, que en lo bien concluidas y la nitidez de su forma y aspecto, en nada ceden á las mejores extranjeras. Visitense los establecimientos de fundicion y construccion de máquinas de don Valentín Esparó y de la Compañía Barcelonesa (San Agustín) donde á pesar de las desventajas que he indicado, se construyen máquinas de todas clases para la fabricacion que pueden competir con las de otros países mas favorecidos. Fábricas hay en Cataluña , y entre ellas citaré la de don Andrés Balius de Barcelona, en que toda la maquinaria ha sido construida en los talleres de la Compañía Barcelonesa , y no por extranjeros , sino por maestros y operarios españoles. Examinense estas máquinas y se verá desde luego su aventajada construccion.

Un cargo que frecuentemente se hace á los fabricantes catalanes , es que fabrican mal, y sin embargo quieren vender sus artesfactos al mismo precio que los buenos del extranjero. Para asentar una proposicion semejante con algún fundamento , es preciso descender á pormenores y examinar la

cuestión detenidamente. El fabricante catalán se abstiene de producir mejor género en el ramo de percales, no porque no sabe, sino porque no puede hacerlo sin perjudicar sus intereses en el estado actual de cosas. La ona (aune) de tela de algodón ó empesa de 24 cents y 18 d'huits ó sean 2400 hilos en la anchura y 18 de trama en $\frac{1}{4}$ de pulgada , cuesta al fabricante en Bélgica , por ejemplo, 22 céntimos , lo cual equivale á 50 céntimos ó 10 cuartos por cana catalana : la fabricacion de la misma cantidad de tela cuesta aquí cerca de 5 rs. vn.: cuanto mejor es el género fabricado , tanto mas cuesta proporcionalmente su elaboracion, circunstancia que impide el que los fabricantes de Cataluña puedan luchar aun contra la importación ilegal que en cantidad asombrosa se hace de género extranjero sino en la Peninsula , debiendo por lo tanto limitarse, muy contra su voluntad, á fabricar aquellas clases que no ofrecen suficiente cebo al fraude. Si , cumpliéndose los deseos del gobierno , fueren religiosamente observadas las disposiciones restrictivas vigentes, los Catalanes podrían , sin detrimento de sus intereses , fabricar y fabricarian géneros de tan buena calidad como los extranjeros.

Se continuará.)

IDEAS DE ADMINISTRACION,

(Conclusion del artículo V.) (*)

Abrojos y no mas se cogieran, aun sin entrar en el campo de la política , si en el ejercicio de sus benéficas y honrosas funcio-

(*) Véase el número 10, tomo II.

AMENA LITERATURA.

REVISTA

ECONOMIA POLITICA

AGRICULTURA.

BARCELONESA.

Periódico Propagador

INDUSTRIA

DE TODA CLASE DE CONOCIMIENTOS UTILES.

Este periódico sale todos los domingos. Sus precios son:
 Por seis meses. . . . . 90 rs.
 Por tres meses. . . . . 50 "
 Por un mes. . . . . 20 "

Se suscribe en Barcelona en la librería de su editor
D. Juan Gilerra, calle de Eseudellers, número 33, y en
 los demás puntos en las casas de sus corresponden-
 tes.

Todo suscriptor recibe GRATIS EL IMPORTE DE SU
 SUSCRIPCION en libros que podrá escoger entre los que
 forman el fondo del Establecimiento tipográfico de su
 Editor, cuyo numeroso Catálogo acompaña los tres pri-
 meros números.

Las personas á quienes no conviniera tomar libros,
 pagarán por su suscripción la mitad de los precios nac-
 cidos.

A LA INDUSTRIA CATALANA.

(Conclusion.) (*)

No mediando en favor de la naciente industria española la combinación de circunstancias que favorecen á la de otros países, podrían ser los precios algo mas caros al pronto; pero á medida que aquella fuese robusteciéndose, aumentando el consumo, disminuyendo el coste de las primeras materias, y otras circunstancias se abaratarien necesariamente, y á eso vamos caminando ya de dia en dia; y sino compárense los precios que tenian hace tres años los percales en cuestión con los que hoy tienen, y se notará una disminución muy considerable. Pero querer que las fábricas españolas en su infancia produzcan

desde luego género tan bueno y tan barato como las extranjeras que cuentan con medio siglo de vida, experiencia y fomento progresivo, es pedir que se suiciden. Sin embargo, no es ni la voluntad ni el espíritu lo que aquí falta para fabricar bien; y sino véanse en clase de filaturas los hilos desde el número 80 al 130 de los señores Tous y Soler y D. Hemeterio Camps, las empesas de los señores Güell y Puigmarí, los percales pintados de los señores Juncadella Prat, hermanos, los estampados de los señores Achon, así como otros muchos que solo dejó de citar por falta de espacio; y entre otras clases de fabricación en que el desnivel se hace sentir algo menos, examíñese la filatura de estambre de D. Tomás Coma, cuyos productos honrarian á cualquier fábrica extranjera; los primorosos tejidos de seda de D. Juan Escudier, que en nada, absolutamente nada, ceden á los mejores de Lyon; la pañuelería y otras mezclas de algodón y estambre de D. Domingo Rannis,

(*) Véase el número 11, tomo II.

que tampoco se distinguen de las inglesas y francesas, fabricación que había empezado á tomar aquí grande incremento; pero que ha herido de muerte el permiso para introducir las mezclas extranjeras; las pañas del mismo Ramis, industria nueva en Cataluña y de grande porvenir; las blondos de D. José Margarit, tan bellas, que las piden y reciben con mucho agrado en París mismo. Examinense, digo, estos productos y otros muchos que pudiera citar, y se verá que la industria española tiene en sí misma elementos de vida para robustecerse, y que solo necesita, no ya anadidores, sino una mano maternal en que apoyar sus pasos vacilantes aun.

He dicho que los fabricantes y capitalistas catalanes están animados de un gran espíritu y deseos de dar fuerte impulso á la industria española; *española*, si; pues la industria, como todos los principios vitales tiende á disfundirse cuando ha llegado á su punto culminante, y aun cuando supusiéramos en los catalanes (suposición injusta y gratuita) sentimientos de exclusivismo, ¿dejaríamos de conocer que estaría en sus propios intereses explotar las riquezas industriales de otras provincias? La existencia de este espíritu de progreso industrial, estimulado por la paz y tranquilidad de que hace algunos años disfruta el país, se manifiesta en los grandes planes que hay, publicados unos y en proyectos otros, para el planteo de vastas y considerables empresas fabriles, tales como la de la «España industrial», dirigida por los Sres. Muntadas hermanos, con un capital de 50, 000. 000 de reales, y otras. En Barcelona solamente, he contado en estos días once edificios fábricas en construcción: en algunas de las existentes se están añadiendo nuevas cuadras: hoy actualmente en camino para Cataluña, entre otras que sin duda ig-

noro, tres ó cuatro máquinas de vapor, una de ellas es de fuerza de 100 caballos (1). En las fundiciones de Esparró y la Compañía Barcelonesa se han encargado recientemente al extranjero nuevas máquinas y herramientas para la construcción: en la primera las hay ya, traídas á prevención, para varias operaciones importantes en la de máquinas de vapor, y se ha mandado venir un torno para cortar los dientes de ruedas de seis pies de diámetro. Todo esto indica actividad, espíritu y movimiento.

Ni se descienden por su parte los fabricantes catalanes en adoptar las mejoras y adelantamientos mecánicos que se hacen en el extranjero. Apenas publicó en Francia Mr. Perrot su máquina llamada Perrotine para estampar tres colores á la vez, cuando ya se adoptó en Barcelona; últimamente añadió otro color, y ya hay Perrotines de cuatro colores en algunas fábricas de esta capital; (2) máquinas de cilindros para estampar cuatro colores poco comunes en el extranjero mismo, existen hace ya tiempo en Barcelona. Las mecheras que he visto en algunas fábricas como las de los señores Güell, y Segús, Batllori y Compañía son de las de última construcción, en que se halla ya reemplazada por un sistema de ruedas dentadas (*engrenages*) la placa friccional circular en conexión con el cono metálico

(1) Para la fábrica de Puigmartí.

(2) Hay otra invención más reciente aun para estampar varios colores á un tiempo: la Dupretine imprime seis colores á la vez, ocupa el mismo terreno que la Perrotine, y estampa 125 piezas por día, mientras que aquella pista, cuando mas, de 30 á 40. Esta máquina, que acabo de ver funcionar en Bélgica, tiene las ventajas del sistema de cilindros con las del planchas, y con ella se obtiene un ajuste perfecto de los bordes de un color con otro, al punto de lograrse, si se quiere, un fondo unido. Mr. Charles Dupré, su inventor, vino conmigo de Bélgica á Barcelona el mes pasado, y me ha acompañado en mi inspección de fábricas, anillándome con sus tuces. Ha regresado á su país altamente complacido, ó mejor diré sorprendido del estado de adelantamiento en que ha encontrado la industria catalana.

(1). La gran máquina de patar de Woodward, que da abasto á 500 telares en lugar de 25 como las empleadas hasta hoy, ha sido ya introducida en España por el señor Güell, y á estas horas habrá principiado á funcionar, así como las de urdir construidas para ella. Los telares manuales de Poerter, con los cuales un solo operario puede tejer con perfección mecánica y sin mas fuerza motriz que su brazo, tres piezas á la vez, no hace sino pocos meses que son conocidos del público; apenas hay aun en Francia ni Bélgica. El célebre establecimiento de construcción de máquinas del Fénix, en Gante, los construye en este momento por primera vez en número de 48; y los 48 son.... para Barcelona. Las máquinas de hilar (selfacting) de Roberts, Sethergill y Dobson de Manchester, mejoradas ya sobre las de Parr Curtis, aunque ambas modernas, (2) son ya conocidas y usadas en Barcelona. En lo que he observado mas atraso es en los telares mecánicos, que no son de los mas proporcionados, pero me han asegurado que en las nuevas fábricas que se han establecido recientemente en Manlleu, Sant Lluis y otros puntos de Montaña, se emplean telares de la última construcción. Es pues evidente que hay celo, inteligencia y deseos de progresar en los fabricantes del Principado.

En una palabra la industria catalana es ya muy importante y tiene, como he indicado antes, un brillante porvenir; con ella se ha enriquecido Cataluña; con ella se mantienen hoy decentemente muchos miles de familias, y atendidas las circunstancias to-

(1) Este cono presenta también graves inconvenientes. Mr. Bongeman, de Bélgica, acaba de obtener un privilegio para reemplazarlo con un juego de ruedas dentadas. En Gante he visto además, el modelo de una máquina mecha de nueva construcción, que con solos 25 husos ejecutará, según dice su inventor, el mismo trabajo que una de 96, resultando la doble ventaja de quedar menos torcida la mecha.

pográficas, y naturales de su suelo, ha venido á ser la protección y fomento de esta industria una condición precisa de la existencia material y política del mayor número de sus habitantes. No tengo el ánimo ni la presunción de consignar en este escrito mis ideas respecto á los medios que á mi humilde parecer deberían adoptarse para conseguir tan importante fin; pero me lisonjea la esperanza de que el gobierno de S. M. en su celo y sabiduría, propondrá, y las Cortes adoptarán, aquellas medidas que deban elevar nuestra industria al grado de prosperidad á que la hacen acreedora sus nobles esfuerzos y perseverancia.

Concluyo dando las mas expresivas gracias á los señores vocales de la junta de fábricas por la bondad con que han secundado mis investigaciones, y á los señores fabricantes que he visitado, por la indulgencia con que las han satisfecho; asegurándoles que si en algo pueden contribuir al engrandecimiento de la industria nacional los esfuerzos insignificantes de un solo individuo, nadie está mas dispuesto que yo á prodigarlos en tan noble causa. — A de Villalobos.

BIOGRAFÍA.

MR. THIERS.

« No nacieron á M. Thiers al nacer en el regazo de una duquesa..... Medita sin esfuerzos, produce sin cansarse, anda sin fatiga, y es el viajero de ideas mas rápido que he conocido. »

CONFERENCIA. — *Oradores parlamentarios.*

Si un dia de gran torneo parlamentario entrais en la cámara, y dirigís vuestro rayo visual sobre esa caja estrecha rodeada

3.4 FUNDACIÓ I PROPAGANDA INSTITUT INDUSTRIAL DE CATALUNYA (*)**INSTITUTO INDUSTRIAL DE CATALUÑA.**

Las instituciones sociales de cualquier clase que fueren, es presion fiel del espíritu del siglo, siguen siempre la marcha impulsiva de las ideas, y se modifican según las exigencias de la época en que nacen y se desarrollan. Mientras el espíritu de conquista prevalecio como idea dominante en los primeros siglos de la existencia política de Europa, la profesion de las armas fue considerada como la mas honrosa y mas propia de las personas bien nacidas: de aqui el sistema feudal y las instituciones caballerescas. La propagacion del cristianismo y el entusiasmo religioso que con los primeros destellos de la civilización se apoderó de los pueblos de Occidente y ocasionó las celebres cruzadas durante los siglos XI al XIII, vinieron a amalgamarse con el espíritu guerrero, de donde provino la formacion de las ordenes belico-religiosas - que tanto, han figurado en la historia moderna= Las armas y la Iglesia eran entonces y fueron por mucho tiempo, las dos profesionnes por escelencia: el trabajo, origen verdadero de la riqueza - publica, única base de la prosperidad de las naciones, era objeto del vilipendio y desprecio de las clases privilegiadas; la orden de Alcantara, por ejemplo, no admitia en el numero de sus caballeros a los mercaderes, cambiantes ni menestrales; y los estatutos de la orden de la Banda, creada por D. Juan I, imponia la pena de un mes de carcel al caballero que tratara con villano, - con mercader o rustico.

La lucha de la monarquía con el feudalismo hizo necesario solicitar recursos pecuniarios de esos mismos hombre laboriosos que con su industria habian logrado acumular riquezas; para conseguir estos ausilios fue preciso hacer concesiones a su favor y otorgarles privilegios de los cuales en defensa propia se apresuraron

---

(*) El Fomento, suplement del 14 Juliol 1848.

a sacar partido. Formaron entonces las Comunidades y Municipios y las asociaciones gremiales, cuya influencia, sostenida despues por la fuerza, llego a ser tan considerable, que, confirmadas mas y mas estas corporaciones en sus privilegios y monopolios, vinieron a esclavizar las clases productivas que no se alistaban en sus filas.

Del poder al abuso no hay mas que un paso; la ignorancia, por una parte, de los verdaderos principios económicos que presiden al desarrollo de la produccion por medio del trabajo libre, y la necesidad, por otra, de asociarse para la defensa de los intereses comunes que amenazaban las exigencias de la aristocracia, -- ocasiono la formacion de ordenanzas y reglamentos gremiales contrarios al desenvolvimiento y progreso del trabajo y de la riqueza publica. Algunos ramos de industria no agremiada estaban sujetos a restricciones violentas en favor de aquellas corporaciones. Gremios distintos de un mismo oficio se interdecian unos á otros el uso de herramientas determinadas; se coartaba el alvedrio industrial y se imponia la ley a los consumidores fijando el numero de árticulos que debia haber en cada localidad, apoyando frecuentemente estas y otras muchas pretensiones ofensivas en la -- fuerza material.

Sin embargo, la estension é importancia que fue tomando el comercio; el adelantamiento de las artes mecanicas á traves de tantos obstaculos, merced á la irresistible tendencia al progreso que forma parte esencial de su existencia, y el cambio paulatino de las ideas en favor de instituciones mas libres, aumento gradualmente la influencia industrial y democratica; las restricciones que imponian los gremios vinieron a ser insoportables al genio industrial, y estas corporaciones fueron virtualmente abolidas al menos en lo que tenian de ofensivas y perjudiciales, conservando solo las que aun subsisten el caracter de asociaciones voluntarias siempre utiles al fomento de los intereses materiales.

Ennoblecido y emancipado el trabajo y libre ya el espíritu - industrial, se lanzo en el vasto campo de acción a que se sentia impulsado. Algunos genios privilegiados, lumbres del material progreso cooperaron con sus luces a esta benefica revolucion social; la ciencia, empirica y abstracta hasta entonces, se materializo, y vino a auxiliar poderosamente la marcha rápida de las artes. Comenzo una era nueva, y el espíritu humano, dedicandose á los estudios positivos, hallo la brujula que debia conducirle á su verdadero destino.

A la libertad industrial, esencialmente democrática, debio seguir la libertad política. Conociose entonces que las cuestiones materiales eran una condicion precisa de la existencia de -- las naciones; dedicáronse consiguientemente a su estudio los hombres de mas valer intelectual, y nacio la ciencia economica que tantos servicios está llamada á prestar á la causa humanitaria.

Mas como la economía politica, ciencia de ayer como todas las pertenecientes a la organización social, es ó debe ser, de aplicación, pues que solo en esta circunstancia consiste su utilidad, y como su aplicación práctica ha de fundarse no en suposiciones gratuitas, sino en hechos escrupulosa y repetidamente observados, fue preciso mientras la práctica y la experiencia iban suministrando paulatinamente estos datos, limitarse a teorías abstractas. Tales fueron las de Quesney, Dupont de Nemours, Smith, Say, Ganilh, Ricardo y otros varios autores mas modernos aunque todos pueden ser considerados como contemporáneos.

No participamos ciertamente de la opinión de los que califican la economía política de ciencia imaginaria y sin principios fijos, por mas que en los escritos y discursos de economistas modernos distinguidos, tales como Ganilh, Dunoyer, Rossi, Chevalier, Blanqui, la Sagra y otros, se encuentren aserciones esplicitas - que podríamos citar, y las cuales prueban, cuando menos, que existen dudas y puntos cuestionables respecto a la aplicación de los

principios de esta nueva ciencia; pero si creemos que deberian - tenerse presente estas confesiones espontaneas para no incurrir en el peligro de adoptar sin maduro y detenido examen teorias -- aventuradas en cuestiones tan vitales para el publico bienestar. Asi lo han comprendido los hombres ilustrados y aun los gobiernos de las naciones mas adelantadas, dedicandose al estudio practico de los hechos estadisticos comerciales é industriales que deben justificar o condenar las teorias enunciadas, dando al publico - los resultados de estas investigaciones para enriquecer la copia de datos adquiridos con los sazonados frutos de la discusion y - del analisis. Afortunadamente la estadistica, madre de la economia politica, aunque solo elevada a la dignidad de ciencia en -- nuestros dias, ha venido a prestar su auxilio esencialisimo é in dispensable para esta clase de estudios, adaptandolos mas y mas á las exigencias utilitarias de la epoca.

Para centralizar estos estudios y darles el enlace y homogeneidad que deben tener entre si, se han creado en las naciones - mas ilustradas de Europa, á mas de los consejos y comites gubernativos de Estadistica, y los de Agricultura, Comercio é Industria, conservatorios y museos de artes, escuelas é institutos in dustriales debidos unos al celo administrativo y otros al impulso tal vez mas poderoso y eficaz del interes individual con el objeto de esplorar el terreno de los hechos economicos peculiares á localidades determinadas. Para este fin llevan conocidas - ventajas las asociaciones espontaneas de individuos celosos por el fomento de los intereses materiales, corporaciones como las - Sociedades Economicas de Amigos del Pais que tantos y tan ilustrados servicios han prestado desde su creacion y como el Instituto Industrial de Cataluña que acaba de plantearse en esta capital bajo tan felices auspicios y cuya preciosa esposicion de pro ductos de la industria indigena con que ha querido inaugurar su instalacion prueba que es llegado el momento de emprendér trabajos mas importantes y profundos, de acoplar datos, de consignar hechos, de computar guarismos, y de preparar en fin los materiales sobre que deben estribar las discusiones economicas que sucesivamente se promuevan y que en ultimo resultado deberan afectar

la riqueza, el bienestar y el lustre de nuestra amada patria.

No es esto decir que ha carecido la España de nuestros días de hombres ilustrados, que imbuidos del espíritu de la época se entregasen con ardor, primero al estudio de las teorías económicas y después al de los hechos prácticos. Los nombres de Burgos, Madoz, del Valle, Canga Argüelles, Borrego, Marlian, Florez Estrada, Gutiérrez, Sánchez Silva, Badía, Muchada, Echevarría, Sayrón, Colmeiro, Navarro, Irupita, Pascual, Zafra, Zulueta, Sanz del Río, Gonzalo Morón, Alpizcueta, la Sagra, Mora, Paniagua, Nard, Aribau y otros que pudieran citarse, prueban que entre nosotros no falta ni la ilustración ni el patriotismo: De estas distinguidas plumas han salido trabajos muy apreciables así en la parte teórica como en las cuestiones de aplicación; pero están diseminados en publicaciones diversas, sin centro, sin enlace mutuo y perdidas muchas en las cimeras hojas de un periódico.

Redactar y publicar uniformemente trabajos de esta clase, tales por ejemplo como los apreciabilísimos de la Junta de Información; reproducir en algunos casos y colecciónar los más importantes entre los publicados ya pero poco conocidos, ilustrar y tal vez rectificar la opinión pública sobre cuestiones de hecho relativas al desarrollo industrial, agrícola y mercantil del antiguo Principado y del resto de España, sentar las bases en que haya de estribar una discusión ilustrada, racional y decorosa sobre intereses generales, encontrados solo en la apariencia, fomentar en otras provincias de la Península el establecimiento de sociedades análogas, formando con ellas asociación íntima y fraternal, tal es una de las misiones más importantes que se ha impuesto el INSTITUTO INDUSTRIAL DE CATALUÑA.

Para este noble fin cuenta con la cooperación franca y leal de todos los hombres ilustrados y amantes de su patria cualesquiera que sean sus opiniones económicas. El Instituto industrial de Cataluña, no es ni quiere ser exclusivo; su anhelo es dilucidar

desapasionadamente las cuestiones, y para esto es indispensable la discusion libre y espontanea. Dividido en secciones industriales y científicas, encargada cada una de estudiar su ramo particular, ha invitado y seguirá invitando a tomar parte en ellas á todos los españoles distinguidos por sus luces que puedan coadyuvar á tan patriotico fin. ¿quien podra negarse a responder á este llamamiento?.

Habra ademas una esposicion permanente de los productos de la industria española; colecciones de los mostruarios extranjeros mas escogidos que se recibiran periodicamente, un museo con modelos de maquinas y procedimientos mecanicos de nueva invencion, una colección escogida y numerosa de los principales periodicos industriales, científicos y literarios, así nacionales como extranjeros, una escogida biblioteca de las mejores obras publicadas y que se publiquen en todos los países sobre cuestiones de interes material y catedras o clases donde se enseñaran prácticas y con el auxilio de maquinas los procedimientos fabriles mas adelantados, en beneficio no solo de los fabricantes sino de los operarios a quienes se librara un certificado de aprovechamiento que les sirva de recomendacion para ser admitidos en los talleres particulares.

A estas ventaja de utilidad general se unira el solaz y entretenimiento que ayuda á soportar sin fatiga las tareas mas serias. El Instituto ofrecera á sus miembros, que pertenecen ya hoy á todas las clases de la sociedad, los atractivos materiales de un casino sin los inconvenientes y escollos que han solido presentar algunos de ellos. Habra reuniones o asambleas generales adornadas con la concurrencia del sexo hermoso donde se amenizaran las horas con pasatiempos no menos instructivos que agradables. Se abrira discusion sobre cuestiones literarias, economicas o sociales de interes general. Se ilustraran por medio de vistosos experimentos fisicos los principales fenomenos de la naturaleza, no dejaran de contribuir los encantos de la musica y la poesia á la amenidad de estos actos. De este modo se enlazara lo util con lo agradable.

El intercambio de ideas y conocimientos que produciran las sesiones y asambleas del Instituto; las discusiones que se promoveran sobre cuestiones administrativas y economicas; el auxilio para los estudios profundos que proporcionaran una biblioteca especial y una escogida y numerosa colección de periodicos, y otros medios de ilustracion, constituiran al instituto en un plantel de buenos oradores, de hombres teoricos y practicos en cuestiones de interes general que puedan algun dia ser llamados a representar á su patria en la tribuna ó dirigir á la juventud en la catedra.

Tal es el plan y objeto del Instituto Industrial que ha planteado la Junta de Fábricas de Cataluña. El aplauso jeneral con que ha sido acogida la idea, y la celosa cooperacion que le prestan las dignas autoridades y el publico de esta capital, son una garantia de su realizacion completa, una satisfaccion inefable para sus fundadores, y un testimonio inequivoco del patriotismo e ilustracion de la culta Barcelona.

Angel de Villalobos.

Imprenta del Fomento, calle de Serra, num. 6.
=====

3.5 REGLAMENT DE L'INSTITUT INDUSTRIAL DE CATALUNYA (*)

(*) A.H.C.B., Instituto Industrial de Cataluña, Reglamento, Barcelona, 1848.

**REGLAMENTO
DEL
INSTITUTO INDUSTRIAL
DE CATALUÑA.**

CAPITULO I.

Naturalera y origen del Instituto.

ARTICULO 1.º

El Instituto Industrial creado por la Junta de Fábricas de Cataluña, en cumplimiento de la obligacion que le impone el artículo 25 de su Reglamento constitutivo, es por lo tanto una dependencia de dicha Corporacion.

CAPITULO II.

Objeto del Instituto.

ARTICULO 2.º

El Instituto Industrial tiene por objeto el progreso y fomento de la Industria Española mediante la reunion en un punto céntrico de todos los elementos de instrucción y perfeccion que puedan alcanzarse para la mutua ilustración de sus miembros ó individuos.

ARTICULO 3.º

El Instituto pondrá todo su esmero en dar á conocer los descubrimientos, adelantos y mejoras que reciba la fabrica-

²
cion, así en el reino como en el extranjero, á cuyo fin procurará la adquisición de diseños, modelos de maquinaria novedosa inventada, preparaciones químicas y muestrarios de los artefactos extranjeros más modernos y de principales materias así nacionales como extranjeras. Estos objetos quedarán depositados en el local del Instituto y estarán de manifiesto del modo y en la forma que se indicarán más adelante.

ARTICULO 4."

Habrá una exposición permanente de los productos de la industria nacional en todos sus ramos, para beneficio así de los productores como de los consumidores. Se llevará un registro en el que constarán los nombres y domicilio de los expositores para facilitar los medios de publicidad y estimular los pedidos de los artificios.

ARTICULO 5."

En el propio local se establecerá una biblioteca compuesta de las mejores obras científicas, artísticas e industriales; habrá también periódicos así nacionales como extranjeros.

ARTICULO 6."

Sólo establecerán clases especialmente para los ramos principales de la fabricación, donde se enseñarán prácticamente los procedimientos más modernos y acrediitados en fábrica. Se fijará y estampado de todas clases, así como operaciones prácticas en otras industrias. Los alumnos de la clase operativa que hayan asistido con aprovechamiento y buena conducta á estas enseñanzas, recibirán un certificado de la Junta de Fábricas que lo acredite, el cual les servirá de recomendación al ser admitidos en los talleres industriales. La modesta remuneración que deban pagar los alumnos y las reglas que hayan de observarse para su admisión, servirán objeto de un reglamento particular.

Estas clases serán nocturnas para no discurrir de los negocios habituales á los que hayan de concurrir á ellas.

ARTICULO 7."

El Instituto publicará una ó dos veces al mes folletos ó cartillas industriales con el objeto de instruir á la clase laboriosa y suministrarle útiles conocimientos en la fabricación práctica y en otros puntos de interés, así como estimular en ella el amor al trabajo, á la economía y á la instrucción. Los alumnos de que habla el artículo anterior recibirán gratis estos folletos.

ARTICULO 8."

El Instituto estará abierto todos los días para los mismos ó individuos de él: el mostruario, museo y exposición, una vez á la semana para los alumnos de las clases, y una vez al mes para el público: con sujeción todo á lo que prevenga el reglamento especial. A la exposición permanentemente de los productos de la industria nacional, serán admitidos diariamente los que no siendo miembros del Instituto lo soliciten del director en calidad de comisionistas, compradores, ó fabricantes.

ARTICULO 9."

Siendo el intercambio de ideas y la discusión facultativa los medios más eficaces para estimular la investigación y el estudio de las cuestiones teóricas y prácticas, podrán reunirse los miembros del Instituto durante las horas de ocio en tertulia ó círculo industrial en un salón del mismo, destinado al efecto, donde podrán conferenciar sobre cuestiones interesantes á la fabricación, sin perjuicio de disfrutar así mismo del licor recreo que permite la buena sociedad, y autorizan las leyes.

(2)
las cuatro quintas partes de los votos. Si no hubiere lugar a la admisión la votación no constará en el acta.

CAPÍTULO III.

Clasificación, derechos y obligaciones de los miembros del Instituto.

ARTICULO 13.

Los miembros de número del Instituto disfrutarán de las ventajas siguientes:

- 1.º Admisión diaria al circuito industrial y á su tiempo á las asambleas y reuniones que celebre el Instituto.
- 2.º Admisión á la biblioteca, sala de periódicos, museo, trunfo y museo.
- 3.º Admisión personal á las clases ó enseñanza.
- 4.º Recepción de un ejemplar del reglamento y de todas las demás publicaciones sueltas del Instituto y Junta de Fábricas.

Para ser admitido en el Instituto es necesario ser propuesto á la Junta Directiva de que después se habrá. Esta, anunciará el nombre y domicilio del candidato y el título con que debe ser admitido, hará publicar la propuesta durante los cuatro últimos días de cada mes en el local que se designe al efecto.

ARTICULO 14.

El Instituto se compone de miembros de número, miembros honorarios, miembros de mérito y miembros correspondentes. Son miembros de número todos del Instituto los individuos que componen la Junta de Fábricas de Cataluña.

ARTICULO 15.

La admisión se verificará por escrutinio secreto en la primera sesión que celebre cada una de las respectivas secciones del Instituto después de expirado el término de la publicación de la propuesta. La votación se hará por medio de bolas blancas y negras: la urna, cerrada con llave, pasará de una á otra sección sucesivamente para que en cada una voten los individuos presentes. De la última sección pasará la urna á la Junta Consultiva de que trata el art.º 28, en la cual votarán solo el presidente y conservador por haberlo verificado los vocales en sus respectivas secciones, y finalmente pasará á la Directiva. Verificada por esta la votación, se abrirá la urna para el escrutinio en junta plena, y para ser admitido es necesario haber obtenido cuando menos

ARTICULO 16.

Los miembros de número del Instituto pagaran una suscripción de 20 reales wellon cada mes, por mensualidades anticipadas.

ARTICULO 17.

Los miembros de número pagarán una suscripción de 20 reales wellon cada mes, por mensualidades anticipadas.

ARTICULO 15.

Se tendrá por separado el individuo que dejase de pagar dos cuotas anuales, pero podrá ser admitido de nuevo, conformándose con lo dispuesto en los artículos 11 y 12, ó poniéndose al corriente de las cuotas anuales atrasadas en cuyo caso no es precisa la reelección por considerarse que no ha dejado de ser miembro del Instituto.

ARTICULO 16.

Podrán ser propuestos para miembros honorarios aquellos sujetos que por su elevada posición social, eminencia en el saber y reconocido celo en favor de la industria española, ó por distinguidos servicios prestados á la misma puedan contribuir al lustre del Instituto ó se hayan hecho acreedores á esta marcada distinción.

ARTICULO 17.

Serán miembros de mérito. 4.º Los profesores que desempeñando ó habiendo desempeñado con aceptación en la Universidad de Barcelona, la Lorja ó otro establecimiento de primera y segunda enseñanza de esta capital alguna clase análoga á las que se establezcan en el Instituto Industrial se ofrecen á desempeñarla gratuitamente por el término de un año. 2.º Los profesores ó personas que sin haber regentado catequias ó enseñanzas en los establecimientos mencionados lo hayan verificado en otros puntos del reino ó del extranjero, ó sea notoriamente idóneas para desempeñar alguna de las del Instituto y se ofrezcan á hacerlo sin retribución por igual período de tiempo. 3.º Los sujetos domiciliados en Barcelona que por sus conocimientos especiales y cooperación personal hayan contribuido ó puedan contribuir directa y eficazmente al objeto y fines del Instituto.

Estos miembros gozarán de los mismos derechos y ventajas que los de número excepto la prerrogativa 6.º del art.º 13.

ARTICULO 18.

La Junta Directiva, oyendo á la Consultiva manifestara la gratitud del Instituto del modo que juzgue más conveniente al que hiciere algún donativo de consideración para enriquecer la biblioteca ó museo del mismo.

ARTICULO 19.

Podrán ser nombrados miembros correspondientes aquellos que residiendo fuera de Barcelona, se dedicen ó estén interesados en alguna clase de industria fabril, como también las personas instruidas en artes industriales ó ciencias, ó que por sus conocimientos en general puedan ser útiles al Instituto. Los miembros correspondientes gozarán de los mismos derechos y ventajas que los honorarios.

ARTICULO 20.

El nombramiento de los miembros honorarios de mérito y correspondientes seguirá las mismas reglas que el de los ordinarios, pero sin sujeción á lo previsto en el artículo 14. En casos especiales podrá la Dirección nombrar miembros honorarios por sí, ó á propuesta de la Junta Consultiva. El miembro que numero que tiene su domicilio fuera de esta ciudad podrá ser nombrado miembro correspondiente en cuyo caso bastará la simple propuesta á la Junta Directiva.

CAPITULO IV.

EL DIRECTORIO DEL INSTITUTO.

=====

ARTICULO 21.

El Instituto tendrá un Director, un Bibliotecario, un Conservador y un Secretario.

ARTICULO 22.

El Instituto se dividirá en secciones del modo siguiente : Secciones industriales. 1.* Agricultura. 2.* Sederío. 3.* Láneria. 4.* Lencería. 5.* Algodón en todos sus ramos de hilado, tejido, estampado é industrias auxiliares. 6.* Fundición y construcción de máquinas. 7.* Productos químicos. 8.* Papel. 9.* Industrias varias. Esta última comprende los oficios é industrias no mencionadas ya , hasta que su número é importancia haga necesaria mayor subdivision. Secciones científicas : 10.* Ciencias físico-químicas. 11.* Economía política y 12.* Estadística. 13.* Sección literaria ó de lectura. 14.* Sección de nobles artes.

Cada miembro será libre de elegir la sección á que quiera pertenecer pudiendo también inscribirse en dos análogas si así lo deseare.

ARTICULO 23.

De la sección literaria ó de lectura formarán parte el Director, el Bibliotecario y Secretario del Instituto. Esta sección estará encargada de leer y examinar los periódicos científicos é industriales, así como las obras especiales sobre industria y fabricación que se reciban en el Instituto, formando estatutos mensualmente de lo mas importante de ellas con arreglo á la division de secciones , á fin de llamar la atención de cada una de ellas hacia lo que pueda interesarlas. Para el modo de verificarlo véase el reglamento particular de la biblioteca.

ARTICULO 24.

Los trabajos interiores y privativos de cada sección estarán á cargo de las comisiones que tenga á bien nombrar para el efecto , y de las cuales formará siempre parte el secretario de la misma , quien deberá llevar acta de todo. Las secciones se reunirán á lo menos una vez al mes en días nombrando cada una de ellas alternativamente el Celador.

distantes para el despacho de los negocios de su particular cargo , sin perjuicio de que deban reunirse extraordinariamente cuando la Junta Directiva les encuente un trabajo especial. De los trabajos privativos de la sección pasará el secretario traspasado á la Junta Directiva mensualmente. De los especiales que esta le encuentra lo verificará tan luego como estén despachados. Ninguna sección podrá por sí hacer proposición alguna á la Dirección sino por conducto de la Junta Consultiva la cual , si lo estima oportuno , le dará curso en su propio nombre. Tampoco podrá disponer la publicación de sus trabajos , dirigir exposiciones á las autoridades ni al gobierno sin la anuencia de la Consultiva, aprobación y conducto de la Directiva.

ARTICULO 25.

El mostruario y colecciones de modelos , se dividirán por secciones análogas , á las del personal. Estará su custodia á cargo del Conservador del Instituto asiliado de un individuo nombrado por cada sección para su ramo respectivo , el cual tomará el título de Celador. Se formarán inventarios de los objetos que contenga cada sección , y se pasará copia al Secretario del Instituto igualmente avisó cada mes de las adiciones que vayan haciendoose en virtud de donaciones. Las respectivas secciones propondrán á la Junta Directiva los objetos cuya adquisicion consideren útil.

El Bibliotecario dará también cuenta mensualmente de las adiciones que vayan haciéndose á la biblioteca. El mismo Bibliotecario , oyendo á la sección de lectura , podrá proponer la adquisicion de nuevas obras.

En las divisiones del museo ó colecciones , se considerarán como una sola sección la de mecanica pura , embetida en la de ciencias fisico-químicas , y la de fundición de máquinas nombrando cada una de ellas alternativamente el Celador.

En las reuniones ó asambleas que celebrará el Instituto se dará cuenta de los trabajos del mismo en sus respectivas secciones y demás dependencias, en la forma que se indicarán adelante.

ARTICULO 27.

La Junta Directiva se compondrá del presidente de la Junta de fábricas que lo es el I. Sr. Gefe Superior Político ó del Vice-presidente en su representación, de cuatro individuos elegidos por la Junta de fábricas de entre sus vocales y del Director del Instituto. El Secretario del mismo lo será también de la Junta Directiva.

ARTICULO 28.

El Bibliotecario, el Conservador y el Secretario de cada sección, formarán una Junta Consultiva para ilustrar á la Directiva en cuantos negocios tenga á bien consultarle. La Junta Consultiva estará facultada para proponer á la Directiva cuanto crea pueda contribuir á la prosperidad del Instituto. De esta Junta Consultiva será presidente el Bibliotecario.

Para poder deliberar será precisa la asistencia de la mitad mas uno de los individuos que la componen.
La Junta Consultiva nombrará de su seno un vice-presidente que sustituya al Bibliotecario en ausencias y enfermedades.

Podrá la Junta Consultiva llamar á sus sesiones cuando lo estime conveniente ó a petición de alguno de los vocales uno ó mas individuos de las respectivas secciones á fin de ilustrar alguna cuestión especial.

ARTICULO 29.

La Junta Directiva podrá llamar á sus sesiones á uno ó mas individuos de la Consultiva según la naturaleza de los negocios especiales que conciernen a hacer cumplir el regla-

cios de que tenga que tratar. En tal caso estos individuos tendrán voto deliberativo. La Junta Consultiva podrá celebrar sesión en unión con la Directiva para discutir en casos especiales mediante previo aviso y expresando el objeto.

ARTICULO 30.

El Director será nombrado por la Junta de fábricas, el Bibliotecario, el Conservador y los empleados subalternos necesarios lo serán por la misma Junta á propuesta de la directiva del Instituto. El Contador, Tesorero y Secretario de la Junta desempeñarán iguales funciones en el Instituto hasta que el desarrollo que tome este establecimiento haga preciso el nombramiento de funcionarios especiales.

ARTICULO 31.

El Presidente, Secretario y Colador de cada sección, desempeñarán sus respectivas funciones durante un año; pero podrán ser reelectos. Estos cargos son obligatorios para todos los miembros.

CAPITULO V.

Clasificaciones y obligaciones de los que ejercen cargo en el Instituto.

ARTICULO 32.

El Director, en virtud de orden de la Junta Directiva, convocará para las Juntas, asambleas generales, y sesiones parciales. Podrá también, cuando lo estime útil, proponer á la Junta Directiva la convocatoria de cualquiera de estas reuniones. En ellas tomará asiento al lado del Presidente ó Vice-presidente de la Junta directiva á quien sustituirá en ausencias ó enfermedades.

Está especialmente encargado de hacer cumplir el regla-

número general , el interior y los especiales del Instituto en todos los actos en que no deba intervenir la Junta Directiva , en cuyo Presidente recue entonces este cargo. Propenderá á la Junta Directiva para que esta lo haga á la de Fábricas , los empleados subalternos que crea necesarios para el mejor servicio del Instituto. Estos empleados estarán á sus órdenes inmediatas y por lo tanto tendrá facultad el Director para suspender en sus funciones á cualquiera de ellos , cuando en su concepto se hubiese hecho acreedor á ello , dando luego cuenta á la Junta Directiva .

Abrirá la correspondencia del Instituto pasándola después al Secretario á fin de que se dé cuenta á la Junta Directiva de todo aquello que el Director no esté autorizado por la misma para despachar por sí. Firmará la correspondencia con el Presidente y Secretario del Instituto.

ARTICULO 33.

En ausencia del Director ejercerá sus funciones el Bibliotecario , y en ausencia de ambos , el vocal 4.º de la Junta Directiva de los cuatro procedentes de la de Fábricas , y así sucesivamente. La numeración de estos vocales se hará por suerte.

ARTICULO 34.

El Bibliotecario tiene á su cargo el arreglo del archivo y de la biblioteca en la forma y modo que determine un reglamento particular. Así mismo está encargado de la compra de libros y suscripción á los periódicos y otras obras cuya adquisición determinare la Junta Directiva á propuesta del Director , quien para ello escuchará las del Bibliotecario y tomará en consideracion las sugerencias de cualquier miembro del Instituto procurando adquirir los datos y garantías necesarias para asegurar el acierto en la elección. Firmará cada mes una lista de los libros y demás obras adquiridas durante el año sea por compra ó donación y la pasará al Secretario , para que este haga de ella , el uso que se dérá.

El Bibliotecario ejercerá las funciones de Presidente en la Junta Consultiva de que habla el artículo 28.

ARTICULO 35.

El Conservador tendrá á su cargo la custodia de los muebles y colecciones de modelos , cuidando de su clasificación , distribución y arreglo , de acuerdo con los respectivos titulares de cada sección según se expresa en el artículo 25. Formará inventario de todo pasándolo á la secretaría del Instituto y dando asimismo aviso cada mes de las adiciones hechas durante él. Igualmente lo formará del mobiliario y utensilios del Instituto enya custodia y conservación será de su cargo , proponiendo al Director los gastos que sea preciso efectuar para evitar su deterioro.

Cuidará asimismo de la administración doméstica del establecimiento , vigilando en los dependientes subalternos el exacto cumplimiento de sus respectivos deberes , sujeto todo á la aprobacion del Director.

ARTICULO 36.

El Secretario deberá asistir á todas las sesiones de la Junta Directiva y asambleas del Instituto ; estender las actas de las mismas , dar cuenta de los negocios , llevar la correspondencia , firmar con el Presidente y Director la que sea oficial como también las actas de las juntas y sesiones. Por último formalizar el inventario general de todas las pertenencias del Instituto y librará las certificaciones que ordenare la Junta Directiva.

CAPITULO VI.

De las juntas ordinarias y extraordinarias generales.

ARTICULO 37.

La Junta Directiva se reunirá cuando las necesidades del servicio lo exijan. Para que pueda deliberar y serán válidos sus

acuerdos, es necesario la asistencia de la mitad y uno mas de los individuos que la componen.

ARTICULO 38.

Toda proposicion que tenga por objeto occasionar algun gasto, deberá necesariamente someterse al acuerdo de la Junta Directiva.

ARTICULO 39.

Las secciones del Instituto se reunirán una vez al mes en los días que determine el reglamento particular, á fin de evitar en lo posible la coincidencia. Estas reuniones tienen por objeto tratar las cuestiones interesantes al fomento de cada una de ellas respectivamente. De las actas de estas juntas, se pasará copia á la secretaría del Instituto.

ARTICULO 40.

A las reuniones mensuales de las respectivas secciones se rán admitidos los individuos de la Junta Directiva, el Bibliotecario, y Conservador sin perjuicio de que inviten sus individuos á los de otras secciones si lo tienen á bien.

ARTICULO 41.

A las reuniones ordinarias de la sección de lectura deberán precisamente asistir los Secretarios de cada una de las demás secciones para tomar nota de lo que en ella pueda interesarles respectivamente en su ramo particular, con arreglo al art. "23. Cuando la sección se reúna para tratar de cuestiones puramente literarias no será precisa la asistencia de los Secretarios de las demás secciones.

ARTICULO 42.

Celebrarán ademas reuniones extraordinarias cada una de las secciones del Instituto siempre que lo crean conveniente

sus individuos para la discusion de objetos especiales o cuando tenga que despachar alguna consulta que se le haga por la Junta Directiva. Los acuerdos serán siempre á mayoría abrumadora de los individuos presentes.

ARTICULO 43.

El Instituto celebrará asambleas generales de todos los miembros del Instituto. En estas reuniones se dará cuenta de las operaciones y fomento que haya tenido el establecimiento. Se tocarán cuestiones de interés general para la Industria Española. Se abrirá discusion sobre cuestiones económicas anunciadas de antemano á fin de ilustrarlas y dirigir la opinión publica sobre estas materias de interés general. Se leerán aquellos escritos ó memorias que se presentaren y que en concepto de la comisión nombrada al efecto por la Junta Directiva parezcan interesantes, sin escuchar las de menor literatura y poesía, que longan por objeto ensalzar la industria y patentizar sus ventajas.

Se efectuarán experimentos vistosos e instructivos en física, química ó mecánica, y en una palabra; se enmarcarán estas reuniones por cuantos medios puedan contribuir á hacerlas útiles y atractivas con relación siempre al objeto del Instituto. A estas asambleas generales serán admitidas las familias de los miembros del Instituto, quienes al efecto recibirán un número determinado de billetes.

CAPITULO VII.

Clasificación de los asados.

ARTICULO 44.

Los miembros ordinarios del Instituto tienen la facultad de presentar á un forastero pidiendo para ello la venia del Pres-

(16)

dente de la Junta Directiva, quien le mandará expedir un billete de admisión.

Este billete le dará entrada á la sala de periódicos, biblioteca y círculo industrial durante 15 días. Será también admitido á visitar al mostruario y colecciones, pero bajo las mismas reglas establecidas para la admisión pública. Esta restricción podrá modificarse en casos muy especiales en que así lo considere conveniente la Junta Directiva. Si durante el tiempo de su admisión se celebre alguna asamblea general, podrá asistir á ella y asimismo á la reunión ordinaria mensual de cualquiera de las secciones si fuese invitado por su Presidente.

ARTICULO 45.

No será considerado como forastero el que haya residido en Barcelona mas de tres meses.

CAPÍTULO VIII.

ARTICULO ÚNICO.

La Junta Directiva del Instituto oyendo á la Consultiva y mediante la aprobación de la Junta de Fábricas presidida por el M. I. Sr. Gefe Superior Político podrá suprimir ó modificar alguno de los artículos de este Reglamento ó añadirle otros según indique la experiencia ser necesario.

3.6 RELACIÓ DELS EDITORIALS DE EL BIEN PÚBLICO AMB INDICACIÓ DEL REDACTOR I DATA DE PUBLICACIÓ AGRUPATS PELS PRINCIPALS CONCEPTES.

ANY 1849

Indústria i aranzels

D 10/2	T 29/5	R 20/7	S 4/11
A de V. 11/2	D 30/5	D 21/7	R 5/11
I y V 12/2	I y V 31/5	R 25/7	
Sayró 17/2	T 2/6	I y V 26/7	S 10/11
I y V 20/2	D 3/6	R 27/7	S 15/11
A de V 21/2	T 4/6	R 30/7	R 20/11
I y V 24/2	D 5/6	I y V 1/8	R 23/11
S 25/2	D 6/6	R 2/8	S 24/11
D 28/2	T 8/6	D 3/8	R 26/11
D 2/3	D 9/6	I y V 4/8	R 29/11
I y V 3/3	I y V 10/6	R 6/8	D 30/11
I y V 7/3	G 11/6	P 7/8	S 2/12
I y V 10/3	T 12/6	R 9/8	R 4/12
S 12/3	D 13/6	D 10/8	D 13/12
I y V 13/3	G 14/6	R 11/8	I Y V 21/12
D 14/3	D 15/6	D 12/8	D 23/12
S 15/3	G 16/6	I y V 13/8	D 25/12
D 18/3	D 17/6	R 14/8	D 29/12
S 19/3	S 18/6	A de V 15/8	
I y V 20/3	D 19/6	S 18/8	
A de V 3/4	I y V 20/6	A de V 19/8	
S 8/4	G 21/6	S 25/8	
I y V 19/4	D 22/6	D 31/8	
S 21/4	G 23/6	I y V 6/9	
I y V 22/4	D 24/6	R 14/9	
D 23/4	I y V 25/6	S 20/9	
I y V 25/4	D 26/6	R 25/9	
D 26/4	D 27/6	S 29/9	
S 27/4	I y V 28/6	S 1/10	
I y V 28/4	D 30/6	I Y V 4/10	

A de V 29/4	T 1/7	A de V 5/10
I y V 1/5	T 2/7	S 18/10
S 3/5	T 3/7	D 19/10
I y V 5/5	I y V 6/7	R 20/10
I y V 9/5	R 8/7	S 21/10
S 11/5	R 11/7	D 22/10
A de V 12/5	D 12/7	S 23/10
S 15/5	R 13/7	R 24/10
Güell 18/5	D 14/7	D 25/10
I y V 22/5	D 15/7	S 26/10
S 25/5	R 17/7	I y V 1/11
A de V 27/5	R 18/7	R 2/11
I y V 28/5	D 19/7	D 3/11

1850

Indústria i aranzels

D 1/1	R 8/3
D i B 11/1	D i B 12/3
D 12/1	D 14/3
R 15/1	R 15/3
R 20/1	R 20/3
D i B 27/1	D 22/3
D 28/1	R 31/3
D 7/2	D i B 2/4
D i B 19/2	R 4/4
D 24/2	D 7/4
D 27/3	R 8/4
D 7/3	D 22/4
R 23/4	R 4/5
R 1/5	D 5/5
D 10/5	D i B 21/5
D i B 8/5	D i B 2/8
I i V 24/5	
R 25/5	
R 26/6	

D 8/6

D i B 18/6

I i V 29/6

I i V 7/7

Qüestió catalana 1849

I i V 9/2	S 7/5
S 10/2	S 21/8
? 13/2	S 5/9
S 18/2	S 12/9
? 19/2	S 16/9
S 20/2	S 17/9
S 21/2	R 17/9
I i V 22/3	R 19/9
I i V 23/3	I i V 23/9
S 26/3	S 27/9
S 30/3	I i V 2/10
I i V 10/4	S 27/11
S 11/4	S 30/11
I i V 16/4	S 5/12
A de V 4/5	? 30/12

Qüestió catalana 1850

R 29/1	D 11/6
R 5/2	D i B 20/7
D 12/2	R 21/7
D i B 13/2	I i V 22/7
R 15/2	D i B 28/7
I i V 11/3	D i B 31/7
D i B 16/3	D i B 4/8
D 20/5	D i B 6/8
R 22/5	I i V 8/8
D i B 10/6	J 22/8

Hisenda: Pressupostos, Tributs i Contribucions 1849

S 4/3	R 14/11
S 6/3	D 22/11
D 8/3	D 19/11
S 9/3	D 25/11
S 29/8	D 28/11
R 8/10	S 5/12
R 13/9	T 17/12
S 22/9	

Hisenda: Pressupostos, Tributs i Contribucions 1850

D 25/1	D 1/7
D 31/1	D 6/7
R 1/2	D i B 16/7
D 3/2	R 17/7
R 11/2	D i B 21/8
D 16/2	J 18/8
D i B 17/2	D 14/8
D 20/2	D 7/8
D 2/3	D 1/8
D 1/7	D 5/8

Reforma administrativa 1849

T 11/2	T 2/4	T 17/5	T 4/9
T 16/2	S 15/4	T 21/5	T 21/9
T 24/3	T 26/4	T 26/5	T 28/9
D 27/3	T 1/5	T 24/7	T 2/10
D 31/3	T 6/5	T 31/7	T 6/10
T 1/4	T 16/12	R 12/12	D 10/12

Reforma administrativa 1850

T 2/1	D 14/5
D 9/1	D 26/6
T 10/1	D i B 27/6

T 16/1	D i B 12/7
D 19/1	D i B 9/8
D i B 30/4	

Transportes 1849

A de V 25/3	D 23/5
A de V 4/4	D 5/7
A de V 13/4	D 7/7
D 17/4	D 23/7
A de V 27/4	D 2/9
D 2/5	R 8/11
D 8/5	D 12/11
D 10/5	D 13/11
D 15/5	

Transportes 1850

D i B 21/1	D i B 18/6
D i B 24/1	R 4/7
D i B 10/3	D 14/7
D i B 29/3	D 24/7
D i B 1/4	D 27/7
D i B 5/4	D 30/7
D i B 6/4	D 3/8
D i B 15/5	

Institucions públiques 1849

D 14/2	D 4/5
D 22/2	D 19/5
D 5/3	D 23/5
D 1/3	D 10/7
I i V 17/3	M 21/7
D 21/3	P 7/9
D 24/3	P 9/9
I i V 25/3	P 24/9

I i V 29/3	P 26/9
D 4/4	P 9/10
D 20/4	

Institucions públiques 1850

D 22/1	R 18/4	D 19/8
D 30/3	D 11/7	

Barcelona 1849

S 28/3	D 24/8
I i V 9/4	D 26/8
D 12/4	D 6/9
D 5/8	P 21/11
D 22/8	

Barcelona 1850

D i B 3/3	R 7/6
D 23/5	R 9/6
D 29/5	D i B 12/6

Quintes 1849

R 22/7	T 7/12
S 15/9	T 9/12
T 1/12	T 11/12
T 3/12	

Quintes 1850

D 18/3	D 12/4
D i B 10/4	R 26/7

Eleccions (parciais) 1849

R 30/10	I i V 24/12
D 8/12	I i V 25/12
D 15/12	I i V 27/12
I i V 21/12	

Eleccions 1850

D i B 3/1	I i V 21/2
D i B 7/1	I i V 23/2
R 4/1	D 12/8
R 5/1	D i B 13/8
R 6/1	R 27/8
D i B 18/1	J 28/8
R 23/1	D 30/8
R 27/1	D i B 31/8

Instrucció pública 1849

J. M. 24/8
S 24/5

Instrucció pública 1850

D i B 25/2	D i B 21/3
D i B 28/2	D i B 30/5
D i B 4/3	D i B 24/8

INDEX

PÀG.

INTRODUCCIÓ.....	1
------------------	---

PRIMERA PART

LA BARCELONA DE 1848: PROBLEMES QUE PLANTEJA LA INDUSTRIALITZACIÓ D'UN PAÍS.....	14
1.- <u>L'ANY 1848: ÈL DE LES REVOLUCIONS EUROPEES.....</u>	15
- LES REVOLUCIONS A EUROPA.....	15
- LA REVOLUCIÓ DE FEBRER DE 1848 A FRANÇA.....	18
- REPERCUSSIONS A ESPANYA.....	25
2.- <u>SITUACIÓ POLITICO-SOCIAL CATALANA.....</u>	31
- BURGESIA I GRUPS POLÍTICS.....	32
. UNA BURGESIA MODERADA.....	32
. ELS PROGRESSISTES.....	34
. MÈS A L'ESQUERRA DELS PROGRESSISTES.....	35
. ELS CARLINS.....	36
. CONCLUSIÓ.....	37
- EL PROLETARIAT INDUSTRIAL.....	39
. NOMBRE D'OBRERS.....	40
. CONDICIONS DE VIDA.....	51
. EL TREBALL I LA SEVA PROBLEMÀTICA.....	59
. L'ASSOCIACIONISME OBRER.....	72
- LA CENTRALITZACIÓ.....	83
. LA CENTRALITZACIÓ A CATALUNYA.....	86
. MESURES CENTRALITZADORES.....	88
- EL CATALANISME.....	93

3.- LA GUERRA DELS MATINERS.....	96
- CAUSES DE LA GUERRA.....	96
- CARÀCTER.....	98
- EVOLUCIÓ.....	99
- CONSEQUÈNCIES INMEDIATES.....	107
4.- REPERCUSSIONS DEL 48 A CATALUNYA.....	111
- IMPACTES INMEDIATS A LA REVOLUCIÓ.....	111
- EL REPUBLICANISME.....	126

SEGONA PART

LES INSTITUCIONS INDUSTRIALS CATALANES.....	133
1.- INSTITUCIONS INDUSTRIALS ESTRANGERES.....	134
- INTRODUCCIÓ.....	134
- ANGLATERRA.....	135
.. LA ROYAL SOCIETY OF ARTS.....	137
.. ELS MECHANICS INSTITUTES.....	142
- FRANÇA.....	148
.. LA SOCIÉTÉ D'ENCOURAGEMENT POUR L'INDUSTRIE NATIONALE.....	150
.. SOCIÉTÉ INDUSTRIELLE DE MOULHOUSE.....	157
.. ASSOCIATION POUR LA DÉFENSE DU TRAVAIL NATIONAL ..	161
- BÈLGICA.....	173
.. L'ESTAT COM A POTENCIADOR DE LA INDUSTRIALIT ZACIÓ.....	173
.. LE MUSÉE DE L'INDUSTRIE.....	178
2.- L'INSTITUT INDUSTRIAL D'ESPANYA.....	183
- INTRODUCCIÓ.....	183
- ANTECEDENTS.....	188

- LLUITA A CATALUNYA PEL PROTECCIONISME.....	188
- PRESENCIA CATALANA A MADRID.....	192
- CREACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA A MADRID....	196
- L'INSTITUT INDUSTRIAL D'ESPANYA.....	203
- FUNDACIÓ.....	204
- PRECEDENTS A L'ESTRANGER.....	207
- OBJECTIUS.....	209
- REALITZACIONS I EVOLUCIÓ.....	212
- REACCIONS QUE SUSCITA.....	224
- ELS HOMES QUE EL FEREN POSSIBLE.....	230
3.- <u>L'ASSOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL.....</u>	238
- INTRODUCCIÓ.....	238
- L'ASSOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL DE MADRID.....	239
- L'ASSOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL I DE LA CLASSE OBRERA.....	245
- CONFLUÈNCIA DE FORCES EN LA SEVA CREACIÓ.....	246
- OBJECTIUS.....	248
- REALITZACIONS.....	258
- EL BUTLLETÍ.....	278
- ELS HOMES QUE LA FEREN POSSIBLE.....	292
- CONCLUSIÓ.....	327
4.- <u>LA SOCIETAT INDUSTRIAL.....</u>	331
- INTRODUCCIÓ.....	331
- OBJECTIUS I ORGANITZACIÓ.....	339
- EVOLUCIÓ I REALITZACIONS.....	343
- ELS HOMES QUE LA FEREN POSSIBLE.....	346
TERCERA PART	
<u>L'INSTITUT INDUSTRIAL DE CATALUNYA.....</u>	351
0.- INTRODUCCIÓ.....	352

1.- GESTACIÓ.....	355
- LA SITUACIÓ POLÍTICA PROGRESSISTA I LA C. DE F.	355
- ELS MODERATS INTENTEN EL CONTROL I L'ORDRE.....	359
. CONTROL I REINSTAURACIÓ DELS GREMIS.....	360
. CONTROL DE LA INDÚSTRIA.....	363
. LA C. DE F. VOL CONSEGUIR QUE EL REGLAMENT TINGUI FORÇA DE LLEI.....	370
. ELS PROBLEMES DE L'ANY 1844-45.....	375
. EL CONTRABAN.....	382
- LA MODERNITZACIÓ TECNOOLÒGICA, UNA ALTRA FORMA DE DEFENSAT LA INDÚSTRIA.....	388
. L'ASSOCIACIÓ INDUSTRIAL COM A MITJÀ DE MODER- NITZACIÓ.....	390
- L'ANY 1847 DECISSIU EN LA GESTACIÓ DE L'IIC....	397
. EL SILENCI DE L'ANY 1846.....	397
. LA SOCIETAT ECONÒMICA BARCELONESA D'AMICS DEL PAÍS TAMBÉ PROPOSA UN INSTITUT INDUSTRIAL....	402
. L'ASSOCIACIÓ DEFENSORA DEL TREBALL NACIONAL I DE LA CLASSE OBRERA RECOLL DE LA SOCIETAT ECO NÒMICA LA PROPOSTA D'IMPLANTAR UN INSTITUT IN- DUSTRIAL.....	413
. ACTIVITATS DE LA C. DE F. DURANT L'ANY 1847 EN RELACIÓ AMB LA CREACIÓ DE L'IIC.....	416
2.- INAUGURACIÓ, OBJECTIUS, REGLAMENT I ORGANITZACIÓ .	438
- MARC REFERENCIAL I REUNIONS PREPARATORIES.....	438
- INAUGURACIÓ.....	446
- OBJECTIUS I REGLAMENT.....	451
- ORGANITZACIÓ.....	458
- COMPARANÇA AMB D'ALTRES INSTITUCIONS EUROPEES..	466
3.- EL BIEN PÚBLICO EXONENT DE L'IDEARI DE L'IIC EN AQUESTA PRIMERA EPOCA.....	474
- NECESSITAT D'UN DIARI DEFENSOR DE LA INDÚSTRIA.	474
- ESTRUCTURA DE <u>El Bien Pùblico</u> I CONTINGUTS.....	480
- ANÀLISI DE LES PRINCIPALS LÍNIES DE FORÇA.....	483

• LA INDÚSTRIA I LA QÜESTIÓ ARANZELÀRIA.....	483
• LA QÜESTIÓ CATALANA; PROPOSTES D'UN CATALANISME INCIPIENT.....	493
• ELS TRANSPORTS.....	534
• LA CONSTRUCCIÓ D'UN NOU ESTAT.....	544
- La reforma administrativa.....	544
- Les institucions públiques.....	549
- Els problemes d'Hisenda.....	552
 4.- <u>L'OBRA DE L'INSTITUT INDUSTRIAL DE CATALUNYA DES DELS INICIS FINS EL BIENNI.....</u>	556
- EL BIEN PUBLICO.....	558
- LES EXPOSICIONS.....	558
- SALÓ DE LECTURA, HEMEROTECA I BIBLIOTECA.....	579
- SESSIONS PÚBLIQUES I RESUMS DE VULGARITZACIÓ...	586
- LES CATEDRES O CLASSES.....	589
- ELS MOSTRARIS.....	598
- TRAJECTÒRIA DE L'INSTITUT.....	603
 5.- <u>ELS HOMES QUE EL FEREN POSSIBLE.....</u>	615
- INTRODUCCIÓ.....	615
- A. DE VILLALOBOS.....	618
- JOAN JAUMANDREU.....	635
- JOAN ACHON.....	640
- PAU M ^a TINTORE PASTOR.....	642
- NICOLÀS TOUS I SOLER.....	646
- JOAN ILLAS I VIDAL.....	652
- JOAN VILAREGUT I ALBAFULL.....	660
- ELS ALTRES.....	678
- CARACTÈRISTIQUES COMUNS.....	682
 CONCLUSIÓ.....	687

FONTS INÈDITES I BIBLIOGRAFIA.....	703
- FONTS MANUSCRITES.....	704
- PREMSA.....	707
- BIBLIOGRAFIA.....	710
APÈNDIX DOCUMENTAL.....	730

APÈNDIX DOCUMENTAL

- 1.1 Proclama a los españoles de Henrique Mª de Borbón. 1848.
- 1.2 Catalans... Bando del Marquès del Duero.
- 2.1 Circular del Ministre des Manufactures et Commerce sobre la conveniència de la Société d'encouragement pour l'industrie.
- 2.2 Acta de fundació de la Société industrielle de Mulhouse.
- 2.3 Association pour la défense du travail national. Compte-Rendu.
- 2.4 Estatuts i Reglament de l'Institut Industrial d'Espanya.
- 2.5 Sol·licitud d'informació per part de l'IIE sobre les -- condicions naturals de la Península per a l'establiment d'indústries.
- 2.6 Constitució de la Asociación Defensora del Trabajo Nacional. Madrid.
- 2.7 Reglament de l'Associació Defensora del Treball Nacional i de la Classe Obrera.
- 2.8 Reformulació dels objectius i propaganda de l'ADTN i -- CIO el juliol de 1848.
- 2.9 Manifest-propaganda de l'ADTN i CIO en català.
- 2.10 Pla d'ajut contra l'atur presentat per l'ADTN i CIO el mes de març de 1849.
- 2.11 Necessitat d'una educació convenient per a la classe -- industrial.
- 3.1 Boletín Oficial Extraordinario del Gobierno Superior pólítico de la Provincia de Barcelona.
- 3.2 Necessitat d'una reglamentació industrial formulada pel Cap Superior Polític Ventura Díaz, 5 agost 1847.

- 3.3 Oferiment d'Angel de Villalobos a la indústria catalana i descripció de la mateixa.
- 3.4 Fundació i propaganda de l'Institut Industrial de Catalunya.
- 3.5 Reglament de l'Institut Industrial de Catalunya.
- 3.6 Relació dels editorials de El Bien Pùblico amb indica-
ció del redactor i data de publicació, agrupats pels --
principals conceptes.